PAGE(S)MISSING

NOT AVAILBLE

FOLIO NO!- 1

म नगंभीरयागिरा कुर्वेस्तत्तयानहंसायांनांपयोदध्वनिशंकितं १० तयास्मिन्नगतांनाद्यजगतोधिपतिःकृत १
स्थापितानिचभूतानिसर्वाण्यपिवशेमम ११तेषुश्रियंमेनविश्वेशंकदाचिद्वशवर्त्तिनी समाकरोमिपाषाणजालान्यस्या २
किलाधुना १२ व्यस्तानिधनुषातावत्गोभूत्वेयंपलायिता दोग्धुकामोक्षमथेनांचिरमाद्यागमन्यहि यत्रक्वापिमयान्वे
षातंचमामेवपश्चति अपश्यत्यन्ततस्त्राणमदुग्धावासुवस्थिनी अस्यांवर्णाश्रमस्थानविभागश्चविधास्यते ३यंचदु
र्गमानेकक्षोणीधरकुञ्जाकुला विधास्यत्यंकथंचंतदितीमेशंकितंमनः पृथुस्तेन्यथविप्रन्नोभगवान्कुं—संभवः उ
वाचबोधंयन्नेनंहतास्मिंचनिर्भयां ४यंमहीमहीपालविधिवत्पालितासती सस्पैरद्यैवनिष्पन्नैस्तवभोग्यानविष्य
ति यस्यच्छेतेस्यामभिप्रेतंस्थानादिविनिवेशनं तदेऽद्रिदर्शनाचार्यसर्वसिद्धिप्रवर्त्तकः श्रुतप्रभावश्चविभोप्रीतयेतेह
स्पतिः विश्वाभिसायधीसर्वेविश्वकर्माकरिष्यति राजन्त्योमहेंद्रस्यविदधावमरावतीं सुराणामपिवान्येषांयुर्योनो
कभृतांहृताः त्वयाक्षेत्रीहृतांमूर्त्तिदृष्ट्वास्यविभुमानसो संन्निवेशसुरग्रामनगराणांविधास्यति. तऋछवत्सलोका

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

नामितत्त्वंहितकाम्यया भयोज्झितात्वमप्युर्विपृथोप्रियकरीनव कालेस्मृतःस्मृतःपुण्योराजप्रियचिकीर्षया तवा१
२ प्यखिलमेवैतद्विश्वकर्म्माकरिष्यति इत्युक्तागमनमुपेयुषिप्रजेशेसंस्थानंक्षितिसुजिवाश्रितेसुदोर्भां प्रालेयावनिभृ
तमाजगामवेत्रसिद्धस्त्रीपरिगतमाशुविश्वकर्मा इतिश्रीभोजराजविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तु
शास्त्रेमहीसमागमोनामप्रथमोऽध्यायः १ अथपृष्टेहिमगिरेशपांकशुचिरोचिषि सिद्धामरवधूभुक्त
मणिमंजुगुहागृहे विस्तीर्णासनमासीनंसर्वज्ञमथसंस्तुता आयर्युविश्वकर्माणंचत्वारोनाथसुताः जयोविजयसि
द्धार्थोचतुर्थश्चापराजितः तमुपागत्यशिरसानेमुःप्रांजलयोमुनिं नानुवाचमुनिर्वै—विदितंवोयथापुरा वास्तुब्रह्म
सदाविश्वंव्याप्नोतिसकलंजगत् धर्म्मैकर्मतदाश्रेष्ठा प्राप्नेलोकावनानिच यवस्थाप्यचकारोब्रह्मालोकपालस्वक
त्यनां अहमथसुनाविश्वनाथेनांशुजनन्मना अथनेषुजयोनामवाक्यंतद्विश्वकर्मणः श्रुत्वातांऋषिः प्राह१ २
स्निग्धगंभीरयागिरा ज्ञानैककनिरप्यस्मान्यत्सहायतयाकिल वृणोषितेननवयमात्मानवहुमन्महे तदिदानीं

हितार्थेनःप्रजानामपिचप्रभो अप्रमेयप्रभावस्त्वंसर्वमाख्यातुमर्हसि पूर्वमेकार्णवेजातेजगतिप्रलयंगते महाभूता
मरपुरीज्योतिषांकथमुद्भवः किमाकाराकिमाधाराकिंप्रमाणाचमेदिनी विस्तृतिःपरिधिश्चास्याबाहुल्यमपिकीदृशं
उद्धृतयत्नासदीर्घत्वैःकेःकेऽस्यांकुलभूभृतः कतिस्थानानिवर्षाणिद्वीपानद्यश्चयस्तथा कःसूर्येंदुग्रहर्क्षाणांगत
पथश्चपृथक्पृथक् भूमेरुपरिकिंचैषांमंण्डलंप्रोक्तमंतरं किमाधारदिविज्योतिश्चक्रंभूलोकानांस्थानिवेशनार्थमा१
दिष्टोस्मिस्वयंभुवा रम्याणिनगरोद्यानसभास्थानान्यथोमया सुरासुरोरगादीनांनिर्मितान्यात्मबुद्धिना वासार्थंवेन्प
नृपतेःप्रवक्ष्यायचिकीर्षया नगरग्रामखेटादीन्करिष्यामिपृथक्पृथक् कार्यंचमुष्मिन्सकलंममविश्वसृजार्पिते स
म्यक्सहायकैर्भ्रातृभिश्चतुर्भिरितिनस्थितं यतस्त्रिभुवनश्लोकप्रद्योतस्याकुलापतेः सहायतांतमछेदेकलयंतीमरी
चयः स्वयंकरिष्येहमथोनिवासायपृथोःपुरं विचिंत्यनगरग्रामखेटानतिमनोहरान् भवंतःपुनरागत्यचत्वारोपिच
तुर्दिशं तान्तान्निवेशान्कुर्वंतुपृथक्पृथङ्नरमाश्रयान् अंतरेषुक्षपाथोधिशैलानांसरितांतथा विधातव्यानिदु

र्गाणिनृपाणांभयशांतये वर्णप्रकृतिवेश्मानिसंस्थानानिचलक्ष्मभिः विधेयानिप्रतिग्रामंप्रतिपूः प्रतिपत्तनं तानीहमा
त्मतनयानभिधायसम्यक्कृसार्थभूतमपरिस्फुरतान्वितंच स्थानार्पणातिशयनिर्वृत्तवित्तवृत्तिः कृत्स्नाप्रभासतनयोनयविज्ञ
गाम श्रीतिश्रीभोजराजविरचितेसमरांगणसूत्रधारोपरनाम्निवास्तुशास्त्रेजयविजयसिद्धार्थोपराजितसुतागमनोना
मद्वितीयोऽध्यायः २ मयनेचकःलोकेकथंमहाभूतान्यूर्ध्वाधोविभक्तिस्थितिं युगधर्मव्यवस्थाभिः का
श्चादौलोकवृत्तयः कश्चादिमस्तनोराज्ञांग्रहाणांवर्णिनांकथं कतिदेशाःकतिभुवःपृथक्केननिरूपिता कार्यःक्रम्य
कथंसंनिवेशोजनपदाश्रयः अस्थिचिक्कैःरवनिस्पर्शगंधवर्णरसादिभिः काशास्तानिंदिताःकाश्चपुराणामपिभूमयः
कार्यैकेनविधानेनभूभृत्पुरनिवेशनं किंफलंसुनिवेशिस्मिन्दुर्निविष्टेचकिंसुनः कतिप्रकारंदुर्गंचदुर्गेकर्मक्र
मश्चकः किमग्रेपुरसंस्थानमनिष्टंकिंचनिंदितं कथात्रानुक्रमविधिःप्रमाणेरूपपादितः प्राकारगोपुरादित्यपरि २
खावप्रकर्मच तमंगनिर्गमद्वारप्रतोल्यट्टालकादिभिः कीदृशःप्रतिभागश्चरथ्याश्चचरकर्मभिः भूमिप्रमाणसंस्थानंसी

मध्यक्षेत्रदिक्पेः नगरग्रामखेटानां———पृथक्पृथक् पुरस्याभ्यंतरेपूर्वेकेईशंवयवक्रमैः कस्मिंस्थाने।
कथंकार्यश्चक्रध्वजनिवेशनं प्रतिसंवत्सरंतस्यनिवृक्तस्यकथंपुनः हितायनृपलोकानांविधातव्योमहोत्सवः गृहेषुके
ष्वकेश्चकासुकासुककुप्सुच भागेर्बाह्यांतरैःकैःकैःकार्याकाश्चेश्वदेवताः कैःकैर्यानपरीवारवर्णरूपविभूषणो का
र्याःकैःकैःसुराणांचवस्त्रवेशायुधध्वजैः प्रमाणमितिसंज्ञानसंस्थानोछ्रयलक्ष्मभिः प्रासादाःकस्यकेवासुसुर
राजद्विजादिषु प्राकारपरिखागुप्तंपुरेस्याद्गोपुरंक्वच सुग्रमध्यांचवेश्मानिक्वचसुःक्रमक्रासनं कोष्ठागारा
युधस्थानंभांडागारनिवेशनैः आयामनृत्तसंगीतस्नानधारागृहादिभिः शय्यावांसगृहंप्रेक्षावेश्मादर्शगृहैः
पृथक् क्रीडादोलाश्रयारिष्टगृहांतःपुरवेश्मनि वापीनिर्झरगिरिनिश्चित्राभिःपुष्पवीथिभिः एतैर्विशेषैरु
पेश्चचित्रैर्विपिनाश्रयैः मानोन्मानक्रियायामरूपसंस्थितिविनिर्मितः निकेतननिवेशःस्याद्भोगाःस्त्रिय
ःकथं पुरोधःसैन्यन्नृज्येष्टदैवचिंतकमंत्रिणां कंकंचभागंप्राप्यस्युर्निवेशनृपवेश्मनः पुरेषुदिक्षुभागेषुप

रभागेषुकेषुच विप्रराजन्यविट्शूद्राम्लेच्छैरंतरजैःसमा तथाकृषितुत्यशिल्पीकलापण्योपजीविनः हिंसा।
श्रिताश्चपुरुषनिवेशाःस्युःकथंकुच निवेशाःकीदृशाश्चैषांकियंतोवाभवंतिते शस्यंतेकेनवातेषांकैःप्रवेश
४ जलाभ्यमैः —धि—मार्यंकतिविधंड्मणप्यायानिकानिवा केतुरेषांचसर्वेषांस्याच्चवंडुमनुक्रमः भजंतेयोगमन्यो
न्यंकानिडाद्याणिकैःसह कानियोगंनगच्छंतिकैर्वाकःकवसेत्युमान् शष्किाकर्म्मकिंचेणंकिर्त्तिताकतिधाच
भूः परिकर्मक्षमास्तासांचन्यंबुपवनैश्चकः गुरूवर्णिध्वजोवीशतद्भृत्यप्रतिमाःपुरा वृक्षाकेकेप्रशस्तास्युर्गृहा
र्थंकेचगर्हिताः तच्छेदभायसंभूतेशल्यंदिक्पातगर्भजं विज्ञायतेकथंकर्तृकारकादिष्वशुभं प्रमाणंतत।
क्षणाछेदैःशोधितानांकथंभवेत् अहत्यस्थापनंपूर्वेदारूणांस्यानकेकुच सामान्यतोखिलानांकाःकाश्चि—
विशेषत प्रशस्तैर्लक्ष्मभिर्युक्ताभूमयःपरिकीर्त्तिताः शिल्पोद्धारविधिःकिदृग्भूदशंभूमिकर्मच दिग्ग्रहःसू ४
त्रणंचाधिवासनंचकथंभवेत् प्रमाणंमूलपादस्यशिल्पान्यासेचकोविधिः विभज्यतेकथंकेमशालालिंदविभा

जनैः मानानिकानिमितीनांचोगनामुद्भवाश्चके कथंतानिविकल्पा—वर्णामेरुलादिभिः समस्तकानांस्तंभानां
द्वारस्तंभासनैःसह —धीष्णु—पधानानांसमंकंगविनिघ्नैः जयंतीसंग्रहतुल्याकार्याणांवस्तुनोपिच कीदृशंक
लकानांचप्रमाणंपरिकीर्त्तितं समानात्सर्ववर्णानांतलोछ्रायास्तुकीदृशः कागवाक्षकपातालिवेदिकाजालकक्षि
या स्तूणानिसृष्टिकोस्तूकामृगास्योपतुलास्तथा सांतमाणिशिरोवशःकिंप्रमाणाःप्रकीर्त्तिताः छाद्योदयाःकि
यंतःस्युर्वृत्तछाद्यक्रमश्चकः अस्त्राणांरंध्रहानांस्तूपानांचक्रियाकथां सीमासिंदंशिरस्तासां कीदृशीवावलंबना
कतिप्रकाराःप्रासादशिरसांकाचकल्पना यज्ञान्यदेवमादिःस्यात्प्रासादभुवनादिषु ध्रुवंकाष्ठेकलासंगिप्रमाणं
कस्यकीदृशं शल्यालिंदप्रमाणानिचतुःशालेषुधामसु न्यायोमध्यवीयस्कमूषाभिःकाष्ठकल्पना एकद्वित्रिचतुः।
शल्यान्येषांसंयोगतोपिच कथंकतिचवेशमानिकल्पांतप्रविभागशः कथंचषोडशचतुःषष्ट्येकाशीतयःशतं सं।
विभागाःपदानांस्युकथमत्रामरास्थितिः आद्योनवपदोवास्तुरंत्यःसाकल्यिकःकथं अंगप्रत्यंगभागेषुकेषुकेषु

कृतसुप्तः कथमेतेसुराःसर्वेवास्तोरस्यमवस्थिताः एतद्वंशंशिरश्चक्षुःकुक्षिकन्मूर्द्धमर्मसु जायेतपीडाऽमेषुसंन्नि
विष्टेषुकस्यकाः वास्तारंभप्रवेशेषुयात्रायांजापनेषुच दूतस्वप्ननिमित्ताद्यैः कथंतेयंशुभाशुभम् दारुक्रियासुचि
त्रेषुतथालेशक्रियासुच योन्यंकिंकिमयोन्यंचकिंभूपनवनादिषु लक्षण्यलक्षणंमानंसंज्ञावेजायतेकथं किंरूपेषु।
न्निलक्ष्मस्याल्किंचनिर्युक्तलक्षणं अनुक्रमेणवर्णानांबलिकर्मचकीदृशं विधेयंविधिनाकेनभवनेचप्रवेशनं पतिते
स्फटितेजीर्णशुष्कवप्राशनिक्षते निमग्नभिन्ननिर्भिन्नप्रशीर्णेषुचवास्तुषु मधुवल्मीकसंभूतोप्रविरूढेचदारु।
णि जायतेकिंफलंकुत्रप्रायश्चित्तेचकोविधीः इत्येवमादिकमानेकविधंविधानंवेश्मापगंचरथगार्हस्थसंभूतंच
अश्मास्यनल्पकरुणार्दितचित्तवृत्तिर्आरब्धातुमर्हसिसमस्तमनुक्रमेण इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभो
जदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेप्रथमोध्यायस्तृतीयः ३ जयस्येतिसमा ५
कर्ण्यविश्वकर्माथतद्वचः जगादगर्जदंभोदध्वनिगंभीरयागिरा साधुवस्तुत्वयासम्यक्प्रश्नयानिविशुद्धया प्र

स्तोयंस्मारितोवास्तुविद्याज्ञवनभास्करः सर्वेनिधायप्रस्तानांसमुदायमनुक्रमात् यदतोनेवधानेनशृणुतद्वस्तुलक्षणो
दितं इदमासीत्पुरागाढंतमोभूतंसंवर्त्तकादिभिः समुद्भूतद्विरंभोनिविश्वमेकार्णवीकृतं तमोभूतेतदस्मिन्
भोगिपर्यंकमाश्रितः हरिःसुप्तापसलिलेकृत्वोदरकृतंजगत् अथास्यनाभ्यामंभोजमभूत्तस्मिन्नजायते सर्व्व।
जीवाश्रयःश्रीमांश्चतुर्व्वक्त्रःसुरेश्वरः सकदाचिद्दृथश्वेतःप्रजासर्गंप्रतिप्रभुः महांतमसृजत्पूर्व्वंविश्वसंहेतवे
त्रिधाहंकृतमेतस्मान्मनोभूत्सात्विकास्तु राजसादपिवाक्पाणिपादपायूपस्थनामसात्तिभ्यःपंचमहाभूतान्याविरासन्ननु।
क्रमात् ओमादीनिपरंतानिसैःसर्युक्तानिनैर्गुणैः उत्तरोत्तरभावश्चसम्यग्ज्ञेयामथोच्यते आदौपृथ्वीततोधस्तादापस्ते
षांचपावकः तस्मादधस्तात्पवनस्ततःखमवकाशदं भूताविमत्योपिमहतापरियारितः महांश्चविंशतिरुक्तेव्यक्तम
व्यक्तंपुनः ग्राह्यग्राहकभावेनव्यक्तोभूतसमुद्भवः आधाराधार्यभावश्चयथार्थोवस्थितिर्यथो महाभूतानिसगुणा
न्येवंसृष्ट्वाततःप्रभुः मनःपुनरसौसर्गोभौतिकेसमगादधो सुरासुरान्सगंधर्वान्यक्षरक्षांसिपन्नगान् नागा।

न्मुनीनपरसोमनसासमजीजनत् अर्केंदुचक्षुषोजातोगमनन्नमणक्षमो गात्रेभ्योपिचनक्षत्रेचक्रमस्मादजायत
इंद्रियेभश्चपंचभ्योभूतानांग्रहपंचकं ग्रहचंपुनरेतेषामिंद्रियग्रहणाद्विदुः सुरेंद्रचापविज्ञानांविष्कृतयशालिनां ५
६ भीमासानिभृतांचासात्केशेभ्योंबुमुखश्चमा पूरयत्तद्रसमाविरासीत्तदिष्ठया त्रिलोकीपावनस्तिर्यगासीच्चंडःसमीरः
णः ततश्चंडानिलोद्भूतमुपर्यक्कांथुतापितं वायुनिःशोषमानीतंजगामह्यवतांक्षयः तस्योपरिष्टादंभोधेरधःकुंडलीतं
वपुः विलोरंशत्वमाप्योत्थत्तेनंतोखिलांभुवं नतपंथेषुयेष्वंभः प्रदेशेष्वर्करश्मिभिः नीतंनवानीतैःशोषंतत्रतत्राच्यु
केभवेत् महांतोवीचिसंघाताधिक्षिप्ताचंडमारुते यत्रयत्रापुरैकांतेतत्रतत्राऽऽप्लवन् तुनिश्चलत्वोर्थमवनिश्च
र्मवद्विततथाद्यैः शैलैःकीलैरिवस्थानेधाचितातेषुतेष्वियं हृद्विगताद्रिनिःसंदैर्भूभृतांप्रविभागजा निम्नगा
भूत्तोभोद्यैः कांतरिनम्नानुसारिणी मेदिन्यांतेषुजलधिपर्यंतेषुविनिर्ययुः अंभांसियत्रयत्रासंस्तेद्वीपाश्चित्रूपिः ६
णः यत्रयत्राश्मना-पाढः संनिम्नगांबुधद्वीपाद्रिभत्कारिलक्ष्मधरः अक्षावभूवद्भूलेवंभूमिर्भूतानिविभ्रती ५

सचक्रेरौरवादीनांनिरयाणामधःक्षितेः स्वकर्मफलभुक्त्यर्थंक्लेशानाशुक्लकर्म्मणां जरायुजांरजोद्भिन्नस्वेदजैःसह
सप्रभुः चतुर्द्धासृजल्लोकेभूतग्रामंचराचरं द्विधाजरायुजास्तत्रमनुष्याःपशवस्तथा ग्राम्याःसप्ताभवंस्तेषुसप्तारण्य
कृतालयाः पुमानगोरस्करगछागोमेधोवेगरसःखरः ग्रामवासेकनिरताःसप्तैतेपरिकीर्तिताः सिंहद्विपोष्ट्रमहिषास्तर
क्षवयःकपिः अरण्यगोचराजीवाःसप्तैतेवत्सनिर्मिताः धर्माधर्मविवेकनाष्टौयानिग्राम्येषुपुरुषः अरण्यचारिषुश्रेष्ठ
सिंहशौर्यबलादिभिः सुपर्णाभुजगाकारायोपिग्रासुःपिपीलिकाः चतुर्द्धासंरजन्मानोजन्मिनस्तेप्रकीर्तिताः स्वेदकोप
समुद्भूताः कृमियूकादिजंतवः सर्वेपिस्वेदजन्मानस्तेप्रजापतिनाकृताः उद्भिजाःपंचधात्वानिदृष्टिष्टास्थावराश्चयो द्रु
मावल्श्चगुल्माश्चवंशाःसतृणजातयः छिन्नांतःकरणंचैवस्थानाभ्यागतेपिच छिन्नप्ररोहितांचैवाविशेषिकगुण
त्रयं गायत्रीभूतसंज्ञेषांचतुर्विंशतिपञ्चिका ज्ञात्वैनांपुरुषःपुण्यांभवतिस्वर्गभाजनं भुवनंभू-लवद्भिमरुद्भिवत्प्र।
भुवप्रभवस्तवकीर्तित वसुमतिपरिमाणविनिश्चियंकथयतःशृणुसंप्रतिवत्समे श्रीमहाराजाधिराज

श्रीभोजराजविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेमहाजदिसांगाध्यायचतुर्थः ४ अथोव
थाङ्कसंभूमेः कृत्स्नायाः कथयामितेविष्कंभपरिधीवत्सबाहुल्यमपिचस्फुटं विष्कंभोस्याःसमुद्दिष्टोदशयोजनकोटय ७
: सप्तषण्णवतिश्चमेदिन्यास्तद्वदेकोनविंशतिः विष्कंभान्त्रिगुणायामेविष्कंभांशश्चपंचमः मेदिन्यांपरिधीस्तावद्योजने
:परिकीर्त्तिताः द्वात्रिंशत्कोटयःषष्टिलक्षाणिपरिद्धिःक्षितेः अशीतिश्चसहस्राणियोजनानांप्रकीर्त्तिताः योजना
नांसहस्राणिविंशतिर्लक्षयोर्द्वयोः इतिबाहुल्यमेतस्याःक्षितेर्वत्सनथोदितं चतुर्णांलक्षितादीनांभूतादेर्महतोपि
च उत्तरोत्तरमूर्वितोमानंशतगुणंविदुः तोयादिषुस्थितेपंभूश्चक्रवद्वृत्तशालिनी पात्रस्थापरपात्र—हारीणप्रत्या
त्यपिक्रमात् प्रमाणमिदमेतेषांक्षीत्यादीनांनवोदितं द्वीपावन्मंबुपाप्योश्चनिवेशएषुनरुच्यते द्वीपानामुद्
धीनांचमन्नानामपिमध्यमः जंबुद्वीपोभवेद्वृत्तःसहस्रशतविस्तृतः हिमाद्रिहेमकुटारव्योनिषधोनीलसंज्ञितः श्वे ७
तःशृंगीचषडमीभवंत्यस्मिन्कुलाचलाः एतस्माद्धनरेणाद्रेस्त्रयाणांकिंतनेखलान् पूर्वापरायताःसर्वेप्यष्टयोयाव

दंबुधिः अंतरानीलनिषधौजंबूद्वीपस्यानागिरः वृत्तःपूर्णजनाकीर्णःश्रीमान्मेरुर्महाचलः उदग्गाम्यायतेमेरोः
प्राग्भागेगंधमाल्यवान्गिरिः शोभितःसिद्धचारणैःनीलनिषधायतः सुमेरोपश्चिमेनाद्रिर्गंधर्वकुलसंकुलः माल्य
वत्सदृशायामोमहीभृद्गंधमादनः पर्वतानुभयांतस्थौहिमवान्शृंगवांस्तथा योजनानांसहस्रेद्वेसार्द्धेस्याद्युच्छ्रयस्त
योः श्वेतश्चमेरुकुरश्चेत्यंतयोःपृथिवीधरौ योजनानांसहस्रार्द्धमेकैकस्योछ्रयास्तयोः निषेधाचजनीलाद्रिमाल्यव
द्गंधमादनाः सहस्रयोजनोछ्रायाश्चत्वारोमीपृथक्पृथक् एतेषांविपिशेलेंद्राःसहस्रद्वयविस्मृताः उछ्रयार्द्धमधश्चापि
विलग्नाःसह्मेरुणा मेरोःसमुछ्रयोशीतिसहस्राणिचतुर्युता षोडशाधःसहस्राणिद्वात्रिंशोन्मूर्ध्निविस्तृतिः जंबू
तरुमहामध्येसुमेरोर्निषधस्यच द्वीपस्यास्योपनद्योगाज्जंबूद्वीपइतिस्मृतिः शृंगैर्तिमणिजालानद्यैःसर्वतोहिमवा
नयं महांतोनिवसंत्यत्रपिशाचायक्षराक्षसाः कूटैर्हेममयैर्हेमकूटइत्यवनीधरः यंसर्वतोशिनिषेवंतसदा।
चारणगुह्यकाः तरुणार्कप्रभाजालप्रतिमोनिषधाचलः निवसंतिसुरवंतत्राशोपवासुकितक्षकाः रुमाब्रकणि

काकारः अत्रामराः साप्सरसहस्रत्रयस्त्रिंशद्वसंतितेवैडूर्यनद्वैः शिखरैर्नीलोनीलमहीधरः कलयंतितपोनि
त्यायत्रऋषयःस्थितिं स्वेतःसकांचनैःशृंगैर्गगनोल्लेखिनिर्वृतः दोर्दर्पशालिनांयत्रनिवासस्त्रिदशद्विषां म
हानीलतयोबर्हिपिंडश्रियोबर्हिर्महान् पित्रयामालयःशृंगैरुच्चैःशृंगवान्गिरिः हिमाचलस्ययाम्येनक्षारा
ब्धिरुत्तमन्यतः वर्षंस्याद्भारतंनामप्रथमंकार्मुकाकृतिः तुषारनिलयस्याऽर्हेमकूटाचलस्यच मध्येकिंपुरुष
नामद्वितीयंवर्षमीरितं अंतरेहेमकूटस्यनिषधस्यचभूभृतः हरिवर्षमितिप्रोक्तंतृतीयंवर्षमुत्तमं निषधाचल
नीलाद्रिमध्यवर्त्यब्धिभृतां चतुर्णांमध्यगंवर्षंतुर्यमस्मिन्निलाभृतां उत्तरेनीलशैलस्ययाम्येचश्वेतभृतः पंच
मंवर्षमत्यर्थरम्यंरम्यकसंज्ञितं श्वेतशृंगवतोःशैलराजयोरनयोरिह मध्येषट्कंहिरण्वांश्चरम्यंहैरण्यकाह्वयं
अस्योत्तरेशृंगवतोयाम्येचक्षारवारिधेः कुरुवर्षाभिधंवर्षमुत्तरेणप्रचक्षते अंतरानिलनिषधौप्राग्भागेमाल्यव ८
द्गिरे भद्राख्यमष्टमंवर्षंप्राक्समुद्रांतरमीरितं गंधमादनशैलस्यप्रत्यक्षा— परांबुधेः नवमंवर्षमाचार्याःकेतु

माचार्याःकेतुमालंप्रचक्षते इतिप्रोक्तानिवर्षाणिनवामूनिमयातव —एतंपुनरेतेषांप्रमाणमवधारय प्रमाणेनसह
स्राणिचतुस्त्रिंशच्चतुर्दिशं योजनानिविहेष्ठेतिचतुरस्रमिलाव्रतां प्राक्प्रत्यक्भागगेवर्षेतस्योदग्धाम्यतःसमो
एकत्रिंशत्सहस्राणिकिंतुप्राक्प्रत्यगा— यासुक्तानिषडंगोन्नानिचपार्ष्णेभ्योपराणिते तेषांनवसहस्राणि
प्रत्येकंविस्तृतिर्मता वर्षेकिंपुरुषेनार्योनराश्चप्रक्षभोजनाः जीवंत्ययुतमह्नांनात्यजांवृनदलिषः हरिवर्षेनरा
नार्योवसंतिसुरसाशिनः सायुतंचसहस्रं— जीवंतिरजनिषः श्लाघ्यतेनरापद्मरागभासोद्भुतास्तथा जंबुफ
लरसाहाराः सपादायुतजीविनः नास्मिन्मेरुतरछन्नेतारकार्केंदुरश्मयः स्वांगःप्रभाभिःकिंचन्नक्तमोद्योतावसं।
त्यमी केरबोदरसंछायानद्वारश्मेसंगनानराः नीलांबुकफलाहाराभवंत्यत्रायुतायुषः दलत्कुवलयश्यामाःके
तुमालेशरीरिणः शरदामयुतंतेषामायुःसुनसभोजिनां श्वेताभोऽम्पकेरस्तेन्यग्रोधफलसुन्नरः हरिवर्षमिति
प्रोक्तमेतस्मिन्मानवायुषः श्यामस्त्रियोवर्षेपुमांसश्चहिरण्यके जीवंत्ययुतपह्नांसर्वेपित्तकुवाशिनः कु
रुघभीष्टदेपृक्षेजीवंतिस्त्रीयुतानराः सपादमयुतंदेवःगर्भाभागौरकांतयः पुण्यकर्मावसत्येषुवर्षेषुनिरिवलोन

नः शोकआङ्गिनरातंकशंकोन्मुक्तः सदासुखी वनैःकीर्णानिसर्वाणिकुसुमस्तवकाननैः ——जाङ्गिनदीभिश्च
नैस्तैस्तुंगैश्चपादपैः उदग्दक्षिणमालेनलावण्येनाद्रिनाबहिः परिक्षिप्तोयमुक्तस्तेजंबुद्वीपोमयाविभः द्वादशं
युनिधावत्रपृथग्भूमिभृतस्थिताः त्रयस्त्रयोदिशिदिशिस्करोर्मिस्तुस्वगितोपलाः मेनाकश्चबलाहश्चचक्रनामाचद
क्षिणे नारदाख्योबराहाख्यःसोमकाख्यश्चपश्चिमे उदग्भागेपिचुद्रोणकंकचंद्राइतित्रयः धूम्रकोकुंदुभिश्चैव
साईकश्चेतिपूर्वतः सहस्रंयोजनानांतेदीर्घाल्लस्यार्धमुछ्रिताः मग्नास्तदर्धमंभोधौविस्तताश्चधराधराः जुष्टाःसर्वे
सुरैःशृंगप्रोद्दीप्तौषधिवायसः ज्वलिनोषधयःकांतविचित्रद्रुमवीरुधः द्वीपाःशाकंकुशक्रौंचशाल्मल्यश्चतिचक्र
मात् गोमेदपुष्करास्यश्चवडवामुखतःस्थिताः क्षीराज्यदधिमध्येक्षुरसस्वादुसमोर्णवाः द्वीपान्शाकादिकानेते
परिवार्यस्थिताःक्रमात् सद्वीपतुल्याःसर्वेतेप्रमाणेनयथाक्रमं असंशाकादयोद्वीपाजंबूद्वीपप्रमाणतः यथा१
क्रमंसुद्विगुणास्तथांभोनिधयोपिच शाकेसप्ताद्रयस्तेषुदयोजनधरस्तथा नाराकोरैवतःश्यामोरजतोथांबिको
जयः चतुःसाहस्रिकस्तेषांविष्कंभोर्द्धसमुछ्रयः तदर्धभूप्रदेशश्चसेवितानांसुरर्षिभिः पृथानांद्वीपवर्षाणांब्राह्मणो

नः शोकआङ्गिजरातंकशंकोन्मुक्तः सदासुखी वनैःकीर्णानिसर्वाणिकुसुमस्तवकाननैः —जाङ्गिनदीसिंधु।
नैस्तेस्कुंगेश्वपादपैः उदग्दक्षिणमालेनलावण्येनाद्रिनाबहिः परिक्षिप्तोयसुक्तस्तेजंबुद्वीपोमयाविनः द्वादशं
वुनिधावत्रपृथग्भूमिसृतस्थिताः त्रयस्त्रयोदिशिदिशिस्करोर्मिस्तस्वगितोपलाः मेनाकश्चबलाहश्चचक्रनामाचद
क्षिणे नारदाख्योबराहारव्यःसोमकारव्यश्चपश्चिमे उदङ्भागेपिचुद्रोणकंकचंद्राइतित्रयः धूम्रकोकुंदुभिश्चैव
साईकश्चेतिपूर्वतः सप्तस्तंयोजनानांतेदीर्घाःसप्तार्धमुछ्रिताः मग्नास्तदर्धमंभोधौविस्तताश्चधराधराः जुष्टाःसर्वे।
सुरैःशृंगप्रोद्गीताद्विदायसः ज्वलिनोपधयःकांतगविचित्रद्रुमवीरुधः द्वीपाःशाकंकुशक्रौंचशाल्मलयश्चतिचक्र।
मात् गोमेदपुष्करायश्चसप्तमांवाघृतःस्थिताः क्षीरोज्यदधिमध्येक्षुरसस्वादुभसोर्णवाः द्वीपान्शाकादिकानेते
परिवार्यस्थिताःक्रमात् सूद्वीपतुल्याःसर्वेतेप्रमाणेनयथाक्रमं असौशाकादयोद्वीपाजंबूद्वीपप्रमाणतः यथा।
क्रमंसुर्द्विगुणास्तथांभोनिधयोपिच शाकेसप्ताद्रयस्तेषुदयोजनधरस्तथा नाराकोरैवतःश्यामोरजतोथांबिको
जयः चतुःसाहस्त्रिकस्तेषांविष्कंभोर्द्धसमुछ्रयः तदर्धभूप्रदेशश्चसेवितानांसुरर्षिभिः पृथानांद्वीपवर्षाणांब्राह्मणो

मूत्यःनूक्रमात् वर्षाणिसन्तिविंशतिसप्ततानित्रवीमिते जनाख्यंकुमारंचकुसुमारमणीयकां कुसुमोत्तरमोदाकी
महाद्रुमवनानिच कुशेविद्रुमहेमाख्योद्युतिमानथपुष्पवान् कुशेशयोहरिश्मान्मन्दरश्चकुलाचलाः विष्कंभोष्टोस
हस्राणितेषांप्रत्येकमीरितः तदर्द्धमुछ्रयस्तद्वदूछ्रयार्धमधोगमः उद्भिदंवेणुवल्मंत्रंस्वाराख्यमथलंबनं वर्षेश्रीमत्य।
भाक्रञ्चकपिजंपन्नगनिधं क्रौंचीक्रौंचाधकारस्तुदेवोगोविंदवामनो द्विविदःपुंडरीकश्चेत्यस्मिन्सप्तकुलाचलाः वि
ष्कंभोयुतमेतेषांविष्कंभार्द्धसमुछ्रयः अधोगतिस्तदर्द्धंचवर्षाण्येषांतुवासतः कुशलाख्येष्टवर्षाख्येपरापतमनोनुगे
मुनिवर्षाद्विकाराख्योसप्तमंदुंदुभिःनिचा गिरयःशाल्मलीद्विपेरक्तपीतसितस्तथा वेपुल्यमेषाद्वात्रिंशसहस्रा।
णिप्रचक्षते वेपुल्यार्द्धसमुछ्रायस्तदर्द्धमवनोगतिः वर्षेशांतेतदर्धेनभंपंचेत्यत्रसंस्थिते गोमेदस्तिसुरश्चेतिकुसुरश्चेति
मुखरो योजनानांचतुषष्टीसोसहस्राणिविस्तृतो उछ्रायोविस्तरस्यार्द्धंतदर्द्धाप्यधोगतिः धातकीखंडनामा।
समधेवर्षमुदीरितं अस्यद्वीपुष्करद्वीपेमानसोत्तरसंज्ञितः वारुणोवर्षमेतस्यमहावीतमितिस्मृतं विस्तरोयो।
सहस्राणिशैलोयंद्वेतथायुते सहस्रशतमत्यच्चसुरसिद्धर्षिसेवितः आसार्द्धनोछ्रयस्तस्यतदर्धेनाप्यधोगमः सु

रेशनो॰नगायेस्मिन्मयावत्सनिवेशिताः ऐंइवसोकसारप्राकूयाम्यासंयमनीततः माचेतसिसुखापश्चान्नथा
१० सोसुन्नरेविना धर्मरक्षार्थमेतासुचत्वारश्चतस्रश्चपि तथालोकअवस्थार्थेपृथग्राकृभृकृतिस्ठि

धिराजतंकविमुक्तास्थिदशेऽव पुराणवद्भूतयुगेषुमांसःस्त्रियोयुवानः दिविक्रुजेषुशैलानांनदीषुचसरस्वच च
नेषुचवि-तेषुचिक्रीडुर्देवतेःसह केलयातेसमुत्पत्यकदाचिदमरैःसह निरयंलासमासाद्यस्वाधिवेरुःसु।
राश्च चित्रांबरावृताःसर्वेचित्राभरणशालिनः विमानाद्भूतयस्तेषांमासकल्पद्रुमाः मनोज्ञाभिःसहस्त्रीभिर्वि
चित्राभरणशालिनः विमानाद्भूतयस्तेषांमासन-कल्पद्रुमाः मनोज्ञाभिःसहस्त्रीभिर्विचित्राभरणांश्रियः क
ल्पद्रुमप्रकार्येषुवासंक्रीडांचतेप्रथ क्षुत्रुड्रखेजिताःसर्वेबभूवुरमृतायुषः रम्यावरादे-हाःस्तेकदाचिदूर
साशिनः रतिप्रायास्तदासंस्तेस्वाहारविहारिणः स्वीकारविग्रहच्छेदविशेषीकृतचेतसः नास्मिन्कल्पेकल्पतु
ग्रनवातिप्रबलोनिलः नीलारुच्छेदसुंदर्योनिशांपूर्णेदुभूषणा स्निग्धस्निग्धांजनश्यामाःसतरिस्निग्धनिस्वनाः अच
ञ्चलायतयःस्निग्धाः कबरीकांतयोघनाः माद्यश्चिकवधूदृष्टमाकंदमुकुरांकुरा आसंस्तेषांपुष्पफलाभोगायेषांघनाल
या एकोग्रजन्मावर्णोस्मिन्वेदोभूदेकएवच ऋतुर्दंतएवैककुसुमायुधबांधवः रूपश्रुतसुवैश्वर्यभाजस्तेनिरि।
त्राजपि समत्वान्नाभवंस्तेषांसुनमाधमामध्यमां नरवेटनगरग्रामपुरक्षेत्रखलादिकं नंदेशमशकक्रमाङ्गयंपा

नाग्रहादिव कल्पद्रुमाग्रभोगानांनचेषांप्रभुरथभूव पुरास्मिन्भारतेवर्षेतेषांनिवसतामिति जगामांसुबहुः
१२ कालःसुरैःसार्द्धंसुराश्रियं आज्ञाततःप्रभावानांसहसंवास-चयाः अथैषामभव वेत्रदेवादवज्ञाचिदग्ग।
-त्मति अपूज्यमानास्तेपूज्याःसर्वेष्वविज्ञाबदिनाः आग्रक्षयतत्कल्पतरून्निपेतुर्मादिवौकसः दिवंगमनश्र
क्तिश्चदिओभावश्च-ऋतः सरसःपरमोभूमोभूरसश्चैन्यवतीत स्मृत्वाकल्पद्रुमांस्तांस्तांक्रीडास्थाश्चसुरैःसहः
बलंपत्यकुधात्यर्थमनर्थाकुलचेतसः ततोविसपतांभूरिस्वैरमाहारहेतवः प्राणत्राणार्थमेतेषांमाभूत्यर्थद।
योभुवि भूरसेनेवतेनेवकुर्याणप्राणधारण विविधाकल्पद्रुमैर्वासमन्यवृक्षेषुयक्किरे अथैषांपश्यतामेवकदा
विद्युग्यतंक्षयात् विपर्ययाच्चकालस्यभूमेःपर्यटकोप्यगात् ततःपर्यटकेनष्टेतुषसूक्ककणोज्झता अक्तष्टप
च्यःमहित्यामभूवतशालितंडुलाः शाल्योदनेनाथसुस्वादन्नेनतु परमात्प्रिमासेदुःपरितोषान्तयेतमः त
नाशंशंकयाशालितंडुलानांडुमेग्रथः तेदधुर्महतोराशीस्ततःक्षेत्राणिचक्किरे अजायतोभोभोमात्सर्य्यर्ष्यापु १२
रःसरः तत्रतत्रशमिनेश्वकेपदन्यासंचमन्मथः ईदृग्प्रा-श्यानतेसेषांचिन्तासुनमांगति धैर्यन्नंगादनश्यी

पुनर्शरणमातुरंगनः दारक्षेत्रनिमित्तानिभूयांस्येषामनंतरं परिक्लेशैकमूलानिदुःखान्यासपृथक्पृथक् ततःस।
-क्षुन्नमर्यादास्वविद्येषुजिनात्मसु अविनीतेषुनाग्येषुशास्त्रिसुतुघनामगात् प्रवृधेरजसांतेषांसपुण्यांश्लोकतां।
गतां मज्जप्रवृत्तिरभवत्सुषधान्योपसेवया तुषधान्येततोनष्टेपरिभुक्तेचसंचये चीरवल्कलवस्त्राणांकंदमूलफ।
लांशिनं ऋतवःकालपर्यासानपद्रसंनादयोभवेत् ततस्तेषामभूद्रोगशोकाकुलंवपु नसश्चकामक्रोधेर्ष्या
दैन्योत्सर्यादिदूषितां ओधिदेविकदुष्कीर्तुसीतादिजनितंमहत् अंधिभौतिकमथासीदुखंआत्मगादिजं ३।
तुंदुःखत्रयार्तास्तेविवा-याधिगुप्तये हिमनीहारसीतांबुवाताद्यापछिदेपिवा अज्ञातप्रीतयोदक्षैःकुहिमानि।
गृहाणिते वधुस्थित्वा-श्रमनिर्दूक्षानन्दुःखार्तचेतसः स्मृत्वाकल्पद्रुमाकारांस्तंकृपाणिन्ने एकद्वित्रिचतुःसप्त
दशशालानिचक्किरे शस्त्रःप्रोकारपरिवेष्टाछन्नेषुचतृणादिभिः दृष्ट्वांस्तेषभयान्कामांस्तेषुतेगृहमेधिनः ४।
मातुर्गृहिणीगृहेषुतेशीतवातज्वरातपादिषु ईर्ष्यवर्जितमानसाश्चिरंसंनिरस्तविपदोबसत्सुखं ५
तिश्रीमहाराजाधिराज-सहदेवाधिकारोनामषष्ठोऽध्यायः ६ अथामरगणैःसार्द्धंमाजगामि

पितामहः दुःखक्लेशदायवार्त्तानाशायनृपतिपृथुं सनातनयेप्रभुर्योसोमरुतामिववासवः दंडधारीचदुष्टानांप्रभावे।
१२ लोकपालवत् प्रतापतापितारातिसंघवत्सिंहपराक्रमः युष्माकमाधिपःत्वे—सावनिपिक्तानयापृथुः रक्षाङ्क
त्सर्वसिष्टानासुखेनादुष्टचेतसा इतिदोभीतिहर्त्राचभविष्यत्येषवोनृपाः भवद्भिरेतदायत्तेर्भवितव्यंममाज्ञया
करिष्यत्येषवोनित्याचातुर्वर्णाश्रमास्थितीः उक्तेतिब्रह्मणिगतेनाथमासार्यलेऽप्यनं अवोचितदुषितादुखाद्मा
त्—यस्यनःप्रभो कल्पद्रुमामरत्यक्तानदुर्द्धार्त्तिकांतचेतसः असेनार्णवनिर्मिताग्राभत्साहितःपृथिवीपति प्रथो
पृथुरुवोचैतान् मानेष्टसुखमास्यतां दुःखान्यपहरिष्यामिकरिष्यामिसुखानिच ततःसचतुरोवर्णानाश्रमांश्च।
व्यभाजयत् नेषुयोवदनिरतासायाराःसंजितेंद्रियाः धर्मास्तेषांविदुश्चाद्यात्त्रींस्तुल्यान्क्षत्रवैशयोः येतुशूद्रामहो
त्साहाःशरणेरक्षणक्षमाः दृढसायतदेहेश्वक्षत्रियास्वरूपंभवत् विक्रमोदोकसंरक्षोविभागोअवसापिता ए
तेषामयमुसुक्तोधर्मःसुनक्रतोदयः निसर्गाचैवनृपुणंयेषारतिर्वित्ताज—नप्रति श्रद्धाक्षदयावंतोवैश्यास्तानकरो १३
दसो चिकित्सात्रतिवाणिज्येऽवापत्येषपशुपोषणं वैष्यस्यकथितोधर्मस्तदुत्कर्मस्तईचतेजसां नातिमानभृतोना

तिशुचयःशिशुनाश्चये तेशूद्रजातयोजातानानातिधर्मताश्चये कलारःमोपजीवितंशिल्पितापशुपोषणं वर्णत्रित
यशुश्रुषाधर्मस्तेषोमुद्गृहनः ब्रह्मचारीगृहस्थोवानप्रस्थस्तथायतिः इत्याश्रमाःपृथक्त्वेनचत्वारःप्रतिभाजिताः गु
रुशुश्रूषणंनैक्षंव्रतचर्याग्निकर्मच स्वाध्यायश्चापिपेकश्चधर्मोयंब्रह्मचारिणः पूजाग्रस्तिथिरेवानांस्वदत्ताजीवनं
दमः अप्रमानर्धिगोत्रेषुविवाहःऋतुगामिता परस्मस्त्रीपुवैमुख्यंपरानुग्रहशीलता विनिवृत्तिरकार्येभ्योधर्मोयंग्र।
हीणांकृतः देवतातिथिसत्कारोब्रह्मचर्यंवनेस्थितं वल्कलाजिनजटाचारीधारणशयनंभुवि त्रपोदणेर्व्रतैर्दुष्कर्षणंनि
यमेस्तथा आहारोहविष्यैश्च धर्मोयंवनवासिषुवैराग्यामिंद्रियजय श्चिंतात्यागःप्रशांतता आकिंचन्यमनारंभोय
तिधर्मसदास्मृतः क्षमत्वंगुर्वधीनत्वंशौचस्वाध्यायनित्यता विशुद्धिर्व्यवहारेषुशिष्यधर्मोयमीरितः शिशुत्वंवाङ्मनः
कायेषतिशुश्रूषणंक्षमा गृहनंप्रतिगृह्यानांस्त्रीधर्मशौचमेवच एवंवर्णाश्रमान्सम्यक्कृत्वारक्षन्तदुक्तवान् विभज्य।
तेषांवेन्येननेतेधर्माप्रकीर्त्तिताः वृत्तिःकर्माणिचैतेषांपृथगुद्दिश्यसोभ्यगात् स्वधर्मावस्थितानांवोभाविलोकद्वयेसुखं
यएतांस्थितुत्वंममोहाद्व्यतिक्रमिष्यंतिनस्माद्यमवक्रुद्धःकरिष्यमनुशासनं युक्तानांकर्मसुवेषुभूत्यर्थंभवतामहं ।

रिवरकग्रामवेश्मानिविधास्यामिपुराणिच इत्युक्तानथोकोद्याकार्मुकस्यपृथुर्नृपः विषमाराधयामासपृथिवींपृ
थुविक्रमः ततसंक्रेशेनगोर्भूत्वानश्यंतीतेनमेदिनी विधेनियोगादुदुहेसर्वसस्यानिभूतये कल्पितास्तेनशैलानां
सरितामंतरेषुच समेषुचावकाशेषुपुरादीनांविनिक्रयः तेनगोरायकृष्टेयंधान्यैरुन्नैर्यथाविधिः ससस्याक्रियतेक्षो
णीभगवतंबुधदागमे इत्युक्तवोनिगदितः प्रथमोनृपस्याधर्मेणसार्द्धमपिवाश्रमवर्णभेदाप्रोक्ताः क्षयिष्यतिकरोपि
चदर्शितैस्तेकात्स्न्येनवक्ष्यृणुदेशविभागभूमिः इतिश्रीमहाराजाधिराज॰ वर्णाश्रमप्रवि—भागोनामा
ऽध्यायः ७ देशश्चदेशभूम्यश्चसमासान्तवसंप्रति तत्संख्यातत्त्विद्भिर्भागाश्चप्रोच्यंतेवहितःशृ
णु देशःस्याज्जांगलानूपसाधारणत्रयात्त्रिधा त्रिविधस्यार्थवैतस्यथावच्छ्रद्दधत्ते दूरांबुररिणिप्रायःरूक्षकं
टकिपादपाः रूक्षोल्पचंडपवनःरूक्षमृन्नेखुजांगलः स्निग्धोबहुमनुष्यामिषोद्भिमः स्यादानूपसरित्प्रायःस्निग्धोपृ
तबहुद्रुमः यःपुनर्नातिशीतोल्पस्यादेशद्वयलक्षणः समाधारणइत्युक्तोदेशोदेशविशारदैः जांगलादिषुदेशेषुनि १४
वप्येषुचलक्षणैः युक्तायोऽत्रविज्ञेयाभूमयःप्रविभागतः वालीशस्वामिनी१ भोग्या२ सीतागोचररक्षिणी३ अ

पाश्रयवतीर्४कांतापूरवनिमिद्दत्तात्मधारिणी५ वणिक्प्रसाधिताऽङ्गसंपन्नाऽमित्रस्वामिनी१० आश्रेणीपुरुषा
११शक्यसामंतादेवमात्मिका१२ धान्यारुस्निवनोपेतासुरक्षचेतियोऽशः भुवःसंज्ञामिरुद्दिष्टालक्ष्मासाकथकथ्यते
भूभुजाद्यात्मिशेनापिशक्यतेयाप्रशासितुं याचभङ्गनालस्याद्वात्मिशःस्वामिनीक्षितिः१ वितरत्यधिकंयस्यांभोगभो॰
गादिकान्करान् नराभूरिश्रियःसाऽत्रभोग्येतिक्षितिरुच्यते २ यस्यांनदाश्चनद्यश्चगिरिर्मध्येथवाबहि विनक्षक्षेत्र
सीमासीतागोचररक्षिणी ३ सरिदद्रिवनाद्येषुत्रासाद्यस्यांविशेज्जनः जनपाश्रययोग्यत्वात्पाश्रयवतीसा क्षो
पवनवत्यद्रिसरिद्भिर्जनमनोहरा दक्षिणोत्तरयत्पूर्विसाकांतेतिप्रकीर्तिता॰ यस्यांनदेवजायंतेकजधौतादिधातवः त्र
वणानिचभूयांसिप्राकुःस्वनिमतीतिसा ६ यात्यंतंनानुगृह्णेतदंडकोशासनादिभिः स्फीतलोकाश्रयाशास्तासास्या॰
द्भूरात्मधारिणी प्रसिध्यंतेमहद्यत्रपण्योपक्रयविक्रया वणिक्प्रसाधितेसुक्तांसाभूर्वणिगलंकृता ८ शक्याश्च
कर्णरवदिरश्रीपर्णस्यंदनासमैः वेणुवेत्रसरोद्यैश्चयुक्ताऽम्बवतीतिभूः ९ यस्यांजनपदाःसाधुविभक्तास्वकविक्रमाः
योगयांतिचमित्राणिसाऽङ्गसामित्रस्वामिनी १० नक्षुद्रावंदिनोयस्यांदुर्गवत्यंतसंश्रयाः भूःसाश्रेणीमनुष्येतिवि

नीतैराहृतानतैः ११ सुखोत्साहादिचैतुरक्षेयस्यांसामंतभूसुनः सृजंतेसामृताशक्वसामंताभूसमंततः १२ जीवितं।
१५ क्षेत्रिणोयस्यांनदयादिपवारिभिः तांदेवमातृकेत्याहुरनपेक्षितवारिणं १३ निष्पद्यंतेधिकुचस्यांचीजान्युप्राग्रयत्न
तः कृसनुपद्रुतक्षेत्रांधान्यासाधान्यशालिनी पर्यंतेष्वडयोयस्यांयाचहस्तिवनाश्रिता साहस्तिवनवत्पुर्वीभृभृतः
सैन्यवृद्धिनी १५ डुष्पृष्वेवयानित्यंविषमत्वारणातिभिः विषमाङ्कित-रिपुप्रासासुरक्षेतिसुस्मृता १६ शोडशेषु
दितास्वभूम्यःप्रविभागाद्यथातथं उत्संगिताःपृथुशिलैःसमंतादवनाधरैः तीर्थावतारकांतानिःस्वादुतोयोभिरावृ
ताः नदीभिःपुलिनप्रांतैर्विचित्रद्रुमशालिभिः कोकिलालापसुभगैर्मधुमत्तालिशालिभिः विचित्रफलपुष्पाढ्यैः
काननैरूपशोभिता दलत्कुवलयश्रेणीक्षणन्मधुपहारिभिः सरसीदेवखातार्द्यैर्भूषिताप्राज्यवारिभिः समैःसुगंधि
भिःस्वादुशीतैःकांतैरभंगुरैःक्षेत्रैरक्षतसीमांतैःसस्यनिष्पादिभिर्हृताः निःकंटकशमवल्मीकैःप्रभूतयवसेंधवैः
विभक्तक्षेत्रसामांतैर्गोचरैरूपशोभिता स्थलेतृणसमुद्भाणामंतरेषुवसुंधराः प्रसस्यंतेसमासन्नस्वादुशीतजलाशयः १५
कुलात्मनामकृष्याद्यास्तथानेकाश्रयानिताः संरंभासनिर्मुक्तामनश्चरमयंतिया तास्वेवंगुणयुक्तासुमहीषुविनि।

वेशयत यथास्थानंजनपदान्सवेद्यामगुणांश्च सुतामहीप्रभूत्वालेप्राकारैस्तृथक्पृथक् चेतश्चःकीर्तिता।
धान्याभूमयोदुर्गहेतवः दुरारोहतयायुर्गटंकस्तिन्नद्रवांतनः समपृष्ठेसुवृक्षाद्यैगिरिदुर्गावनिर्भवेत् कंटकीद्रु
मतीरांबुनदेपांसुमिकानने गहप्रवेशमार्गेभूर्मूलदुर्गेतिकीर्तिताः द्वीपेस्यात्साडुतोयेपवक्रगाधजलावहिः रम्या
चकाशदेशस्यान्नत्वदुर्गायमेदिनी निःस्निग्धाःसारभूतःशुद्धाप्रदक्षिणजलासमाः बहुदकातरुछन्नानिविग्रा
ह्यदत्ववाः दूर्वाशस्तोपधीमूलःकुरंटकुशवल्कलैः परितःपरिणद्धाश्चस्वादुस्वछशिरोदकाः वास्तुयत्तामरस्थाना
द्यारामोद्यानसंभृताः नदीगम्यापिस्तानेश्चयाःसमंतादलंकृताः यावाहनानांसुखदामिसुखानांरतिप्रदाः पुरार्थेतां
प्रशस्यंतेभूमयोजनितःश्रियः कुंकुमागरुकर्पूरत्वग्यमेलाश्चंदनादिभिः सुगंधामिश्रितैरंभिःपृथक्पृथक्तैर्वासुगंध
रा कङ्कारपाटलांभोजमालतीचंपकोत्पलैः सजलांतुप्रसवैरम्यैसुगंधाकुसुमैश्चया गोमूत्रगोमयक्षीरदधि
मध्याज्यगंधभाक् समानगंधामदिरामाध्वीकैमदकारणैः शालिपिष्टकगंधैश्चधान्यगंधैश्चयातथा प्रशस्ता।
चतुर्वर्णानामीदृगंधावसुंधरा सितारक्ताचपीताचकृष्णाचैवक्रमान्मही विप्रादीनांचतुर्वर्णानांसर्वेषामथवा

सिताः स्वादुःकषायतिक्ताचकटुकाचेत्यनुक्रमात् वर्णानांसारताःशस्तासर्वेषांमधुराथवा धर्मागमेहिमस्य
१६ शीर्यास्याद्ग्रहिमागमे प्रावृष्युच्छ्वासिमस्पर्शाप्रशस्तावसुंधरा मृदंगवल्लकीवेणुदुंदुभीनांसमध्वनौ द्विपा
ह्याश्विसमानाचेतिस्कुभूमयःशुभाः इदानीमप्रशस्तानांसुवालस्मामिदध्महे पुरादिसन्निवेशार्थेपरित्यागाभवंति
याः भस्मांगारकपालास्थितुषकेशविषाश्मनिः मूषकोत्करवल्मीकशर्कराभिश्चनिर्भराः रास्नाप्ररोहिणीनिम्ना
भंगुराशुषिरोस्वराः सरित्पूर्ववहायस्यांपुरार्थेतामपित्यजेत् बहुनापियतस्तत्रकालेनायातिसापुनः वसास्रक्
मज्जविण्मूत्रमस्यकोथपतत्रिणां समंगंधांत्यजेद्वर्णतैलस्यचशवस्यच सदैवधूम्रवर्णायामिश्रवर्णाथवामही
विवर्णारूक्षवर्णावासनस्यादिष्टदायिनी तिक्तास्लस्यवणावापिभूमिर्यास्यैरलोभवेत् तांलोकवि—द्वेषकरीत्यजे
त्पुरनिवेशने यारूक्षखरसंस्पर्शासदैवोल्काहिमाथवा अनिष्टमुखस्पर्शायास्यातामपि—संत्यजेत् क्रोष्टुगृध्र
खराश्वानांवापजर्जरनिःस्वना भिन्नकांस्यरसमस्करध्वनिताविचनेष्यते शर्तिगंधादिभिर्भूमिकथितेयंशुभाशुभा १६
हलेनकृष्यमाणायांभूमौकाष्ठसमुद्भवे विंशाङ्गयेवक्रिमवाकमिष्टकायांधनागमं पाषाणेषुचकल्याणंकुल

प्रध्वंसमस्थिषु सरिसृपेषुसर्वेषुलेयेष्वभयमादिशेत् अनुपरावकुत्तणाशस्तास्निग्धोत्तरप्रवा प्राणीशानप्र
वासुर्वप्रवावादर्पणोदरा शुभेन्द्रपोषितःस्नातःशुचिःशुक्लस्रगंबरः स्वस्तिविप्रान्वाचयित्वावास्तुदेवान्स
मर्च्यच करप्रमाणंकुर्वीनरवातंतद्भूमिमध्यगं ततस्तन्मृदमाहृत्यतत्तयैवानुपूरयेत् खाताधिकमदुष्काभूःश्रे
ष्ठमथाचतत्समा प्रहीणखातमृत्स्तोणीहीनाशस्तासमाःणां खन्यमानेयदाखातेतन्मृदंतर्विलोकते मणि
रांखप्रवालादिनदानिश्रेयसीक्षितिः सापिप्रशस्यतेभूमिर्यस्याःसुःखातपांशवः तुषकेशोपलांगारभस्मास्थि
लवर्जिताः हृत्वाङ्घिःखातमापूर्णतस्मिन्यदशतंव्रजेत् नावच्छेदागमेभस्मात्तदाभूसार्वकामिकी मध्यमाभा
प्रहीणेस्याङ्गमेहीनतराधिके खातेसितारिमास्यानियस्यांनिःकुथितानिच यद्वर्णानिनशुष्यंति तद्वर्णाततदा
मही खातस्योदकप्रभृतीपुदिक्षुप्रज्वालयीनवा दीपान्यस्यांचिरंतिष्टेत्तद्वर्णेष्टप्रदाक्षिता इत्येवंकीर्तिताकाम्मी
नलक्ष्मभिःपुरभूमयः कर्ष्यट ग्रामखेटानामेताएवहितास्मृताः वर्णिनांवर्णधाम्नांवशिविराणांचसर्वदा
प्रासादयज्ञवाटानामेताएवयदाभुवः इत्येवमादिभिरिमाशुभलक्ष्मयुताभूम्यः शुभानिगदितानगरादिहेतोः

आभ्यःपरेणचक्रुधापरिकल्प्यमानं भूमःस्निग्धास्तिनवनोपिरस्यमानं मतिश्रीमहाराजाधिराज॰भू
१७ मिपरिक्षानामोऽध्यायोष्टमः ८ हेतुःसमस्तवास्तूनामाधारःसर्वकर्मणां मानोन्मानविभा
गादिनिर्णयैकनिबंधनं परिष्कृदयविस्तारदैर्घ्याणांस्करमीयतः ज्येष्टमध्यमाधमाभेदायंचत्रात्मानमुपपति रहा
नीतस्यहस्तस्यसम्यग्निश्चयसंयुतं कथतेत्रिविधस्यापिलक्षणंशास्त्रदर्शितं रेणवष्टकेनवालाग्रंतिस्त्रास्यादष्ट
भिस्तुनैः भवेद्युकाष्टभिस्तांभिर्वयमध्यंतदष्टका अष्टभिःसप्तभिंषड्भिरंगुलानियवोदरैः ज्येष्टमध्यकनिष्ठानि
तच्चतुर्विंशतिःकरः शोष्टभिःपर्वभियुक्तः करकार्योविजानता करस्याईचतुःपंचशेषंस्याद्वंगुलैः तत्राद्ये
पर्वरेखासुस्तिस्रपुष्पकभूषिता शेषास्त्वंगुलरेखासुपुष्पाणिविदधातन अत्राईमध्यतःकार्यंहेमापंचममं
गुलं मध्याद्वेधाष्टमंकार्यंचतुर्द्वादशांततः हस्तस्यांगुलमानेनविस्तारांगुलसिध्यते तस्माद्वेद्विगुणावापिवा
कुल्यंतुतद्दैर्घ्यतः कथितःकरभेदोयमंगुलानांविभेदतः तस्यनिर्माणदारुणिदेवताश्चप्रचक्ष्महे खदिरांजन १७
वंशादिस्निग्धाहीनंमनोरमं सारवच्चभवेदिष्टंदारुहस्तप्रकल्पने ग्रंथिलंजंतुनिर्दग्धंजीर्णंविस्फुटितंतथा

अरदंकोटराक्रांतदारुहस्तायनेष्यते त्रिविधस्यापियेतस्यपर्वरेखासुदेवताः मध्यादारभ्यविज्ञेयाःमध्यपर्वत
एकस्मिन्पार्श्वेगणनयाग्रांतसंयुक्तानिचस्वापर्वाणिचभवंतिच अथच मध्यादेवपरस्मिन्पार्श्वे
समध्यमपर्वत्वात्संचभवति क्रमेणनवमाद्विनाब्रह्मावह्निर्यमोविश्वकर्मनाथश्चपाथस्तां वायुर्धनाधिपोरुद्रो
विष्णुश्चायेनगत्पतिः वास्तुहस्यविभागेषुयानेषुचविशेषतः प्रारंभेषुयतोमानंकल्पयेद्देवतास्ततः विद्वैश्चैव
मध्येश्वदेवताभिश्चपीडिते प्रत्येकंचिदशस्तानेयथोक्तफलमादिशेत् शिरोत्तिरनलात्रोगोमरणंस्यपतेर्वधः अ
तिसारोमरुज्याधिरर्थनाशोनयंनृपात् कुल्यपाद्यावमरुतीकर्तुःकारकयोरपि यथाक्रममतीदोषाब्रह्मादीनां
निपीडनात् ब्रह्मायमस्तयोर्मध्येयदारुस्तंतुधारयेत् कर्मस्थपतयस्तेषांपुत्रस्यात्रोगविष्यति कर्मणिसुष्ठनिष्प
त्तिस्तिष्टतेभोगमक्षयं ब्रह्मयमस्तयोर्मध्येयदारुस्तंतुधारयेत् कर्तासशिल्पिकश्चैवअचिरेणविनश्यति विश्वकर्मा
नलयोर्मध्येयदाघातः सुकर्मणिमणिर्मध्यंनिष्पन्नेपुरइहिता यमनलदयोर्मध्येमध्यमंचविनिर्दिशेत् पवनो
विश्वकर्माचउभयोर्मध्येचधारणं यदातुतत्कर्मांतस्तुंतत्सर्वकामदं नीरधनदयोर्मध्येमध्यमंचविनिर्दिशेत्

येषांयदावत्सहस्तेनत्रतत्रयदाधृतं अनावृष्टिभयंलोकेदेशेभंगोनसंशयः रुद्रःपवनयोर्मध्येरुचिरस्तंतुधारयेत्
१८ तत्रनक्षत्रीयतस्तस्यकार्यसिद्धिर्नसंशयः विस्तुधनदयोर्मध्येयदापाणिकरायतः विविधास्तत्रभोगाश्चसदावेतस्यसं
भवेत् ज्येष्ठादीनामथैतेषांसंज्ञाभेदोविधीयते यच्चयेनसवेद्यंमेयंतदपिकीर्त्यते अवाष्टकांगुलेरुक्तिप्रः प्रकर्षेणा
यतःकिल श्रेष्ठोहस्तसविद्भिःप्रोक्तःप्राशयसंज्ञितः यःपुनःकल्पितःसमयवद्भिर्मेरिहांगुलैः तत्तैःसमध्य
मोहस्तःसाधारणश्रुतिस्मृतः मात्रेत्यत्रयंतःप्रोक्तंहस्तश्चशयउच्यते तेनमात्राचयःसस्यात्कृतोयःषट्यवांगुलः वि
भागायामविस्तारःखेटग्रामपुरादिषुप्रासादवेश्मपशिरीषाद्वाररथ्यासभादिषु मार्गाश्चनिर्गमायैषांसीमांक्षेत्रांतरा
णिच वनोपवनभागाश्चदेशांतरविभक्तयः योजनक्रोशगव्यूतिप्रमाणमपिचाध्वनः प्राशयेनप्रमातव्याःखातक
रराशयः तत्रोत्खुयान्मूलपादान्जलोद्देशनथःक्षिते तथादोलांबुखुड्यादिपातमानविनिर्णयं निःश्रेयसखातनि
केतानिसुरंगामानमातरं साधारणेनधार्यंच मानंचपरिकल्प्येत आयुधानिधनुर्ईडानायानंशयनमासनं प्रमा १८
णंकूपवापीनांगजानांवाजिनांनृणां अरत्नींदेषुक्षुयंत्राणियुगयूपहलानिच शिल्पि-पस्कराणांतथान्यानोद्यानि

यानिच हृषीध्वंसोपकरणपटवाद्यादिकंचतत् भस्त्रदंडास्तथामात्राशयहस्तेनकारयेत् भेदत्रयान्वितमपिप्रोक्तं।
हस्तस्यलक्षणं संज्ञानेवोथसामान्यमानानांप्रतिपाद्यते स्यादेकमंगुलंमात्राकलाप्रोक्तांगुलद्वयं पर्वत्रीणंगुलान्या
कुंमुष्टिस्याच्चतुरंगुला तत्रंस्यात्पंचभिःषड्भिःकरपादोंगुलैर्भवेत् सप्तभिर्दंष्टिरष्टभिरंगुलैस्तुणिरिष्यते प्रादेशोन
वभिस्तैस्यात्शयतालोदशांगुलं एकगोकर्णएकादशभिर्वितस्तिर्द्वादशांगुल चतुर्दशभिरुद्दिष्टःपादोनामतथां
गुलैः रत्निःस्यादेकविंशत्यास्यादरत्निःकरोन्मितः द्वात्रिंशताकिष्कुरंगुलैपरिकीर्तिताः चतुरुत्तरयाशीत्या
व्यामस्यात्पुरुषस्तथा पर्णवत्याश्चापंभवेन्नाडीयुगंतथा शतंषडुत्तरंदंडोनत्वस्त्रिंशत्धनुर्मितः क्रोशोधनुःस
हस्रंतुगव्यूतिनद्वयंविदुः द्वेतुर्गव्यूतिमिछंतियोजनंनामवेदिनः एकंदशशतमस्मात्सहस्रंमनुचायुतं नियुतप्रयु
तेतस्मादर्बुदंन्यर्बुदेऽपि चंदखर्वनिखर्वाणिशंकुपद्मांबुशयः ततस्मानमध्यमंत्वंचपरंचापरमप्यतः परार्द्धे
तिविज्ञेयंदशहथोत्तरोत्तरं संख्याज्ञानानिकल्पितान्येतानिवंशतिं इदानीकालसंख्यायाः प्रमाणमभिधीयते यो
दग्निमेषोन्मेषस्तेपंचदशभिःस्मृता काष्ठातानिकलातानिसुहूर्त्तस्तैस्त्रिंशं त्रिंशतेतत्त्रिकंविद्यात्तत्क्रमाद्

नरोनरं अहोरात्रैर्युनःपंचदशभिपक्षउच्यते पक्षद्वयेनमासःस्यात्मवेन्मासद्वयादृतुः ऋतुत्रयंस्यादयनंवत्सरस्त्रायनद्व
१९ यं दशाध्यमितिप्रोक्तःकालःकालविदांवरैः इत्युक्तमेतदखिलकरमत्रमानंसम्यक्कथानिगमितापिचकालसंख्या अं
तःपुरंजनपदामरधाममार्गैरावस्मकेनगरसंप्रतिभागमाच्च शतिश्रीमहाराजाधिराज० हस्तलक्षणाध्या
योनामनवमः ९ पुरस्यत्रिविधस्यापिप्रमाणमथकथ्यते प्राकारपरिखाद्वारःद्वारराध्याभि
:सह ज्येष्ठंतत्रचतुश्चापसहस्रंपुरमिष्यते मध्यंह्यष्टसहस्राभ्यामेकेनाभ्यासतोधमं साष्टभागंसपादंवासार्द्ध
वाच्यासमयतं कुर्यादेकैकमाशस्रंचतुरस्रीकृतंशुभं चतुःषष्टिपदाख्येनपुरंसर्वत्रकल्पयेत् द्विरष्टकोष्टकंत
त्कुर्यात्पट्पथंचत्वरं चतुरस्रीकृतेशेत्रेप्राग्दीच्यंतमायतः चतुर्भागांतरावंशाःकार्यास्तस्यत्रयस्त्रयः वं
शपट्टविभक्तेस्मिन्पदषोडशकान्विते राजमार्गश्चनःकार्योमध्यमंवंशमाश्रितः कार्योज्यायसिज्यायांचतुर्विंश
तिभिःकरैः विंशत्यामध्यमेमध्योधमेषोडशकोधमः बलस्यचतुरंगस्यपौराणांपार्थिवस्यच अभिबाधःसमश्चै। १९
षः कार्योयंकाश्मशर्करः महारथाश्वयंकार्यंचतुष्टयं ज्येष्ठादिषुपुरेषुतत्प चचतुष्करं उपरथ्यामहाम।

ष्पर्गस्यार्द्धंवाद्विशयादिकं शेषारथ्यातदर्धेनविधातव्यप्रमाणतः यानमार्गचतुष्कस्यकार्योपार्श्वद्वयान्वितो
पदाष्टकपदांतस्थोद्वौद्वौनंद्यावथापि पुरेज्येष्ठेत्रिहस्तोतोमध्यमेर्द्धकरोन्मितो मध्यमादर्द्धहस्तेनहीनोस्यातांकनी।
यसी पुरस्यांतर्ग्रतौकार्योयंद्रामार्गोतथापरो राजमार्गगुणोपेतौप्रमाणेनचतद्विधौ प्राकात्यगायतःसप्त
दशमार्गाइतीरिताः याम्योत्तरायतास्तद्वदन्येसुस्तत्प्रमाणतः द्वंद्रामार्गप्रमाणेनद्वंद्रामार्गस्यबाह्यतः स
मंततोवप्रमुत्सार्य्यापयेन्नद्विधानवित् महारथाप्रमाणेनतद्भमेर्बाह्यतस्ततः आसप्तांतांतरैःसार्द्धविधेयंप
रिखात्रयं खानात्पादोन्नितेकार्यंसन्निवेशेनाद्वितोपिवा मासतःस्यादशेषेणमूलतस्तद्वदेवतु कुर्याद्वप्र।
स्वभूभागेपरिक्षिप्तंतयामृद्वा सोत्संगंगजपृष्ठंवंगोधीयपदताडितं खातोद्धृतसुरावप्रनिर्माणाधिकयात
तः भूप्रदेशात्पुरोनिम्नानापूर्यसमतांनयेत् एवंसंशोध्यपरिखात्रितयंपरितोश्मभिः विधेयमिष्टकाभिर्वास
म्यग्ध्रतसंस्थिरं शिरावारिभिरापूर्णांपूर्णांचागामिनांभसा विचित्राज्ञमनोज्ञरिससंग्राह्यंबुनिर्गमं सर्वप
र्श्वेष्वथैतस्यांगंधांधमधुपांगनात् सुमनोविरपारामान्कुर्याद्वाशककंटकान् बाह्यभागंपुनस्तस्याविद

ध्यात्सर्वतोदिशं द्रुममूलैर्लताजालैःकंटकैरपिसंवृतं वप्रोर्द्धभागगंभीरस्थूलोपलशिलाचितं कुर्यात्प्रा
कारमुदायंयद्वापक्वेष्टिकामयं ज्येष्टकारैर्द्वादशभिर्दशभिर्मध्यमःस्थितः कनीयानष्टभिर्हस्तैर्विस्तारस्याच्चि
भेत्पक्षौ उच्छ्रायेसप्तदशभिःकरैर्षोडशभिस्त्रयोदशभिरंतिमः उर्द्धंसप्तदशकात्
न्नत्रयोदशकान्नूधः प्राकारोच्छ्रायमिष्टंतिनापियुग्मकरोन्मितं हस्तेहस्तोगुलर्द्धमायतःसमुच्छ्रयात् य
स्यद्वादशकरामूलेभवतिविस्तृतिः चतुरस्रोच्छ्रितिस्तस्यशिरस्यर्द्धविस्तृतं हस्तोच्चंकपिशीर्षस्याद्धिहस्ताकांडवा
रिणी कार्याकर्णाश्रितेर्द्वारकर्णांतस्तैश्चसंयुताः प्राकारोद्गतकास्तस्मिन्दिक्षुदिक्षुचतुर्दिशं द्विौमांश्चरिको
र्द्धंचप्राकारोच्छ्रायविद्धस्तिन् तद्धीनिर्गमान्कुर्यात्सशालाद्गतकानथ शतंशतंस्याद्धस्तानांमिथश्चाद्गत
कांतरः इत्थंपुरमगम्यंस्यात्सप्तभिश्चरथदंतिनां चरिकांसंचरिकाद्वारांसुखारोहांसवेदिकां समोपनांसनिर्व्यूहां
कुर्यान्नकपिशीर्षकां राजमार्गमहारथ्यासंश्रितानिचतुर्दिशं त्रीणित्रीणिविधेयानिपुरेद्वाराणितद्विदां राजमा
र्गमहाद्वाराचतुष्कंदिक्षुरांन्नवा अष्टोसप्तकरानोन्नाद्विगुणंत्रिकरोछ्रितं माहारथ्याश्रितंद्वारंतत्षट्पंचच

तुःकरं उच्छ्रयात्सार्द्धसार्द्धैकंहस्तोनंविस्तरेणकुर्यात्प्रतोलीसर्वेषु महाद्वारेष्वथोद्वारंद्वारार्गलाश्चैडकात्मकः क
पाटपरिघान्विताः राजमार्गसमाशास्यात्प्रतोलीविनिर्गमः नदर्द्धकोष्टकांतस्थाद्वादर्द्धतयोःस्मृतः चतुर
स्रामितिन्यस्यप्रतोलींदर्द्धनायतां व्यासतस्त्रिंशविन्यस्तमार्गांमूपाद्वयान्वितां अंतर्निवेशचतुर्द्वारंमहाद्वारेणसंमि
तं विकल्प्यकोष्टकांतेषट्द्वारुभिस्तद्विषयेत् चोद्वारेचोभयतश्चनेद्वेद्वेद्वारेचमूद्वयोः पदमध्यंपंचकरोछ्रितंतद्वत्
कार्याद्वितीयाभूर्द्वारशोपोद्वयोन्नतं वहिर्द्वारिविनिर्मुक्तांपूर्ववत्तांत्रकल्पयेत् पुरःसरोधनसहेर्गवाक्षैरग्रतोयुतां
तलंततोमहाद्वारस्योर्द्धद्वारंतृतीयकं रोधनद्वारयुक्तहर्म्यसंयुक्तंसपरिक्रमं सन्यस्तस्तंभवेद्यन्यदर्द्धतस्योपकल्प।
येत् आलजालशतघ्नास्त्रशस्त्रयंत्रादिसंयुतं वृद्धिशोभानिगुप्त्यर्थंपुरस्यप्रविकल्पयेत् वृहद्वाराणिपरित।
स्त्रितलानिःप्रतोलिभिः प्रतोल्यादक्षिणद्वारगतद्वितीयोवामतोगतः यावद्वितीयंतत्पार्श्वमेककार्योबहिस्थितः
द्वितीयोवामभागात्तुनिर्गत्यासेवज्येष्टकः कार्यस्यात्तदुष्ठनात्प्राकारस्तस्यबाह्यतः एतयोरंतरालंचाराजमार्गो।
णसंमितं कर्त्तव्यंस्यादिहैवंतुवक्ष्यद्वारकमुत्तमं दृष्ट्वादृष्टोपभोगार्हान्सरिद्गिरिजलाशयान् पक्षद्वाराणिकुर्वी

तस्यष्ठयातत्रतत्रच जलभ्रमान्पुरेकुर्यात् शिलादारुतिरोहितान् द्विकारान्करमात्रान्वासोभसोस्मिन्मदक्षिणं
छिन्नकर्णविकर्णंचवज्रंसूचीमुरवंतथा वर्तुलंअजनाकारंचापाकारंचयत्-- शकटद्विसमंयच्चविस्तारद्विगु।
२१ णायतं बहिःकुछंसर्व्ववक्रंचतत्पुरंनिंदितंभवेत् छिन्नकर्णंवसन्लोकःपुरेतत्करतोभयं व्याधिभ्योवापरेभ्योवा
प्राप्नोतीतिविनिर्द्दिशेत् विद्विष्टस्वामितासर्वलोकगर्हानपत्यता जायतेचवस्त्वल्पमायुष्यंविकर्णपुरवासिनां ।
स्त्रीजयंविषरोगांश्चभेदांश्चविविधांस्तथाः जनोवसन्नवाप्नोतिवज्रा-कृधरेपुरे व्रजंतिप्राणिनोनाशंक्षुद्वा द्वि
परिपीडितां निवसंतःसदास्त्रीमुरवाकार----स्वामिनासहहीयंतेसर्वतःसंचयोज्झिताः स्वाल्पायुषश्च।
जायंतेजनाश्चत्तपुराश्रयाः जमत्यवादीनःस्वल्पायुषश्चर्वनपीडिताः जनास्युःश्वल्पवित्ताश्चनगरेजननाकृतो
दुश्चरित्रांगनायुक्तस्तथावाकुनपुंसकः चीपाकारेपुरेलोकोनिवसन्भवतिध्रुवं रोगशोकानलस्तेनभयंतत्रप्रजा
यते शकटद्विसमाकारंपुरंयद्विनिवेशपते आराभाल्सिद्धिदंविप्रभयदंज्ञानिभेदकृत् पौराणांस्वामिनश्चस्माद्भज २१
वाजिक्षयवहं परैराक्रम्यसुज्येतत्पुरंवज्रशालिनिः द्विगुणायतसंस्थानंयत्किंचिद्विनिवेशपते जनक्षयोग्नि।

दाहश्चस्तोकतानिभयानिच पुरेभवंतिद्विग्मूढेनचनियोगमेतितत् शास्त्रानिलपिशाचाग्निभूतक्षय-भार्द्दिताः रु
कूपीडाश्चनश्यंतिसुजंगकुद्विजेजनां पुराणामप्रशस्तानिसंस्थानानीदृशानीयत् एकास्मिन्नपितेनैवांनपुरंवि
निवेशयेत् संस्थानमेकमप्येषांप्रमादाक्रियतेयदि तदाराष्ट्रंनिपीडेतक्षुद्भितिद्विषभृत्युभिः शास्त्रज्ञास्तुपतिस्त।
स्मात्प्रयत्नपरयाद्विया यथावत्कथितंचात्रनगरंविनिवेशयेत् वेदींनिवेशयात्रायांदेवागारानिचारयोः नदीकर्म्म
णिमेत्रेचशांतिकुर्याश्चमेशुच यज्ञेपुरनिवेशेचस्त्रापनेप्रयतःसुधीः कुर्यात्तथास्युदयिकंयच्चान्यदपिकिंचन पुरे
भीतिकरंशल्यंदनायुष्यमपीडितं कृतमप्रयतैःकर्मनृपतिघ्नंचजायते विहितंयदृशास्त्रज्ञैर्यच्चनिर्लक्षणंकृतं
कृतमप्रयतैर्यच्चैतदृशस्त्रेफलोज्झितं शास्त्रज्ञःक्षपतिर्ज्ञोनिर्विद्वांतद्वत्पुरोधसा अधिष्ठितःपुरेकर्म्मविदश्चा
छांतिकेषुच पुरोहितोग्निजुह्वाद्यान्मौहूर्त्तिकःस्थिरं क्षपतिश्चबलिंदद्यात्तथोजयेदितिशांतिकं सदातसि।
सुरेशांतिर्यत्रमर्त्यस्थिताःसुराः पूज्यंतेसततंपौरैश्चत्रस्थायिनस्तथा चतुःप्रकारंक्षपतमष्टधाचचिकित्सितं
धनुर्वेदश्चसप्तांगोज्योतिषंकर्मलक्षणात् सामान्यलक्षणोत्पातनिमित्तानिचतुर्दशः ग्रहाविद्युश्चरुद्रश्चत्यजं

त्येतेनतत्पुरं नगरस्यविभागोयंयथावत्समुदीरितः खेटंनदेर्धविष्कुंभमांडुर्ग्रामंतदर्धतः योजनेनपुरात्खेटांखे
टग्रामंतदर्द्धतः गव्युतिपरिमाणेनग्रामाद्ग्रामंप्रचक्षते द्विक्रोशाद्विषयोसी--र्द्धेनपुरस्यसा खेटकेपुरसामा
र्धाद्ग्रामात्खेटाद्धतःस्मृताः त्रिंशद्धनूंषिविष्कंभःपुरादिग्वर्त्मसुस्मृतः विंशतिखेटकेमार्गेग्रामेदशाधनुमितापाशां
तरदर्शितः नवग्रामसहस्राणिनवतिश्चप्रचक्षते चतुषष्टिपतिग्रामान्ज्यायोराष्ट्रंविदुर्बुधाः दशार्द्धंचसहस्राणि
ग्रामाणांत्रिंशतीतथा ग्रामाश्चचतुराशीतिमध्यमंराष्ट्रमीरितं सहस्रमेकंग्रामाणांतद्धरातपंचकं ध्रुवाच्च।
ग्रामपंचाशत्कनीयोराष्ट्रमुच्यते अधर्द्धसंख्ययैतेषांज्येष्टमध्यकनीयसां विधायनवधैकैकंविभजेद्विचक्षु
धीः राष्ट्रेष्वेवंविभक्तेषुयथाभागंविधानवित् निवेशयेत्पुराण्येषुसंग्रहसनयथाक्रमं विभागाश्चग्रामाणांचलक्ष।
योचांदिशस्यत् जातिवर्णाद्विवासश्चयथावत्तद्विलेख्यते सुवर्णाकारानाग्रेयांतथावह्नुपजीविनः निवेशयेत्क
र्मकरानग्नानपिविधानवित् देशानामर्क्षधूर्त्तानांचक्रिकाणांचदक्षिणे नटानांनर्त्तकानांचगृहाणिविनिवेशये। २१
त् निवेशयेल्लोकरांकान्मेषीकारान्मृगद्वरः केवर्तानैऋताशायांदमनाद्धिक्रतास्तथा रथेषुकोशलंयेषांयेषां

स्यादायुधेषुच वारुण्यांदिशितान्सर्वान्पुरस्यविनिवेशयेत् कर्मसधिक्रतायेचयेचापिवरिकर्मिणः शौंडिकाये
चतान्सर्वान्यायोर्दिशिनिवेशयेत् यतीनामाश्रयान्नलवल्लानांचतथासभां स्त्रयाश्चपुण्यशालाश्चकुर्याद्दिशिधनेशि
तुः घृतविक्रयणोयेचफलविक्रयिणश्चये निवेशितान्नवास्यंतेपुरस्यैनदिगाश्रिताः पूर्वभागेबलाध्यक्षान्राज्ञोसु
खांस्तथाबलो निवेशयेत्तथाग्नेय्यांबलंनानाविधंसुधीः श्रेष्ठिनोदक्षिणाशायांतथादेशमुख्यान् याम्येकार्।
रान्कुर्वीततत्तत्कुक्षिनैरृते कोशपालमात्यान्देशकान्कारुकोनपि नियामकाश्चकुर्वीतसलिलाद्दिपते
र्दिशि वायोःककुभिकुर्वीतदंडनाथान्सनायकान् पुरोहितज्योतिषिकायुत्तरस्यांनिवेशयेत् विप्रासोमादिशोभा
गेक्षत्रियाःशक्रदिगजताः वैश्यश्चाल्पकर्तव्याःदक्षिणाऽपरयोःक्रमात् निधेयावणिवैद्या—सुखाश्चपिचतु
र्दिशं चतुर्दिशंविशेषेणस्थापयीनबलानिच नगरस्यबहिःप्राच्यांलिंगस्थान्विनिवेशयेत् श्मशानानितथांतस्था
न्यास्यायांस्थपतिःसुधीः सर्वतोदिशमुद्दिष्टोविभागोनगरेपथा तथासमेपुरेवेद्युसेनायाश्चनिवेशने नगरानि।
सुखोकार्यासंपूर्णांगवहेदयो द्वारेद्वारेसोमुखोलक्ष्मीवैश्रवणेशुभो राष्ट्रंखेटमथग्रामंपश्चंतेतःपुरंमहत् तत्रा

रोग्यार्थसंसिद्धिप्रजादिजयमादिशेत् क्रोशबंधवधैर्लोकाःसुमिथःसूत्रहिंसकाः ग्रामखेटपुरंराष्ट्रंयदेतोनैवप
श्यतः स्याप्यंतेयेयथादेवान्नगरेसर्वतोदिशं बाह्यांतराषुभूमीषुत्रुमहेतान्ततःपरं चतुर्दिशंसमारभ्यप्राकारप
रिखांततः व—शनेचशतेसार्द्धेधनुषांहिषतेपिच —धनुःशतमितैःशुद्धैरनिंद्यैर्धरणीतलैः सस्वप्रासादयुक्ता
निस्वस्वानुगगृहैःसह निवेशनानिकुर्वीतत्रिदशानांयथाक्रमं नर्मणामिसुरवंचित्रवनभांक्षुभानिच याम्योत्तराय
तंवंशंविकल्पपुरमध्यगं बहिरंतश्चकुर्वीतदेवानांविनिवेशनं प्राक्प्रत्युदक्सुरवोश्चांक्षुभूर्दिशी याम्योदक्पार्श्वयो
स्तस्यप्रादिक्षिण्येनवंशगान् दक्षिणस्यांनकुर्वीतत्रिदशतल्पदक्षुरवान् चैत्यशांतिसेनायक्षमात्प्रथमयानि
ताः इत्यमीकथिताःसम्यग्पेयथादिग्सुरवाःसुराः दिक्षुदिक्षुवहिर्यंसुःस्तानिदानींप्रचक्ष्महे विस्तोर्द्विनासद्विना।
थस्यसहस्रनयनस्यच धर्मस्यचविधातमंदिशिप्राक्सानिकेतनं सनत्कुमारःसाविक्षोमरुतांमरुतस्यच पूर्वदा।
क्षिणदिग्भागेविदध्यातनिकेतनं गणेशमातृभूतानांयाम्येप्रेतवनेनगृहं भाद्रकाल्यपितृणांस्याद्वेश्याचेत्यंचनैरृ २३
ते सागरस्यानदीनांचशिल्पभर्त्तृप्रजायतेः नित्यंपश्चिमाशायांह्यदधाद्वरुणस्यच फणिनांभवनंकार्यमपरो।

त्तरदिग्भागं शनैश्चरस्यचाचैवकात्यायन्याश्चमंदिरं विशाखस्कंदसोमानांतथायक्षाधिपस्यच पृथक्पृथक्पृथा
तमाः प्रासादेःसोम्यदिग्गताः जगद्गुरोमहेशस्यश्रीयोवक्त्रैवमंदिरं पूर्वोत्तरस्याककुभिप्रविधेयंमनोरमं नदीना
मंबुधीनांचसमंतान्नगरस्यच कांतारेषुहि—स्तानंसर्वत्रेष्टसुरवापतेः निवेश्यंतेस्वदिग्भागेवयस्मिन्नसुरोत्तमाः सम्य
क्कृतमृद्धिमासाद्यचिरंनंदंतितत्पुरं नगरस्यविदुरेपिककुभिनिखिलेष्वपि वास्तोपिसुरवादेवाःशस्यंतेनपराक्षुरवा
: क्रियतेयदिभागेवंशोनसपुराक्षुरवाः विद्धिमेनंतदातस्मिंस्तत्तःशास्त्रोक्तमाचरेत् तद्देवर्णभूषास्त्रवाहनै
रचितंसुरं तद्धितोप्रकटाकारंनगरामिसुरवंलिखेत् वैकंकतशमीबिल्वैःक्षरकंटकसिद्धुमैः उदपानाग्रगारेषु
स्थान्नदीपोंतरस्थितैः अर्चाश्रितेष्वयंप्रोक्तोविद्धिनालस्यवर्त्तिषु कर्त्तव्यासर्वतोवन्यातस्माच्चित्रगतासुराः वि।
धानंयद्यथाप्रोक्तं सुरधाम्नांपुराद्बुधैः तथा—भ्यंतरेपिस्यात्कार्यंस्वस्वदिगाश्रमं मध्येपुरस्यकर्त्तव्यंगृहमंभोजज
न्मन निवेशनंतथेंद्रस्यतथैवरुलिकद्वयोः मात्पक्षगणाधीशान्मलिकाकृतसंपुटान् विनापिवेश्मभिःकुर्या
त्सुरेचत्वरिमार्गगान् राजवर्णश्रियकलापण्यशिल्पोपजीविनः स्वदिक्प्रदेशाःकर्त्तव्यास्तेदेवाष्ठिश्चेष्ठिताश्रियं प्रा

सादेसतिभक्तिस्यात्शक्तियुक्तोपदापरां प्रासादंकारयेत्पूर्वेनतदापीडयेत्सुधीः प्रतिवेश्मप्रतिग्रामंप्रतिदेवकु
लंतथा कुर्यात्प्रतिपुरंचापिनप्राङ्मनगुणाधिकं पूर्वप्रसादतोरुद्रासोमयोब्रह्मणोथवा प्रासादेविहितेतस्मिन्
२४ भवेत्पीडाग्रजन्मनां -कृतेन्यस्मिवक्रेर्वाचस्यतेरुतः पुरोधसांनयंविद्याभ्रवंन्योतिर्विदांतथा धनाधि
पामराधीशयमामानांवरुणस्यच अधिके-हितेथान्यिनयंविद्यन्महीपते स्कंदधान्योधिकेन्यस्मिन्गृहितेतस्यवे
श्मनि सेनापतेबलानांचापीडासंजायतेध्रुवं प्रजापतेरधिकंदूरेर्वान्यत्कृतंगृहं कर्तुकारयतुःश्रेस्याद्धंधाय।
चविनिष्टये गणेशयक्षफणिनामधिकोन्यःकृतोयदि प्रसादःस्यात्तदानित्यंसेनांगानांमरुद्भयं स्त्रीनाम्नोदेवता।
स्तासांपीडयंतेयदिवेश्मनिः सुरम्यानांपुरनारीणांतदाकुर्वंतुपडवं पूर्वामरेषुसर्वेषुपीडितेषुमराजयैः अन्यैःस्त।
लिंगीनांपीडाचेत्यैर्वाचैत्यपीडितैः हीनाधिकप्रमाणेषुमूर्तुर्निविशेधामसु कर्तुःकारयतुःपीडास्यान्नपूजातथास्य
च नैवातिसंवृतंकुर्यात्स्वल्पमल्पमराजयं पुरद्वानाश्चितंकुर्याद्वेश्मभागाश्चितंतच ज्येष्ठमध्यकनिष्ठानिनवषट्त्रिप २५
दांतरे सुरवेश्मनिकुर्वीतदोषांयाऽपरथापुनः कथितोयंविधिःसैन्यैःत्रिरशानांनिवेशने बर्हिनिवेशनात्स्वष्ठंवि

दध्यादमराजयं नगरेषुसमग्रेषुग्रामेषुनिखिलेषुच खेटकेषुचसर्वेषुसामान्योयंविधिःस्मृतः इतुक्तंपनगरोप।
गतःसुराणांस्वस्वभागविहितःपदसंनिवेशः क्रमोविभागमधुनागृहदेवतानांसम्यक्शुभाशुभफलप्रविभागयुक्तं

इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारानाम्निपुरनिवेशोनामोदशमः १०

उंमिद्धिः १० चतुरस्रीकृतेक्षत्रेविभक्तेनवधाततः मध्येमहाद्युतिर्ब्रह्मविधेयोनवभिःपदै तस्माद
नंतरंमाद्यांपद्यदःकीर्तितोर्यमा अग्नेयकर्णेसावित्रस्यावित्रौपदिकावुभौ ब्रह्मणोनंतरेयामेःविवस्वान्पद्यरा
ग्निनः नैर्ऋतैपदिकौकर्णेजयेंद्रौकथितावुभौ षड्भिःपदैस्ततःसोम्येनिश्चलःपृथिवीधरः आपस्तथापवत्सश्चप
दिकाविशदिग्गतौ इत्यतःसंथयादेवाःप्रोक्ताबृहोबहिस्थिताः ज्ञेयंप्रदक्षिणंतेषांस्थानंपूर्वोत्तरादितः अग्निस्त
दनुपर्ज्जन्योजयंतश्चेंद्रएवच रविःसत्योभराश्चेतिनभस्तस्मात्ततोनिजः पूर्वाख्योवितथारमश्च गृहक्षतयमावथ गं
धर्वोभृंगराजश्चमृगःपितृगणस्ततः दौवारिकोथसुग्रीवःपुष्पदंतोजलाधिपः असुरःशोषनामाचपापयक्ष्मातनः।
परं रोगोनागश्चमुख्यश्चभल्लाटःसोमएवच वरकोथादितिर्देत्यपतेतिपददेवतां वक्ष्येर्यायःपितृणांवम्माधश्चैवक।

माद्यहिः वनकोचविदारीचपूतनापापराक्षसी पदभागोस्तिनैतासांस्थानमेवहिकेवलं पदभागमथ ब्रूमोबहिःस्था।
नांनभःसदां तत्राष्टोद्विपदाभीशाजयंतोमृशएववा वितथोभृंगसुग्रीवशोकमुख्यास्तथादितिः एभ्येशेषाबहिर्ये
२५ तुतेस्युपदसुजःसुराः एकाशीतिपदेप्रोक्तोदेवतानांपदक्रमः चतुरस्रीकृतेक्षेत्रेद्वादशाग्रविभाजिते भवेशतपदो
वास्तुर्ब्रह्मणोत्राथमरस्थिति द्विरष्टगुणितंमध्येपदमेकंपितामहः भुक्तेशतपदेवास्तोश्चतुर्गुणितमर्यमा विवस्वातो
थमित्रस्यतत्तिष्ठत्प्रथिवीभृतः भोगमिष्टतिवैतेषामर्थमूढवसूरयः सवित्राद्यापवत्सांत्यानायेचनोक्तंसुरोत्तमाः यथै
काशीतिकेतद्वत्तेषांभोगःपराष्टकं अग्न्यंतरिक्षपवनामृगश्वपितरक्षयः रोगोदितिस्तथाग्रहपदभाज्योबहिः १
स्थिताः चतुर्विंशतिरुक्तायेपर्ज्जन्याद्याःसुरोत्तमाः अदितिंताद्विपदिकास्तेःशेषंमाकृप्रसाधितं चतुरस्रीकृते।
क्षेत्रेपूर्ववद्भाजितेएभिः चतुःषष्टिपदोवास्तुश्चतुःषष्ट्यापदैर्भवेत् अस्मिन्पदानिचत्वारिभुजसंतःपितामहः
अर्यमाद्याःसुराश्चात्रद्वेद्वेभगतापदे मध्येष्टौवासवोष्टौयेस्थिताःकर्णेषुचाष्टसु यदेवाःसर्वएवात्रतेपदार्द्ध २५
भुजःस्मृताः पर्जन्योथभृशःपूषाभृंगोवारिकोतथा शेषनागादितिप्रांताःसुरार्द्धपदसंशः छिन्नादिषुवास्ते

षुचरकांतेषुकीर्तिताः प्रत्येकंषोडशास्त्रासुरेषुद्विपदस्थितिः शिखिवक्षिपदार्द्धेनयेत्तिपदंततः वायाशानि
र्गतांचैनांरोगमानंप्रवेशयेत् सौराद्यास्पपदंनीत्वाशेषणोत्रापयेत्तत नयेत्पदंततःसोमं—ततआदिमानयेत्
भृशादानीयवितथशोषारब्धंवितथादथं शानसुख्यंसमानीयजयेत्तमृतुनर्भृशं येविभागासमुद्दिष्टायथासंख्येनते स्म
रिह यनागरत्नणांवास्तुंसमस्तंविभाजयेत्सुधी देवैःसर्वैरथमीभिर्विशोकः प्रत्युत्कर्षादिछमास्तोक्तेनोक्तमानेषो
थबृजपत्रायताक्षः पश्यत्येतान्स्फारितेनेक्षणेन मतिश्रीमहाराजाधिराज·वास्तुकशास्त्रेवास्तुत्रयवि
भागोनामैकादशोध्यायः ११ अथाभिधीयतेवास्तुकनीयान्पोडशास्पुदैः पादैःषोडशभिःसम्प
त् तदेवान्यचक्ष्मशोलुंक्तेमध्येस्तितोसुरः परमेकंसुरोत्तमः स्फुटांपदंचतुर्भागैश्चतुर्भिश्चतुरानतः पदार्द्धभागभो
क्तारश्चत्वारोमीसुरोत्तमा अर्यमाचविवस्वांश्चमित्रचक्ष्माधरोपिच सवित्राद्यापवत्सांत्यायेष्टौकोणेषुवेधसः चतु।
र्भागभुजस्तेस्त्रिदशास्तपनस्त्विषः चतुष्टीशादिकोणेषुयेस्थिताःक्रमशःसुराः अष्टाभागभुजस्तेष्टौवक्षिर्दिशाम
नीषिणिः यतथादितिपर्यंतापर्ज्जन्याद्याःसुरोत्तमाः तेष्टौचतुर्भागभुजाविद्वद्भिरिहकीर्तिताः चरकांताजयंताद्याये

बाह्वस्थितयोमरा भागोऽपदिकस्तेषांषोडशानामपिस्मृतः चतुरधिकृतेक्षेत्रेत्रयस्त्रिंशद्विभाजिते अंत्येपक्तित्रयं सार्द्धंचरक्षाग्र्यर्थमुत्सृजेत् अंतरेवीथिकामर्द्धपेदिकामुत्सृजेत्ततः मध्येतुसप्तविंशत्याभागैर्वास्कविभाजयेत् एको
२६ नविंशतायुक्तंपदानांशतसप्तकं यऽवेत्तत्रगर्भस्यादेकाशीतिपदःस्वनूः अष्टादशपदाश्चष्टौवापसप्तधृतयः प्रथक्
मिशामाद्यंचतुःपंचाशतपदंस्याच्चतुष्टयं श्शादयस्त्वदित्यंताबाह्यानवपराःसुराः देशानांसन्निवेशेसोत्साहस्यावा।
स्कस्यते अथोऽतेहत्तवास्तुर्हत्तप्रासादहेतवे एकश्चतुःषष्टिपदेभागैस्तयोःशतपरोपरः अष्टधाहृतविष्कंभेविभा।
क्तेभागिकांतरात् चतुरःपरिधीन्कुर्यान्मध्यंहृत्तंविभागिकं स्याद्बाह्यंहृत्तवलयमष्टाविंशतिभागिकं तदंतहृत्तवा।
त्तयमष्टांशो—ज्झितंक्रमात् एवंकृतेनवेन्मध्यंब्रह्मणस्यचतुष्पदं श्लंचतुषष्टिपदोहृत्तवास्कृदाहृतः दशधाभा
जितेहृत्तविष्कंभेभागिकांतरा कार्यापरिधयःपंचमध्यंहृत्तंविभागिकं बहिस्तंबलयंतत्यभजेत्सप्तविंशतातनः शो
षंचतुःषष्टिपदंस्थित्वास्याद्धृत्तवास्कनिरूपणा पंरत्संक्तिपूरनयोश्चतुरस्रवत् एवंकार्यवशात्कार्योवास्करस्योपिम २६
तास्तोपदविभाजनं एकएवघुमानेषुबहुधापरिकल्पितः सर्वस्मिन्नपिसंस्थानेविनक्रेत्रत्रयेणतः शरीरंवास्कपुंसो

अगुणादोषाभवंतियत् मूरवंमूलातनःश्रोत्रेदकताच्चोष्टरदाक्रमात् वक्षकंगंस्तनौनाभिमेढ्रंमुष्कारथोगुदं बाहू
प्रबाहूपाणिस्कौगुरुजंघेपदद्वयं कत्येवेदवमेवैषसभवेत्पुरुषाकृतिः शिरावंशाऽनुवंशाश्चसंधयश्चानुसंधयः
मर्माण्यथमहावंशास्त्वक्षावास्कशरीरगाः शिराकर्णगतायास्यःस्नायवःपरिकीर्तिताः पदस्थषोऽशोभागःस्तत्प्रमा
णंप्रकीर्तितं प्राक्पृतिश्चोर्महावंशौयाम्योदीच्योश्चमध्यमौ प्रमाणपंचमोभागःपदस्योदाहृतयोः वंशास्तस्मिन्न
मुदिष्टारेखायांस्युर्मुरवायताः यास्तिर्यगायतारेषास्तेतुविशाःप्रकीर्तिताः संपातायेस्युरेतेषांमर्मनत्संप्रचक्षतेः
उपमर्माणितान्याहुःपदमध्यातियानिहि भागेष्टमोऽथदशमोद्वादशःषोडशोपिच पदतोमानमिष्टस्याद्दंशादी।
नामनुद्भमात् वंशाएकस्यायःसंधिःससंधिरितिकीर्तितः येपुनःस्युस्तदंगानांप्रोक्तास्तत्रानुसंधयः बालाग्रतु।
ल्यसंधिनांप्रामाण्यंपरिचक्षते नदर्शमनुसंधीनांप्रमाणंसमुदीरितं यत्नेनैतानिसंत्यज्यवास्कविद्याविशारदः ६
व्राणिप्रयतोपिनित्यंस्वपनिर्विनिवेशयेत् महावंशस्यनाक्रांतिंकुर्यात्तत्रेणकेनचित् इतरेषुपुनर्दैवमध्यवंशेषुसं
त्यजेत् महावंशेसमाक्रांतेनवेत्क्षामिवधोध्रुवं वर्षेणपतनाद्भीतिवंशानांपीडनाद्विदुः उपमर्माणिरोगायेमर्मा

णिकुलक्षानयेत् उद्वेगायार्थनाशायशिराश्वसुःप्रपीडिताः कलिःस्यात्संधिषूद्वेगः पीडितेष्वनुसंधिषु तस्मादेता
निसर्वाणिपीडितान्युपलक्षयेत् ज्ञात्वाशिराःसायुशिराश्चनाडीर्वंशाःअनुवंशानपिवास्कदेहे यत्नेनमर्माणिफलं
२७ निचैषांबहिस्त्यजेद्यत्नमुपैतिनापत इतिश्रीमहाराजाधिराज-नाडीवंशानुवंशानांशिरानुशिरामर्मानुम
र्मवेधविकल्पोनामद्वादशोऽध्यायः १२ एकाशीतिपदोयस्यानथाशतपदश्चयः चतुःषष्टिपदो।
यस्कवास्करेणत्रिधोदितः पद्येनविसजन्तेषुतदिदानींप्रवक्ष्महे यानिमर्माणिचेतेषांकथ्यंतस्कृतान्यपि वर्णमां
—भनादीनिनिवेशाराजवेश्मनां एकाशीतिपदेनेऽस्थानंचविभजेत्सुधीः प्रासादाविविधास्तद्वद्विप्राश्चात्र
मंडपाः तन्मापयेच्छतपदप्रविभागेनबुद्धिमान् मंडनःस्याच्चतुःषष्टिपदस्तेनविभाजयेत् नरेंद्रशिबिरग्रामखे।
टादिनगरादिषु अंतस्थयोदशसुराद्वात्रिंशद्वाशतश्चये तेषांस्थानानिमर्माणिशिरावंशास्कतेषुच सुखेहृदिच
नाभौचमूर्ध्निचस्तनयोस्तथा मर्माणिवास्कपुंसोऽस्यषण्मर्मानिप्रचक्षते वंशानुवंशसंपाताःपदमध्यानियानिच २७
देवस्थानानिनान्याद्यपदयोऽशाकान्विते देवस्थानानिसंपाताश्चतुःषष्टीपदेषुच तथैकाशीतिपदकेपदांतःस्थांति

केपिच चतुर्द्वयविभागेषुशिरापाःस्युश्चतुर्दिशं मर्माणितानिवोक्तानिद्वारमध्यानियानिच भित्तिविस्तृतिमध्येनपदा
मध्येनसृजेत् मर्मयत्पीड्यतेयत्नगृहेतत्रोच्यतेफलं द्वारैर्वाभित्तिभिर्वापिमर्मणांपरिपीडनात् दौर्गत्यंगृहिणःप्राहुः
कुलक्षानिमथापिवा भवेत्स्वामिक्षयंस्तंभैस्कत्वामिःस्त्रीपरिक्षयः स्नुषावधोजयंतीभिर्वंधुनाशश्चसंग्रहैः नागपाशै
र्हनोच्छेदोनागदंतैःमुत्तरक्षयः कपिच्छकैस्कमर्मस्थिःप्रष्याणांक्षयमादिशेत् यद्दारुकान्यनुशिरागवाक्षास्तोकना
निच मर्ममध्योपगान्यत्रावहंतिध्रुवक्षयं द्वारऽमस्तुलास्तंभनागदंतगवाक्षको द्वारमध्येष्टितैरोगंकुजपीडाथ।
नक्षयः नृपदंडभयापत्तुपीडनेवदाचक्षते द्वारमध्येषुयद्दारुमध्येश्चपिक्षयः कर्णऽआदिनिर्द्वयेघेतदेवफलं
विः शयानुवंशनिहितागृहीणांकुलनाशनी क्षयावहानोगदंताभर्तुःशय्यावहानगाः वातायनैरथस्तंभैर्यवि।
द्धानागदंतकां तेशस्त्रीतिदाभर्तुर्यद्वाचौरभयप्रदाः ऽग्रधान्यविनाशायशोकायकुलक्षयवा गृहमध्यगतंद्वारं
भवेच्छीदूषणायच अष्टकाद्यैर्ऽवंशास्तुतुंविकासेऽकीलकाः पुरप्रासादगेहानांवेधंयेनेनदोषदाः इत्थंसुरक्षिति
पर्वर्णगृह्यतोयंनेदः पदेश्चविलेमर्मगतोमध्यश्चऽग्रेणान्यतरेणापिमहामर्मणिपीडिते भवेत्सर्वस्वनाशनयत्।

हिणोमरणायच उक्तःपृथपृथगमुष्मफलंवस्यस्यकृत्योथवास्तुपुरुषांगविभागमध्ये इतिश्रीमहाराजाधिरा
ज-श्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेमर्मवेधाध्यायस्त्रयोदशः १३ देव।
२८ तानांपदैस्तिसंविभक्तौपृथग्विधौः स्त्रापतिःप्रयतःकुर्याद्वास्तोरिछंपुमाकृतिं शिरस्तस्याग्निरुद्दिष्टंदृष्टिरित्यंबुदा
धिपो जयंतश्चादितिपोस्यकर्णेवापोमुखेस्थितः अर्कःस्यादक्षिणेवामेभुजेसोमःप्रतिष्ठितः माहेंद्रवरकोसापःवंवस्यो
रसिस्थितो स्तनेर्यादक्षिणेवामेंवपृथिवीधरः यक्ष्मारोगश्चनागश्चमुख्योभल्लाटइत्यमी दक्षिणेतरमेतस्यबाहुदे
वाःसुमाश्रिताः सत्योभृशोनभोवापुःपूषाचेत्यथदक्षिणं पंचापिबाहुमेतस्यसंश्रितास्त्रिदिवौकसः सा
वित्रसवितारौवरुद्रशक्रिधरावपि चत्वारोमोकताधिष्ठाःकरयोरुदितवस्वभूः वितथोकक्षितोपार्श्वेदक्षि
णस्यव्यवस्थितो वामेपुनःस्थितातस्यदेवौशेषासुराग्निधौ तिव्राग्निधोविवस्वांश्चछावदरमाश्रितौ मेंढ्र
मस्तिताबस्यसुराचिंद्रजयाग्निधौ यमश्चवरुणश्चोर्वोःक्रमादृक्षिणवामयोः गंधर्वमृगोजग्यांतथा—म २८
थेतरां ष्ठाष्ठसुग्रीवपुष्पदंतौ सुहृत्सखौ वितथाक्षिगाः एकाशीतिपदस्येशदिग्विभागाश्रितंशिरं माहेंद्रं

श्रितंविद्याच्चतुषष्टिपदोभवः मध्येयएवदेवानांस्थितोब्रह्माच्चसंभवः सहस्राननोऽसंवित्त्वविभवोजगतांप्र।
भुः योयंवह्निरितोक्तमसर्वभूतहरोहरः पर्जन्यनामायाश्चायंवृष्टिमानंबुदाग्निधः जयंतस्त्रिदिनामाख्यःक
श्यपोभगवानृषिः महेंद्रःसुरराधीशोदनुजानांविमर्दनः आदित्यंपुनरिछंतिविवस्वंतमहस्करं सत्योभूत।
हितोधर्मोभृशःकामोथमन्मथः मातरिश्वंस्मृतोदेवस्तन्नभःसमुदाहृतः मारुतोवायुरुद्दिष्टःपूषामर्त्यग
णःस्मृतः अधर्मोवितथाख्यःस्याकुलेरन्नतिमसुतः गृहक्षतःपुनर्योत्रसचंडतनयोबुधः श्वेताग्निपोमतःश्री
मान्यमोवैवस्वतश्चसः गंधर्वोभगवान्देवोनारदःपरिकीर्तितः भृंगराजमिहोछंतिराक्षेसंनिर्ऋतेसुतं योमृ
गोस्मिन्ननंतःसस्वयंभूर्हरश्चापि पितरस्कृतादेवाःपितृलोकनिवासिनः स्मृतोदौवारिकोनंदीप्रमथाना
मधीश्वरः आदिप्रजापतिःश्रेष्ठमनुःसुग्रीवईरितः पुष्पदंतस्कविनतातनयःस्यान्महाजवः वरुणःपा
थसांनाथोलोकपालःसकीर्तितः असुरांगारुरकैंडुमर्दनःसिंहिकात्मजः शोषश्च भगवानेषसूर्यपुत्रश।
नैश्वरः पापयक्ष्माक्षयःप्रोक्तोरोगस्तक्षकथितेज्वरः भुजंगमानामधिपःश्रीमान्नागस्तुवासुकिः त्वष्टा।

स्यान्मुख्यसंज्ञोऽत्रविश्वकर्माभिधश्चमः चंडोमत्वारश्चत्युक्तः कुबेरःसोमसंज्ञितः वरकोमवसारश्चःश्रीस्या
दितिऋतुसंज्ञिकाः दितिरत्रोच्यतेसर्वैःश्रजनद्रुशर्मधृजः हिमवानापश्चत्युक्तःआपवत्सउमास्मृताः आ।
दित्यस्त्वर्यमावेदमातासावित्रुच्यते देवीगंगात्रिविष्टपिःसवितेतिप्रकीर्तिता मृत्युशरीरहर्त्तासोविवस्वानि
तिसस्मृतः जयानभिधवस्तुवन्तीतिस्यादिंशोबलवाहरिः मित्रोहलधरोमान्योरुश्चस्कोमहेश्वरः राजयक्ष्मा
युरत्रोक्तक्षितिनंतमुच्यते वरकोवविदारीवपूतनापापराक्षसि रक्षोयोनिनवासेतादेवतानुचरीर्विदुः श
त्वेषवास्तदेवानांनिघंटःपरिकीर्त्तिताः क्षोमृद्भिरोदरगर्मजेसोघ्राणेचिबुकेतुपः शंकरेहृदयेवःस्यत्त्वका।
शानानिदेशगः रेफोबस्तोयकारस्तुमेडेमःपुष्पकावुभौ नकारउरणोर्जानुत्मकारंपिडिकाश्रितः दुकारोगु
ल्फयोरंतयकारोंहिनलेस्मृतः उक्तानिवास्तुपुरुषस्यथावहिस्तुमंगनिवास्तुपदेवतनामभेदाः वर्णा।
श्चवास्त्ववयवेष्टिरुपोडशोवब्रूमोथदेवतवशेनपुरेनिवासं इतिश्रीमलराजाधिराजश्रीभोजदेव- २९
विरचि०समरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेपुरुषांगदेवतानिघंटअक्षरांगनिर्णयोनामचतुर्दशो

अध्यायः १४ क्षतेपुरनिवेशेथचतुःषष्टिपदाश्रयो नियुक्तपरिखावालगोपुराट्टालकेपिच
विभक्तरथ्येपरिनद्धविभाजिवत्तरेक्रमादंतर्बहिःक्षत्रदेवतायतनस्थितौ प्रागुदक्प्रवणेदेशेप्राक्प्रा
क्षुन्नतेथवा यशःश्रीविजयाधायिमैत्रंपदमधिष्ठितं यथावर्णक्रमायातंचतुरस्रंसमंशुभं पुरमध्याद
परतोदिक्षुशिक्षुर्यान्नृपालयं दुर्गेषुनृवशात्कार्यंयद्वादिक्षपरास्वपि विवस्वद्भूधरार्येभ्रांकार्यमन्यतमेप।
दे त्रिचत्वारिंशतायुक्तेज्येष्ठंतस्यात्क्रनुःशते मध्यशतंतुद्वाषष्टिशतंसाष्टकमीनिमं ज्येष्ठपुरेवेशविधात
व्यंज्येष्ठरा-निकेतनं मध्यमेमध्यमंकार्यंकनिष्ठंचकनीयसि प्राकारपरिषागुप्तंचारुकांतिसमंततः
तत्संगम्यमनिर्यूहसुहृद्वालकान्वितं एकाशीतापदैर्नत्तंविधेयेनृपमंदिरं राजमार्गंसमाश्रित्यवास्तु
द्वारमुदङ्मुखं युत्क्षानयेवकर्त्तव्यंमन्यदिक्संश्रयेपिच भल्लाटेपदवर्त्तस्यगोपुरद्वारमिष्यते तत्पुरद्वार
विस्तारोद्वायसंमितमष्टदं महेंद्रेद्वारमिछंतिनिविष्टस्यमहीधरे वैवस्वतेपुष्पदंतःमर्यस्मिवगृक्षतं अ
न्येषामपरतःप्रदक्षिणपदेषथ अन्यान्यपिस्वासुदिक्षुद्वाराण्येवंप्रकल्पयेत् आभिमुख्येवसर्वेषांश।

स्यंतेगोपुराणिवा तदीथनगरद्वारद्विंशत्यंशोन्नितानिवा यक्षद्वाराणिसुग्रीवेजयंतेमुख्यनाम्निच वितथेत्थ
भ्रमांस्तद्वद्विदधानप्रदक्षिणांत् वास्तोर्विनत्तेपुरवंकुनेमरपदव्रजै तत्रमैत्रपदस्थानेनिवेशायावनीपते
३० : प्रासादःप्राङ्मुखः कार्योयथावत्पृथिवीजयः श्रीवृक्षंसर्वतोभद्रंमुक्तकोणमथापरं यमिष्ठेन्नृपतिःकु
र्यात्तत्प्रासादंसुलक्षणं शालापरिक्रमोपेतंकर्मांतैरपिवान्वितं तत्रप्राग्नवेद्मेरुमादित्यपदसंश्रितं ध
र्माधिकरणंस्तत्येव्यवहारेक्षणायच भृशेचकोष्ठगोरंस्यादवरेमृगपक्षिणां अग्नेकक्षुनमाश्रित्यकार्य
वायोर्महानसं सभाजनाश्रयंपुष्टिविदध्याद्भोजनास्पदं सावित्रेवाद्यशालास्यात्सवित्तस्याश्ववंदिनः वर्मा
णिवितथेकुर्यात्तद्योग्यान्यायुधानिच स्वर्णरूप्यादिकर्मांतान्विदधीतगृहक्षते याम्येदक्षिणतोगुप्तिको।
ष्ठागारंचकल्पयेत् प्रेक्षासंगीतकानिस्युर्गंधर्वेवास्तुवेश्मच कायावैवस्वतेशालारथानांदंतिनांतथा प
श्चिमोत्तरभागस्थोवापीमपिवकारयेत् वायौसुग्रीवपदयोर्गंधर्वस्यचवास्ततः कुर्यादंतःपुरस्थानां। ३०
प्राकारवलयावृतां कुर्याद्गोपुरद्वारमुदग्गास्यजयाभिधे कार्यस्तुपतिनाचैवप्रासादश्चपराङ्मुखं श्री

द्रोजालयानभृंगेकुमारीभवनंतथा नृपानःपुरमिछंतिमृगेपिञ्चेव—स्करं नृपस्त्रीणामुपस्थानगृह
मिंद्रपदेविदु सुग्रीवपदसंसक्तमरिष्टागारमिष्यदं द्वास्थसुग्रीवपित्र्यंशपश्चाद्भागेमनोहरा विधेयशोक
वनिकास्नानधारागृहाणिच लतामंडपसंयुक्ताःसुरत्नैश्चलतागृहाः दारुशैलाश्चवाथश्चपुष्पविद्यंसुकल्पिताः पु
ष्पदंतेभवेदतकर्मांतिपुष्पवेश्मच वरुणस्यपदेकुर्यात्वापिपानगृहाणिच स्यात्कोष्ठागारमसुरेशोपेत्यायुधमंदिरं
दारुकर्मांतमथाकुःश्रेयसेराजयक्ष्मणि स्यादोषधेरधिस्थानंरोगेदिशिनभस्वतं भांडागारंतुरोद्रांत्यविदध्या।
स्यपतिश्रिये उत्तरवत्तशिलायांत्रभवनंपापयक्ष्मणि नागानां—स्तेस्थानंपदेनागस्यसूरिभिः भवंतिसुरभेर्भा
यामनाद्यचित्रगृहाणिच गवांस्थानंतथाक्षीरगृहभस्वदनाम्निच उदक्प्रदेशेसोमस्यात्मंत्रवेश्मचभूधरे का
र्यणांचात्रकार्याणिस्थितःपश्येन्नराधिपः विधेयामंडपास्थानासुनरंपार्श्वमाश्रिता महीधरपदस्थेवयथावद्दक्षि
णासुखी कार्यासर्वत्रचाश्वानांशालाराक्षोयथासुखं विशतोदक्षिणेनस्याद्भामेनचविषाणिनां वेश्मानिराजपु
त्राणांविदध्याच्चरकाभिधे अत्रैवविद्याधिगमशालाश्चैषांनिवेशयेत् नृपस्यमातुरादितिस्थानेकुर्यान्निवेशनं पृ

थगत्रैवशिविकाशय्यासनगृहंविदुः नृपद्विषानांशस्त्रास्त्रादापेदशनकल्पना अभिशेचनकंज्ञानमेहवस्त्रा
द्विषाणिमां आपवस्त्रपदेहंसक्रोंचसारसनादिता सुःफुल्लाम्बवनांस्वेडे--सलिलाःशयाः पितृव्यमातुलादि
नांकार्य्येदीतिपदेगृहं अन्येषामपिचात्रैवसामंतानांमहीपतेः श्मशान्यासनस्थानेप्रोक्षितस्तंभवेदिकं कार्यंदे
वकुलंचाग्रसुश्लिष्टमणिकुट्टिमं पर्ज्जन्यस्यपदेहोशज्योतिषिगृहमिष्यते जयेसेनापतेर्वेश्मविधेयंविजयप्रदं प्रा
कारमाश्रितपदैर्यक्षःप्रशस्यते प्राग्दक्षिणाश्रितंशस्त्रकर्मांतंशस्त्रमत्रच विप्रुचेद्ग्रहणस्थानमिष्टजन।
युतंनृणां तत्राशुभानिवेश्मानिनिवेशाश्चसुरावहा गवाक्षस्तंभशोभिन्योविधेयाश्चनुकामतः सभायथादिक्प्र
भवान्नृपवेश्मानिशुभये सर्वत्रनृपतेसौधान्नृपसौधस्यसंमुखः पश्चाद्भागाश्रितायद्वाःशालाःकार्याविशांगणिनां
इत्याद्यदसुरपदास्पदकल्पमाद्यमतद्यथावदनुता--नियःसरेवा सक्ष्मानिमानुजवेदायिता--रिपक्षःस।
माचुरानृपतिःप्रशास्तिभ्रो इतिश्रीमहाराजाधिराजभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवा २१
स्तुशास्त्रेराजनिवेशोनामापंचदशोऽध्यायः १५ प्राग्वोदग्वापिगेहार्थेऽवंविधिवदानयेत् गंतव्य

मेवधिस्त्रेपुमृद्धिप्रवरेषुच जपदास्पंचतेद्वेवछेद्यंनेद्यंचदारुणैः प्रवशनंस्थिरैःकार्यमारंभःशस्तेचरैः ग।
त्वाशुनेशुचौदेशनिवेशंकारयेततः गृहयोग्यंपरीक्षेतन्यस्तशल्यस्ततोक्रियं पुरश्मशानग्रामाध्वद्रुदवल्मीश्मो
द्भवान् क्षेत्रोपवनसीमांतविषमस्थलनिम्नजान् कटुम्लतिक्तलवणांस्वर्वीपुनतथोष्करान् श्वभ्राकृताहस्थि
रोर्वीपुसंभूतांश्चत्यत्नेनदुमान् सम्यक्संभक्ष्यभक्षाणांवर्णस्नेहत्वगादिकं विजानीयाद्येयस्तेषांबालान्गृहांश्च।
संत्यजेत् शतानित्रीणिवर्षाणांस्यारुमश्चपक्वतं गृह्णीयात्त्वोदशादूर्ध्वंसार्द्धवर्षशतावधेः वयसःपरिणामेननि
र्वीर्यंचयथानृणां प्रोक्तंतद्वृक्षाणांचस्यानथार्षछेदपक्वता भंगुशुषिरास्तेस्युःसकोलाक्षाःखरत्वचः तस्मा।
दिमांस्त्यजेद्वृक्षांस्तथाचेष्टाशोषिरुणाः वक्रानुरक्षात्वरवल्गुपानतुलितानपिद्रुमान् सृजयेन्नग्रशारांश्चश्लोक।
शारान्वितास्तथा अन्येरधिष्ठितंनद्विद्युत्पातवतोभरितंतान् ग्रंथिनिर्युक्तदीनांश्चभ्रमराक्रिकताश्रयान् संस्।
ष्टानेकतोवृष्टांन्मधुनिर्वलिनिर्वृतान् न्यग्रसोद्वृष्टान्गजक्षतान् क्षुद्भतोन्निवृक्षस्कंधाश्चिरभूतांस्तथाध्वनः
अकालेपुष्पफलिनोरोगैरपिचपीडितान् वातभूतानुलकानांत्यजेदमानपीदृशान् खदिरोबीजकःशाजोमधु।

कःशाकशिंशपो मज्जार्जुनांजनाशोकाकदरोरोहिणीतरुः विकंकतोदेवदारुःश्रीपर्णीपादपस्तथा कुटंविना
भमीप्रोक्ताःपुष्टिदाजीवदास्तथा वृक्षाणांलक्ष्यतेयेषांनारवारिसहिष्ठता तेयथायोग्यमन्येपिशस्यंतेगृहकर्मणि
३२ कर्णिकाधवलक्षीरकपित्थविषमंष्ठदाः शरीपोदुंबराश्वत्थाशेलुन्यग्रोधचंपकाः निंबांबकोविदारास्त्रिविध
यास्तेचगर्हिताः गृहकर्मणिनेष्टास्तेपतस्तेनिष्टदायिनः नेष्टाःकंटकिनःस्वादुफलाक्षीरद्रुमाश्चये सुगंधयश्च
येतद्वृत्तमुवंतेषुपक्षुक्षयः सवप्रमाणछायातुनियतेष्टफलेतरा द्रुमछायातरोश्छातत्यमाणस्तुमद्रुमः नक्ष
त्रंलक्ष्यतेयद्वृक्षेपूर्वस्यांदिशितत्क्षिपेत् स्याद्वृक्षस्याग्रशाखंयस्तत्रजातंतमादिशेत् क्षेमंतेस्वामिनोवृक्षंज्ञात्वासा
धकमेवच अग्रंथिकोदरंस्निग्धांमृक्षंसारसमन्वितं पीतस्कंधंहरित्पत्रंवृतंचाभ्यर्चयादपं द्विजानसंतर्पयेत्स्व।
स्तिवाच्यचस्तुपतिस्ततः पक्षापक्षामिषैस्तद्वत्तमक्षैः सुरासवैः गंधैश्चधूपमाल्यैश्चबलिंदद्यान्निशागमे अप
क्रामंतुभूतानिमानिवृक्षाश्रितानिहि कल्पनंवर्तयिष्यामिक्रियतावास्तुपर्ययः धन्यःशिवःसुपुष्टिप्रकरःप्रजावृद्धि ३२
करोभव त्वमिनेंद्रानिलयमाःसूर्यरुद्रातथानला स्तथादिशोनद्यस्तथाशैलाःपांतुत्वामृषिभिःसह जल्पेद्यो।

मानुगिराकंपतेवासिनंमतः सत्यान्वःस्यात्तथाम्लानप्रवालकुसुमश्चयः ततोभास्करमालोक्यवृक्षंकृत्वाप्रदक्षि
णं स्वस्तिवाक्येनविप्राणांछेत्तछिल्लोदगाननः प्राङ्मुखोवातरूंछिंद्यात्शस्त्रैःक्षौद्रार्द्रिताननैः शरविनछिद्य।
मानस्यःजायतेयद्यसृक्श्रुतिः कंपनंवाध्वनिर्वापिमृत्युस्याद्गृहिणस्तदा यद्वादधिमधुक्षीरघृतानिश्रवतिद्रुमः
छिद्यमानस्तदाविंद्यात्वध्यव्याधीन्कुटंबिनः अतीवसस्यश्रवतिस्यामःस्नेहान्वितोरसः सुगंधिःस्वल्पमधुरः
कषायःसप्रशस्यते प्राच्यांशुभस्तरोःपीतउदीच्यांकर्मसाधकः याम्येप्रत्यङ्निपातेतुशांतिकृत्वाद्रुमंत्यजेत्
ज्ञातितःस्यात्तदाभीतियदान्यंमर्द्दयेत्यतन् दूनंदलतियोमूलंछिन्नोवाधरणीरुहः कूजत्यतीववायश्चस्मृतः।
सोर्थक्षुभप्रदः स्वरोद्भुश्वसृगालानादर्शनंवृजगस्यवा छेदेस्यात्कर्मविघ्नायनिगडैर्बंधनायवा फलचक्रपताका
ध्वजनष्टाद्यदर्शने श्रीवृक्षवर्द्धमानादिदर्शनंवाशुभप्रदं उक्षिप्यतेयदिछेदान्नराद्विस्यात्कुटंबिनः सर्वतः
परिहास्यानिस्यात्छिन्नश्चाक्षिप्यतेयदि एकवृक्षेयथोद्दिष्टंलक्षणोत्क्षेपदर्शनं शेषान्दोषविनिर्मुक्तान्पान
दपानुपलक्षयेत् धीरस्तत्कल्पयेत्सम्यक्गणयुक्तोमार्जवंतरुं विंद्यानुशुभंभागार्द्धदशभागादिकंक्रमं तुगोमा

द्यंतमथस्थसगर्भोधरणीरुहः ज्ञेयानिमंडलान्यस्यतत्क्षणेछेदनेपिच मंजिष्ठानेविडुर्मेकंकपिलानेचमूषकं पी
तभासितथागोधांसर्पदीर्घासितायते गुडछायेमधुनवेत्कृकलासास्यथारुणे गृहगोधांकपोताभेगोधेरंगुत
मंडभो रसांजनाभेशस्त्राभेकमलोत्पलभासिच धौतासियष्टिवर्णेचमंडलेजलमादिशेत् आकारोयस्यसर्पस्यव
र्णोवासंप्रदृश्यते तंसर्पगर्भितंवृक्षमादिशेदविचारयन् तस्करेभ्योभयंक्षौद्रेसर्जिलेसलिलाद्भयं विंद्यात्सर्पे
विषाद्भीतिंपाषाणेभयमग्नितः अजाविगोमहिष्युष्ट्रासभादिनिपीडिते गोधागोधेरमंडूककृकलासैश्चगर्भि
ते मूषकेपुनरिष्टंतिमरणंवास्कवेदिनः अमुनैववदंत्यन्येगृहपीडांमनीषिणः क्षेमेणपद्मविघ्नःस्यादसंग्श्चा
गमोयदि बनानरान्नतत्क्षेमंसुभिक्षंचसमादिशेत् अर्घदानविधिनाविधानवित्कृतमागतमिदार्चयेकृही
प्रत्युपेतकुलिशायुधध्वजंकृतमुज्जयुतावनीपतिः इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसम
रांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेवनप्रवेशोनामाध्यायःषोडशःसमाप्तः १६ सुराणाम ३३
ध्यसिध्यर्थेवधायचसुरद्रुहां यथाशक्रध्वजोच्छ्रायंप्राहब्रह्मात- ऋते भगवंतमथांभोजसंभवंवचसापतिः

प्रोवाचकथमिंद्रेणजेतव्यास्त्रिदशद्विषः सोब्रवीत्सर्वरत्नानांध्वजंकुरुतमंगताः तंचालिकैमांत्रेरुद्रहंतामिमंत्रि
तं स्थितंचोपरियंत्रस्यसम्यक्कृपस्थिश्चतान्वितं अग्रतोदेवसेन्यस्यनयंतोजेष्यथद्विषः सहस्रधारमथैकमन्यंरिपु
कुलांतकं दिव्यरूपमयंप्रादाद्ध्वजमिंद्रायदुर्वरं वीर्यप्रवर्द्धनीचेष्टिरेतरेभ्यंविधीयते कर्मणानेननिःशेषानश
क्रःशत्रून् जयेदितिजयैषीतमथक्षिप्रमसृजःश्वेतसाध्वजं यंत्रस्थितंसयेनाजावमोह्यदरीन्हरिः आदित्याव
सवोरुद्राविश्वेदेवास्तथाश्विनौ अलंचक्रुस्तमालोक्यमरुतश्चविभूषणैः तेजोवीर्यंचपुष्टिंचबलमथैवप्रयच्छतां
अहरच्छत्रुसैन्यानांतेजस्वीतस्माध्वजः तमभ्यर्च्यसुराधीशःशत्रून्बलवतोथसौ त्रिरचिणाजय-- कुलशोनव।
त्वाद्धजा ततःप्रीतस्तमृक्षेसोवेद्यवेद्यादशतिथे त्रैलोक्यराज्यंप्राप्याप्यपिचद्रुनिषूदनः ----- कर्मभ्यर्च्यसर्व
लोकाभिपूजितः ध्वजमभ्यर्च्यनुणाचवाग्भैर्द्रुनिषूदनः ततस्तेमंतके-वी---प्रोवाचवासवः ईदृध्वजारभ्य
यालोकाःकरिष्यंतितवार्चनं वीक्ष्यमाणानिमित्तानिभूमि-----शस्त्रतः ततःप्रभृत्यसोलोकेसर्वलक्षण।
संभृतः वरप्रदानादिंद्रस्यनयेःशक्रध्वजोर्च्यते ऊ-------वह्निःशरणंवेदिकाश्रताः विचित्रास्ताःलिका

पाकाभक्षपानानियानिच एतान्यायत---र्यद्वान्यानिप्रकल्पयेत् विजेतुंयदिवांछास्तिदुर्धषाद्देविणोरणे तो
जोबलंयशश्चाप्नुं---रयतध्वजं सेनायांवापुरेवापिप्रतिष्ठाथपुरंदरं विजयार्थेमहीपालेरेभिःप्रशमनायच
३५ ---क्रद्विजोक्तानविधानंजगतीभुजः करिष्यंतियथातथासम्यक्कालस्यनप्रतिपद्यते वनादुपा--त्यमथा
प्राविधिनासुधीः पाद्यार्घादिभिरभ्यर्च्यगंधैर्माल्यैरलंकृत द्विजातिसंपूज्यचशुचौदेशेसम्यक्समाहितः पूर्वाग्रमुत्त
राग्रंबायला-दयतारयेत् प्रागुदग्वापुरस्याथस्थेपतिःकर्मवान्मपि कारयेत्सर्वयंत्राणिध्वजपूर्वाणिशिल्पिभिः
श्रेष्ठंद्वात्रिंशताहस्तैर्विंशत्यायुक्तषष्टिभिः मानंस्यान्मध्यमंतत्स्याच्चतुरन्वितयाधमं मूलविस्तृतिरामादंगुलाई-करे
करे विष्कुंभोग्रेचमूलार्द्धात्त्रिंशार्द्धाविलेखपि ध्वजमूलाष्टमांशेणांविस्तारःकुर्य्यमिष्यते विस्तारार्द्धेनवास्थूलं
स्थूलंचत्रिगुणायतं ध्वजविस्तारबहुलंसांद्रिवाकुल्यविस्तृतं भ्रमपीठंविधातव्यंसार्द्धायामशुभावहं संमितो
ध्वजकुंभेणवेधःस्याद्भ्रमपीठगः कुंभकोर्द्धाधिकाहृतावक्षोकोटिद्वयायतो कार्यायांघ्रीभ्रमस्थूलोभ्रमवि ३५
स्तृतितिस्रतो तद्युक्तिवेतत--विस्तृतेद्विगुणोक्षितो ध्वजयतिचतुर्भागात्पीठमंत्रप्रकाल्पयेत् मञ्चप्र

तिष्ठितंमध्येप्रांत्योस्तंभधारियेत् तत्पीठस्तंभनायस्यांद्वाभ्यांमचिलंहृदं यास्योत्तरप्रतिक्षोभंप्राङ्मुखंसुद
ढार्गलं केतुमासार्द्धविस्तारंतेदेर्घांष्टांशकोच्छ्रितं विस्तारसदृशायामंमध्येस्याद्वन्निणोयहं मञ्चश्चपीठिकां
क्रोचवाहस्तंभविनिर्गतो शक्रमातृकुमार्यश्चध्वजविस्तृतिविस्तृता निम्नभागाश्चसर्वेषांस्वविस्तृतिचतुर्गुणाः का
र्यावापंचगुणितासप्तोधामूलदेशकः कर्णानासुदयःप्रोक्तोयःषष्टांशांशस्त्रिसंगुणः ईदृमातानुसर्वेभ्यःसा
त्तदष्टांशतोधिकाः विधःस्वविधावस्यचोर्द्धधःसप्तांशांतरवर्त्तिनो कार्योवूर्वीअथावान्योसूचीमीनप्रगतः
कंन्यामासनविभागेनसूचीविस्तारतेनवेत् पादोनबकुलावारुद्वारुजाहृदसंज्ञिताः कुमारीमाससंयुक्तांद्वि।
गुणांस्तत्कटार्यत एतद्वात्तांतरज्ञात्वायंत्रंसंयोजयेत्ततः तयोरधस्तदर्द्धेनमृगास्योसूचिविस्तृतो क्षेत्रस्यसिरिवि
तकार्यसंबंधेस्तत्कंन्ययोः सांक्रिकेतनमूलार्द्धजदेकविस्तृतायता यतीअक्षाभ्यांयोजयेत्सम्यद्दवाक्षिच
क्रयोः पंचानामपिआश्विनेमासिपक्षेचधवलेप्रतिपत्तिथौ स्थिरोदयेग्रहेसौम्योवीक्षितेस्वाष्टभेपिच पौरजन
पदैःसर्ववाद्यैश्चजनितेनच यंत्राण्युक्षिप्यपृष्टिंचकर्म्मस्थानान्ययोज्यजं चित्रंप्रतिसराकोर्णंयष्टिंतत्राप्यले।

पितां चर्णैः सर्वौषधीनिश्चसृपतिस्तापयेत्स्वयं जजाशयात्समुत्तार्यनृणांकलकलत्वनैः प्रागग्रास्थापयेद्गरुत्
स्तन्योःप्रीक्षसमुन्नत अरुतेप्रितमसोभिराछाद्यार्च्यस्रगादिभिः पंचहंवासयेद्यष्टिंगुमांचापधरैर्नरैः तस्मि
२५ त्रेवाक्रियंमाणिसर्वाण्यपिचयष्टिवत् स्नातान्याछादितानींद्रस्नानदेशंप्रवेशयेत् सत्रितेथध्वजस्तानेयष्टिरणं
शदैर्यतः तदर्द्धविस्तृतेदेकस्तेसमेप्रागायतेशुभे विभक्तेत्रिभागानमेकशोत्सातताःक्रमात् विन्यस्तास्वथस
र्वासुदेवतासुयथातथं प्राचिमध्येमेत्रपदेतन्मरुतोदिशि मरुत्रंनिन्नप्रमाणेनपादकोणेनिवेशयेत् भृंगमुख
पदद्वंद्वमध्योर्ध्वकोणयोः न्यसेत्तंभेतयोः पीठीमत्रेचविनिवेशयेत् पीठिकानिर्गताबाहुयुग्मयोत्तत्रायतो
योगतः स्तंभिन्योरोपयेद्वास्तं पृथक्पदयुगंश्रिते प्रतिस्रोभाविरुद्धोद्धो बाहुद्वितयमाश्रितौ बास्तुतःप्रांतपद
योमैत्रयोर्विनिवेशयेत् प्राच्यांमत्रायतोज्ञात्वाशक्रस्योस्याईगतिक्रमः योजयेद्भगणोपोतौभगपादवभंगुरौ
मत्रात्पश्चिमदिग्भागेअरुणस्यातापदं भद्रानिविशयेन्मत्रानतःशक्रमातरं स्तुःपर्ज्जन्यांतरिक्षायक्ष्माणा २५
पदमाश्रिताः क्रमांन्नंदोपनंदोरजनयारब्धिजयानिधाः विन्यस्तास्वथसर्वासुकुमारीषुविभागतः त्रयस्त्रय

प्रनिस्रोभाज्या--दार्य्यायबास्तुतः निक्षिपन्निखिलंद्रव्यंनादयेत्पददेवताः प्राप्नोतितत्तदत्यंताद्भंपूजो।
चतरुतां पीठीपृष्ठसमंकृत्वापार्श्वयोरुभयोरपि कुर्यादनुसरद्वान्निवापीदःद्वंद्वकोत्तकैर्यद्वमायसैः सोश्वि
तानुसरद्वंद्वंपीठीरोपरिसंग्रहान् वध्नीयाश्रीत्तकैर्जोहियंत्रनिश्चलतारुते यंत्रकर्माणिनिष्टनशतिशस्त्रवि
धानतः प्रवेशयीतसंस्नानचिदशाधिपमेद्भे स्नानसविधिवद्यत्रछन्नस्यालेपितस्यच जीवद्वाधेःसुरभिभिरुसु
मैरर्चितस्यच रोहिणादिसुदूर्त्तेषुत्रिषुमैत्रेथवत्रिणः प्रवेशमोभनंदंतिकरणेष्वचितेषुच स्थपतिर्बापुरोधाश्चांतु।
चिःस्नातःसमाहितः गंधमाल्यार्चितान्विप्रांस्तर्प्पयेद्दक्षिणादिभिः ततोमंगलघोषेणवादित्रनिनदेनच पुण्या
हजयशब्दमक्तिक्षिपेयुःसमाहिताः अलंकारभृतःपौराःप्रहृष्टमनसोविला नीरुजोछलिनःशक्राःप्रकृत्या।
भिमताश्चये स्तुवीरपुण्यमनसःस्तुतिभिस्तुतमागधाः वंदेरन्वंदिनश्चैनंसेवेरन्गणिकाअपि प्रविशंतनिजंस्था
नंअनुगछेन्नराधिपः सुराधिपवत्तामात्यपौरजानपदोचितः प्रोद्यत्कलकलारावसुस्त्रीपुरुषापदि उत्क्षिपेयुः
प्रहृष्टांवावहेयुर्वैसुराधिपं तदाभवतिभूपालोजयीनदंतिचप्रजाः राष्ट्रेसुरवंपुरेरुर्वीभवेन्नश्यंतिचेतयः सुंच

स्तुस्तःपितःकक्षुाद्यदिशत्यांनगोरवात् तदानृपतिरभ्येतिमहतीविमनस्कतां सचजंतोदुखितादीनानिःश्वमन
:पदे वैचित्यभाजोगच्छेयुर्देशहानिस्तदाध्रुवं भूमो—यदिकदेशेनङ्गमितःपतितिध्रजः नसुर्भिक्षंनचक्षेमंनरा।
३६ ज्ञोविजयस्तदा दार्मेभग्नेथपतितेद्रुस्तेवास्मिन्समुद्भूते स्यान्नृपस्यावनिछेदः सुतध्वंसोथवामृतिः वस्त्यान्तेद्रु
तिमात्मानां हरणात्पतनाद्भुतः तादृशद्रव्यविध्वंसःघोराणांभवतिध्रुवं पुरंभवतिनिःशर्क्षवःप्रभंवाप्रवेश
ने समुद्भूयेवाशक्रस्यतदातन्नाशमृछति शक्रंस्वस्थानमानानंशीघ्रंसुरवनविघ्नतः प्रागत्यदक्षिणंन्यस्येन्।
प्रागग्रंशयनेनिजे कुर्यात्तत्रैवनक्षत्रेशय्यास्थस्यामरेशितुः भ्रमेकुप्येचसंयोगंयथाभागविकल्पितं कुप्येसंयोग्य
मानाश्चध्रजोनिपतितक्षितौ तदानरपतेःस्थानभ्रंशोभवतिनिश्चयः कुप्ययोगेयदाशत्रोवमनःपरिवर्त्तते। त
दास्यात्तल्पतेर्मृत्युर्भावदंगश्चदक्षिणे स्वेधप्रतिपद्येतनद्यस्तियदिद्रुद्रुनः प्रमादिनस्तदाराज्ञोजायेतध्वसनं
महत् निकुप्यायोजितःशत्रध्रजोविघटतेयदि निश्चिश्चिष्यतितदासंधिःस्फटनादंगनावधश्चवीर्णमपर्यस्त ३६
मत्यंगमवलंबितं द्विराभंगेनृपस्यधिःस्फुटनादंगनावधः यथावन्नाशमायातियोगंवंद्रासवध्रजः धनमृत्योग

नापत्योःसामतेश्चान्विनुगेः निरातंकोबलांगश्चवृद्धिमेतितदानृपः यत्नतोरक्षमाणस्यप्राशस्येववज्रिणः त
स्यांगान्यरिवलान्येवकुटन्यादीनियोजयेत् ऐंद्रंवजाकंयक्षेशंसर्पमादंदिगाढ्यं मयूरंचेंद्रशीर्षंचपिरका।
ष्टकमित्यदः स्वप्रमाणेनकर्त्तव्यंस्वष्टरूपसमन्वितं तदारभ्याश्वांतरंन्यसेषांसधयोवस्त्रनिर्मिताः मूलादंडाग्रमा
यातैःस्वतंत्रैर्विदृतैर्दृढैः गुणैश्चवेष्टयेदिनंप्रनैरशिथिलैर्दृढं सांक्रिणाध्वजनाहेनसत्र्यंशेनाथविस्तृतिः वि
धेयाशक्रपिटकस्योछ्रयस्तु तदर्द्धतुरस्तस्योपरियथादिशं पंचमांशगतेकुप्याद्वज्रिणःपिटकेऋते शेषान्यथ
ष्टभागोनान्यस्मिन्यथेष्टंयथाक्रमं चलकादीनिविस्तृत्या चरणानानिवोष्टतो स्वर्णवतिपृक्तानिरासणीयकवं
निच भगेपतविपर्यासात्सिद्धयःपीटकोद्भवाः पीडार्त्तिर्मृत्यवेनर्थमेकैकस्यप्रकीर्त्तिताः शुद्धांतानात्यचिन्ता।
नांबलस्ययशसोपिच वसुमत्ताम्यथाश्वनृपनेशदमस्यच किंत्वयोद्भागविस्तारारज्जवोष्टौसुवर्णिताः विधे
याःसुईनायामत्रिगुणायतयोरहाः छादितंछदिभिःपूर्णंकुंदिनीसहितंशुभं यत्नेनासल्लदिवसेविदध्याद्।
मरध्वजं आर्कंडुयहतारांकवेणुगुल्मेऽशीर्षकं साष्टकंवगुणंदंडस्त्रादशांत्रितंशुभं समस्यफलपुष्पा

दशुभवस्त्रमलंकृतं दृढमन्वितमष्टभिःसन्नताभिश्चरज्जुभिः ध्वजपट्टविराजितंसुरचितंतथा तिमि
नीर्थेचलोकानांशोभाहेतोर्द्विजस्यच सपत्नपुराणमगंधर्वत्रिदशासुरं निखिलंजगदास्तेरथमस्मिन्नधिरुह्य
३७ माकुलं ध्वजाग्रेरथमभिर्न्नेदुंसविन्यस्तंचभूतले विन्यसेत्तमसंमृदमधोभागसमाश्रितं प्रमोदगीतवादित्रनट
नर्त्तनसंयुतः तदग्रेजाग्रयेःपरिग्रहंकुर्यान्मत्तस्यप्राणुदग्दिशि लोपलेपनंतस्मिन्लुब्धेरक्षुक्षणेःस्ततः
संस्कृत्यास्तीर्यतंश्चिल्ला—लयेत्तत्रपावकं तत्रजापाज्याण्यास्यंचगंधांश्चकुसुमानिच ह्रमाणिवाच
नीयानिसमिधश्चपलाशजाः सोदर्णोस्तुवाविंडभक्षंचबलयोपिच ह्रत्येतत्सर्वमाहृत्यजुहुयात्पावकंततः
पुत्रदारपशुद्रव्यंसेन्यपुत्रीस्यभूपते विजयाप्राप्निजनकैर्मंत्रैःशांतिविधायिभिः सुस्नःसुमनाश्चिस्नि
ग्धः बद्धोपिचस्वयं कांतिमानसुरभिर्जिघ्रन्गोतारंशस्यतेनलः तेसप्तकांचनसधायोजाक्षाभःकिंशुकप्रविः
प्रवालविद्रुमाशोकसुरगोपसमद्युतिः ध्वजांकुशगृहछत्रयूपप्राकारतोरणैः सदृशार्चिःप्रशस्तोग्निर्मांगल्ये ३७
रपरैस्तथा स्निग्धंप्रदक्षिणशिखेधूमोविपुलभ्नतः सुरभिकुसेमद्भवप्रोक्तोदीप्यमानश्चिरंस्तथा धूम्रो।

विवर्णःपुरुषःपीतोवानीलकोथवा विछिन्नोभैरवरवोवामावर्नीशिवोल्पकः संरार्चिद्युतिसुक्ष्मास्याग्य
गंधिनःस्फुलिंगवान् धूमाहतश्चकेनश्चकुतनुग्नजयावहः दर्भासंस्तरंवह्निर्होमांगाण्यपरिणिवा हृयमा
नोदक्षतिचेच्छानिस्तमिर्निर्दिशेत् होमावासर्पयेत्पीदंदह्यमानोयदग्निना भूम्येकदेशःनाशःस्यान्नाशस्या
ह्युपकर्षणात् सर्वतोवाथगार्धेश्चयः सवह्रयतिपार्थिवा यांदिशंयांतिचज्वालास्तस्यांविजयमादिशेत् दुर्व
र्णांशुचिदुर्गंधमक्षिकाखुडंशिकंतं आज्यंरान्यष्ठिरेप्राहुहयतेचभस्मनि हीनाधिकप्रमाणाश्चविदीर्णा।
घुणभक्षिता वानदुष्टदुमाहृताश्चसमिधं—क्षयावहा सजर्म्मास्रुपुष्पाश्चविछिन्नाग्राम्लृणानिताः कुवस्तुपद्
वंदर्भाद्रुःप्रसूनाश्चयेतथा दुष्टानिपांसुकीर्णानिकीटजर्जंतानिच बीजानि—जनाशायस्फुरदुष्टानिथा।
निच माल्यविगंधप्रम्लानंनपीतंनसिचकृत् कीटैःखंडितपीतंचनयायनहृदये विस्रावीणुधतान्यग्रवं
डितस्रुतानिच दुर्भिक्षरोगकरिणीप्रदुःपात्राणिप्राहुःसर्पिषः अशुचेपतितेचस्यान्मक्षिकाकीटदूषिते व
लोचवक्रसुक्तेचकेशैश्चेवविदूषिते यथोदितान्यरूपाणिसर्पिरादिन्नुक्रमात् भवंतिराष्ट्रपुरयोर्भयायनि

खिलान्पि वितीर्यगंधमाल्यादीन्देवताभ्योयथोदितं पुरोधाःस्थपतिवाथप्रीतचित्तःक्षिपेद्बलिं ध्वजनेत्रं
तदिग्भागेद्विजमुख्यानुपस्थितान् शीलघृतसुतान्भूरिगंधमाल्यैरलंकृतान् वृद्धान्षट्कर्मनिरतान्सुहृ
३८ दोवेदपारगान् मनःप्रियान्पूर्णगात्रान्समर्थान्सर्वतःशुचीन् शुक्लांबरान्दर्शनीयान्गौरप्रायान्बलान्वि
तान् अमुंडान्जटिलान्क्लीबान्दीक्षान्व्याधिनाकृशान्यथेष्टंदक्षिणानितासंयोज्याष्टशतेवं साक्षतैःपी
तमनसःकुसुमैस्वस्तिवाचयेत् शक्तेष्टभिःकुंभैःसुमेवारि—पूरितैः स्वर्विरंभिषिंचेयुर्मूलेचाकृष्टमंडलैः
स्फुतैर्विजयकैर्मंत्रैस्तुतिभिः—द्विजोत्तमैः राज्यमाशोपयेदेतैरात्मनाचमहीपतिः कुर्वीतसर्वबाधानांमक्षद्विं
सांसमुत्सृजेत् दोषान्जनपदस्यापिदशरात्रंविषयेतवे सूवासीभूषितःस्नातःसदाचारप्रयत्नवान् ध्वजोछ्रायं
शुचिर्भूपःसबलःप्रतिपालयेत् सोपवासःशुचिस्नातःप्रयतोविजितेंद्रियः कृतांजलिपुटश्चैमंमंत्रंस्थपतिरु
च्चरेत् ऊँनमोभगवतिवासुलेसर्वविद्यमहिंनीस्वाहा सुरासुराणांसंग्रामेप्रहृत्तेत्वंयथोत्थितः यथानृपस्य ३८
देवेंद्रजयायातिथिपूजितः मंत्रः स्थूचेतिस्थपतिस्तस्यकृत्वाचानुप्रदक्षिणं कारयेद्वराजस्यध्वजदंडस

मुष्ठियं स्वलंकृतैःसितस्रग्वस्त्रमाल्यांबरविलेपनैः पौरैर्जनपदैस्तथैतैःपरिचारकैः सालिंगकुब्जवरीशं।
रवनंदीडिंडिमगोमुखैः कृष्टैरन्यश्चादिभिर्वाद्यमानैर्महास्वनैः गायद्भिश्चनटद्भिश्चगायनैर्नटवन्दकैः शोभृत।
ध्वानैर्गजस्यंदनवाजिभिः भैश्चवारिभिनदैस्तैश्चपुण्याहनिःस्वनैः भिराजष्टश्रवणोध्वजमुछ्रयेत् यत्नेनोत्थाप्य
मानस्यतस्योछ्रायगतस्यच नृपक्षयाद्दनादीनांनिमित्तान्यबलोपयेत् कुटीविहीनाभोगंपताकादर्पणोज्वलं
चित्रपदस्फुटाटोपंअर्केंदुगुणभूषणं अस्त्रस्रमाल्यलंकारमशीर्णछत्रमस्तकं अकंपितदिनागमदिक्कुम्भ्र
ष्टं—सुरेश्वरं समग्रंसमश्लिष्टमनक्षतवसुं अविलंबितविभ्रांतंनृपमार्गसमुद्गतां इंद्रेशक्रध्वजोछ्रायं।
कृतंराज्ञोपयावहं पौरजानपदानांक्षेमारोग्यसुरभिक्षकृत् यदाशक्रध्वजःप्राचीमुछ्रितःप्रतिपद्यते यदा
मंत्रिणक्षत्रनृपगवासिद्विदः आनेयीकतुभंतेचर्द्धितेकूजीविनः प्रारब्धकार्यनिष्पत्तिरयत्नाचापजायते
दक्षिणांदिशिमायायाकेतनेनंमुचिद्विषः तदासुवैस्यलोकस्यपूजाधान्यधनर्धयः सर्वाशाःसंपदःश्रेष्ठाजायं।
तेनैकतेभि— नस्यागमोवृथास्मह——भयंनच भिनेप्राचेतसामाशांअस्मिन्यमुछ्रयोभवेत् क्षुत्क्षमा

स्निग्धयंनस्याद्दुरिष्टाच्चजायते चतुर्णामपिवर्णानांसंपतत्सोम्यदिग्गते विशेषास्तुद्विजेंद्राणांतथासिध्यंतिच।
ध्वराः एशीमशांश्चितेधर्मेपरोभवतिपार्थिवो दृष्ट्विर्जनपदस्यस्यात्तथापाषंडिनामपि यदिकिंचिद्द्विजेभ्यर्थे।
३९ रज्वाकृष्टःशतक्रतु विजिगीषोर्नचेंद्रस्यतदायात्राप्रसिध्यति प्रतिष्टांलंभनेभौम्यमंत्रित्वायदिध्वज सशोज।
काननासुर्वीतदाजयतिपार्थिवः दिक्कुसर्पणेफलंप्रोक्तमित्यंगस्यवज्रिणः विपरीतंतदेवोक्तंवंगस्यनिरि
लंपुनः यदिस्खलंद्धनःपूर्वंयोज्यमानःशतक्रतुः उक्षिप्तोरज्जुयंत्रेणस्तोकमधोस्थितोर्द्धोस्थितोवापियदिक्षु
भ्यतिकंपते स्थानंतरंप्रजेद्वापिसंचरेद्वाकथंचनः विगृह्यतेयदाभौम्यस्यतिस्थानतोपिवा भयाजनपदावा।
स्याच्चलत्येवनसंशयः आकृष्टासुंपदाष्ठिघ्वातेकापिरज्जुषु अमात्यमरणंतत्स्यादेकेकांसेननिश्चितं मूले
मध्याग्रभागेवाप्रोष्ठायदिभिद्यते पोरसेनापतिन्नृपानक्रमेणशोकंत्यसौतदा ष्ठत्वार्कवेणुमूलेंद्रशीर्षकंव।
गुणायदि पतंतिभूमाविंद्रोवानदाहंतिमहीपतिं नृपोवधमवाप्नोतितेभंक्तैःग्रैःपतितैर्द्रुमेतै अभयेविद्रुते ३९
रेतैःक्षयंव्रजतिसाधय क्रमेणहंत्युरादर्शवैजयंतिंद्रुतारकाः पतंत्योरकुचमूनाथपुरोधस्त्रीमहीपते मा

स्मैर्विभूषणेर्यानैःशस्त्रवस्त्रफलाशनैः यांतिकेरुक्षतेरेतैःराज्ञोश्वेनसंक्षयं शीर्यतेशक्रपीदकंकुटेभ्यः।
शक्रवेश्मवा यस्यांकुसुमितत्वाद्रुर्नानिपृथ्वैविपश्चितः भंगेमृगास्तीक्ष्णदंष्ट्राकाक्षार्गलानामनुद्भमात् पीडासंजा
यतेवेश्मनृपतिश्रेष्टरक्षणं भग्नोभ्रमक्षपाहेंडमत्तमातंगकुमारिका राष्ट्रंहत्युर्नरेंद्रस्यप्रियमातसुतान्द्रुमा
त् निर्यातोशनिरुल्कावाध्वजेयदिपतन्नरा अनावृष्टिंभयंराज्ञःपराजयमथादिशेत् कुर्वंमक्षिकाशक्रमधु
छत्रंसमुच्छिते यस्मिन्मूत्रद्विषद्रोणमासाद्यादिशेत्पुरं मक्षिकावास्वगावाचेद्भ्रमेयुःपार्श्वश—रे प्रदक्षिणाव
हिस्तानमासाद्यकुस्तदामृति गृध्रश्येनकपोतास्त्रेद्वीयंतेशक्रमूर्द्धनि तदाकुर्वंतिदुर्भिक्षंविग्रहंक्षितिपक्षयात्
यदिकेतौविलीयंतेकुररोलुकवायसाः राज्ञःक्रमान्नराहत्युमंत्रिपुत्रपुरोधसः मधुरोर्यादिवाहंसःसमा
श्रयतिवासवं समस्तलक्षणोपेतस्तदास्यान्नृपतेसुतः चक्रीचक्राकहंसीवायदीकेतौनिलीयते तदानरपति
भार्यामवाप्नोत्यतिसुंदरी खगेःसुपृष्टिजलजैःसुमिश्रंस्यात्फलासिभिः विष्टशिभिस्तुदुर्भिक्षंशिखिभिःस्यात्तिशि
तांशिभिः यदिचित्रपटस्तासुरयक्षोरगान्नगाः विविधाकृतिभियुक्तावाहनायुधभूषणैः अशोचकुभो

मूर्त्तीप्रवृत्ताश्चाप्सरोगणाः सद्यस्कारकामेद्याःसुतानध्यस्तथाव्ययः वाथःपंकरुरुछन्नाहंसवंतिसरांसिच
फलंपुष्पवतंस्तानिवनान्युपवनानिच देवतायतनानाद्यपुराणिगोपुराणिच भवनान्यतिशुभ्राणिशयनासन
वंतिच प्रहृष्टापार्थिवाभृत्यःबलवाहनशालिनः पौरजनपदालोकाःक्रीडाभाजःकुमारकाः चत्वारोमुदि।
तावर्णानटनर्तकशिल्पिनः सगोव्रजलतायुल्मद्रुमौषधिभृतोनगाः मृगपक्षिगणाःशस्तामंगल्यान्यखिला
निच विचित्रापानवसुधाःबलपक्षाश्चपक्षिणः यथानिवेशंशोभंतेतथादेशेपुरेपिच क्षेमारोग्यसुभिक्षा।
णिजयंराज्यंविनिर्दिशेत् एतेषाकुर्वतेपातेछंदेनाशेथवाद्रुतौ स्त्रीपेवाप्यशुभंवाच्यंयथायोनियथादिशं
स्तिनेवापंतितेवापिचित्रपदेशुवत्सलोद्यपन्नवोनरेऽस्यभवेज्जपदस्यच राजतेपद्यलंकारःसकलोयावदुन्नवं
अनस्तोविप्लुतश्चोक्त्वार्वीतद्राक्रजयेन्नृपः नटनर्तकसंघेषुप्रनृत्यत्सुपदत्वपि शुभेशुभंसमादेश्यमितरस्मि
न्नशोभनं येवर्गाःसंप्रहृष्यंतिमंगल्यगजवाजिनः सुवेषचेष्टालंकाराःशुभंतेषादिशेध्रुवं अमंगलेषिणियेसु ४०
विक्लवादिनचेतसः पुरुषायोषितोवापिनिर्दिशेतेषुवैशसं प्रनिन्नकरणागाढ्यंतस्तोयदाउव अदीनाश्च

स्वस्थतंचाश्वनृपतेर्विनयावहाः आत्मिरक्षतःखुरैःक्षोणींदक्षिणेहृष्टचेतसः क्षेयमाणाह्याश्चाशिशंसंतिनृपते।
र्जयं सनडिज्झर्झितांभोदापृथ्विन्यायतेतदा महीपतेर्जयंविद्यात्सुर्भिक्षंक्षेममेवच अथाहुराजसंप्राप्तेरोहिण्यांदश
मेहनिः शक्रस्यशतमिछंतिमुनयःप्रतिवत्सरं ततःसमाप्तेनिष्टर्नशक्रकेतोप्रतिष्ठिते गंधतोयैश्चपुष्पैश्चविद
धीतांशुसेचनं अनेनैवस्वरवंजैर्वाभश्मकेशास्थिकर्दमैः यथाक्रीडंतिमनुजाःसुभिक्षंजायतेतदा द्विजाःप्राच्यां
दिशंपेयुःपतंतंवासवध्वजंसुर्भिक्षंक्षेममारोग्यमन्यथास्याद्विपर्ययः अष्टांगोत्कोध्वजांगोयंविशेषःसोथक।
थ्यते पुरेबलपुरात्प्राग्दंडस्तूलनविधीयते मात्राशयनस्तेनप्रमाणंतस्यकीर्त्तितं चतुःषष्टिमयायामंचतु
रस्रसमंततः एकाशीतिपदंनेयमेतत्क्षत्रंविभागतः क्षेत्रमार्द्रनकुर्वीतध्वजायामंप्रमाणतः ततोपृथिविधा
तव्याहस्तेहस्तेगुणेर्बुधैः अर्द्धांगुलंवापृद्धिस्याध्वजस्यंऽस्यकुत्रचित् तावद्वृद्धिविधातव्यायावत्क्षेत्रसमंगुणैः
ततःप्रमाणमाद्यंयत्तत्पुनर्विनियोजयेत् प्रमाणमंगुलैःकेतोस्त्रिचत्वारिंशतामितं तस्यसंवत्सरेवृद्धिः कर्त्त।
व्यांगुलेनयुधैः ब्रह्मस्थानेचकुर्वीतब्रह्मावर्तेचचक्षणः ब्रह्मणोनंतरंप्राच्यांभवेद्दैवतमर्थमा तत्रयंत्रस्यपा

द्दौस्तःसमुच्छ्रायेणषष्टमो तस्मेवपश्चिमेभागेमित्रोभवतिदेवता ततःप्रभृतियंत्रस्य --- वधोननोभवेत् पूर्वा
परंचनिम्नस्यादेषयंत्रविधिस्मृतः यंत्रस्यपश्चिमेभागेवरुणोदेवतंभवत् वरुणस्यपदांतेचदंशस्तेद्वेकुमारि।
के खानिलेचतुरोहस्तान्दशहस्तोच्छ्रितेचते रुद्रस्थानेचकर्तव्याकुमारीसुप्रतिष्ठिता सोमयोगेचतुर्थस्या
दापभागेचपंचमं षष्ठीचसवितुर्भागेयमभागेचसप्तमी इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविर
चितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेईष्टकानिरूपणाधामसप्तदशमः समाप्त १७
श्रीकृष्णायनमः नगरंमंदिरंदुर्गंपुष्परंसांपरायिकः निवासःसदनंसप्तसंज्ञाःक्षितिनयस्तथा १
यत्रास्तेनगरेराजाराजधानीतिताविदुः शाखानगरसंज्ञानितत्तोन्यानिप्रचक्षते २ शाखानगरमेवाहुः कर्क
टंनगरोपमं अनेकवटमेवरुगुणैर्निगमउच्यते ३ ग्रामस्यानिर्गमोदूनोग्रामकल्योग्रहस्त्वसौ गोकुलावास
मिष्ठंतिगोष्टमल्पंतुगोष्टकं ४ उपस्थानंभवेद्राज्ञांयत्रतत्पतनंविदुः बहुस्फीतवणिक्कुयुक्तंतद्धट्टंपुटभेदनं ४१
५ विधायकुट्टिकायत्रपत्रशाखातृणोपजैः पुत्रिंग्यःकुर्वतेवासंपल्लीस्वल्पातुपल्लिका ६ नगरंवर्जयित्वान्यत्

सर्वंजनपदःस्मृतः नगरेणसमत्कृष्टंराष्ट्रंदेशोप्यमंडलं ७ आवासःसदनंसद्मनिकेतोमंदिरंमतं संस्थानं।
निधनंधिष्ण्यंभवनंवसतिश्चयः ८ आगारंसंश्रयोनीडंगेहंशरणमालयः निलयोलयनंवेश्मगृहमोकःप्रति।
श्रयः ९ गृहस्योपरिभूमिर्यात्कर्म्मतत्परिकीर्त्तितं तस्यारोहणमार्गोयःसोपानंतत्प्रचक्षते १० कोष्टकैर्यत्ररचि
तंस्तूलयोरधिरोहणं सानिश्रेणीरितिप्रोक्तासोपानैर्विपुलैःपदैः ११ मृतःकाष्टविटंकोसौयत्काष्टैःसंवृतंगृहं सु
धालिप्तप्रकर्म्मसौधस्यात्कुटिमंचयत् १२ वर्षाभयेनयाष्ठिन्नातालशालदलादिभिः स्मृताभिगुप्तिरंतस्यासर्वो
परिगृहस्यसा १३ वातायनंतुभित्तीनामवलोकनमुच्यते लघुर्वातायनोयस्यादवलोकनकंहितत् १४ हर्म्म
स्यमध्येयष्ठिर्यस्यालोकइतिस्मृतः हर्म्यप्राकारकस्यात्कंगहर्म्यतलस्यसः १५ वितर्दिकाष्टमालास्यासर्वत
श्छदमूलगः तयासंभेद्यमृगायेनुतेस्करोहमृगाशनि १६ निर्यूहोहर्म्यदेशाश्चयकाष्ठानामुपनिर्गमः वल्मीकंमि
तिज्ञेयंकाष्ठंछेदाद्विनिर्गतं १७ छिन्नैश्चतुर्भिःपार्श्वैर्यत्तत्त्रयंतुःशालमुच्यते त्रिभिस्त्रिशालंतत्प्राहुर्द्वाभ्यांतस्या
द्द्विशालकं १८ एकशालकमेकेनछन्नेनगृहमुच्यते गृहमेकंतुपछन्नंसर्वशालेतिसम्मता १९ शालानांयतु

समनर्मसंवापीपुष्करिणीचसा सछिन्नाचापियत्स्यात्तत्कर्भगृहमुच्यते २० गृहेमहानसस्थानंविकृत्ययत्प्रकीर्त्तितं उपस्थानंतदाचार्याः स्याचोपस्थानकंत्रयं २१ प्रासादस्त्वसएवस्यादन्यप्रासादिकास्मृता दीर्घाप्रासादिका
४२ यासोवलीत्यभिधीयते २२ स्यात्प्राग्रेवलीयस्यादलिंदेतिवदंतितां शालांविनातुवलभीवलभेतिनिगद्यते २३ अ
ल्याल्यास्तुचतुःकुड्यायेतेपचरकामताः गृहेचाभ्यंतरस्थानंस्तुद्धांतइतिकीर्त्तितं २४ प्रतोलींनांविदुर्लोकःसुरंगामि
वयांवसेत् साकक्षेत्युदितानीर्यदवस्तांतरंगृहे २५ यदुपस्थानकंनामयेचापचरकास्तथा तेकोष्ठकायातुकं
गाकुड्यंभित्तिश्चयश्चसा २६ भुक्तिशालाभवेद्यातुतन्महानसमुच्यते यछिन्नंद्वारदेशेतुतन्मार्दुर्द्वारकोष्ठकं २७
प्रवेशनमितित्राहुर्द्वारनिर्गमनंतथा जलनिर्गमसंस्थानंविज्ञेयोउदकभ्रमः २८ भवनस्यांगणंयत्तुतदाहुर्भवना-
जिरं वनाजिरंवनमहीत्वाश्रमाजिरमाश्रमे २९ उत्तरोष्ठंवरस्याध्यास्निष्टामध्येचकुड्ययोः तत्तास्तांदेहलीं
प्राहुःकपाराश्रयमेवच ३० कपाटसंपुटद्वारपक्षस्यात्पुटमेवच पक्षःपिधानावरणोद्वारसंवरणंतथा ३१ ४२
कपाटसंपुटश्लेषेकपालयुगलं तत् कीलिकाद्वारबंधार्थायस्यात्तमर्गलांविदुः ३२ स्यात्पादर्गलास्त्री

यदिदीर्घाप्रमाणतः सपुराणांतुपरिघःफलिहोगजवारण ३३ छिद्रैर्गवाक्षप्रतिचैछिद्रितंसर्वतस्कयत् फल
कंतद्गवाक्षस्याज्जालामित्यभिधीयते ३४ हर्म्यद्वारेगृहद्वारेतथाहर्म्यावलोकने प्राकारांतरशृंगेतुयावप्रासा-
दिकाभवेत ३५ पार्श्वयोरुभयोरेपांफलकद्वयमुच्छ्रितं उपर्युपरिसंक्षिप्तमर्द्धचंद्राकृतिः ३६ आननेद्वेयथा
चास्मिन्स्त्रिशैरग्रैर्मकाधरैः तयोरुपरिसंधौचतारकाकृतिमंडलं ३७ तन्तोरणकमित्युक्तंयच्चतेनपरिस्कृतं सु
वर्णतोरणंचस्यान्मणितोरणमेवच ३८ पुष्पतोरणमप्येतत्क्रियतेपुष्पकादिभिः तोरणाग्रेहकारोयःसिंहवर्णः
सउच्यते ३९ नाम्नासंयमनानीतिगृहसंचारभूमयः गृहस्यपार्श्वेयच्चास्मिन्तत्कसंयावनंविदुः ४० भित्तेयद्वा-
थदारूणांतरंगायवदानतं मलोलपाल्यासाहर्म्यात्प्रणालीनिर्गमोमलः ४१ सचप्राकारइत्युक्तःकंगस्यादंग
णस्यचः द्वारस्यचसमीपेयत्प्रद्वारंतदिहोच्यते ४२ यदि-ष्टिचितंमूलेद्वारस्यभवतिस्थलं दीर्घंवाहुस्वमथवा-
नदास्यत्प्रकीर्त्तासुप्यते ४३ भूमभूमिरमध्येतिवर्च्चस्कोवस्करस्तथा गृहाच्चभित्तिसामान्यवाच्चपरिसरोमतः ४४
विस्तीर्णमुच्छ्रितंयस्यात्प्रेक्षणंसोदउदाहृतं संक्षिप्तमेतदेवोक्तंतैरट्टालकाख्यया ४५ तदेवात्यंतसंक्षिप्तमट्टा-

निर्गद्यते आहालिकातुनात्कस्नानमञ्चीद्यलिकांविदुः ४६ एकनाडीगतछिद्रैः काष्ठनालैः परिश्रितं यत्र।
काष्ठप्रनालीनिछेदृष्टेबुधाविति ४७ स्तंभशीर्षकरूपाणिकाष्ठमूलाश्रितानिच सुविराणिप्रयत्नेनकाष्ठना।
४३ डीनुरंतरैः ४८ रूपाणामथतेषांतुस्तनवासासुरवाक्षिभिः नासास्थानस्थितानांचहृषवानरदंष्ट्रिणं ४९ कृ
तस्तूस्मांतरछिद्रैप्रवर्षतिसमंततः सद्वारागृहमित्युक्थारागारादिनामकृत् ५० कास्पेलोहस्तथापरैर्निर्मल
दर्शनिर्मलैः निचितायस्मिन्निःस्नानहर्म्यगृहंविदुः ५१ पक्षद्वारंतदत्राहुर्यन्नक्षद्वारतोपरं यत्प्राकाराश्रि।
तंद्वारंपुरेतत्कोपुरंविदुः ५२ निर्गनाश्चेछिताश्चैवप्राकारस्यांतरांतरा उपकास्याऽनिप्रोक्ताःक्षेपाश्चहालिका
मताःचयप्राकारमालाःस्फःपुरीसंवर्णादिभिः प्राकारादनुपालास्युप्राकारउपनिःकलाः ५४ क्रीडागृहंय
दारामेनदुद्यानंप्रचक्षते तीरेंभसोजलोद्घानंजलवेश्मांबुमध्यगं ५५ क्रीडागृहंतदत्तोक्तंक्रीडागारंतदुच्यते
विहारभूमिराक्रीडभूमिरित्यभिधीयते ५६ देवधिस्संसुरस्थानंचैत्यमर्चागृहंचतत् देवतायतनंप्राहुर्विबुधा ४३
गारमित्यपि ५७ छन्नेभवेद्यदुमज्जनस्यस्नानंसभासाकथिताथशाला गवांपुनर्मंदिरमत्रगोष्ठमाचक्षते।

वास्तुनिवेशविद्या ५८ इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारेपरनामिग
स्कंधस्त्रेनगररवर्वटग्रामगृहायतनसंज्ञाध्यायोऽष्टादशःसमाप्तः १८ द्युनोनृपचमूनाथवर्णिना
भवनान्यथ प्रशस्तान्यप्रशस्तानिकस्तान्यपियथाक्रमं १ वेश्मानानेकशालानांप्रोक्तमिहाधिकंशतं ह्यपंचा
शद्विशालानांत्रिशालानांद्विसप्ततिः २ चतुःशालानिवेश्मानियानितेषांशतत्रयं पंचाशदधिकाषष्टिर्विद्वा।
नआमनीषिणिः ३ सहस्रंपंचशालानांस्यात्तथापंचविंशति ष—शालानांषणवतिःस्यात्सहस्रचतुष्टयं ४
अष्टांगेत्वेकशालास्युःभेदापंचाशदीरिताः द्विशालानांतुसर्वेषांप्रभेदाःशतपंचकं ५ शतंशतंचप्रत्येकंत्रिशा
त्रानामुदाहृतं. द्विचत्वारिंशदधिकंचतुःशतशताष्टकं ६ द्विनवत्युत्तरांण्येवशतानिदशसप्तच षोडशैवस
हस्राणिषोडशोनाचतुःशती ७ वेश्मानिसप्तशालानिभवंतिपरसंख्यया पंचषष्टिसहस्राणिद्विषष्टिशतमेवच
तथापंचशतानिच ८ गृहाणामष्टशालानांषट्त्रिंशदपराभवेत् लक्षद्वयंसहस्राणिद्विषष्टिशतमेवच ९ गृ
हाणांनवशालानांचत्वारिंशचतुर्युतः दशलक्षसहस्राणिचत्वारिंशत्शताष्टच १० शतानिदशशालानांपंच

समः षट्सप्ततिस्तथा गृहद्वितययोगेनद्वात्रिंशदधिकवेश्मनां ११ दशपंचशतान्यानिभवंतिकुलकान्यपि १२ गृहमा-
नाथसंख्यायोगृहनामिगृहाणकं उद्भिन्नंभिन्नकक्षंचनिर्जीवंप्रतिपादितं १३ अन्यानिचाष्टभेदानिभवंत्युत्तम-
वर्णिनां लक्षणेनामसंस्थानंचैतेषांप्रतिपद्यते १४ वर्णिनांस्याच्चतुःशालंनिर्द्वात्रिंशताकरैः शेनापतेश्चतुः
षष्टिस्तद्वदेवपुरोधसः १५ श्रेष्ठसप्तशतंराज्ञामेतानिचयथाक्रमं चतुःषट्पट्कान्यास्युःपंचपंचपृथक्पृथक्
१६ विशोधयेत्कनीयोभिर्मध्यमानियथाक्रमं नरेंद्रपुरुषाणांस्युर्वेश्मान्येतानिवृद्धयेः १७ गृहाणिशोधयेत्प्रा
ग्वत्प्रायांस्यापिचमध्यमे भवत्येतानिभूपानांरतिकोशप्रतिश्रियाः १८ दशांशयुक्तोविस्तारादायामोविप्रवेश्म
नां अष्टौषट्चतुरंशादयःक्षत्रादिचयवेश्मनां १९ योविस्तारसएवस्यादायामोऽस्मिन्यथाक्रमं विष्टभ्दयोस्पा
दाधिक्यंमध्येज्येष्ठेचसद्मनि कर्णसूत्राद्वहिस्तिर्यन्न्यसेत्सर्वान्प्रयत्नतः २० धान्यांशोऽशहस्तानांपंचानांचतुरुत्तरा ।
दृद्धिर्शालास्युतेषांस्युश्चतुरंशेनविस्तृता २१ शालाभासार्द्धतोभित्तिःसर्वेषामपिवेश्मनां तेषांडौलोऽशहस्तेस्यापं ४५
चमांशद्वयेनवा २२ सप्तमांशत्रयेणस्याद्वयोरपरवेश्मनोः अंत्ययोर्हस्तयोःस्यात्तुर्भिर्नवमांशकै २३ पं

चभिःषड्भिरेभिश्चासार्द्धैःसांघ्रिनवेःकरैः दैर्घ्येस्यादशभिःसार्द्धैःशालायाःषोडशादिषु २४ निवेशदारभागोय
ःसयुतःसप्तभिःकरैः शालायाविस्तरप्रोक्तःश्रेष्ठानामिहवेश्मनां २५ अलिंदमानंप्रागेवप्रोक्तंनिर्जीववेश्म-
नां यच्छालाभिंदयोःशेषांभवेद्भगृहंहितत् २६ मृद्भावष्टब्धभित्तिंनिशालादैर्ध्यविपाचितः शालाभासप्र-
माणंस्यात्सर्वेषामवकोसिना २७ दिशाशुभवनेशालाविदिशाकर्णसामयः कर्णमालानयाप्रोक्तामावत्तेयाव-
कोसिना २८ अलिंदशालयोर्मध्येयस्यान्मूखेतिसास्मृता पूर्वद्वारंनिजन्यासादादिमूखानडुनराः २९ मू-
खाभद्राशतिप्रोक्तल्लंख्यामवधारयेत् यावन्मूखंभवेद्वेश्मतावद्भद्रंतदुच्यते ३० भद्राभद्रेशक्रदिक्कस्तेसो
म्यासोम्ययमाश्रिते शांताशांतेप्रतिविस्तेसोम्यदिक्कस्तेशिवाशिवे ३१ अलिंदाशतिकेप्याहुर्मूखात्परेवि
दुः भद्राशतिजगुःकेचिदन्येपिरिसराशति ३२ एकद्वित्रिचतुःपंचषट्सप्ताष्टौक्रमेणयाः मूखात्तासांप्रवक्ष्य
णाःसंज्ञास्युर्वेश्मनामिह ३३ तासामाद्याःप्रशस्तास्स्युरप्रशस्तास्ततःपराः नामतोगुणतश्चैवबुधाशुभकृ-
त्तोदयाः ३४ अष्टावारोगुरुंत्यस्येत्ततश्चाद्यगुरोरधः लघुंन्यस्येत्ततोशेषान्विदध्यात्तयथोपरि ३५ पूरये

समः दादियावत्स्फर्लयवोऽखिला ३५ आद्यपंक्तौगुरूश्चैकोनद्युश्चैकोयथाक्रमं अतःपरंतुद्विगुणाः प्रतिपं-
क्तौनवंत्यमी ३६ मूषाभेदाश्चतुःशालेषट्पंचाशत्शतत्रयं अलिंदवीथिप्राग्रीवनिर्यूहकगवाक्षकैः ३७
४५ तमंगभद्रविन्यासरचनाभिरनेकधा अपरस्परसंबद्धान्संश्लेषैर्विश्लेषैरपि ३८ गृहभेदाःप्रसूयंतेतेषांसंख्या
नविद्यते यत्संबद्धंचतुःशालमसृक्खलिंदकंहितत् ३९ एकभद्रादिगेहानांभूमीनामान्यतःपरं यान्येकनव
लक्षाण्यिप्रस्तारतानिनद्विदः ४० कथ्यंत्येकभद्राणिकनसंख्याविभागतः प्रागायतंप्राग्विन्यस्तंजयं-
संयमनप्रियं ४१ प्रतीच्यंप्रासविन्यासंसुभद्रंकलहोत्तरं अष्टोनान्येकभद्राणिद्विभद्राण्यनिदग्धके ४२ दुर्धो
त्तरोत्तरंपूर्वाद्भद्रादिहविधानतः स्यातांप्राग्भेलकाद्यद्रस्पूर्वाद्यादक्षिणापरे ४३ ईरंसुनीतमाज्ञेयंद्वीपमो-
ष्णंसुसंयमं अर्हच्चनैरुभंम्याकोशंनैरुतंनृपभंविनं ४४ काम्यंवियाशमानीथंरंकोतंशोभंविपश्चिमं गयथं
श्रीवहंस्निग्धंगणंभीमभयोगमं ४५ वर्तुलंचशवक्रांतं दृत्यष्टाविंशद्विभद्राणांसमाख्यातंत्रिभद्राणामतःपरं ४५
४६ ऐंद्रंविजोमनायामंवधमेकाक्षमंतिकं प्रकाशंपैत्रमान्यस्तंभद्रंप्रांतंप्रसाधकं ४७ क्षेमंविद्यातमायं

तंकांतंविचक्षिमंदिरं सुदक्षिणंभयंस्निग्धंप्रमोदंआयतंविपत् ४८ आप्यंसुनागंनागेंद्रंईप्सितंशोभनंद्युतं श
स्तोत्तरंकफंवर्णंकुष्टंकांतंक्रमागतं ४९ द्विशस्तंद्विभयंप्रोक्तंचक्रंजयमायतं वनभारंसुरंगारवमगारंवी
रमेवच ५० व्यायामायतंतद्व्याहृतंचेततःपरं दुर्गंक्षोभसंज्ञंचक्षुत्तिमंक्षोभणंतथा ५१ चारुरुआभि
धानंचध्रुवंकल्पुमितिक्रमात् षट्पंचाशत्त्रिभद्राणिचतुर्भोगण्यतःपरं ५२ क्रम—र्यायनंपौष्टसुप्रभंमिश्रसु-
श्लुकं विघ्नंविपक्षमाहूतंरुचकंवर्द्धनंपृथक् ५३ कलहंवलमायास्यांत्रिनाभंस्वास्तिकंस्थिरं शरजेद्विगुणंनाद्यं
चित्रंश्रांतिविधारणं ५४ साधारणंनतंक्षेशंऋपंरोगविशेषणं प्रतीच्यंत्रिसमंसैरंसुप्रतीकंनलंक्षयं ५५
आप्रमाक्रीडनंमर्थमीशनंसुखमजयं मगधंस्त्रिभागस्थमेकोनद्विर्गतंजिहं ५६ पर्क्केविलोमसुद्दंडंसुडमानं
गमारिजं खर्वंपिनाकसुद्यंतंविशिखंप्रसभंरजं ५७ चरुकंसफलंवामंबर्धनंधावनंसहं चयंसेमंकलंतीर्णं-
चतुर्भद्राणिसप्तति ५८ पंचभद्राण्यथोक्तेनषट्पंचाशदनुक्रमात् कालंलोलुपंजिह्मंप्रगल्भंसालिनंजिनं ५९
सुजयंविजयंयामंजयंतालंजपंतपं जमंपरंचरंवैन्यंविशिखंसुप्रभंप्रभं ६० प्रतीक्षंक्षिमिणंयुक्तंश्रांतंचैतंविधीनोद्

सम० नं संदोहंविप्रहोहंचविद्युतंसततंतनं ६१ व्याकुलंजीनमालीनंविचित्रंजंघनंवरं घेरवरंविबुधंचेत्रंव्यासक्तंसं
पदंपदं ६२ त्रिशिरंचतुरंप्रानंसुस्थितंदुस्थितंस्थितं चक्रंवक्रंलङ्घनंसंपर्कंमूलमत्ययं ६३ अष्टाविंशतिर।
४६ न्यानिषड्डाणिनिबोधन किन्नरंकौस्तुभंकर्म्मेधार्मिकंनिषधंवसु ६४ सारीकंषामनंगौरमस्थिरंकमिणंरवलं
विवरंवालिशंधोमंविपुष्टमंदिरंभवं ६५ अशोकंवासरंश्वेष्यंलानवंसुस्वनंनरवं वानिनेत्रंभमयोघंसमभङ्गा।
ण्यतःपरं ६६ भांडीरंवैमनंप्रस्थंप्रतानंवासुलंकटं लक्ष्मीवासंसुगंभांतमष्टधैतानिनामतः ६७ अन्यच्चसर्व
तोभद्रमेकंनङ्गलिरष्टनिः संप्रकल्प्यंचतुःशालंब्रूमश्चैवांशुभाशुभं ६८ प्रदक्षिणाशुभामूषाविपरीताविपर्यये स
मवायेयथाभूयोजानीयात्साध्यसाधुच ६९ तथाष्टावेकभङ्गाणिसप्तभङ्गाणिचक्रमात् द्विभङ्गाण्यष्टनिर्युक्तापड्भ
ङ्गाणिचविंशतिः ७० षट्पंचाशच्चिभङ्गाणिपंचभङ्गाणिचोन्नयेत् सप्तनिश्चैतुर्भङ्गाण्येकंभङ्गालिरष्टनिः ७१ एवंशत
ङ्यंपिंडःषट्पंचाशच्चवेश्मनां भवैःपूर्वविधानेनचतुःशालक्रियादिषु ७२ मूषास्याकुड्यजेस्तेषुचतुःशालेषुवेश्म।
सु अनुवंशाश्रितेमूत्रवेस्वलिकेस्तःपराङ्मुखे ७३ मूत्रवायतेचपुरतोद्वेस्यातांमवकोसिमे नोदङ्मुखःसकर्तव्याः

कार्यःप्राग्रीवसंयुतः ७४ वधमानेतथाकार्येद्वारमूत्रवेमुखायते मूत्रवायादक्षिणेस्यांतांदीर्घेवामेवकोसिमे ।
७५ नंद्यावर्त्तगृहेसर्वानंद्यावर्त्तानवंतिताः ह्यमुखेरुचकेस्यातामायतेचपकोसिमे ७६ सर्वद्वारवहामूषाःसर्वतोभ।
द्रवेश्मनि आदिमुपाननेदेकागृहंप्रागायतंस्थितं ७७ द्वितीयायाप्राग्विलग्नमेकपातदनंतरं प्रदक्षिणेनवेश्मानि
जयाद्विस्त्रैकयेकया ७८ मूषायाःसुःक्रमादेवंकथंतेतत्फलान्यथ धनमर्थविनाशश्चजयश्चैवाशुभंसदाः ७९
प्रीतिरुद्वेगकल्याणकलहाश्चाप्यनुक्रमात् यत्रपूर्वेउनेमुपेतदीरंपरिकीर्तितं ८० यत्रपूर्वातृतीयाचतन्मुनीतं
गृहंविदुः आग्नेयेद्वित्रितीयेस्तोःद्वीपेचाग्नेयचतुर्थकैः ८१ द्विचतुर्थैतिथाचाप्येत्रिचतुर्थैसुसंयमे अर्द्धचैलाद्य
पंचम्योद्वितीयेभसपंचमीः ८२ व्याकोशेचत्रिपंचम्योनैकतेद्विशरामिधे वृषभेप्रथमाषष्ठीद्विषष्ठीचतथाविने
८३ कामेतृतीयाषष्ठीचविषाणेश्विरसामिधे आनीरेपंचमीषष्ठीसाद्याकांनेचसप्तमी ८४ शोभेद्वितीयासप्तम्योश्चि
सप्तम्योविषश्चिमे गवयेसप्तमीतुर्यैश्रीवहेपंचसप्तमी ८५ सषष्ठीसप्तमीश्चिष्टेगणेपूर्वाष्टमीतथा भीमेष्टमीद्विती
याचअष्टम्योचाप्ययोगमे ८६ वर्त्तोवतुर्थैषष्ठीचपंचमीचाष्टमीचले षष्टष्टम्योशवेक्रांतेसप्तमीचाष्टमीनिच ८७

समः रसप्तविंशतिःप्रोक्तोःद्विसप्तमिहौकसां अथऋक्षस्यिनद्वाणितत्रेंद्रंपुष्टिवर्द्धनं ८८ स्याद्याम्यपश्चिमद्वारमा
द्यमूषात्रयान्वितं ऽऽऽआद्याद्वितीयातुपचियसद्वारंतुपश्चिमा ८९ ऽऽ।ऽऽऽ१२ विस्तोमनामतद्देश्मभृद्वाणां
४७ पुष्टिवर्द्धनं आद्यातृतीयातुर्यास्याद्यायामेसर्वतोसुखे ९० वर्धेद्वित्रिचतुर्थ्यःसुद्वारंचस्याद्दृग्दिशि यत्रसाध्या
द्विपंचमीवेकारमंतदुदाहृतं ९१ साध्येयत्रिपंचमीतत्प्रोक्तंगृहमंतकं यत्रसुद्विपंचमःप्रकाशंसर्वदृद्धिकृत् ९२
पूर्वाचतुर्थीपंचमीयत्रतत्पेत्रमुच्यते पंचनीद्विचतुर्थैरयत्रायस्तंतदीरितं ९३ त्रिचतुःपंचमीयुक्तंभद्रमाहुर्मनी
षिणः आद्याद्वितीयाषष्ठीचायत्रतत्प्रांतगृहितं ९४ आद्यातृतीयाषष्ठीचस्यात्प्रसाधकवेश्मनि तद्भवेत्सर्वतो
द्वारंतथासर्वार्थसाधकं ९५ द्वितीयाचतृतीयाचषष्ठीचक्षेमनामनी तस्यप्रत्यग्दिशिद्वारंभूऽवर्गस्यचेष्टदं ९६
षष्ठीचतुर्थीवाद्याचस्युर्ध्रुवातारत्रवेश्मनि षष्ठीद्वितुर्यैर्यस्मिंस्तदायातंदक्षिणामुखं ९७ षट्चतुस्त्रियुतंकांतं।
तत्स्यात्सर्वार्थसाधकं षट्पंचाद्यान्वितंचित्रंतच्चसाद्यान्यदिग्मुखं ९८ द्वितीयापंचमीषष्ठ्यैर्यस्मिन्स्युस्तद्विमंदिरं ४७
यत्रत्रिपंचमीषष्ठ्यस्तद्दंतिसुदक्षिणं ९९ चतुर्थीपंचमीषष्ठ्योभयेस्युस्तन्नदृद्धिकृत् पूर्वाद्वितीयासप्तम्यो।

यत्रतज्ज्येष्ठसंज्ञितं १०० याम्यास्यमिदमिच्छंतिशुभंसर्वार्थदंनृणां साद्येतृतीयासप्तम्योप्रमोदेपरिकीर्त्यते १०१ य
त्रस्युर्द्वित्रिसप्तम्यस्तद्वेश्मआयतंस्मृतं यत्राद्याचचतुर्थीचसप्तम्यपिचतन्मतं १०२ द्विचतुःसप्तमीभूषमाथस्याद्द्व।
क्षिणामुखं त्रिचतुःसप्तमीभिस्तुसुनागंवेश्मकीर्त्यते १०३ तच्चयाम्यापरमुखंधनधान्यसुखप्रदं सप्तमीपंचमी।
पूर्वाभूषानागेऽसंज्ञिके १०४ भूषाद्विपंचसप्तम्योयाम्यांचमूखमीरिते त्रिपंचसप्तमीभूषाशोभितंशोभनंभवेत्
१०५ चतुर्थीपंचमीयत्रसप्तम्यपिचतथुनं पूर्वाःषष्ठीसप्तमीचस्मृताशस्तोनरेगृहे १०६ द्वितीयासप्तमीषष्ठ्योय।
स्मिंस्तत्फलसंज्ञिकं द्वारंवारुणमेतत्स्यद्दितंचस्याद्द्विजन्मनां १०७ कर्णस्यात्पश्चिमद्वारंत्रिषष्ठीसप्तमीयुतं चतु
र्थीसप्तमीषष्ठ्योभूषाःसुःकुटसंज्ञिते १०८ सप्तमीपंचमीषष्ठीयुक्तंकांतयशस्करं आद्याष्टमीपंचमीचभूषाशो
क्राक्रमागते १०९ आद्याष्टमीतृतीयाचद्विशस्तेभवनेस्मृताः यत्राष्टमीतृद्वितीयेद्विभयंतदुदाहृतं ११० आद्या
ष्टमीचतुर्थीचयत्रतच्चक्रसंज्ञितं तुर्याष्टमीद्वितीयाचयत्रतन्मतयंविदुः १११ तुर्याष्टमीतृतीयाचयत्रतत्शो।
क्रमायतं आद्याष्टमीपंचमीचस्याद्यस्मिन्तद्धनंस्मृत ११२ द्वितीयापंचमीभूषायत्रस्यादष्टमीतथा तद्भागरत्न।

मुदग्वक्त्रंशुभंविग्रहदत्यथा ११३ त्रिपंचमषुमीनिस्तुमुखारंपरिकीर्त्तितं यत्राष्टमीतदागारंचतुर्थीपंचमीत
था ११४ यस्मिन्नाद्याष्टमीषष्ठीवारंतदीदृक्कीर्त्तितं षष्ठ्याष्टमीद्वितीयाचगृहेआयमनामनि षष्ठ्यष्टमीतृती।
४८ यानिःमुषाभिःप्रोक्तमायतं षष्ठ्यष्टमीचतुर्थःसुर्यत्रतद्व्याहृतंविदुः षष्ठ्याष्टमीपंचमीनिर्दुर्गमंत्राधिरुक्मतं
आद्याष्टमीसप्तमीभिःसंयुक्तंक्षोभशुभ्रते द्विसप्तम्यष्टमीयुक्तंगृहंक्षत्रिमसंज्ञितं त्रिसप्तम्यष्टमीभिस्तुमूषाभि
ःक्षोभणंभवेत् चारुरुक्मंचतुःसप्तम्यष्टमीभिःसमन्वितं सप्तपंचम्यष्टमीभिर्युक्तंध्रुवमितिस्मृतं षड्सप्तम्यष्ट।
मीयुक्तंकथंसर्वार्थसिद्धिदं श्रुक्तानित्रिसप्ताणिभास्तान्येतेषुयानिच तानिनित्यंप्रयोज्यानिवर्णानांचमनीषि
भिः आद्याश्चतस्रोमुषासुयत्रतद्भतसंज्ञितं सर्वद्विगुणतत्पूर्वप्रत्यग्द्वारंनचान्यथा आद्यास्तिस्रःपंचमीचय
स्मिन्नर्चायनंहितत् नद्मवेत्तस्मिन्द्वारंगृहंसर्वगुणान्वितं यस्मिन्नाद्याद्वितीयाचचतुर्थीपंचमीतथा तत्पोक्तं
दक्षिणद्वारंसर्वैकरणंनृणां आद्यास्तिस्रस्तथाद्याश्चयस्मिंस्तद्भद्रमुच्यते द्वारेणपश्चिमेनैतत्प्रस्तेदक्षि ४९
णेनवा आद्याश्चतस्रोयत्रसुस्तन्मिश्रंप्रीतिवर्द्धनं प्रशस्तक्षत्रीयादीनातस्याद्याःप्राग्यपाचिवा आद्यास्तिस्र

स्तथाषष्ठीयस्मिन्मूषास्तदुत्तकं तत्प्रशस्तंपश्चिमद्वारंविप्रादीनांजयावहं आद्याद्वितीयातुर्याचमूषाषष्ठीचय
त्रतत् याम्याप्रात्युद्भवंशस्तंविघ्ननाशकुलार्द्धिकंस्मृत आद्यातृतीयातुर्याचयस्मिन्षष्ठीचतद्भवं विपक्षंनाश
मधातस्याद्वारमस्यचपश्चिमं आद्यास्तिस्रोगृहेयस्मिन्मूषाषष्ठीचतुष्कृतं स्याद्याम्यपश्चिमद्वारंमाकुतंनामतद्भ
द्रं आद्याद्वितीयापंचम्योयत्रषष्ठीचतद्भवेत् रुचकंनामयाम्याक्रूद्वारंसकलकामदं एकत्रिपंचषष्ठ्यःसु
र्यत्रतद्भद्रमानकं प्राक्पश्चिमोत्तरद्वारंचातुर्वर्णस्यवृद्धिदं यत्रसुर्द्वित्रिपंचम्योमूषाषष्ठीचतद्भद्रं स्यात्सर्वदा
क्षिणद्वारंप्रथितंपृथुसंज्ञिया यस्मिन्नाद्यचतुःपंचषष्ठंतत्कलनंविदुः गुणेरुपेतंसकलैरुदक्द्वारनिकेतनं
द्विचतुःपंचमीषष्ठ्योयस्मिंस्तद्भद्रमुच्यते दक्षिणंमुखमेतस्यपश्चिमं—प्राशस्यते चतस्रस्याद्यायस्मिन्नाद्या
स्यंतद्भदीरितं अप्रशस्तंवदंत्येतत्तद्विदोभवनाथमं आद्यास्तिस्रःसप्तमीचमूषासुर्यत्रतद्भद्रं त्रिनामभद्रद्वा
रंशस्तंसर्वगुणान्वितं आद्याद्वि—चतुर्थस्तुसप्तम्योयत्रतास्वस्तिकंस्मृतं प्राक्पश्चिमोत्तरद्वारंचानुवर्णेपि
शस्यते आद्याचतुर्थीसप्तम्योमुषासुर्यत्रवेश्मनि तद्दक्षिरमितुक्तंद्वारंचैतस्यदक्षिणं द्वाद्यास्तिस्रःस।

सप्तमीचयत्रतत्सरलंविद्धुः तद्भवेत्पश्चिमद्वारंसर्वदोषान्तिंतंगृहं यत्राद्यादितीयाचपंचमीसप्तमीतथा द्विगु
णंनामतद्वेश्मद्वारंचास्यपथेस्थितं आद्यात्रतीयापंचम्यःसप्तम्यपिचयत्रतु नाद्यंनामतिशीलाद्यंप्रशस्तंसर्वदेहिनां
द्वितीयाचतृतीयाचपंचमीसप्तमीगृहे यत्रतच्चित्रनामेष्टद्वारंचित्रगुणैर्युतं आद्याचतुर्थीपंचम्योयत्रस्युःसप्तमी
तथा तन्नांतंनामपूर्वोदक् तृतीययत्रतुर्याचपंचमीसप्तमीतथा तत्साधारणमित्याहुः सर्वद्वारंसुखावहं आ
द्याद्वितीयाषष्टीचसप्तमीयत्रतन्नतं आद्याद्वितीयाषष्टीचत्र्यंशोत्पात्सप्तमीतथा द्वितीयाचतृतीयाचऋषेष
ष्टीसप्तमी आद्यातुर्याचषष्टीचरोगेत्पात्सप्तमीतथा यत्रद्वितीयातुर्याचस्यात्षष्टीसप्तमीचतत् विशोषणं।
नामगृहंदक्षिणोत्तरदिङ्मुखं तृतीययत्रतुर्याचस्यात्षष्टीसप्तमेगृहे प्रतीच्यमीप्सितद्वारंतद्गृहंसर्वकामदं
यत्राद्यापंचमीषष्टीसप्तमीयत्रवेश्मनि तदिहस्वैरमित्याहुःधनधान्यसुखावहं तृतीयापंचमीषष्टीसप्तम्योद्वार
मुत्तरं पश्चिमंचाभवेद्यत्रसुप्रतीकंचद्विकृत् तुर्याद्यान्त्यैश्चतस्रोनंदासुत्तरदिङ्मुखं आद्याद्वित्र्यष्टमीभिः॥ ४९
स्यात्सर्वदुःखभीतिघ्न- तक्षयं आग्नेयंपूर्वाद्वितीयाचस्याच्चतुर्थीतथाष्टमी आद्याद्वितीयातुर्यासुराक्रीडेतद्व

दष्टमी द्याद्यास्त्रिस्रःक्रमाद्यर्थेमृषास्यादष्टमीतथा रणनाम्नेसुराद्यास्त्रिपंचमश्चाष्टमी-- पूर्वाष्टम्यांत्रि
पंचम्योयस्मिन्नसुरसंज्ञितं तत्पूर्वोदक्सुरवद्वेश्मजायतेन्यथयत्रस्य रष्टमीद्वित्रिपंचमस्तदिदमयं द्वारंपथे
ष्टमेतत्सवास्त्रविद्याविदोजगुः यस्मिन्पूर्वाष्टमीतुर्यापंचम्योमगधंहितत् प्राग्दक्पश्चिमद्वारमिदंशंसंतिसूरयः
यत्रद्वितुर्यापंचम्योमृषासुस्तरुदष्टमी तस्मिन्नंनामसुखदृद्यथेष्टद्वारमिष्यते त्रिपंचमष्टमीतुर्याअगस्त्येप॥
श्चिमासुरवे द्वितीयाद्याष्टमीषष्ठ्योयत्रैकोजंतउच्यते तृतीयाद्याष्टमीषष्ठ्योयत्रतद्विर्गतंगृहं द्वित्रीषष्ठ्योष्ट॥
मीचापिचस्मिंस्तद्विरुच्यते आद्यातुर्याष्टमीषष्ठ्योयत्रतत्यर्कमुच्यते षष्ठ्यष्टमीद्वितुर्यासिस्याद्विलोमाभिधंगृहं
षष्ठ्यष्टमीत्रितुर्यासिरुद्रंडमितिकीर्तितं यस्मिन्नाद्याष्टमीषष्टीपंचम्योमुंडमेवतत् द्विपंचमष्टमीषष्ठ्योमृषा॥
मातंगसंज्ञिते त्रिपंचमष्टमीषष्ठ्योभवंत्याखिलनामनि तत्सर्वनामतुर्याद्यास्तिस्रोयस्मिंस्तथाष्टमी आद्याद्वि
तीयसप्तम्यःपिनाकेसुतथाष्टमी त्रिसप्तम्यष्टमीपूर्वायत्रोद्यंतंतदुच्यते अष्टमीद्वित्रीसप्तम्योयस्मिंस्तद्विशिरंत
गृहं आद्याचतुर्थीसप्तम्यःसप्तनेसुस्तथाष्टमी राजद्वितुर्यासप्तम्योमृषासुस्तरुदष्टमी त्रिसप्तम्यष्टमीतुर्या॥

यत्रतद्वुचकंविदुः प्राकृप्रत्यकृद्वारमेतत्पश्यंत्राणामतिदृष्टिदं सप्तम्याद्याष्टमीमूषापंचम्यपिचसेकजे वामेद्वि॥
पंचसप्तम्योमूषाज्ञेयास्तथाष्टमी त्रिपंचसप्तमष्टम्योयस्मिंस्तद्दर्शनाकं विशेषतोदृष्टिकरं वैश्यानामपितद्विदुः
चतुःपंचाष्टसप्तम्योयस्मिंस्तद्विंचनंविदुः सप्तम्याद्याष्टमीषष्ठ्यो—यतत्सहसुच्यते द्विसप्तषष्ठ्यमीमिर्मूषा॥
निश्चयनंनवेत् षष्ठ्यष्टमीत्रिसप्तम्योयस्मिंस्तद्वेद्यमीरितः यत्रतुर्याष्टमीषष्ठीसप्तमीचेतितत्कलं तीर्णव॥
ष्ठ्यष्टमीपंचसप्तम्यःसर्वकामदं यत्राद्यापंचतत्योक्तंकानलंसर्वकामदं एकद्वित्रिचतुःषष्ठ्योयत्रतन्नोजुपं॥
स्मृतं आद्यास्तिस्रपंचषष्ठ्योयस्मिंस्तन्त्रिमुच्यते प्रगाजेपंचमीषष्ठीतुर्यापूर्वाद्वितीयका त्रितुर्यापंचमीषष्ठी
साद्यास्युःमाज्ञिनाभिधा॥ यत्रद्वित्रिचतुःपंचषष्ठ्यस्तन्त्रिनमुच्यते एकद्वित्रिचतुर्थ्यःस्युःसुजयेसप्तमीयुता पं
चमीसप्तमीद्वित्रिपूर्वास्युर्विजयाभिधे यत्रैकद्वित्रिःचतुःपंचसप्तम्योयमनामतत् यत्रैकत्रीचतुःपंचसप्तम्यस्त॥
ज्जयंविदुः मूषाद्वित्रिचतुःपंचसप्तम्योज्ञातसंज्ञिके आद्यास्तिस्रस्तथाषष्ठीसप्तम्योयत्रतज्जयं आद्याद्वितु
र्योषष्ठीत्रिःसप्तम्याचतपंविदुः षष्ठीत्रितुर्यासप्तम्योजयेपूर्वात्रितामता द्वित्रितुर्यातथाषष्ठीसप्तम्यःपरसंज्ञिते

चरंतद्यत्रपूर्वेद्वेपंचषष्ठसप्तमीयुते वैनेयास्तत्सप्तमीषष्ठीपंचम्याद्यातृतीयका विशेषेद्वित्रिपंचम्यःस्यात्षष्ठीस
प्तमीतथा चतुर्थीपंचमीषष्ठीसप्तम्याद्याश्चसुप्रभे प्रभारव्येद्विचतुःपंचषष्ठ्यःस्युसप्तमीतथा त्रिचतुःपंचसप्त
म्यःषष्ठीचस्यात्सतीक्षते आद्याश्चतस्रोयत्रस्युःस्याष्टम्यःक्षमिणंहितत् यत्राद्याद्वित्रिपंचम्योयुक्तायामीतथाष्ट
मी शांतेद्वितुर्यापंचम्यःपूर्वास्याष्टमीतथा पूर्वात्रितुर्यापंचम्यःसाष्टम्यस्त्वेतसंज्ञिते विनोदेद्वित्रिपंचमचतुर्थी
चाष्टमीतथा संदेहेत्वष्टमीषष्ठ्योस्मिन्पूर्वादिकास्तथा आद्वितुर्यापष्ठीभिरष्टम्याविग्रहोदकं षष्ठ्यष्टमीत्रि
तुर्याद्यायस्मिंस्तद्विदुर्नंविदुः द्वित्रितुर्याष्टमीषष्ठ्योयत्रतत्संननंमतं आद्याद्विपंचमीषष्ठ्यस्तननाम्नीतथाष्ट॥
मी आद्यात्रिपंचमीषष्ठ्योमाकुलेस्युस्तथाष्टमी द्वित्रीपंचषडष्टम्योविज्ञेयाजयसंज्ञिते तुर्याद्यापंचमीषष्ठ्य
आजीनेस्युस्तथाष्टमी द्वितुर्यपंचमीषष्ठ्योविचित्रेतद्वदष्टमी त्र्याद्याश्चतस्रोमूषास्युसाष्टम्योलंबनाकृये आ
द्यास्तिस्रोष्टमीतद्वत्सप्तम्यपिनवेत्तरे शिरवरेसप्तमीतुर्याद्वितीयाद्यास्तथाष्टमी विबुद्धेत्यष्टमीतुर्यात्रिती॥
याद्याथसप्तमी चैत्रारब्धेत्वष्टमीतुर्योसप्तम्यःसत्तृतीयकाः आद्याद्विपंचसप्तम्योमासकारब्धेतथाष्टमी आ

द्याश्चिपंचसप्तम्यः साष्टम्यः संपदन्विधे यत्रद्विश्चष्टमीपंचसप्तम्यस्तत्पदंविदुः तुर्याद्यापंचमीतुर्यासप्तम्यश्चतु
र्णिधे त्रीसप्तष्टमीतुर्यापंचम्यः प्रांतनामनि आद्याद्वितीयासप्तम्यः षष्ठ्यष्टम्योचसुस्थि— पंचम्यन्तना
५१ म्नि आद्याद्वितीयासप्तम्यः सुस्थितंयत्रषष्ठ्याद्याश्चष्टम्योसप्तमीतथा स्थितेष्टमीद्विसप्तम्यश्चिषष्ठ्यविपचस्म
ते चक्रेषष्ठ्यष्टमीतुर्यासप्तम्याद्याः प्रकीर्तिताः चक्रेद्वितीयासप्तम्योषष्ठ्यष्टम्योचतुर्थिका तत्थेष्टमीत्रिसप्त
म्यस्तुर्यषष्ठ्योचकीर्तिते पंचमीसप्तमीषष्ठीनामेपूर्वाष्टमीतथा द्विपंचसप्तमष्टम्यः षष्टीसंपर्कसंज्ञिते त्रिपंचषष्टी
सप्तम्योमूलनाम्नीतथाष्टमी सुरष्टसप्तषट्पंचचतुर्थ्य— क्षयान्विधे पूर्वाद्याश्चयत्रषण्मृगाकिंनरंनामतद्भुं य
त्राद्यापंचसप्तम्योगृह्यंतत्कौतुकंविदुः पूर्वाद्वित्रीचतुःषष्टीसप्तम्योर्ध्वसंज्ञिते सप्तमीपंचमीषष्टीद्वित्रिपूर्वाश्च।
धार्मिके निषेधेद्विचतुःपंचषष्ट्याद्यासप्तमी— था त्रिचतुःपंचषट्सप्तम्योद्यासुर्यत्रतद्वसु साटीकेद्वित्रीषट्पंच
सप्तम्यःसद्भुर्यया यत्राद्यापंचसप्तम्योवामनंनामतद्विदुः आद्याद्वित्रिचतुःषष्ट्यासाष्टम्योगौरनामनि आद्या ५१
द्विश्चष्टमीषष्ट्यःपंचमीवास्तिसप्तवेत् क्रमिणेद्वित्रिचतुःपंचपूर्वाषष्ट्यष्टमीतथा स्वप्नेपूर्वाष्टमीषष्टीत्रितुर्याप

चमीयुता विचरेत्रिचतुःपंचद्विषष्ट्यसुस्तथाष्टमी आद्याद्वित्रीचतुःसप्तमष्टम्योवास्तिशांभिधोपूर्वाष्टमीद्वित्रीसप्त
पंचम्योभोमनामनि त्रिपुष्टेद्विचतुःपंचसप्तम्याद्यास्तथाष्टमी मंदिरंत्रिचतुःपंचसप्तम्याद्यास्तथाष्टमी भवद्वित्रि
चतुःपंचमष्टम्यःसप्तमीतथा अशोकेद्वित्रिषट्सप्तमष्टम्यःपूर्व्यासह भास्करेद्विचतुःषष्ट्यः सप्तम्याद्याष्टमीयु
ता त्रिसप्तम्याष्टमीषष्टीतुर्याद्याश्चौषधसंज्ञिते द्वित्रितुर्याष्टमीषष्ट्योत्तमेसप्तमीतथा द्विसप्तम्यष्टमीषष्टीपंच
म्याद्याश्चसुस्वप्ने त्रिपंचम्याष्टमीषष्टीसप्तम्याद्यास्तथामरे द्वित्रिसप्ताष्टमीषष्टीपंचम्योवाजिसंज्ञिते नेत्रेपूर्वा
चतुःपंचषट्सप्तम्योष्टमीतथा भवेसुर्द्विचतुःपंचषट्सप्तम्योष्टमीतथा द्योपेचत्रिचतुःपंचषट्सप्तम्योष्टमी।
तथा एकद्वित्रिचतुःपंचषट्सप्तम्योभवंतिचेत् मृषास्तरानीभांडीरमितिप्राहुर्निवेशनं एकद्वित्रिचतुःपंच
षष्ट्योयष्टत्रतथाष्टमी यस्मिन्मृषास्तदाहुःप्रतानमितिमंदिरं चतुर्थीवर्जितामिः स्यात्मृषानिर्वेश्मावासुतं
करंत्तीयाहीनाभिर्विज्ञातमंनिवेशनं मृषाभिरद्वितीयाभिः लक्ष्मीवासमुदाहृतं सुगंधांतमनाद्याभिः रष्टा
भिःसर्वभद्रकं एतेकभद्रम्प्रतिनिवेशमुक्तानियावद्गृहमष्टभद्रं एतांश्चतुःशालगृहप्रभेदान्योवेतिज्ञो

नुःशालाप्रायोनामैकोनविंशोऽध्यायः १९ अग्रतःपृष्ठतोशङ्कोरुद्धारेणनियतोगृहे यतोद्धरंत
५२ दग्रंस्यात्पृष्ठंपृष्ठमुदाहृतं ऽग्रायामोदयप्रासैःशालायत्राधिकाभवेत् वामादक्षिणावापिअग्रतःपृष्ठतो
पिवा हंतिऽग्राधिकायत्र मायामाग्र्यधिकाकुलं उच्छ्रायाग्र्यधिकापूजांसंततिर्विस्तराधिका यस्यनिम्नाभवे
द्भूमिर्वामादक्षिणकास्रुला बहुरोगंकरोत्तस्यपुत्रपौत्रविनाशकं यस्यदक्षिणकानिम्नाभूमिर्वामाऽग्रलाभवेत्
यत्नेनापिकृतंतस्यभर्तुरल्पफलोदयं पश्चिमेननवेन्निम्नाभूमिरुत्तराग्रतः यत्रत-र्वर्णेषुसर्वकामप्र
दंगृहं अग्रतश्चयदाहीनंपृष्ठतश्चोच्छ्रितंभवेत् भवनंस्वामिनोत्यन्तुचिरागवसनायतत् सष्ठत्रंचसकक्षंवा
तथैवसपरिग्रैकं सप्तभंचसमाख्यातंगृहमत्रचतुर्विधं वास्तोदकंचसष्ठत्रंसकक्षंउभयोदकं सावशाय
नुयद्देशमनद्विद्यात्सपरिक्रमं एकेनाप्यत्रमुखतःपृष्ठतःपार्श्वतोपिवा सप्तभंस्यादलिंदेनलक्षणंतुपृथक्पृथ ५२
क् एकोलिंदनपृष्ठतः वास्तोर्थविनाशायपृष्ठतोमृत्यतेगृही यस्यस्यातामलिंदौद्वौगृहस्योभयपार्श्वयोः ५

नत्वानंविजानीयात्तत्प्रवेशेकुटंबिनः यस्यस्यातामलिंदौद्वौयत्रतःपृष्ठतस्तथा धनधान्यमवाप्नोतिसौभाग्यंचापि
नश्रुवं यस्यकृलकालिंदोमुखतोदक्षिणेनवा राजप्रसादैस्तस्यस्यात्धनधान्यैश्चवर्द्धते वामतोऽलकलिंदो
मुखतश्चेद्भवेद्यदि राजदंडभयंविंद्यात्स्त्रीवास्यविनश्यति दक्षिणोऽलकालिंदपश्चिमश्चेद्भवेद्यदि ततःपरा
विनृद्धिःस्यात्सौभाग्यंचपरंभवेत् पृष्ठतोऽलकालिंदोवामतश्चेद्भवेद्यदि कलत्रमरणंतत्रभवेद्दुर्भगतापिच
पृष्ठतोऽवामतश्चैवपुरतोदक्षिणेनवा अलिंदस्यैकतस्याथवक्षामोनुक्रमात्फलं पृष्ठतोदारनाशायधनलाभा
यदक्षिणे अग्रेराजप्रसादायवामतोर्थविनाशनः सुमार्पितंतुयद्यत्फलसर्वतःपरिशोधितं स्वामिनस्तद्भवेद्धनं
स्यपतेश्चयशस्करं अलिंदंवर्द्धतेतस्यवृद्धिश्चस्यान्नृपश्रिया धर्मकामाश्चवर्धंतेकीर्तिरायुर्यशोबलं नित्यंप्र
कीर्तिजनंनित्यंसन्निहतश्चितत् नृत्यवादित्रगीतैश्चनित्यामोदंनिरामयं तत्रनैवप्रकाराणिविशालानुपलक्षये
त् प्रकारेषुचसर्वेषुनिर्योयाम्यापरोक्तितौ एकस्मिन्स्वामिनोमृत्युरपरस्मिन्धनक्षयः पूर्वोनरोक्तितोधन्यासंज्ञा
श्चेषांप्रकारतः स्कन्दस्कपूर्वयाम्यासुभगाहीनान्नुक्रमात् हिरण्यनाभसुक्षेत्रशङ्-पद्मनामभि विनियोगोय

थालिंदामलिंदभूदिरष्ठयादेशमान्यथद्विशालानिकर्म्मतेषट्यथाक्रमं दिक्कर्णेषुद्विशालानितत्कर्णान्येवनिर्दिशे
त् संमुखदेसमेतानिजडेतानुपलक्षयेत् सिंह दक्षिणाप्रत्यक्कूर्भवंत्यर्थत्रोसिंहयः यमस्तर्य्यमुदक्कूप्रत्यक्कूष्ण
५३ त्रमृत्युनयंसदा प्रागुदीच्योस्क---हूंरुस्तत्रसदाभवेत् प्राक्काम्ययोस्कवातारंवालुतक्कलहोत्तरं उदक्कद।
क्षिणसामुख्येद्विशालंकात्रवास्त्विति तत्रज्ञातिविरोधःस्यान्नतत्कुर्यात्कदाचन प्राक्कमतीत्रसुसांमुख्येचुत्री।
वास्कविनिर्दिशेत् तत्रविलक्षयोद्योरःकराप्येतत्प्रकारयेत् चतुःशालंत्रिशालेनेप्रांतंप्राकारवर्त्तिना पूर्वेण।
सप्तशालेषुमणिछंदश्चनिस्मृतं अन्यानिचैवंत्रीण्याहुःप्रांतमेवप्रदक्षिणं अपरंपरिधानंचसपक्षमितितानिच ए
कमित्तिनुशालेडेयहसंग्रहउच्यते नतंकुर्यान्नहिसदाबंधदोषवधप्रदः इत्युक्तनीचगृहभागफलंप्रदिष्टं अ
स्मिन्वलिंदफलमप्यशुभंशुभंच यद्विशिशालगृहलक्षमतदप्यमुष्मिन्सामान्यतोद्वितययोगभयंचसम्यक् ५
तिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेनिर्म्मोक्षफलछत्रादिसंज्ञा ५३
लिंदफलसद्मस्कफलद्विशालत्रिशालसंग्रहलक्षणफलाभायोनामविंशतितमःसमाप्तः २० ५

अथद्वासप्ततेर्गृहस्यशालानांयथाक्रमं अभिधानानिका---र्म्मेनलक्षणानिपृथक्पृथक् मुख्यानितेषुचत्वारि।
कथंतेनानिनामतः हिरण्यनाभंसुक्षेत्रंचुल्लीपक्षघ्नमेवच हिरण्यनाभमुत्कृष्टंहनुमन्नराजया तत्साधनपदंन
र्तुःसुक्षेत्रंपूर्वयाविना सुक्षेत्रलक्षणोपेतंऋद्धिहृद्धिप्रभो चुल्लीदक्षिणयाहीनाशालयाविननाशनी पक्षघ्नं
पश्चिमाहीनंचैरकुलनाशनं अजिंदयोगादेतेषांजघ्नप्रलारयोगतः मृत्यायोगाश्चनेरासुरक्षादरापृथक्पृथ।
क् जांबुनदंहिरण्याख्यंरुक्माकंहेमसंज्ञितं कनकंकांचनंस्वर्णं----चनतपरं संतापसंज्ञसारंचनथाचामं
कराकयं तपनंतापनीयंचशातकुंभमथापिच हिरण्यनाभंकल्याणंभूषणंभूतिभूषणं भेदाहिरण्यनाभस्येत्यष्टा
दशभवंत्यमी नागसूर्यप्रभाख्यंचभद्रवारणकंतथा चतुर्थंकेसरीत्युक्तंवासवंचंडमेवच हरिहंसंसारसांडंकु।
जरंतोयदंतथा मेघमालीनिधानंचधारासारंमहोदरं कर्दमंनामतश्चान्यत्सुक्षेत्रंप्रकरंतथा सुक्षेत्रानुगतान्या
कुलथान्यद्यानुपूरकं चूल्लीभेदान्यवूमस्तेषामाद्यंभुजंगमं निर्जीवाख्यंविहंगंचनकुलंपन्नगाकयं शतह्रदंच।
सर्म्मेचकोपसंज्ञंभगंदरं उद्वेजनाख्यंसंज्ञामंनिस्तोषंकरुणाननं वारुणंसारुणंचुल्लीकुक्कुरंकंदरंतथा इति

समः चुल्लीप्रभेदेषुमंदिराणिदशाष्टच ब्रूमःपक्षघ्नसंबंधघ्नानामानिसंप्रति राक्षसंध्वांतसंहारंदेवारिसुरदारुणं यो
षणंमाघ्नशार्दूलेशोषणारंभविशोषणं मत्तदंचनिरानंदंशकुनंविघ्ननिर्घृणे रिपुसरुदपक्षघ्नसुतघ्नान्परिघ्नर
५५ णं दत्यष्टादशपक्षघ्नभेदाप्रोक्तायथाक्रमं हिरण्यनाभभेदेषुधन्यंजांबुनदंगृहं आद्याद्यानिश्चतस्रभिर्मूषाभिरु
पलक्षितं यत्राद्याद्वित्रिपंचम्योहिरण्यंनामतत्प्रभं पंचम्याद्याद्वितुर्याभिःस्याद्रुक्म-दंगृहं आद्यात्रितुर्यापंच
म्योयत्रतद्धेमसंज्ञितं द्वित्रीतुर्यापंचमीभिःकनकंकनकाव्हं साद्यार्द्वित्रिषष्टीभिःकांचनंकांचनप्रदं आद्याद्वि
तुर्याषष्टीभिःस्वर्णस्वर्णाविहृद्ये सुवर्णमाद्यात्रिचतुःषष्टीभिःस्यात्सुवर्णदं स्याद्वितुर्याषष्टिभिःसंतापंतापशां
तिकृत् आद्याद्विपंचमीषष्ठ्योयत्रतत्सारमुत्तमं चामीकरंत्रिषष्ट्याद्यापंचमीभिर्गृहोत्तमं द्वित्रीषट्पंचमीभि
स्तापनंनाममंदिरं षट्तुर्याद्यापंचभिस्तापनीयमुदाहृतं शातकुंभंद्विषट्पंचचतुर्थीभिर्भवेद्गृहं हिरण्यना
मंत्रिचतुःपंचषष्टीभिरुदीरितं कल्याणमाद्यात्रिचतुःपंचषष्टीभिरुच्यते षट्पंचद्वित्रितुर्याभिर्भवेद्भूषणसं ५५
ज्ञितं आद्याद्वित्रिचतुःपंचषष्टीभिर्भूतभूषणं अथसुक्षेत्रभेदानांलक्षणान्यभिदध्महे यत्राद्याद्वितुर्याभिस्फ

स्फल्गंनाममंदिरं यत्राद्याद्वित्रिपंचम्यस्तत्सूर्यप्रभमुच्यते आद्याद्वितुर्यापंचम्योयत्रतन्नभवारणं आद्याद्वि
तुर्यापंचम्योयत्रकेसरिनद्विषः वासवंपंचमीतुर्याभिरुच्यते षष्ट्याद्यात्रिद्वितीयाभिरिंद्रनंदिरमीरितं आद्याद्वि
तुर्याषष्टीभिर्हरिसंज्ञमुदाहृतं आद्यात्रितुर्याषष्टीभिःकथयंतीहकुंजरं आद्यात्रिपंचषष्टीभिर्विज्ञेयंनोयदंगृहं मे
घमाजंत्रिषट्पंचद्वितीयाभिरुदाहृतं धारासारंचतुःपंचषड्याद्याभिर्भवेद्गृहं द्विचतुःपंचषष्टीभिर्मकोदरमिति
स्मृतं कर्दमंनामषट्पंचत्रितुर्याभिर्जयावहं षट्पंचतुर्याद्याद्याभिःसुक्षेत्रंस्याद्दनप्रदं द्वित्रिषट्पंचतुर्याभिर्या
भिर्भवेत्प्रकरमूर्द्धिदं आद्याभिश्चपरेतानिर्विज्ञेयंधान्यपूरकं अष्टादशैतेःसुक्षेत्रगृहभेदाःप्रकीर्तिताः आद्याद्वित्रि
चतुर्थीभिर्मूषाभिस्याद्भुजंगमं निर्जीवमाद्यापंचत्रिद्वितीयाभिःनिवेशनं आद्याद्विपंचतुर्याभिर्वहंतीभिर्विहंगमं
पंचाद्यात्रिचतुर्थीभिर्मूषाभिर्नकुलंभवेत् द्वित्रीतुर्यापंचमीभिःपन्नगंनामतोभवेत् शतद्विषड्याद्यात्रिद्वितीयाभिर्भ
वेद्गृहं आद्याद्वितुर्याषष्टीभिःसर्व्वमित्यभिधीयते आद्याद्विपंचषष्टीभिरुद्भेजनमुदाहृतं संत्रासमाद्यपंचत्रिषष्टी
भिर्भवनाश्रमंभिधं द्वित्रिषट्पंचमीभिस्तुनिस्तोयमभिधीयते तुर्याद्यापंचषष्टीभिः करुणाननमुच्यते द्विचतुःपंच

षष्टीभिर्वारणंसुखवारणं त्रिचतुःपंचषष्टीभिदारणंश्रीविदारणं चतुर्थ्याद्यात्रिचतुःपंचषष्टीभिर्वित्तनाशनं षट्
पंचद्विचतुर्थीभिःकुक्कुटंनामसंदिरं कंदरंषट्चतुःपंचत्रिभाद्याभिगृहाधमं अथाष्टादशकथंतेभेदाःपक्षग्र
सांश्रियाः तेषुराक्षसमाद्याद्वित्रिचतुर्थीभिरुच्यते पंचाद्याद्वितीयाभिर्ध्वांतसंज्ञातमीरितं पंचाद्याद्विचतुर्थी
भिर्ह्रैवारीतिनिगद्यते आद्यात्रिपंचतुर्थाभिर्विज्ञेयंरेवदारणं पंचद्वित्रिचतुर्थीभिर्घोषणंदुःखघोषणं षडा
द्याद्वितीयाभिर्ध्वांतमाद्यमित्यभिधीयते आद्यातुर्यषष्टीभिःशार्दूलंस्यान्निवेशनं आद्यात्रितुर्यषष्टीभिः
शोषणंपुत्रशोषणं षट्तुर्याद्वितीयाभिर्विज्ञानीयाद्विशोषणं आद्याद्विपंचषष्टीभिर्मत्तदंनाममंदिरं निरा
नंदाख्यमाद्यात्रिपंचषष्टीभिरुच्यते पंचषट्द्वितीयाभिश्चाकुनंनामतोभवेत् विघ्नमाद्याचतुःपंचषष्टीभिर्वि
घ्नवर्द्धनं निर्घृणंषट्चतुःपंचद्वितीयाभिरसौख्यकृत् त्रिचतुःपंचषष्टीभिर्वदंतिरिपुसंहृदं षष्ठ्यंचतुर्थाद्या
भिःपक्षघ्नंसुतनाशनं षट्पंचद्वित्रितुर्याभिःसुतघ्नंसुतसूदनं षट्पंचद्वित्रितुर्याद्यायत्रतद्वैरिपूरणं पक्ष ५५
घ्नमानुगान्येवंरक्षान्यष्टादशाक्रमात् चतुराद्यास्त्रयश्चान्ये षुमूषाद्यासान्तवांतरा स्याद्विनाद्यांद्वितीयांत्रिंश

त्पंचभद्रकं वास्तुःक्रमसुखत्रिशालविधिरीरितः हिरण्यनाभादिनिकेतनानांचतुष्टयस्येवमनीप्रकाराः
द्विसप्ततिक्रमतयोपदिष्टाप्रत्येकमष्टादशभाः इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसम
रांगणसूत्रधारापरनाम्नीवास्तुशास्त्रेद्वासप्ततित्रिशालालक्षणंनामैकविंशोऽध्यायः २१ द्विशा
लाद्विनिर्गृहंपंचाशत्सुःखुभान्यशुभानिच लक्षणानिक्रमात्तेषांसिद्धानींसंप्रचक्ष्महे सिद्धार्थंयमसर्यंचदंडाख्यंवा
तसंज्ञितं चुल्लीकाचंचमुख्यानिद्विशालनिपदेवहि अनेकभेदभिन्नानित्रयुग्मस्तारयोगतः मूलाभेदक्रमेणसु
भेदाभेदक्रमेणतु तथानीलीनकरणाद्धीथिकात्तिरमार्गतः प्राग्रीवादिविधानेनद्वैशाल्यादिविपर्ययात् यथा
संभवमेतानिकथयामिसमासतः निर्वाहतश्चमूषाणामनिर्वाहश्चनामतः छंदतोगुणतोरूपाद्यशुभानिशुभानिच
हितार्थायनरेंद्राणांवर्द्धिनांत्रिंगिनामपि कस्तिनामद्विपीचेतिद्वैशालेयत्रयेरमन्ति नतत्सिद्धार्थमितिज्ञेयंवित्तसं
पन्निकारकं मृत्युदंमद्विपीगावीश्वांभवेद्यमसूर्यकं दंडंस्याच्छगलीगावीशालाश्वांदंडभीतिदं वातंकरणूष्ट्रगली
युक्तमुद्वेगकारकं महिष्यजाश्वमुद्वेगकरंचुल्लीधनापहा काचंकरेणगावीश्वांसुहृत्प्रीतिविनाशनं एकम

मूपंचतद्दिशाजेषुकारयेत् व्यत्यासात्वाचचक्षुश्चसर्वांसिद्धिस्तथा चत्वार्याद्यानिनिर्द्यंतेत्रयुग्मस्तारयोगत
: प्रत्येकमेकादशधामंदिराण्यभिधानतः अन्येचतुर्धानिर्द्यंतेप्रत्येकंद्वेनिवेशने एषांमूषाभिदाभेदात्तद्वाराद्वा
हेतुकाः वसुधारांभवेत्तेषामाद्यंसिद्धार्थकंततः कल्याणकंशाश्वतंचशिवंकामप्रदंतथा स्त्रीदंकांतंनिःकलंकं
धनाधीशंकुबेरकं सिद्धार्थमनुजानेषामेतान्येकादशक्रमात् संहारंयमसूर्यंचकालंवैवस्वतंयमं कालंविक
रालंचकबंधंमृतकंशवं यमसूर्यस्यभेदाःस्युःसलनांमहियंतथा प्रचंडदंडेदंडाख्येउद्दंडंकोदरकोटरे विप्रहंनि
ग्रहंधूमंनिर्धूमंदितिदारुणं एकादशमीदंडस्यभेदादंडभयप्रदाः मरुत्पवनवातारव्यास्तानिलंसप्रभंजनं ध्व
र्योंबुरविध्वंसोप्रलयंकलहंकलिः कलिचुल्लंचवातस्यभेदाउद्वेगदायका रोगंचुल्लुनलंभस्मचुल्लाभेदचतुष्टयं
काचस्तुउल्लंकाचंकुलग्रंकुलरोधिच द्वापंचाशद्दिशालानांममीभेदाःप्रकीर्तिताः ब्रूमःसांतेप्रभेतेषांलक्ष
णानिपृथक्पृथक् आद्याद्वितीयेवृत्तोयत्रमूषेधनप्रदे वसुधाभिधानंतद्भवंसिद्धार्थकानुगं आद्यात्तृतीये ५६
वृत्तोयत्रसिद्धार्थकंहितत् सर्वोपद्रवनिर्मुक्तंसिद्धिद्भचिंतितार्थदत् द्वितीयवृत्तमूखंभवेत्कल्याणवृद्धिद

त् यद्दाद्यचतुर्थीकंशाश्वतंगृहसुत्तमं शिवंद्वितीयतुर्याभ्यांवहंतीभ्यांसुखप्रदं कामदंत्रिचतुर्थीभ्यांभवेच्चिंति
तकामदं आद्याद्यानिचतस्रिभिः स्त्रीप्रहंसप्रदंप्रभोः आद्याद्वितीयातुर्याभिःशांतंशांतिप्रदायकं आद्यात्तृतीयातु
र्याभिर्निष्कलंकंसमर्धहृत् द्वितीयाचतुर्थीभिर्धनेशंधनवर्द्धनं आद्याद्यानिश्चतुस्रिकुबेरंवित्तवृद्धिहृत् यम
सूर्यप्रभेदेषुभ्रूमोलक्ष्मफलानिच आद्याद्वितीयाभ्रूखाभ्यांसंहारंस्वामिनाशनं गृहमाद्यात्तृतीयाभ्यांमृत्युंयम
सूर्यकं द्वित्रितीयंवहन्भ्रूवंकालंयोपिद्विनाशनं वैवस्वतंवहन्सूर्यप्रथमंरोगकारकं यमालयंद्वितुर्याभ्यांस्वामि
नायमदर्शनं करालंत्रिचतुर्थाभ्यांभर्तुः प्राणविनाशनं आद्यात्रिस्रिभिस्वामिनाशनंविकरालकं आद्याद्वितो
यातुर्याभिःकबंधंभर्तुनाशनं आद्याद्वितीयातुर्याभिभर्तृघ्नंमृतकालयं शवंद्वित्रिःचतुर्थीभिःस्वामिनोमरणप्र
दं आद्याद्यानिश्चतुस्रिभिर्गृहंक्षयंविदुः प्रचंडदंडभेदेषुपूर्वयासद्वितीयया गृहमादोविजानीयाद्भर्तुरुपभयप्र
दं चंडमाद्यात्तृतीयाभ्यांचंडदंडभयप्रदं दंडं—स्याद्द्वितीयाभ्यांराजदंडायदारुणं उद्दंडमाद्यातुर्याभ्यांस्वामि
नोदंडमितिदं कारंद्वितीयातुर्याभ्यांकोटवद्भेदकारकं कोटरंत्रिचतुर्थीभ्यांस्वामिनोविग्रहावहं प्रथमाद्विचा

त्थानिविगृह्यंवधाबांधकृत् आद्याद्वितीयातुर्यानिविगृह्यंविगृह्यावहं आद्याद्वितीयाचचतुर्थानिनिधूमंधननाशनं आद्याद्यानिश्चतसृभिः कलिसंतापकारकं आद्याद्यानिश्चतसृभिः कलिचुल्कीधनापहं रोगमाद्याद्वितीयाभ्यांचुल्कीभेदेशुभंकरं स्याद्वितीयातृतीयाचुल्कीवित्तविनाशनी वसुघ्नमानिलंनामत्रितुर्याभ्यांनिवेशनं वित्तघ्नमाद्यातुर्याभ्यांभस्मारंस्वामिनःसदा उदङ्मुखीभ्यांमूखाभ्यांकाचभेदेशुभंदिरं छलंनामभवेन्नित्यंबंधुवर्गापमानकृत् दक्षिणोत्तरमूलांपोरस्तेवहतोयदि कांचनंनामतद्देश्मसज्ञानानंदकारकं मूखाभ्यांदक्षिणाभ्यांस्यात्कुलहंत्रिकुलक्षयं दक्षिणोत्तरमूलानांपश्चात्तेवहतोयदि विरोधंनामतद्देश्मसर्वनाशविरोधकृत् उक्तान्येवंद्विपंचाशद्विशालानांसमासतः एतानिमूषावहनप्रभेदात्फलभेदाच्चनिदर्शितानि विशालवक्ष्यामधुनैकशालान्पुराक्रियंतेभवनानिसम्यक् इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेद्विशालगृहलक्षणाध्यायोनामद्वाविंशः २२ गृहाणामे ५७
कशालानांवक्ष्यामोलक्षणान्यथा शस्तानांनिंदितानांचयथावदनुपूर्वशः विन्यसेच्चतुरःपूर्वंगुरूवर्णान्यथाविधि

एभ्यएवमसूयंतेनेदाःषोडशवेश्मनां गुरोरधोलघुन्यस्येत्पूर्वांशेवंयथोपरि गुरूनिश्रयेत्पश्चात्तेद्यावत्सुलघवोत्तिजाः विंशादत्रिंशान्सर्वेषुलघुस्थानेषुपंडितः सव्यावर्तंगृहमुखादेवतांश्चविनियोजयेत् एवमाद्यत्रिंशत्संयोगाद्भवनानांपृथक्पृथक् नामानिगुणदोषाश्चवक्ष्यंतेवृक्षमादितः ध्रुवंधन्यंजयंनंदंखरंकांतंमनोरमं सुमुखंदुर्मुखंक्रूरंसुपक्षंधनदंक्षयं आक्रंदंविपुलंचैवविजयंचैवसुव्रतं क्रूरेजयमवाप्नोतिधन्येधान्यागमोभवेत् जयेसपत्नान्जयतिनंदेसर्वाःसमृद्धयः करमायासदंवेश्मकांतेवस्त्रमनेश्रियं आयुरारोग्यमैश्वर्यंयथाविनय्य संपदः मनोरमेमनस्तुष्टिंगृहनर्तुःप्रकीर्तिताः सुमुखेराज्यसन्मानंदुर्मुखेकलहःसदा क्रूरमाधिभयंक्रूरेसुपक्षंगोत्रवृद्धिकृत् धनक्षयेदहेनरत्नादिगाश्चैवराजतोपुमान् क्षयंसर्वक्षयंगेहमाक्रंदंज्ञातिमृत्युदं आरोग्यं विपुलेरत्नानिविजयेसर्वसंपदः यदिधन्येद्वितीयेपिसुखाख्यिंदःप्रयुज्यते तद्गृहंरम्यनामेहभर्तुर्सौभाग्यकारकं सुखाख्यिंदेननंदाख्यंद्वितीयेनसुयोजितं तत्श्रीधरमितिख्यातंतस्मिन्श्रीर्नित्यमाविशेत् अख्यिंदश्चेद्वितीयोपिकांतस्यास्येनिवेश्यते वर्धमानंदतदातत्स्यात्स्वामीलक्ष्मीविवर्द्धनं क्रूरयुक्तंद्वितीयेनसुखाख्यिंदेनमंदिरं करालंतद्वि

जानीयाद्गर्त्तानस्यविनश्यति अलिंदेनद्वितीयेनधनदंयोजितंपुनः सुनासंतद्भवेद्वेश्मपश्चात्पुत्रानवाप्नुयात् आ
क्रंदस्यपुरोभागोयदालिंदकृतोपरः ध्रांतसंज्ञंगृहंतत्तज्ज्ञानिंदितंप्रवदंतितत् द्वितीयालिंदयुतनाविजयस्यसुखे
यदि तत्समद्रुमितिरम्यातंगृहंस्यात्पुण्यकर्मणां यात्युक्तानिध्रुवाद्दीनिपूर्ववेश्मानिषोडश शालाविभागंज्ञात्वैषां
तिर्यक्कुभद्रंनिवेशयेत् षोडशान्येचनेदाःसुःसंज्ञाश्चैषामनुक्रमात् सुंदरंवरदंभद्रंप्रमोदंविपुलंशिवं सर्वतोभंवि
शालंचविजयंसुभद्रंजं उद्योतंभीषणंशून्यमर्द्धितंकुलनंदनं नामनिर्वेश्मानामेषांगुणदोषान्प्रकल्पयेत् य
थार्थनामान्येतानिमस्मात्पोक्तान्यविस्तरात् एभ्यएवापराणिस्युर्वेश्मान्यानिषोडश शालापुरोविनिर्युक्तिर्य
कूपद्रादुकारणात् हंसंसुलक्षणंसोम्यंजयंतंभद्रमुत्तमं रुचिरंसंभृतंक्षेमआक्षेमंसुकृतंह्रयं उष्ठलंक्षयमानं
दंचकीर्तितं एषामपियथार्थंचाद्गुणदोषान्निरूपयेत् शालाभद्रेचतिर्यक्कुंभद्रुविनिवेशयेत् विहायमर्म
णांवेधामनीषानेववेश्मनां षोडशेतरेपिस्युर्भेदास्तेनयथाक्रमं कथयामःसमासेनयथार्थैरेवनामभिः अलंकृत ५८
मलंकारंसमरंपूर्णमंबरं पुण्यंसुगर्भंकलशंदुर्गतंरिक्तमीशितं सुभद्रंवरितंदीनंविभवंसर्वकामदं शालांतस्तितप

द्रादुपश्चादपवरैःकृते एभ्योपरेपिनिर्दिष्टाःभेदाःषोडशवेशनं विभवंभाविकंक्रीडंतिजकंक्रीडनंसुखं यशोद
कुसुदंकीर्त्तनासुरंसर्वभूषणं वसुधरंधनरंकुप्तिंविनद्धिदं कुलोदयंचविज्ञेयंगुणदोषास्तुपूर्ववत् अनंतर।
मिश्रोक्तानियानिवेश्मानिषोडश प्रत्येकंतान्यलिंदेनपरिक्षिप्यचतुर्दिशः तद्भेदेप्रसृतानिकथयामोविधानतः भू
ऊामणिंभद्रंक्षेमंशोभनंसुद्युतं विकाशंभूतिरंद्रुष्टंविरोधकालपाशकं निरामयंसुशालंचरोडंमोघमनोरथं सुभ
द्रंचेतिसदनंसंज्ञानिरूपलक्षयेत् वेश्मनामेकशालानांशतंस्याच्चतुरुत्तरं कथितंतच्चसंज्ञानैर्नामनिश्चययथाक्रमं
रुस्तिनीमहिषीगोष्ठाजगोचयथाक्रमं तद्भेदेनद्विपूर्वाणिभूमीनामानिवेश्मनां हिंसकद्विचक्राक्रंद्विसारस।
मथापरं द्विकोकिलंबुधैःख्यातंरुस्तिन्यादेक्रमात्तैरुक्तं क्रोष्ण्योयुःपशुधान्यानांक्रमाद्यानिह्रदये एतेषामेवना
शायभवेद्वेश्मद्विकोकिलं इत्येकशालभवनान्स्कंदितान्यलिंदषट्द्रादुकापवरकावरणादिभेदैः संज्ञालक्षणफ
लैःकरिणीसुरवाभिःशालाभिरेवमपराणिचयुग्मज्ञानि इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजराजकृतेसमरांग
णसूत्रापरनाम्निएकशालालक्षणफलद्विहंसकादिलक्षणफलादिफलाध्यायोस्त्रयोविंशतितमः २३

६० कस्यप्रमाणंस्यादितिशास्त्रविदोविदुः इत्याणुपर्युपर्यस्यपरापरविभागतः पट्कोष्ठोद्वेतुर्थेत्रविभागेनकृा॰
सयेत् सर्वासुरंगृहंयत्रकुद्वारंमाहेंद्रसंयुतं कुम्भिनीचभवेत्शालातत्कुंभइतिस्मृतं भद्रंभद्रकरंभर्तुर्यशोवल्ला॰
विवर्द्धनं सिद्धेतिचाम्यकार्याणिभद्रारंत्रेचसतोगृहे दक्षिणाभिमुखंवेश्मद्वारंचास्यागृहक्षतं महिषीचभवेत्शा
लातत्कुंनंदपीवकं नंदपीवगृहंपुंसांनित्यानंदकरंस्मृतं सर्वसंपत्गुणोपेतंधनधान्यविवर्द्धनं वारुण्यभिमुखं
सभद्वारंचकुसुमाक्षयं गावीचेवभवेत्शालासौरभंतद्विदुर्बुधाः सौरभेनित्यहृष्टंवसतांगृहमेधिनां सफलं
कृषिवाणिज्यंपुत्राश्चयशवर्त्तिनः उत्तराभिमुखंधिष्ण्यंद्वारभद्राटसंयुतं छागलीचभवेद्शालापुष्कराख्यंतदुच्य
ते शीलवान्नित्यसंतुष्टसुहृत्सुजनवत्सलः सुभगःपुष्कराख्येचबहुपुत्रधनान्वितः भद्रंचनंदपीवंचसौरभंपु ६०
ष्करंतथा प्रथमार्हेतुवर्गस्यप्रथमस्यप्रयोजयेत् सर्वभद्रादिकासर्वनिवेशायेप्रकीर्त्तिताः उत्पन्नास्तेषिमाने।

मःपंचभ्यःपंचपंचके द्वारस्यपीठस्यचमंदिरेषुभिन्नेश्वमानंकथितंक्रमेण तथोदितारुकशास्त्रसम्यक्प्रदी
णवास्तोसकलंचलक्ष्म इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजराजविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्नि॰
द्वारपीठभीत्तिमानदारुकजातीनवास्तुलक्षणाध्यायोनामचतुर्विंशतितमः २४ वेश्मनांपंच॰
शालानांकथ्यंतेलक्षणान्यथ चतुर्विंशतिसंयुक्तंसहस्रंतानिसंख्यया गुरुणांदशसंख्यानांभस्मारस्यचकल्पना
गृहाणांपंचशालानांभेदान्मुनिवेदतः पंचशालंभवेद्योगात्गृहयोर्द्वित्रिशालयो यद्वायोगाद्भवेदेतच्चतुःश
लैकशालयोः चतुर्णामपिवर्णानामिदंपद्मप्रशस्यते हिरण्यनाभप्रभृतिवर्णानामिहवेश्मनां सिद्धार्थादि
समायोगान्निष्पद्यंतेगृहाष्टकं योगाद्धिरण्यनाभस्यसिद्धार्थेनगृहंभवेत् हेमकूटाख्यमस्येवीवातेनस्वर्णशे॰
परं सुक्षेत्रस्यचसिद्धार्थसंयोगेनश्रियावहं तस्येवयमसूर्येणभवेद्वेश्ममहानिधिः तुल्यास्तुयमसूर्येणसदा
दीप्तंप्रजायते दंडसंयोगतस्तस्यचित्रभानुभिधंभवेत् पक्षघ्नस्तुदंडेनसदादोषंविनिर्दिशेत् पक्षघ्नस्येव॰
वातेनयोगान्निर्विघ्नमुच्यते नकाचचुल्लीसंयोगस्त्रिशालादिषुशस्यते अन्योन्यविरुद्धानांभेदास्तेनेहनोदि

समः तानि एकशालायुतैर्भेदास्युश्चतुश्शालवेश्मनि चत्वारः पंचशालानांत्रयस्त्रिंशति यदाभवत्यनाशाला
सर्वतोभद्रवेश्मनां सुदर्शनमितिप्राहुः पंचशालंतदागृहं नरेश्वरकरिणीयोगात्सुरूपमितिकथ्यते सुंदरमहि।
ष्ठीयोगाद्गृहीयोगात्सुशोभनं वर्द्धमानस्यैवैतासांशालानांयोगतःक्रमात् सुनाभंसुप्रभंयोग्यंविशोदंचभवेद्गृहं
नंद्यावर्त्तेप्येवमेवशालायोगेनजायते सुखदंनंदनंनंदंपुंडरीकंचमंदिरं रुचकास्याप्यजादीनांयोगेनसुरतुक्र
मात् नामतोभद्ररुचिरंरोचिष्णुनिभदर्षणं स्वस्तिकेप्यनयासुन्नाभवेद्गृहचतुष्टयं घोषंसुघर्षणंनंदीघोषंश्री
पद्ममेवच विंशतिःसर्वतोभद्रभृत्यालययोगतः जानानिपंचशालानियोग्यादिपृथिवीभुजां पूर्वोक्तैरष्टभि
ःसार्द्धस्यादष्टाविंशतिगृहैः कथ्यंतेपंचशालानांसुखाभेदक्रमोधुना विभद्रमेकंतत्रैकगृहाणिदशसंख्यया
द्विभद्राणिपुनःपंचचत्वारिंशत्प्रचक्षते त्रिभद्राणांशतंविंशत्युत्तरंद्वादशोत्तरे चतुर्भद्रगृहाणांतुद्विपंचाशऽत
द्वयं गृहाणांपंचभद्राणांषट्भद्राणांदशोत्तरे द्वशतेसप्तभद्राणांस्याद्विंशत्युत्तरंशतं गृहाणामष्टभद्राणांच ६१
त्वारिंशद्द्वयंचपंच दशसुर्नवभद्राणितथैकंदशभद्रकं एवंसहस्रमेकंस्याद्विंशतिश्चचतुर्युता गृहाणांपंच।

शालानांमूर्ध्वगृहनंसंख्यया अथसूक्ष्मत्वसंख्यांचयोगतः षट्शालंजायतेवेश्मभेदात्सप्तयोऽष्टधा पक्षघ्नवा।
तयोगाद्वृशकालयगृहस्यच स्यात्कुजांकुरंनामगृहंषट्शालमुत्तमं हिरण्यनाभंसिद्धार्थंचैकशालेसुयोजितं सं
मोज्यंतुसदागेहंतदास्यात्श्रीगृहंशुभं संयोगादेकशालेनसुक्षेत्रयमसूर्पयोः धनेश्वरंनामगृहंजायतेधनवृद्धये
दंडास्यचुल्ल्योःसंयोगात्तदेकशालगृहस्यच प्रभूतंकांचनकरंगृहंस्यात्कांचनप्रभं द्वादशानिजानीयात्प्रभव
नानतयादिशा एतेषामेवभेदेषुस्नानस्त्रिसवर्णिनां तुल्यत्रिशालद्विस्तियात्षट्शालकृचतुष्टयं स्याद्विशा
लचतुशालयोगात्स्युश्चतुष्टयं सिद्धार्थनचतुःशालं वेश्मनांसंयुतिर्यदा गृहंतदास्यात्षट्शालंत्रैलोक्यानंद
कथुभं यमसूर्पेणसंयुक्तंविलासचयमुच्यते दंडयुक्तंचतुःशालंसुखदंनामतोभवेत् चतुर्विंशतिरस्यानिषट्
शालानांयोगतः पंचयानिचतुःशालान्युचितानिमहीभृतां तेषांद्विशालयोगेनषट्शालान्यभिदध्महे सिद्धा
र्थेसर्वतोभद्रयुक्तेस्यात्श्रीपुरंगृहं श्रीवासंसर्वतोभद्रंयमसूर्पान्वितेभवेत् दंडास्येभद्रयुक्तेश्रीभूषणंजायतेगृहं
वातास्यंसर्वतोभद्रयोगात्श्रीभानं--विदुः सिद्धार्थेचक्रमानेतुसंयुक्तेभूतिमंदनं यमसूर्पेतुतेनैवसंयुक्तेभूति

भाजनं भूतिमानंतुदंडारव्येवातारव्येभूतिभूषणं नंद्यावर्त्तस्ययोयेनसिद्धार्थादिचतुष्टयं श्रीमुखंश्रीधरंश्रीकरश्री॥
धरेचेतिजायते सिद्धार्थादिचतुष्कस्यभवेत्सस्तिकयोगतः धनपालधनानंतधनप्रदधनाढ्यं भवंत्येरंराजवेश्मयो
गतोविंशतिर्गृहाः माकूचतुर्विंशतिश्चेतिचत्वारिंशच्चतुर्मुता मूषाऋद्धिवृद्धादेकभद्रादीन्यभिदध्महे भिद्राभिरेक
मूषाभिरभद्रंद्वादशैकया द्वाभ्यांषट्षष्टिरुद्दिष्टाविंशद्भेतिसभिःशतैः स्याद्भुवाभिश्चतसभिपंचोनंशतपंचकं श
तानिपंचभद्राणांसप्तभद्रानवतिस्तथा चतुर्विंशानवशतीषट्भद्राणामुदाहृता जानीयात्सर्वभद्राणिसंख्यायांपंचभ
द्रवत् गृहाणामष्टभद्राणांपंचोनंशतपंचकं द्वाविंशेनवभद्राणांभवनानांशते षट्षष्टिर्दशभद्राणितथाद्वादश॥
संख्यया स्युरेकादशभद्राख्यानेकंद्वादशभद्रकं एवंषट्शतभद्राणांनांस्यात्साहस्रचतुष्टयं षर्णवत्यधिकंत्रू
मःसप्तशतानिसांप्रतं तुल्यंत्रिशतद्वितयमेकशतेनयुज्यते यदास्यःसप्तशतानितदाद्वादशसंख्यया ए
कशतंद्विशतंवाचतुःशतेनयुज्यतेः यदातदासप्तशतमपरंवेश्मजायते सैकशतंचतुःशतंयमसूर्येणसं ६२
युतं तदाभवेद्भिनेदंस्यान्नृहंश्रीप्रदायकं वानेनश्रीपदंतद्वृद्धेश्रीपदंभवेत् सिद्धार्थकेनश्रीमालंतद्वदेवप्रजा

यते पंचानांराजयोग्यानांसुश्चतुःशतवेश्मनां सप्तशतानिसंयोगादेकशतद्विशतयोः युज्यतेसर्वतोभद्रंसिद्धा
र्थेचयदागृहं एकशतेनजायेतश्रीपदंश्रीपदंतथा सर्वतोभद्रगेहस्यसमसूर्यैकशतयोः योगेनश्रीफलंनामसाद्ध
ृंश्रीफलावहं सर्वतोभद्रदंडाभ्यामेकशतायुतंयदा श्रीफलंनामभवनंयदास्यादास्पदश्रियं स्यादेकशतेमिलि
तेसर्वतोभद्रवातयोः लक्ष्मीनिवासभवनंगृहंश्रीनवसंज्ञितं यदेकशतंसिद्धार्थेवर्द्धमानंचयुज्यते श्रीपर्वताभि॥
धानंस्यात्तदानीभवनोत्तमं यमसूर्यस्ययोगेनवर्द्धमानेकशतयोः श्रीवर्द्धनंनामगृहंश्रीयोवृद्धिकरंभवेत् दंडंच॥
वर्द्धमानंचसैकशतंयदाभवेत् तदाश्रीसंगमंनाम------

६३

सम॰ चतुर्दशः द्विभद्रवेश्मनांसेकानवतिःपरिकीर्तिताः भवनानांत्रिभद्राणींचतुःषष्टीःशतत्रयं सहस्रमेकाभ्य॰
धिकंस्याच्चतुर्भद्रवेश्मनां भवंतिपंचभद्राणिद्वेसहस्रेद्विसंयुते षड्भद्राणांसहस्राणित्रीणित्रीणिगृहाणिच द्वा
६४ त्रिंशानिचतुःस्त्रिंशत्सप्तभद्रशतानिच अष्टभद्राणिषड्भद्रसंख्यातुल्यानिजायते गृहाणांनवभद्राणांचतुःष
ष्ट्यंशतत्रयं सेकादशभद्राणांनवतिर्वेश्मनांभवेत् स्फरत्त्रयोदशभद्राणिगृहाणीहत्रचतुर्दश यच्चतुर्दशभि
र्भद्रैरेकमेवहिवेश्मतत् इत्येषांसप्तशालानांसहस्रमणत्रषोडश एकत्रिंशतीतद्दशीतिश्चनुरुत्तरा इदानी
मष्टशालानिभवनान्यनिदध्महे बहिरत्रंचतुःशालःद्व्यादेकंसमासतः अन्यानिसर्वभद्रादिद्वयसंयोगतोदश
एकोनविंशताक्षेत्रंचतुरस्रंविभाजयेत् भागद्वयेनमूषास्याच्छालाभागचतुष्टयात् कुर्वीतपंचभिर्भागैस्तन्म
ध्येगतवापिकां चतस्रश्चप्रतिदिग्मूषाःसुस्तत्रवास्तुनि शालयोनंसप्तशालंषट्शालंद्वितयोज्झितं त्रिहीनं
पंचशालास्यादष्टशालमिदंक्वचित् तुल्यत्रिशालद्वितयंद्विशालेनयुतंसदा अष्टौतदाष्टशालानिगृहान्य॰ ६४
न्यानिनिर्दिशेत् मूषाक्रमादिदशादष्टशालानामथकथ्यते संख्यातत्रिभद्रंस्यादवरुन्मूषसंज्ञितं षोडशै॰

वैकभद्राणिद्विभद्रानांशतंविदुः विंशंषष्टिंत्रिभद्राणांविज्ञेयंशतपंचकं अष्टादशकुर्विंशानिचतुर्भद्रशतानि
च पंचभद्रसहस्राणिचत्वारिंसुःशतत्रयं अष्टशष्टिश्चगेहानितानिसम्यग्विभावयेत् सहस्राष्टकमष्टोत्तय॰
द्भद्राणिप्रचक्षते एकादशसहस्राणितथाशतचतुष्टयं चत्वारिंशच्चगेहानिनवभद्राणिसंख्यया अष्टोसुर्दशभद्र
णांसहस्राणषष्टिसह तथैकादशभद्राणांसंख्यास्यात्पंचभद्रवत् अष्टादशशतानिस्युर्विंशतिर्भवनानिच शतिद्वाद
शभद्राणांसंख्यगभवतिवेश्मनां स्यात्रयोदशभद्राणांषष्ट्यग्रशतपंचकं स्याच्चतुर्दशभद्राणांविंशत्यधिक
कंशतं वेश्मानिस्युस्तथापंचदशभद्राणि—षोडश एकमेवहिविज्ञेयंगृहंषोडशभद्रकं पंचषष्टिसहस्राणिष
ट्त्रिंशंशतपंचकंगृहाणामष्टशालानांभवत्येकचसंख्यया स्यात्समानचतुःशालद्वययोगात्समासतः ए
कैकशालयोगाच्चनवशालचतुष्टयं सर्वतोभद्रसंख्यानांमिथोद्वितययोगतः एकैकशालयोगाच्चचत्वारिंश॰
त्तथापरा तुल्यात्रिशालत्रितयःयोगेनवचतुष्टयं गृहाणांनवशालानामन्यद्रुक्मंपुरातनो संस्थानमुरुअष्ट॰
शालाना गृहाणामेकेक्षं६५४३६ षोडशगुरूणांप्रस्तारे रुक्मंगेहानांनवशालात्मनामिदं मू॰

१६	१६	५६०	१८२०	४३६८	८००८	११४४०	१२८७०
०	१	३	४	५	६	७	८
१६	१५	१४	१३	१२	११	१०	९

वावरुनभेदेननसंख्याकथ्यतेधुना अवरु
न्मूपमेकंस्याद्वरुंत्याष्टदशैकया द्वाभ्यांश
तेत्रिपंचाशदधिकंवेश्मनांभवेत् निस्त्रिभिःस
शतान्यष्टौसरुषोऽशनिगृहे षष्ट्यंसरुस्त्रितयंतानिश्वतस्रभिर्भवेत् पंचाशीतिशतान्यष्टाषष्टियुक्तानिपंच
भिः वरुंतीभिःप्रजायंतेमूषाभिरिहवेश्मनां अष्टादशसरुस्राणितथापंचशतानिच चतुःषष्टिश्चगेहानिमूषा
भिषड्भिरादिशेत् एकत्रिंशत्सरुस्राणिसहितान्यष्टभिःशतैः चतुर्विंशतियुक्तानिमूषाभिःसप्तभिर्विदुः चत्वा
रिंशत्सरुस्राणित्रिसरुस्रीचवेश्मनां शतानिसाष्टपंचाशत्सप्तमूषाभिरष्टभिः चत्वारिंशत्सरुस्राणिसरुस्रा
ण्यष्टशरुशतो विंशतीश्चैवमूषाभीगृहाणांनवभिर्दिदुः चत्वारिंशत्सरुस्राणिसरुस्रत्रयमोकसां मूषाभिर्दश
भिःसाष्टपंचाशत्शतसप्तकं एकत्रिंशत्सरुस्राणि चतुर्विंशत्सनाष्टकं मूषाभिरेकादशभिगृहाणांसुनयोःज
गु अष्टादशसरुस्राणितथापंचशतानिच श्वाभ्रांद्वादशमूषाणांसचतुःषष्टिचजायते नवंतष्टौसरुस्राणितथा
पंचशतानिच स्याच्चयोदशमूषाणांअष्टषष्टिश्चवेश्मनां स्याच्चतुर्दशमूषाणांत्रिसरुस्रीसषष्टिथा मूषाभिःपंच
दशभिःषोडशाष्टशतीतथा भाम्रांषोडशमूषाणांत्रिपंचाशशतंभवेत् स्फः सप्तदशमूषाणिवेश्मान्यष्टादशस्फु
टं मूषाभिरष्टादशभिर्वेश्मैकंतद्विदोविदुः सक्षड्वयंसरुस्राणिद्वाषष्टिश्चशतान्विता वेश्मानांनवशास्त्रानांचत्वारिंश
च्चतुर्युता स्यात्समानचतुःशालद्वययोगात्समासतः एकेनचद्विशालेनदशशालचतुष्टयं सर्वतोभद्रमुच्यतामि
थोद्वितययोगतः एकद्वित्रिशालयोगाच्चचत्वारिंशत्तथापरा तुल्यत्रिशालत्रितयमेकशालयुतंयदा साधारणं
तदान्यत्सादृशशालचतुष्टयं तुल्यत्रिशालेयुग्मेनसर्वभद्रादिभिर्यदा तदान्यादशशास्त्रानांसमुत्पत्त्यैनविंशतिः ते
षैकनवरुन्मूखंविंशतिर्मूखयैकया वरुत्यासाकुभाभ्यांतुनवत्यधिकंशतं चत्वारिंशन्निसृभिःशतान्येकाद
शध्रुवं चत्वारिंस्फश्चतसृभिसरुस्राणिशताष्टकं चत्वारिंशच्छगेहानिजायंतेपंचभिःसरु पंचभिस्तुसरुस्राणि
सुचाभिर्दशपंचच जायंतेसचतुष्काणितथापंचशतानिच अष्टत्रिंशत्सरुस्राणिषड्भिसप्तशतानिच षष्ट्युत्तरा
णिजायंतेवेश्मनांपरिसंख्यया गृहाणांस्तुसरुस्राणिसप्तभिःसप्तसप्ततिः शतपंचकसन्यच्चनवद्विंशतिसंयुतं ।

समः लक्षमेकंसहस्राणिपंचविंशतिरष्टभिः शतानिनवजायंतेसप्तत्यधिकानिच लक्षमेकंसहस्राणिसप्तशतानि
च नवसुःषष्टियुक्तानिनवमूषाप्रचारतः लक्षंचतुराशीतिश्चसहस्राणिशतानिच सप्तसुर्दृशभिस्तुतपंचाशच्च ष
ड्ड उत्तरा लक्षमेकंसहस्राणिसप्तषष्टिचवेश्मनां शतानिचैकादशभिषष्ट्यानिनवभिर्निर्दिशेत् लक्षंतथासहस्राणि
जायंतेपंचविंशति शतानिचद्वादशभिर्नवतद्वयसप्तति सहस्राणिनिकेतानांसंख्यासप्तसप्ततिः सप्तविंशः
पंचशतीत्रयोदशभिरीरिता अष्टत्रिंशत्सहस्राणितथासप्तशतानिच सुश्चतुर्दृशभिषष्ट्या वेश्मनामन्वितानि
च स्यात्पंचदशसाहस्त्रीशतेःपंचभिःसन्विता मूषाभिःपंचदशभिश्चत्वारिभवनानिच सुःसहस्राणिचत्वारि त॥
द्वदष्टौशतानिच तथापोडशमूषाणांचत्वारिंशच्चपंच च सहस्रंसप्तदशभिःशतमेकंचवेश्मनां चत्वारिंशच्च वेश्मा
निभवंतिपरिसंख्या शतंनवत्यधिकमष्टादशभिरुच्यते भवत्येकोनविंशत्यामूषाणांविश्मविंशतिः एकमेव॥
गृहंमूषाविंशतेर्वहनाद्भवेत् संख्येयंदशशतानांमूषाभेदप्रचारतः प्रयुतंचार्बुदान्यष्टसहस्राणिपंचशता ६६
निच षट्सप्तभिर्गृहाणिचदशशतेष्वेकसंख्येयं चतुःशतादिगेहानियावदेकादशशतः चतुर्गुणानिप्रत्या

शतान्यष्टभिर्देवनिर्दिशेत् एकद्वित्रिचतुःशतवेश्मनांसंगमान्मिथः गृहाणिदशशतांतान्येवमुक्तानिविस्तरात्
समारभ्यचतुःशतदशशतांतवेश्मनां संख्यामिदानीमेकेनसर्वेषामभिदध्महे मूषाभेदेनलक्षाणिसुत्र्यो
श्चवेश्मनां सहस्राण्यष्टनवतिस्तथावेश्मानिषोडश मूषासंस्थानभेदेनभिन्नानांवेश्मनांपुनः जायंतेकोटिशो
भेदानोक्तानितान्यथैनः इत्यंचतुःशतमुक्तानिवेश्मान्युक्तानियावद्दशशतमत्र शतात्प्रभेदेनमिथोभिसंगात्
मूल्माचतेषांसुदितायथावत् इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्र २५६
धारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेसप्तसप्तगृहाणांसंख्याकथनाध्यायोनामपंचविंशतीतमोऽध्यायः समाप्तः १०२४
१०९६
१६३८४
२५ इदानीमभिधास्यामंसूत्रपातविधेक्रमं शास्त्रेमासिमितेपक्षेविदधातेंशुनेऽहनि ६५५३६
चैत्रेशोकाकुलोभर्नावैशाखेवधनानिताज्येष्ठेगृहोविपद्येतनश्यंतिपशवःश्वश्रो श्रावणेधनवृद्धिःस्या २६२१४७
न्नूनस्यनवसेऽहदे कृत्तस्यांश्वाश्विनेमासिमृत्यानस्यंविकार्त्तिके मार्गशीर्षेधनप्राप्तिःसप्तस्येकाम १०४८५७६
संपदः माघेवह्निभयंचैवफाल्गुनेश्रीरनुक्रमात् द्वितीयापंचमीसप्तमीनवमीतथा एकादशी १३१०७२

त्रयोदश्यस्तिथयस्तुशुभावहाः चंद्रतारावलंनर्तुरनुकूलंचशस्यते ध्रुवंहिस्त्रपातारमाक्रियात्रासादकर्मणि का
र्यापुरनिवेशेचप्रारंभेभवनस्यच शिलानिवेशनेद्वारस्तंभोच्छ्रायादिकेषुच आदित्येतंसितेपक्षेशोभनेलग्नएवहि र
वौकंन्यानुलासिस्तेगृहंवरुणदिग्मुखं नकुर्यान्नदिशंसान्त्यंनचदृष्टिभवेत्यभो दक्षिणमुखंकुंभमृगधनिस्ति
तेरवौ कुर्वीतनिःफलंतस्मान्नृपदंडेवथादिशेत् नमीनवृषमेपस्तेकुर्वीतप्राङ्मुखंरवौ तद्भवनघ्रंकत्रिंशुद्रा
जचौराग्निक्षुधनः रवौमिथुनसिंहस्तेनकर्किस्तेपुदमुखं कुर्यान्नदिदरिद्रत्वंदद्याच्चरणदासतां आयव्ययोश
कर्क्षाणिप्रवक्ष्यामोथवेश्मनां गृहमानवशात्सम्यक्कर्कर्तुस्थानबलाबलं नगरेवापुरादौवादंडैर्मानंविधायते
तदनाभेकरैःकार्यंसप्तगायविशुद्धये यत्रहस्तेमितिःक्षेत्रेतत्रायोहस्तसंश्रितः क्षत्रात्रभवतत्रैवयात्रुःसस्या
दिरांगुलैः अंगुलैस्तुमितेक्षेत्रेसांगुलैस्तदनाभतः पादैर्वाथवयवैर्वापिग्रासःक्षेत्रानुसारतः गृहेषुकर्महस्तेन
मानंस्वामिकरेणवा देवतानांतुधिष्ण्येषुकर्महस्तेनकेवलं दैर्घ्यंहस्यात्पृथुत्वेनहरद्भागंततोऽष्टमिः यच्छेषमाद्यं
तंत्र्यंशान्शास्त्रदृष्ट्वध्वजादिकं ध्वजोधूमोथसिंहश्चश्वावृषःखरकुंजरो ध्रांक्षश्चेतिनवर्क्षिप्राआद्यासुप्रद

क्षिणं अन्योन्यमुखास्तेचकामंस्वछंदचारिणः पूर्वाचार्यैःसमुद्दिष्टाआयावृद्धिविधायकाः वृषसिंहगजाःश
स्ताःप्रासादपुरवेश्मसु ध्वजेऽर्थलाभःसंतापोधूमोभोगोमृगाधिपे कलिंश्वनिधनंधान्यंवृषेस्त्रीदूषणंखरे गजेभ
क्षणिदृश्यंतेध्रांक्षेत्वमरणंध्रुवं वृषस्थानेगजंकुर्यात्सिंहंवृषभहस्तिनः नकुर्याद्वृषभन्यत्रशस्यतेसर्वतोध्वजः
कल्याणंकुरुतेसिंहोब्राह्मणस्यविशेषतः क्षत्रियस्यगजःपास्तोवृषभःशस्यतेविशां शूद्रस्यध्वजएवैकःशस्यते
ऽर्थवदःसदा एवमेतेगृहादीनामायासर्वैप्रकीर्तिताः प्रदद्याद्गजसिंहमातपात्रेषुतुध्वजैः चित्रेष्वपिचसर्वेषु
चामरव्यजनादिषु सिंहंगजंवाशस्तेषुरथेषुकवचेषुच सार्पस्यगजपार्यांणेष्वभंवृषभमेवच अर्थधरणपात्रेषु
शयनेषुमतंगजं यानेचवाहनेचैवमतिमान्योजयेद्गजं प्रासादप्रतिमालिंगपीठमंडपवेदिषु कुंभेषुचध्वजंदद्या
त्तदेवोपकरणेषुच आयोगृहवदुद्धारेवेरीमंडपयोर्भवेत् मज्जनस्यवृषंदद्यात्तज्जलाधारेजलाशये स्यात्सौभोज
नपात्रेचकोष्ठागारेन्नधारणे एतद्धूतथादद्यान्गृहोपकरणेषुच वृषभगजशालायांप्रदद्याद्ध्वजमेववा वृषंतु
रगशालासुगोशालागोकुलेषुच गजाश्ववृषशालासुसिंहंयत्नेनवेदिर्जयेत् अथमानोखरध्रांक्षधूम्रश्वानःशु

समः भावहाः धूमोग्निजीविनांशस्त्रोआंक्षसंन्यासिनांहितः स्वगणानांश्वपाकानांस्वेशमानांपुनःशुभः नटनर्त्तकवे॰
श्मेषुपण्यस्त्रीणांवरःशुभः कुलालरजकादीनांतथागर्दभजीविनां गृहादिषुक्षेत्रफलंगणयेदृष्टभिर्भजेत् त्रि
६८ धनेनभजेच्छेषंनक्षत्रेऽष्टघ्नेव्ययः पिशाचोराक्षसोयक्षश्चतित्रेधाव्ययोमतः साम्याधिक्यन्यूनतानिरायतस्या॰
द्यथाक्रमं व्ययंक्षेत्रफलेक्षिप्त्वागृहनामाक्षराणिच भागंत्रिभिर्हरेत्तत्रयच्छेषंशोभनंवेत् चतुरंगोयथामंत्रो
मुरजोलग्नेनवांशकः तथागृहादियुग्रोक्तंमुरजेनांशकत्रयं ईड्योयमश्वराजाचत्रयोनामभिरंशकाः स्वनामतु
ल्यफलदाज्ञातव्यानिस्त्रयोपिच गणयेत्स्वामिनक्षत्राद्यावत्स्याद्गतस्यभं नवभिर्भाजितेतस्माच्छेषंतारात्रकी॰
र्त्तिता जन्मसंपद्विपत्क्षेमप्रत्यरिसाधकनैधनी मैत्रीपरममैत्रेचप्राकृःसंज्ञासमाफले त्रिसप्तपंचमीनर्त्तुर्गृहिता
राविवर्ज्जयेत् आद्याद्वितीयाष्टमसुतारास्मुरिरुमध्यमाः तित्त्वारृषेपिचानिष्टेचंद्रेष्टमगतेपिच नानयेदुरितं॰
ताराचतुःषण्नवतीनृणां सुरराक्षसमर्त्यारिष्टाणांसुवर्गणास्त्रयः यद्गणक्षोभवेद्भर्त्तातद्भक्षंगणंशुभं ६८
मृगाश्विरेवतीस्वांत्योमैत्रंपुष्यपुनर्वसु हस्तश्रवणरत्येपदैवारब्रोनवकोगणः विशाखाकृत्तिकाश्लेषानिऋतिं॰

वारुणंयमघो चित्रान्त्येष्टधनिष्टेतिनवकोराक्षसोगणः आर्द्राभरणपोरोहिण्पोत्तिस्त्रःपूर्वास्त्रयोनरा श्रुतिनक्ष
त्रनवकंविज्ञेयंमानुषेगणे गणासाम्यंशुभतारायस्यायाज्यस्त्रयोत्यकः हितोशकनदेशभर्तुःशुभाशुभफल
प्रदं आयोव्ययश्चयोनितंताराश्चभवनांशकाः गृहनामेतिचिंत्यानिकरणानिगृहस्यवत् त्रिभिःशुभैशुभंवेश्म॰
द्वाभ्यामेकेनचाशुभं करणेश्चतुराद्यैस्तुशुभैरतिशुभंभवेत् नसमायव्ययंवेश्मनाव्ययंनाधिकव्ययं नद्वितीयांस
मसद्गणोनिर्भनंचकारयेत् भर्त्तृरुत्तुल्यनिधानंचगृहंदूरंपरित्यजेत् समत्यन्तकामेकर्क्षंतत्रैकादशंतथा
षट्कोष्टकेमृतिर्दंपत्योर्वियोगश्चभवेद्गृहे त्रिकोणेवसतोदुःखंवैधव्यंचप्रजायते द्विर्द्वादशेत्रयोत्रयस्त्वक्षुधन
क्षयं हृतेष्टक्षेत्रफलैःखनेत्रेशविभाजिते शेषंजीवितमेतस्मिन्पंचभक्तेभवेन्मृतिः समुत्तंसहयद्गरुमुखमंड
पसंयुतं आयामतःपृथुत्वाच्चामानंकृत्वाविछिंजयेत् सर्वतःशोधितंवास्तुयज्ञस्तम्भितंभवेत् स्वामिनस्तद्भवे
द्वंस्यापतेश्चयशस्करं अर्चितंवर्द्धतेवास्तुनारीभिःपशुभिर्नरैः कीर्त्यायुर्धनधान्येश्चप्रमोदैस्तुमहोत्सवैः
मेरुश्चखंडमेरुश्चपताकास्तविकातथा उद्दिष्टंनष्टमितिषड्छंदांसाकृत्रचक्षते एकाद्येकोत्तरान्कोष्ठान्त्य

सेरिष्टयात्मनः आद्यादारभ्यतद्वृद्धिर्यथास्यात्पार्श्वयोःसमं मेरोरेकाधिकासंख्यासरावस्येवचोच्छ्रितिः प्रथ
मेकोष्ठकेरूपंमंतंयावद्यपार्श्वयोः आसनोर्द्वस्थयोर्न्यस्येन्मध्येसंकलितंपृथक् तस्मिन्निष्टविकल्पानांसंख्या
स्याद्रंतिपंक्तियाः खंडमेरुंतुविन्यस्यतद्वदेवैकपार्श्वतः प्रहृष्टैःकोष्ठकैस्तत्राथंकाःप्राग्वत्फलंतथा अथा
परखंडमेरुकोष्ठोत्तरेष्टसंख्यया हृतैकापचितावामविभागापचितानधः एकाद्येकोत्तरानंकानाद्यपंक्तौनि॰
वेशयेत् अन्यासुपंक्तिष्वाद्यांत्यान्यादेयुक्त्यत्ययेत् द्वितीयेषुचकोष्ठेषु नाद्यामेकैकमाचयेत् द्वितीयायां
तृतीयादिकोष्ठकेषुयथाक्रमं विकर्णयोगजानन्यानूर्ध्वयोगसंभवान् फलंविकर्णयोगोत्थमेकस्मिन्परिक
ल्पयेत् एकाधिकानभीष्टायाःसंख्यायास्तिर्यगालिखेत् कोष्ठानांकांश्चरूपादीस्तन्मध्येद्विगुणोत्तरान् एको
नंपृष्टतस्तेषामेकंद्विगुणमग्रतः नातिक्रमेत्परांसंख्यांपताकाछंदउच्यते तद्विनेष्टाद्यगासंख्यस्तेकाद्येस्तेस्त
तोगृहे न्यस्तांकसंख्याःसंख्यास्युरलिंदाद्येःप्रकल्पिताः एकैकमिष्टस्थानेषुलिखेत्तेकेद्यतःपरं अंत्यादं ६९
तेपूर्वपूर्वयुक्तेनायोजयेन्नूपरं अंत्यादारभ्यतद्वामाद्येकाद्येषुचपर्ययात् अलिंदादियत्रस्यात्संख्यासूचीच॰

तांविदुः उद्दिष्टेस्थापयेत्संख्यामुद्दिष्टसंज्ञवेच्चतां दलयेद्रूपयुक्तांतुदल्यत्येनामसंभवेत् लघुःस्वरूपदलने॰
सेकोद्धिकरणेगुरुं यावद्दिष्टपदाप्तिःस्याच्चघवोलिंदकादयः कृताछंदसमुद्दिष्टंतदंतेलघुनिद्धिकं न्यसेद्येकं
रूणांचद्विगुणंद्विगुणंततः व्यत्ययाल्लघुनःस्थानेद्विगुणादेककंगुरौ कुर्यान्नमाद्यस्थानोकसंख्यंनष्टगृहंभ
वेत् प्राग्वत्स्थेकंकोष्ठमेकैकद्यान्यसेद्रूपंक्तयोयावद्दिष्टाः श्लथनेकादीन्लिखेदानुपूर्व्याकर्णेनाधःस्वरू
पेचदद्यात् कर्णस्थाकक्षेप्रतोकेभवेद्यास्तंविन्यस्तोकोष्ठकेषुक्रमेण उद्दिष्टोकेभसंख्यानिमध्येयाःकर्ण
स्थेपतोमूषिकास्ताः एकद्विद्विगुणितेष्विष्टयावदिष्टमूर्ध्वक्रमसुपहतेष्वथतेषुविद्यात् उद्दिष्टवेश्मस्थतनिर्ग
ममार्गमूषासत्कांकसंकल्पितनिर्मितसंख्यमोकः इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसम
रांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेआयव्ययनक्षत्रराशिफलतयोगतारांकयोनिवाछंदोगनिर्णयोना
मषट्त्रिंशोध्यायः ३६ नंदाभद्रजयापूर्णासमास्यात्भाविताःतथा दक्षाचप्रवरातद्वद्विदुरा
चाष्टमीमता चतुरस्रीकृतेक्षेत्रेततःपोदीनिभाजिते दिक्षाचप्रवरातद्वद्विदुराचाष्टमीमता चतुरमध्येपद

चतुष्कंस्यान्नामतिंदस्कभागिकः नष्ट्वात्यालिंदकस्तद्वच्चेत्प्रतिसरान्वितः प्राग्रीवारमस्तीयश्चबहिःक्षेत्रा
च्चर्दिशंतिसृष्टसोयोर्वास्यादेकस्यांवायदादिशि नंदाभद्राजयापूर्णाक्रमेणसुःसभास्तदा सद्भागभाजितक्षेत्रे
कर्णमितिवेशयेत् सभास्याद्भावितानामसप्तप्रागीवात्रपंचमी स्तंभान्षट्त्रिंवदितासुपंचस्वपिनिवेशयेत् स्तंभा
नप्रागीवसंबद्धान्पृथक्गेभ्योविनिर्दिशेत् दक्षेतिषष्टीपरितस्तृतीयालिंदवेष्टिता प्रवारासप्तमीद्वारैर्युक्तैषाप
रिकीर्तिता प्रागीवद्वारसंयुक्ताविदुरेत्यष्टमीसभा भानामिंद-मष्टानांलक्षणंसमुद्दिष्टं इत्यष्टानांलक्ष्मसम्प
कृसभानामेतत्प्रोक्तंदिग्भवालिंदभेदात् नद्वद्वारालिंदसंयोगतश्चज्ञातेत्रस्याद्भूतांस्थानयोग्यः इति
श्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेसभाष्टकंनामसप्तविंशोऽध्या
यः २७ उपादेयानियान्यत्रपरित्याज्यानिचगृह इत्थंप्रमाणानितानीदानींप्रवक्ष्यामहे द्वारस्यगृह
विस्तारहस्ततुल्यांगुलैर्भवेत् उच्छ्रायःसप्तभिर्युक्तैर्विस्तारस्तत्कृतदर्शितः प्रकल्पयेद्गृहद्वारंक्रमेणैवकनीयसां त्री
राशकेनमध्यानांद्वादशांशपरित्यजेत् इत्युच्छ्रितांतिंतदर्धेनसर्वेषमपिविस्तरः उछ्रायमुत्तमानांतुकुर्यादष्टांश

वर्जितं विस्तारांगुलसंयुक्ताकुर्यादिनिकनीयसा चतुःषष्टीगृहद्वारमुदयेनार्द्धविस्तृतः विस्तारहस्ततुल्यानि।
षष्ट्यापंचाशतायवा संयुतान्यंगुलानिस्याद्दुछ्रयोर्द्धनविस्तृतिः गृहोत्छ्रोधेनवाचांशहीनेनस्यात्समुछ्रितिः तदर्द्ध
नतुविस्तारोद्वारस्येत्यपरोविधिः द्वारोछ्रायकरैस्तुल्येषंगुलेषुविनिक्षिपेत् चत्वारिपेद्यपिंडाःस्युस्तपादंविदधीत
तं सार्द्धंवासत्रिभागंवाद्विगुणंचाधिकंनतु एवंक्रमेनत्वेद्वारपेद्यायाविस्तृतिस्फुटाः सार्द्धनपेद्यापिंडेनपिंडं-
स्यादंवरोभवेत् सार्द्धस्तंभपेद्यविस्तारःस्यादुदुंबरविस्तृतिः पेद्यापिंडेनतुल्यास्यात्शीर्षायाविस्तृतिःशुभा सा
र्द्धयावैतयारूपशीर्षवासमावास्यात्सार्द्धावाषडंशना पादोनत्रिंशहीनावाविस्तारादर्द्धमेववा प्रासादिषुचतुस्र
ःस्याद्वारशाखाविनिर्गमः आद्यशाखाभवेद्वीद्वितीयानंदनीतिच तृतीयासुंदरीनामचतुर्थीस्यात्प्रियानना भ
द्रेतिपंचमीशाखाप्रशस्तापंचवेश्मनि अतोधिकास्तुयाशाखागृहद्वारिनताशुभा विस्तारस्तोरणोद्गमाश्चतु
र्हस्तसमन्वितः तज्जोछ्रयंप्रशस्तोयंभवेद्विंदितवेश्मनां सप्तहस्तोभवेद्यष्टेमध्यमेषट्करोन्मित पंचहस्तकनिष्टे।
नुविधातत्रस्तंभोदयः ज्येष्ठभवेत्सप्तदशहस्तशाखाविस्तृता मध्यमेदशहस्तातुपंचहस्ताकनीयसि उदुंबरा

बाहुल्यतस्तन्मासंतुकारयेत् तलन्यासमंपद्मलिंदस्यपरिगृहे द्वारविस्तारपादोनेस्तंभकोटिविधीयते सा
ष्टांशेनधिकेनाथसप्तभागेनवापुनः कुर्यादेकादशांशेनतथासैवप्रथालिनी स्तंभंकुर्यादनेष्टांशानेवद्वादश।
७१ अथवा भागोस्ततस्यार्द्धसमेरर्द्धभागसमुछ्रितोः अधस्तादष्टभागस्यस्तंभस्यात्रतिफलना स्तंभमूलस्यविस्ता।
रादर्द्धेनस्तंभशिनिर्गमः तदर्द्धेनविधातव्योमसूरकविनिर्गमः उत्कालकसमुद्घायस्तंभपिंडसमःशुभः कुंभिको
त्कालवत्पिंडेविस्तारेष्टांशसंमिता प्रायुक्तस्तंभभागेनसपादेनविधीयते दीर्घचमाद्यपात्राणांशेषाणांपदरा।
नितः पादःपादोनवेन्मूनपत्राणांरसनोछ्रियात् साईभागोछ्रिताकार्यारसनाकंटकोपमा साईपादोछ्रिताय।
द्वाजंघाशेषंयथोदितं नेर्ऋतंस्यान्मंग्रकस्तंभोयुक्तायुक्तस्वरूपकोः अष्टास्त्रोवाविधातव्यस्तंभसूत्रपरिक्रमा
त् तद्विस्तारसमंत्यक्त्वाशेषंभागान्विभाजयेत् अष्टास्त्रिछंदमानेनबाह्यसूत्रानुपत्रवान् विदध्यान्मध्यभागे
तुकोणात्पत्रकिंकाकुलान् घंटिकापुष्पमालाभिःपत्रवेश्चोपशोभितः छेदभोगसमःकार्योबहिर्भोगविवर्जितः ७१
घटपत्रविकोनामस्तंभोयंपरिकीर्त्तितः विहितोवेश्मनामेषस्थापनीनःश्रेयसेनवेत् कुबेरोवाविधातव्यःषोड

शास्त्रिक्रियान्वितः ऊर्द्धतःपत्रवाकीर्णोजंघास्यचतुरश्रिका श्रीधरश्चनवेष्टनकल्पनास्यकुबेरवत् एवंगृह्य
णांचत्वारस्तंभालक्ष्मभिरीरिताः स्तंभमूलस्यविस्तृत्यातज्जंघदस्यविस्तृति सपादयाविधातव्याबाहुल्यं दहीन।
यां स्तंभेनतुल्यंविस्तारिबाहुल्येयदसंमितं हीरयङ्गणमायामेस्तंभाग्राच्त्रिगुणंभवेत् हारयङ्गणविस्तारंभागा।
त्समग्रकल्पयेत् तस्याद्यष्टोत्तरंभागंभागोनेषुंप्रवेशनं तस्याधेस्तत्रिकंदेनत्रिभागंजंघितेनच शिरेद्विभावर्द्ध
चंद्रोपार्श्वयोरुभयोरपि त्यक्त्वंकत्वातोमध्यंभागद्वयमधोगनं कुर्यान्मकंदकंकेतंतुविकासथलंबकं पद्मयो
मध्येपरंभूयोद्विगुरुस्तंबकंदकं तुंबिकालंबमानांचपत्रजातिविभूषितां तस्यांबोपरवीरंस्यापद्मप—आवि।
भूषितं दलपदसमंपद्मेविस्तारान्पिंडतेपिच स्तंभायेणसमाकार्याविस्तारस्तोत्यनस्तुला तदर्द्धेनजयंतीनां
वर्त्तनेपिंडविस्तृतौ तास्वेविधेयाःपादोनाधिपालायष्ठया निर्यूहिपुचपेशानांत्पादोनांस्तास्तुकारयेत् तुला
पक्षाश्चपादोनास्तदर्द्धेनजयंतिका तुलार्द्धेनविधातव्याप्रतिमोकस्यविस्तृति पद्मस्योपरिकंठस्याद्रूपिनोरूप।
कर्मणा वेदिकाजलरूपाथोनिर्यूहिःसंप्रशस्यते विधातव्याचसप्तत्रनिबद्धांगणवापिका स्तंभपक्षाश्चविस्तो।

र्णानसपदांस्तत्रकल्पयेत् तुल्यापिंडसमाःकार्याःसंग्रहेःसुहृदैर्युता वेदिकाजालसंपन्नातलंकार्यमनोरमां
भूमौभूमौभवेत्तच्छादशांशविवर्जितं प्रणाल्यःसर्वतःकार्यामूलयष्ट्यग्रनिर्गमाः दंडष्ठाद्यंग्रहेष्वस्यावज्ञेयंतच्च
चतुर्विधं भूताख्यंतिलकंतन्मंडलंकुसुंतथा गृहष्ठाद्येषुतेषुस्याद्दंडयेपिचतुर्विधः क्षेत्रतुर्यांशतःकार्यो
दैर्घ्येणष्ठाद्यदंडकः तदर्द्धमुष्टिकायामोदंडस्यांशेनलंबना चतुरस्रंसमंकांतंमधुरंसुहृद्यनं वेश्मनांष्ठाद्यकंका
र्यंभूतंनाम्नासुपूजितं तस्यैवाष्टदेशोभागोयदास्याद्दंडियोधिकः उदयःस्तिकोनामशस्तःसंगृहकर्मणि ग्रा
म्यामुच्चनरंपूर्वोमंडलः कुलसुदंस्त्रिभिः अभिन्नस्तंभवेष्ठाद्येचंद्ररेखाविभूषितं गुणरागान्वितामिन्नियष्ठाद्य
नवयात्मिका तच्चष्ठाद्यंभवेद्यान्यदवधारणसंज्ञितं सिंहकर्णकपोतालीघंटाकर्णोर्द्धपक्षगाः ध्वजष्ठत्रकुमारां॰
श्चगृहेषुपरिवर्जयेत् पक्षिराजिध्वजसिंहकर्णकुमारघंटाः समराजपत्नीनप्रस्तराद्यानिचैवपत्राणायोजयेद्गृह
सुमंगलार्थी इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्नीवास्तुशास्त्रेगृ ७२
हद्वारप्रमाणाध्यायोनामाष्टविंशः २८ इदानीमभिधास्यामःशयनासनलक्षणं शुभाशुभपरि

ज्ञानंयेनसम्यक्प्रजायते मैत्रेमुहूर्तेपुण्यस्तेशानरभोशुभेहनि संपूज्यदेवतासम्यक्कर्मारंभंसमाचरेत् दृष्ट्वस्त्र॰
त्रप्रशस्तंतेचंदनस्तिनशोर्जुनः तिंदुकःशालशाकोचशरीषासनधवनौहरिद्रुदेवदारूश्वस्यंदनोकौसपद्मको ॥
श्रीपर्णादधिपर्णश्चशिंशपान्येचियेशुभाः सर्वरत्नमयाशय्याहेमरत्नान्विताःशुभाः गृहकर्मणियेनेष्टाहृक्षास्ते॥
आपिनिंदिता हेम्नारूप्येणवानद्वागजयूंतेनवाशुभा अरक्तेनवानद्वाशय्याकार्याविचक्षणैः पूर्वछिन्नंयदा॥
दारूशयनासनहेतवे आदौयत्नेतदारंभेनिमित्तान्युपलक्षयेत् दध्यक्षताःपूर्णकुंभंरत्नानिकुसुमानिवा सुगं
धंद्रव्यवस्त्राद्यान्मत्स्याश्चयुगलंतथा मत्तवारणवांश्चशुभान्वीक्षादिशेशुभं कर्मागुलंसमुद्दिष्टंवितुयैरष्टभि
र्यवैः अष्टोत्तरशतंतेषांशय्याज्येष्ठामहोत्तमा मध्यामध्यमजांशय्याशतंस्याच्चतुरुत्तरं शतेकतीयसीप्रोक्तान्
पाणांविजयावहा नवतिर्नृपपुत्रस्यमंत्रिणः द्युक्षिताद्वादशोनायत्नपंचस्त्रिपद्मोनायुरोधसः आयामार्द्धनवि
स्तारंसर्वशय्यासुकल्पयेत् यद्वानिजाष्टभागेनषड्भागेनाधवाधिकं विप्राणांशस्तेशय्यादैर्घ्यंगांगुलसप्ततिः
द्वात्रांद्वात्रिंशत्पादोनास्त्रयोविंशतिवर्णिनां वाकुल्यमुत्तमस्यांगुलत्रयं अंगुलद्वितयंसार्द्धमध्य

स्यद्वेकनीयसीः बाहुल्यमाशांदंडस्यकुर्याद्दुत्पलसंमितं साईसपादंसअंशतस्यविस्तारमुत्पलात् विस्ताराईं।
नशय्याःसकुष्मस्यविधीयते तत्पादस्योदयोमध्यहीनोद्विचतुरुज्झितो अर्द्धेनमध्यविस्तारान्मध्येबाहुल्यमिष्ट
ते त्रिभागहीनामिष्टंतिपादोनामपिकेचनः स्तोऽनेनपादोधःशीर्षादुत्पलेनसमोभवेत् मध्येसपादस्यार्द्धश्चतले।
दृष्टिःक्रमेणसौ षड्भागोस्याधिकोयद्वामध्येअंशाधिकस्तकोले तमक्रुष्मसुत्पलअंशोमूलेतस्यार्द्धमग्रतः उ
त्सेधतुल्योविस्तारः कार्योबाह्यंगुलाधिकः सपत्रकर्णिकात्रपुटद्यासविभूषितः कुर्यात्पदक्षिणाग्राणिश।
ष्यांगानिसमंततः उर्द्धाग्रानिसिलान्यारास्वामिनोदृष्टिहेतवे श्रेष्ठैकइत्यजाशय्यामिश्रइत्यानशस्यते एकदारु
प्रशंसंतिद्विदारुर्मयमाहुवेत् त्रिदारुघटितायांतुस्वामिनोनियतोवधः शय्यायांजायतेयस्मातस्मात्तांपरिवर्जयेत्
त् मूलांमग्रेणसंयुक्तंअपसव्यंविगर्हितं मूलंमूलेनवाविद्धमेकार्यग्रहेचदारुणी मध्येव्रणेमृत्युकारस्त्रिभागे।
आधिकारकः केशवहस्वतुर्भागेशिरस्तोऽमहानिंद्यत् निर्दोषमात्रेपर्यंकोपापसव्योनदृश्यते ग्रंथिकोटरवक्रु ७३
र्यात्तस्मात्तशयनासनं आसनंशयनीयंचग्रंथिकोटरवर्जितं बहुपुत्रकरंप्राहुर्दुर्भकामार्थसाधनं आरोहणेप्र।

चलनिशयनेकंपतेतथा विदेशयानंकलहेतेक्रमेणप्रयछतः सुश्लिष्टांनामतःकुर्यान्निर्दोषांवर्णशालिनीं दृढां।
स्थिरांस्वस्तपतिःपत्युःकामविद्दृश्ये विस्फुटंकोजदृक्कोऽनयनंक्वसनाभकं कालकंबंधुकंचेति छिद्रसंक्षेपसंस्थितः
यदवक्त्रुषिरंमध्येस्वकरास्यचनिस्फुटं कोलाक्षंनीलमिष्टंतिमाषनिष्पावमात्रकं अभ्यर्घपर्वदीर्घेचविवर्णविषमं
तथा नदिहक्कोऽनयनंछिद्रमाहुर्मृत्यवः भिन्नंपर्वदीमातंवामावर्त्तनोशुभकरंतथा नदिहक्कोऽनयनंछिद्रमाहुर्मृ
त्यवः भिन्नंपर्वदीमातंवामावर्त्तनोशुभकरंतथा निःस्फुटोऽर्थक्षयःकोलोलोचनेकुलविद्रवः शस्त्राभीःक्रोऽनेयेने
वक्सनाभेरुजोभयं कालकेबंधकारब्धेचकोटविद्धेचनोशुभं सर्वत्रप्रत्युरग्रंथिरासर्वमनिष्टदं शय्यार्थेकथितैः
क्लिन्नंदारुभिःशस्तमासनं उपवेशसुखंमानंप्रशस्तायप्रकल्पितं पुष्करःसदृशस्तश्चवृत्तोंगुलचतुष्टयात् आर
भ्यविस्तरात्कार्यस्तावद्यावन्नवांगुलं पुष्करमासतोदंडस्तस्यकार्यश्चतुर्गुणः फलकःपुष्करार्द्धेनतत्तुल्यश्चास्यत्रि
लकः स्थूलःस्याच्चतुरंशेनदंडपुष्करविस्तरात् स्यातंचपुष्करस्यास्यावष्टांभीर्यमिष्यते प्रशस्तसारदारुत्वःकर्त्त
व्योस्यप्रयोजनं परिवेषणमनच्चपद्यमानांनघटकं कार्यःकंकेतेकःक्षरः प्रशस्तमृदुदारुजः आरभ्यदेर्घो।

णाष्टभः स्यात्सावलास्तार्द्धगुलंचतुर्भागंविस्तरेणचदैर्घ्यतां मध्येचतत्पबाहुल्यंविस्तराष्टशतोनवेत् एकतस्यूलवि
स्तारभवेयुस्तत्परंतकाः अन्यतस्तुघनाःसूक्ष्मास्तीक्ष्णाः कार्यास्तथाग्रतः मध्येत्रिभागमुत्सृज्यदंतकाभागयोर्द्वयो
७४ : त्रिभिर्भागेकृतेषानशेषैर्नघ्नोसारदारुजः रूपाकेःसम्मिकाद्यैर्वासमध्येस्यादलंकृतः युकार्यपनयेकेशवि
वेकेचोपयुज्यते अंगुलेनाधिकेपादाकार्यादैर्घ्येणपादुके कृतायांपंचधातेस्यांकुर्याज्जागत्रयंपुरः पश्चाज्जाग
—यंतत्रसंग्रहोस्माविधीयते अंगुलत्रयमुत्सेधेविस्तारोत्रानुसारतः अंगुलंअंगुष्टयोर्मध्यभागेनक्षुद्यलंकृतो
कर्त्तव्योकीलकोकाष्टदंतशृंगादिसंभवो राजेंडदंतश्रीखंडश्रीपर्ण्योमेषशृंगिका शम्याःपादुकयोःशाकक्षीरि
णीखिरविल्विका इदमिहशयनानामासनानांचलक्षणमुक्तंकार्यांकंकतस्यापिसम्यक् शुभमथविपरी
तंपादुकानांचविद्वान्सकलमितिविदित्वाभ्युह्यतामेतिलोके इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचि
तेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेशयनासनलक्षणोध्यायोनामैकोनत्रिंशः २९ ७५
अष्टोत्तरशतंज्येष्ठंमध्यंस्यान्नवतिकरान् जघन्यंसप्ततिकरान्राजवेश्मप्रशस्यते अतोहीनंनकर्त्तव्यंमनुष्याश्रि

यमिष्टना चतुरस्रीकृतेक्षेत्रेदशधाप्रविभाजिते भागार्द्धशस्यभित्तिरादिकोणसमाश्रिता चतुःकोणाग्निकोणथे
चतुस्तंभसमान्विताः अलिंदस्तद्बहिःकार्यःस्तंभैर्द्वादशभिर्वृतः विंशत्यास्याद्वारैर्युक्तोद्विनीयोलिंदकस्तत्तः स्यादश
विंशतिस्तंभस्तृतीयश्चार्थलिंदकः षड्विंशताश्चतुर्थश्चस्तंभानांपरिकीर्तितः एवंस्तंभशतंमध्येप्रोक्तंपृथ्वीजयेचु
धेः धाराणिचास्यचत्वारिपंचशारवानिजायते चत्वारोनिर्गमास्तस्यप्रोक्ताःसर्वत्रभाभिका द्विसुसर्वासुकर्त्त
व्यमेवंभद्रनिवेशनं अर्द्धनमध्यभित्तिर्यभित्तिभद्रस्यायोभवेत् भद्रेभद्रेथराणांस्याद्विंशतिश्चाष्टसैर्युता मुखभ
द्रंभवेद्युक्तंवेदिकामत्तवारणैः क्षेत्रभागोदयाद्यार्द्धभूमिफलकांतरं आदिमुत्सुदयार्द्धनवीर्गं चास्यप्रकल्पये
त् भागान्नयोदयं—त्वाभागोनैकेनकुंभिका कर्त्तव्याद्यांशयुक्तेनस्तंभोभागत्रनुष्टयः पादयुक्तंविधातव्य——
—भागेनोत्कायकंतथा हीरग्रहणकंकार्यंभागंपादविवर्जितः सपादभागिकःपदस्तं———समन्वितः पट्टार्द्ध
नजयंत्यःसुःभूमीभूमाक्षयंक्रमः क्षुप्रभागोदयार्धंभूमिस्तन्मासुहीयते ———प्रमाणंचुस—छायंतवमंतनं
वेदिकायाअधःस्तात्संसार्द्धभागत्रयोन्मितं कंठेनयुक्तंकर्न——हितावती तस्याःकंठेविधातव्यस्तन्मध्ये।

समः सार्धभागिकः वेदिकाविस्तरः कार्यो भागांस्तत्रार्ध--- वेदिकोपरियंत्रं चसार्धभागाश्चतुर्दशः भागद्वयंसपा
दंतुकंगःपट्टंतुपंचमिः चतुर्भिश्चद्वितीयं---त्रिभिस्ततः सप्तशीर्षश्चदातव्योयथाशोभंयथारुचिः क्षेत्रभा।
७५ गसमःकार्यःकलसश्चूलिकावधे ---ष्टेनभूमेस्तुरंतरांणितत्रानिच यथाशोभंतुकर्तव्यंपरंतस्यसुशोभितंसा
र्धभागद्वयंचास्यकार्या-- रिंडिका जंघाभागचतुष्कंचततश्छाद्यंप्रयोजयेत् भागद्वयंचपादोनंछाद्यपिंडप्रकीर्ति
तः निर्गमोस्यच-भागोऽसारस्यतस्यचोपरि पादोनभागंकर्तव्यंततश्छाद्यंद्वितीयकं जंघाभूमिचतुष्केनप्रासाद
स्यप्रकल्पयेत् चतुर्थभूमिकाधूम्निततोमूर्द्धानिवेशयेत् क्षणक्षणप्रवेशेनकार्याशेषास्तुभूमिका वेदिकाचयथो
क्तास्याच्छुंडाकलसान्विता रेखाश्चाधश्चकर्तव्यामुंसर्वेयथातथं अर्द्धोदयंत्रिधाकृत्वातृतीयंदशधाभजेत्
वामनश्चातपत्रश्चकुबेरोभ्रमरावली हंसपृष्ठोमृगाभोगीनारदःसुंदुकोजयः अनंद-दशमस्तेषांविधायक
वशाद्भो विधातव्यास्तपतिभिःसुंडरेखाप्रसिद्धये तमंगवेदिकाजालमत्तवारणशोभितं वितर्दिनियुरुयुतंच ७५
द्वशालाविभूषितं कर्मार्द्धंबहुचित्रंचकुर्वीतपृथिवीजयं प्रासार्द्धमष्टभांशेनविद्धेयास्तेममोदयाः अर्द्धोदये।

नलघयोस्त्रिकोणादयंक्रमः भूम्यष्टकादस्तुदयः

सम·

७६

नामस्यकर्त्तव्यमधस्थेषणवनंशतं भद्रेश्वेपुचसर्वेषुभवेत्स्यद्विकंशतं समेनत्रविभागेनस्तंभनामेकसंख्यया रुद्धं
समस्तस्तंभानांषट्शतंपंचाशदधिकंशतत्रयं किंतुनंद्यावर्त्तवेदस्यभूमिकात्रितयोक्तिना शत्रुमर्दनसंज्ञस्यधाम्नोलक्ष्माथक
॥७७ थ्यते पृथ्वीजयसमंमध्येनिवेशितस्यविधां साईभागंपरित्यज्यभागेनापतिविस्तृतां भद्रंविदध्यात्तन्मध्यभाग
त्रितयविस्तृतं भद्रमेवविधातव्यंभागत्रितयनिर्गतं पार्श्वयोर्भागिकंभद्रमापत्तांविस्तरेणच भागत्रितयविस्तारं
भागेनैकेननिर्गमं मध्यभद्रंततोपिस्याभागेनायतिविस्तृतं क्रमोयंदिक्षुसर्वासुविधातव्योस्मिन्जये उर्द्धपृथिवी॥
जयस्यैवकार्यमस्यापरंपुनः प्रतिभद्रंचतुश्चत्वारिंशस्तंभसमन्वितं मध्येस्तंभशतंचास्यविधेयंसुहृदंशुभं षड्भ्र
तिस्तंभशतद्वयमस्यभवेदिति पंचानामपिचैतेषांस्तंभशतमुत्तमं मानमुत्सेधविस्तारात्कर्त्तव्यंश्रियमिच्छता
मध्यमाधमयोर्मानंकीर्त्तितंपृथवीजये राज्ञःक्रीडार्थमस्यच्चकथ्यतेगृहपंचकं क्षोणीविभूषणंलोकेपृथिवीतल
कंपरं प्रतापवर्द्धनंचास्यश्रिनिवासंततोपिच लक्ष्मीविलाससंज्ञंचपंचमंपरिकीर्त्तितं चतुरस्त्रीकृतेक्षेत्रेदशभागे ॥७७
विराजिते चतुष्कोभागविस्तीर्णोमध्येकार्यश्चतुर्धरः महिश्चभागिकोलिंदस्तदंतेशत्रयापृताः कर्णप्रासादकाः॥

कार्याभागत्रितयविस्तृताः तेषांद्वारुकंमध्येनिवेशितिभागार्धसम्मिताः तद्बहिर्भागनिष्क्रांतोभद्रेभागंचविस्तृतः प्रा॰
ग्रीवत्रयसंयुक्तोभागिकालिंदवेष्टितः अर्द्धभागिकमित्याचचतुष्कोवेष्टितोभवेत् प्रासादोयंमनोहारीभवेदवनिशेष
रः चतुरस्त्रीकृतेक्षेत्रेभागद्वादशभाजिते चतुष्कोभागिकोमध्येवास्यालिंदोचभागिके नवकोष्ठांश्चकर्णेषुप्रासादा॰
न्वितवेशयेत् षड्द्वारुकंचकर्त्तव्यंतेषामंतरसंश्रयं ततोर्धभागिकोनिःकर्त्तव्यासर्वतोबहिः भद्रेभागायतोभागवि
निष्क्रांतश्चतुर्हिशं श्चतुष्कोभागिकोलिंदवेष्टितश्चविधीयते अस्यभद्रत्रयंकार्यंभागविस्तारनिर्गमं अर्धभा
गिकमित्याचवेष्टितंतद्विधीयते कर्णेकर्णेसविस्तीर्णेद्वेभद्रेभागनिर्गते प्रासादमेवंत्रिभुवनतिलकंपरिचक्षते च
तुरस्त्रीकृतेक्षेत्रेभागद्वादशभाजिते चतुष्कोभागिकोमध्यचतुस्तंभोविधीयते तद्बहिर्भागिकोलिंदोद्वितीयो॰
पिचभागिकः नवकोष्ठांश्चकर्णेषुप्रासादान्विनिवेशयेत् षड्द्वारुकंचकर्त्तव्यंतेषामंतरसंश्रयं ततोर्द्धभागिकोनि
निःकर्त्तव्यासर्वतोबहिः भद्रेभागायतोभद्रंविनिष्क्रांतश्चतुर्हरः चतुष्कोभागिकालिंदद्वयेनपरिवेष्टितः तृभाग॰
विस्तृतंभद्रंतद्बहिर्भागनिर्गमं भागिकंप्रतिभद्रंचतुष्कुर्याद्युभयतःसमं भागार्द्धबाह्यतोनिर्गतभद्रस्यपरितोभवेत् वि॰

विधातव्योदिदृक्षायंचतस्रश्चपि पिलासस्तबकोनामप्रासादोयंप्रकीर्त्तितः कर्णप्राग्रीवकोद्वौद्वौशाला
ग्राग्रीवकोयदा स्यातामध्यस्तदाकीर्त्तिपताकःपरिकीर्त्तितः कीर्त्तिपताकःअस्पेवपीठेनिर्मुक्तशालाभिःप
रिवृतिः अन्योशालंसंवहेयुरासावेवदीयते कर्णप्रासादकोपेतःकोणैःशालोज्झितेर्युतः प्रासादसुंदरोज्ञेयस्त
दानुवनमंडनः एतेप्रोक्तास्तलछंदाज्ञेयात्मंचरणादिकं भूमिमानादिकंयच्चनन्सवपृथ्वीजयवत्वेव दत्तोंक।
थतेलक्ष्मक्षोणीभूषणवेश्मनः पंचपंचाशताकृतेःकल्पतेचतुरस्रके विनक्षेचाष्टभिर्भागश्चतुष्कोभागिकः
स्मृतः चतुर्भिरन्वितस्तंभैरलिंदश्चास्यभागिकः युक्तोद्वादशभिस्तंभैर्विंशत्याद्वितीयकः स्यादष्टाविंशतिश्च
रस्तृतीयश्चाथलिंदकः भित्तरप्यर्धभागेनसार्द्धभागंविनुच्यते भागपंचकविस्तीर्णेभद्रंभागेन--नितं तन्म
ध्यभद्रमन्यच्चभागतृतीयविस्तृतं भागेननिर्गतंकार्यंभद्रमन्यत्ततोपिच भागेनविस्तृतंकार्यंभागेनापिचनिर्ग
तं दिक्षुसर्वासुकर्त्तव्योविधिरेषास्यसिद्धये मध्यस्तंभेश्चतुःषष्ट्यासंयुक्तंसारदारुजैः प्रतिभद्रंधरैःकार्यमष्टा ७८
दशभिरन्वितं षट्त्रिंशतमेवंस्याद्भद्रभागैरिहसर्वतः चतुर्द्वारमिदंकार्यंयशकीर्त्तिविवर्द्धनं क्षोणीभूषणं

पृथिवीतिलकस्याथलक्षणंपरिकीर्त्यते चत्वारिंशत्करक्षेत्रेभागैर्भक्तेर्धषष्टकैः भागिकःस्याच्चतुःकांतश्चतुः
स्तंभविभूषितः अलिंदोपिचगेनस्तंभैर्द्वादशभियुतः विंशत्याद्वितीयोपिभितिस्यादस्यपादिका कर्णप्रासाद।
कोभागैःस्त्रिभिःस्यान्निर्गतायतः अस्यभद्रंचयत्कार्यंभागंनिर्गमविस्तृतं कर्णप्रासादयोर्मध्येभागपंचकविस्तृ।
तं भागेननिर्गतंकार्यंभद्रंतस्यापिमध्यतः भागस्तृतयविस्तीर्णभागेनैकेननिर्गतं भद्रस्यापिमध्येन्यत्भागेनाय
तंनिर्गतं स्तंभाषट्त्रिंशदंतस्युभद्रेष्वष्टौशतद्वयं अथातःश्रीनिवासस्यलक्ष्मणंसंप्रचक्ष्महे पृथ्वीतिलकवन्म।
ध्येमेतस्यपरिकल्पते सपादंभागसुत्सृष्टःभागस्तृतीयविस्तृतं भागेननिर्गतंवास्यभद्रमाद्यंप्रकल्पयेत् तस्या।
पिमध्यवर्त्तन्यभागंनिर्गमविस्तृतं अन्वितंदशभिस्तंभैः सुदृश्यस्तद्विधीयते सर्वास्वपिचदिक्षेवंविधेयाकृतेन
द्रकल्पना अस्यषट्सप्ततिःस्तंभावत्येकत्रसंख्यया प्रतापवर्द्धनस्याथलक्ष्मसंप्रतिसुश्रते पंचविंशतिहस्तो
त्सेधार्द्धभागत्रयांकिते मध्येचतुष्कोभागेनचतुर्भिःसंभृतोधरैः अलिंदोभागिकश्चास्यस्तंभैद्वादशकान्वितः पा
दिकाभित्तिरत्तस्यभद्रंचास्यप्रकल्पयेत् भागनिर्गमविस्तारं चतुस्तंभंविभूषितं विद्धियेपसमग्रासुदक्षुकार्यास्य

सिद्धये स्तंभैर्द्वात्रिंशतायुक्तोवर्जितंतरघोयंभवेत् धराणांचैवसर्वेषांचतुःषष्टिःप्रकल्पतां अतोलक्ष्मीविला
सस्यसम्यक्कृलक्ष्माधुनोच्यते प्रतापवर्द्धनस्येवमथमस्यप्रकल्पयेत् प्रतापवर्द्धनसंपर्वनोथेतदीरितं किंत्वस्य
प्राच्वभद्राणिभद्राणामेवकारयेत् कोणेषपिचभद्राणिपार्श्वयोरुभयोस्तथा भागस्यनिर्गमोप्येषाविशेषोस्मादय
मतः भद्रसस्यदशस्तंभैर्मध्यंधोरणनिर्धरैः चतुद्वारंभवेदेतदिष्टयाक्षणमथगं द्वारमन्यद्विधातमंस्वपदेस्याच्चु
शोभितं भूमिभिःसार्द्धपञ्चभिर्विधेयःक्षोणिभूषणः अद्वाष्टमाभिश्चभवेत्पृथ्वीतिलकसंज्ञिकः स्यात्सार्द्धपंचमा
भिस्तुश्रीनिवासोत्रभूमिभिः लक्ष्मीविलासंसंज्ञोर्धपंचमीभिर्विधीयते प्रतापवर्द्धनारव्योर्द्धचतुर्थीभिर्विधीयते रा
ज्ञांपृथ्वीजयादीनिनिवासभवनानिच क्षोणीविभूषणादीनिविलासभवनानिच यास्युक्तानिनिवासायविलासाय
चभूभृतां तेषांपृथ्वीजयादीनांद्वारमानमथोच्यते चतुःपंचाशदंशोयोविस्तृतःसकरत्रयः सद्वारस्योदयःप्रोक्त॰
स्तदर्द्धेनास्यविस्तृतः स्वोदायस्यत्रिभागेनपिंडस्तंभेषुशस्यते स्यात्सप्तविंशतितमःसपादःसचतुष्करः गृहभागो
भवेद्भूमिःप्रथमाराजवेश्मनां भूछायेनवधाभक्तेनदंशकचतुष्टयं निर्गमंछायकस्यांशद्वयंपादोनमुच्छ्रय तथा

नराणीकार्या—छाद्यकोच्छ्रायनिर्गता हीरग्रहणपीठार्थबाहुल्यासाप्रशस्यते तस्मात्स्वमेवबाहुल्यंपादोनंविस्तृतीः
समा अंतरावणिकातुल्योभद्रजायाविनिर्गमः स्वनिर्गमात्तथाचास्याः सपादःस्यात्समुच्छ्रयः भूम्युच्छ्रयनवांशस्य
पादोस्याःपिंडमिष्यते भूनवांशत्रिभागोनोभद्रजायाश्चविस्तृतिः लुमामुजस्यस्तंभार्द्धविस्तारपरिकीर्त्तितः त॰
ऋंशादग्रविस्तीर्णामूलेसार्णांशयुग्भवेत् तुंविनीजंविनीहेलाशोभाकोलामनोरमाः आधातावेत्यमुःप्रोक्तास्तू
मासप्तमनीधिनिः ऋजुःसालंविनीतासामाध्मातकर्णगास्मृताः अंतराजेक्रमेणस्युःपंचन्याःपरिकीर्त्तिताः
स्तंभेनिरध्यान्मदलाछाद्यंधनुर्नृहस्तांशुभं स्तंभाभावेपुनर्न्यस्येत्कुड्यपरेपितांसुधीः सप्तपंचाथवातिस्रोमत्त्वछा
द्येषुमास्मृताः कोणेषेतास्मान्योन्याःकर्णजाःप्रांजलाःसमाः छाद्येकर्णाक्वचित्कार्यामकरानन्भूषिताः तेपिवि
द्याधरोपेताःक्वचिन्मगजतुंडिकाः संकुचिकस्यस्तंभस्यप्रविभज्योदयंत्रिधा तत्रभागद्वयंकुर्यात्भागानर्द्धच
तुर्थकान् तत्रपादोनभागेनराजितासनकंभवेत् ततःसोत्कालकावेदिसार्द्धभागाविधीयते कुटागारसमा॰
शार्द्धेकार्योत्रान—पट्टकः सस्यादभागेविस्तारोभागोच्चंमतवारणं स्वोदयस्यत्रिभागेनतीर्यक्कार्योस्यनिर्गमः

समः ६ पूपकैः करणायाभिः सुपक्वैरपिशोभितं वेदिकादिकमप्यस्यरूपवन्नितंशुभं आपसीभिः शलाकाभिः कीर्ण
कैश्चहरीक्षुतं एतानिपंचदशराजनिवेशनानिपृथ्वीजयप्रभृतियानिनिरूपितानि योलक्षणेनसहितंपरिमाणमे
८० पांजानातितस्यनृपतिः परितोषमेति इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारा
परनाम्निवास्तुशास्त्रेराजगृहाध्यायोनामत्रिंशः ३० अथप्रस्तुतेशालाप्रमंडलचक्रशक्रमेत
ज्जगत्त्रयंयंत्रमलक्ष्यमध्यं भूतानिबीजानिखिलानिपिंडप्रकल्प्यसंततंभ्रमस्मरन्नित्यवोमात पंचाभाया
मभूमोयथावत्प्रकृमागतं धर्मार्थकाममोक्षाणांयदेकमिहकारणं यदृछयाप्रवृत्तानिभूतानिसेवनकर्मना नियो
म्यास्मिन्नयतियत्नेषांत्रमितिकीर्तितं स्वरसेनप्रवृत्तानिभूतानिसुमनीषया कृतंयस्माद्यमयतितद्यंत्रमितिस्मृ
तं यस्यबीजंचतुर्धास्यात्क्षितिरापोनलोऽनिलः आश्रयत्वेनचैतेषांवियदस्तुप्रयुज्यते निलःकोश्चिन्नसूत्रधारे
स्तेचसम्यग्नजायते प्रकृतापार्थिवस्तत्रापांचतत्रक्रियाभवेत् पार्थिवचादयमतोनकदाचिद्विभज्यते इत्यलाद ८०
ग्निजंहियद्यस्यपरिकल्प्यते तदाविरोधीनैवास्यपावकोनोपपद्यते गंधाद्वहेर्विरोधाच्चस्थितापार्थिवताबला

त् आत्मैवबीजंसर्वेषांप्रत्येकमपरांण्यपि एवंनेदानवंत्येषांभूयांसःसंकरान्मिथः स्वयंवाहकमेकंस्यात्सकृत्ये
यंतथापरं अन्यदंतरितंवास्यंवास्यमपराण्यपि एवंनेदानवंत्येषांभूयांसःसंकरान्मिथः स्वयंवाहकमेकंस्यात्स
कृत्येयंतथापरं अन्यदंतरितंवास्यंवास्यमन्यच्चदूरतः स्वयंवाहमितीत्कृष्टंहीनंसादिनरत्रयं तेषुशंसंतिदूरस्थ।
मलक्ष्यंनिकटस्थितं यद्युत्तमलक्ष्यंपदेकंबहुसाधकं ८तदन्यदपिशंसंतियस्माद्विश्रमयत्कृत्णां एकास्वीया
गतिश्चित्रेवास्तुकेस्मृता अरघ्रहाश्रितेकीलेदृश्यतेदृश्यमप्यदः श्लंगनिहयवशात्वैचित्र्यंकल्पयत्स्वयं अलक्षि
तावित्रितंयस्माद्यंत्रेषुशस्यते अन्यस्मादंतरोत्पत्तेर्यीद्वितीयंमध्यमन्विदं द्वयत्रयादियोगेनेचतुर्णामपियोगः ८
अंशांशभावाद्भूतानांसंख्यैषामतिरिष्यते यःसम्यगेतज्ज्ञानातिसपुमान्नवतिप्रियः प्रमदानांचनृपाणांचप्रज्ञा
नांचमतस्यच लाभंक्षांतिंचपूजांचयशोमानंधनानिच प्राप्नोतिकिंकिनपुमान्यइदंवेत्तितत्त्वतः गृहमेकंविला।
सानामाश्चर्यस्यपरंपदं रतेरावासभवनंविस्मयस्यैकमास्पदं यथावद्देवतादीनांरूपचेष्टादिदर्शनात् नास्तुष्यंत
यतस्तुष्टैःपूर्वैधर्मप्रकीर्तितः नृपारितोषार्थस्यादार्थैःकामप्रतिष्ठितः चित्तैकाग्र्यस्यनिष्पत्तिर्मोक्षश्चास्मान।

दुर्लभः पार्थिवंपार्थिवैर्बीजैःपार्थिवंजलजन्मभिः तदेवतेजोजनितैस्तदेवमारुतोद्भवैः आप्यमाप्येस्तथाबीजैरा
निलैरपिवह्निजैश्चमरुज्जातैःपार्थिवैरारुणैरपि मारुतंमारुतैराप्यैःपार्थिवैरानिलैस्तथा वह्निजातेपिबीजंस्या
त्तत्सतःसोपिचवानले पार्थिवानांभवेद्बीजमाप्यानामपिवारणे शतिबीजानिसर्वेषांकीर्त्तितान्यखिलान्यपि कु
डंकरणसूत्राणिभारगोलकपीडनं लंबकारेचचक्राणिविविधान्यपि अयस्तान्रंवतारंचचपुसंविप्रमर्दने का
ष्टंचचर्मवस्त्रंच स्वबीजेषुप्रयुज्यते ऊर्द्धकःकर्तरोयष्टिश्चक्रमरकस्तथा शृंगावलीचनाराचस्वबीजान्योर्ध्वरेवि
धुः तापजतेजनंस्तोमक्षोभश्चाजलसंगजः एवमाद्यान्निबीजानिपार्थिवस्यप्रचक्षते धारावजलभारश्चपयसोन्न
र्णंतथा एवमादीनिभूजस्यजलजानिप्रचक्षते यथोक्तायोयथाधिक्यंयथानीरंध्रतापिच अत्यंतमृद्गामिच्छं
स्वबीजान्ययसःस्थिता मस्तस्यभवेद्योगोरेणुराहुकैश्चप्रतिष्ठिता धमनिकाद्येदृत्याद्येर्विजनाद्येश्चकज्जकर्णादि।
भिरुक्तः स्थाणितोगालितश्चायंबीजंभवतिभूभवे काष्ठंमृतिश्चतोहंजलजेपार्थिवंभवेत् अन्यदंभसदप्यस्तु ८१
तिर्यगूर्द्धमधस्तथा बीजंस्वकीयंभवतिमंत्रेषुजलजन्मसु तापाद्यंपूर्वकथितंवह्निजंजलजेभवेत् संग्रहानश्च।

दत्तस्यपूरितःप्रणोदितः मरुद्बीजंचमायातियंत्रेषुजलजन्मसु चक्रिजातेषुमृतास्रतोहरुक्मर्दितरुहो पा।
र्थिवंकथयंतीहबीजंबीजविचक्षणाः वह्नेर्वह्निर्भवेद्बीजमाप्यआपस्तथाभवेत् आग्नेरुत्पादिनिःप्रोक्तैर्मरुच्छ
तिबीजतां प्रत्येपकंचजनकंप्रेरकंग्राहकंतथा संग्राहकंचभूतानंबीजंस्यादनिलोद्भवैः प्रेरणंचाभियातश्चविच
र्त्याभ्रमणंतथा जलजंमारुतोत्थेषुबीजंस्यादितिसम्मतं संगृहीतस्यतापाद्यैर्यानिपावकजन्मनि प्रकीर्त्तितानि।
नीत्येवभवंतिपवनोद्भवैः प्रेरणंचाभियातश्चवितःसंगृहीतश्चजनितश्चसमीरणः आत्मनोबीजतांगछत्येवमन्य
त्प्रकल्पयेत् भूतमेकमिहोद्भूतमन्यद्धीनंततोऽधिकं अन्यद्धीनतरंचान्यदेवंप्रायोविकल्पिते नानाभावाभवंत्ये।
षांकस्मान्नकार्त्स्न्येनवक्ष्यति निष्क्रियाभूःक्रियाचंयेशेषेषुसप्तजंचिषु अतःप्रायेणसाजन्यात्क्षितावेतत्प्रयत्नतः सा
धम्यरूपवशात्संनिवेशोयतोभवेत् यंत्रणामाकृतिस्तेननिर्णेतुंनैवशक्यते यदावद्बीजसंयोगसौम्यिष्यस्त्र।
क्ष्णतापिच अजक्षतानिर्वहणंलघुत्वंशङ्खीनता शङ्खेसाग्रेतदाधिक्यमगाढता बहनीषुसमस्ता
सुसौम्यिष्यंचास्त्रजन्मनिः यथानिष्टार्थकारित्वंजयतोजयगामिता रुष्टकार्येर्थदर्शित्वंपुनस्मकृत्वेसंहृतिः अ

समः नुत्वणनंनाहप्पंदार्ढंभसहूणनातथा चिरकालसहत्वंचयंत्रस्यैतेगुणास्मृताः एकंबहूनिचलयेत्बहुनिश्चा
स्यतेपरंसुश्लिष्टत्वमलक्षत्वंयंत्राणांपरोगुणः अथकर्माणियंत्राणांविचित्राणियथाविधिः नविस्तरान्नसंक्षे
८२ पात्सांप्रतंसंप्रचक्ष्महे कस्यचित्साक्रियासाध्याकालःकस्यापिकस्यचित् शक्तःकस्यापिचोष्ट्रयोरूपस्यशौचक
स्यचित् क्रियातुकार्यस्यवशादनंताःपरिकीर्तिताः तिर्यगूर्द्धमधःपृष्टेपुरतःपार्श्वयोरिवि गमनंसरणंपात।
इतिभेदाःक्रियोद्भवाः कालोमुहूर्तकाष्ठाद्यैर्मिलोभेदैरनेकधा शक्तविचित्रसुखदोरतिक्रीडोषणस्तथा उष्ट्रा
यस्कजलस्यस्यात्कश्चिद्भूतेप्रशस्यते गीतंनृत्यंचवाद्यंचपटहोवंशएवच वीणाचकांश्यतालस्तन्मिलाकरतापिच
यत्किंचिदन्यदप्यत्रवादित्रादिविभाव्यतेसमस्तमपितद्यंत्राज्ज्ञायतेकल्पनावशात् नृत्येतुनाटकंचोष्ट्रस्तोरंगा
स्यमेवच राजमार्गश्चदेशीचयंत्रात्सर्वंप्रसिध्यति तथागत्यनुगाचेष्टाविरुद्धायास्तुजातितः ताःसर्वाअपिसं।
ध्यंतिसम्यग्यंत्रसाधनात् भूचराणांगतिर्व्योम्निभूमौजलचरागमः चेष्टितान्यपिमर्त्यानांतथाभूमिस्पृशामि। ८२
व जायंतेयंत्रनिर्माणाद्विविधानिश्रितानिच यथासुरजितादेवैर्यथानिर्मथितोबुधिः हिरण्यकशिपुर्दैत्यो नृ

सिंहेनहतोयथा धावनंहस्तियुद्धंचगजानामगडोपिच नानाप्रकाराचेष्टानानाधारा गृहाणिच द्रोलाकेल्यो
विचित्राश्चतथारतिगृहाणिच चित्रासनेचकुड्यश्चस्वयंवाहकेशवकाः सभाश्चविविधाकाराःसत्तामायाःप्रक।
ल्पिताः एवंप्रायाणिचान्यानियंत्रात्सिध्यंतिकल्पनात् विधायभूमिकाःपंच शय्यापात्रादिवस्थिता प्रति।
प्रहरमयामुसर्पंतीयातिपंचमी एवंप्रायाणिचित्राणिसम्यक्सिध्यंतियंत्रतः क्रमेणत्रिशतावर्त्तास्त्राजेदंताभ्र।
मंतसो तन्मध्येपुत्रिकात्कस्मात्प्रतिनाडींप्रबोधयेत् वक्त्रेश्वदर्शनंतोयोवह्निमध्याज्जलोद्गतिः अवस्कृतोपिवस्क
त्वंवस्रुतोपितथान्यता निश्वासेनविपद्यातिस्वारोनायानिमेदिनीं क्षीरोदमध्यगाशय्याप्रतिष्ठाधफलाणाश्रता
गोलश्चस्वस्तिर्विहतःसूर्यादीनांप्रदक्षिणं परिभ्रमत्यहोरात्रांगृहाणांदर्शयन्गतिं गजातिरूपेरथिकरूपतां
गमितःपुमान् भ्रांतानाडीक्यानस्याःपर्यंतेहंतिभोजनं दीपिकापुत्रिकल्लीमाक्षीणंक्षीणंप्रयछति दीपेनेत्तं
प्रमृत्संतीनाजगत्याप्रदक्षिणां यावत्यरीयतेवारीतावत्यीवतिसंततं यंत्रेणकल्पितोहस्तीनतद्भछप्रतीयते
शुकाद्याःपक्षिणःकृत्रास्तज्ज्ञानुगमान्मुहुः जनस्यविस्मयङ्कतोनृत्संतिचपतंतिच पुत्रिकारागजेंद्रोवानुर।

गोमर्कटोपिवा बलनेर्वर्त्तनैर्नृत्यंस्तालेनहरतेमनः येनैवबर्त्तनाक्षेत्रंध्रियतेतेनतत्सयः यात्यायातिपुनस्तद्वत्
गर्त्तात्युष्करिणीष्वपि फलकेकानितिष्ठंतिधावंत्यनुमतानिच धातांददतियुध्यंतेनियोत्यश्वमनाश्वतं नृत्यंतिगा
यंतितथावंशादिन्वादयंतिच निरुद्धमुक्तस्यवशात्मरुतोयंत्रभांगभिः यावेष्टादिवमानुष्यस्ताएवान्यनकेवलं
कुष्करंयद्यदन्यच्चतत्तत्यंत्रात्प्रसिध्यति यंत्राणांघटनानोक्तागुण्यर्थनान्यतावशात् तत्रहेतुरयंतेयोमयोक्तानेते
फलोप्रदाः कथितान्यत्रबीजानियंत्राणांघटनानयत् तस्माद्यत्कीर्त्यतेष्वेषुनस्यात्स्वार्थोनकोसुकं वस्तुतःक
थितंसर्वबीजानिमिहकीर्त्तनात् अस्युत्संस्कृतियाप्राप्तेयंत्राणांकर्मनद्यथा यंत्राणियानिदृष्टानिकीर्त्तितान्यनुता
न्यपि नंद्यानियस्मात्तान्यतोविज्ञेयानुपदेशतः एतत्सुधीतोस्मात्तिः समग्रमपिकल्पितं अग्रतश्चपुनर्ब्रूमःक
थितंयत्पुरातनैः बीजंचतुर्विधंमिहभवदंतियंत्रेष्वेभोग्निभूमिपवनैःनिहतैर्यथावत् प्रसेकतोबहुविधहिवि
भागतस्तान्मिश्रैर्गुणैःपुनरिदंगणनामपात्स्यते किंमेतस्मादन्यद्भवतिसुखनेचित्रमपरं किमन्यद्यानुष्ठेभवति ८३
किंसुखाकौतुकफरं किमन्यद्यकीर्त्तेभवनमपरंकामस्यदनंकिमस्मात्पुण्यंवाकिंमिवचपरीतापशमनं एतत्पर्थ-

---

प्रीतिदावीजयोगेः संजायंतेयोजिताःस्वयोरेः भ्रांताभास्वाभासा--वास्तुकर्मोद्यमोधीः सामग्रीयंनिर्मलाय
स्यसोस्मिश्चित्राण्येवंवेत्तियंत्राणिकर्त्तुं ---मुक्तंयेगुणेःपंचरूपं जामंतेनंयत्रशास्त्राधिकारं येवाक्तत्त्वंयोज
येत्तत्रसम्य---त्तेषांद्यौसुखंवाहृणोति अंगुलेनमितमंगुलपादेनोद्धितंद्विपुटकंतनुहृ---विधेयमृजुम
ध्यगरंश्लिष्टसंधिदृढताम्रमयंतत् दारवेणुविहगेःतदन्यः---हृयतसमीरवशेन आतनोतिविचित्रमृदुश
ब्दश्रृण्वतांभवतिचित्रकरंच सुश्लिष्ट---हृयमेवहृल्लासरंभ्रमंतर्मुरजानुकारं अस्तंतथाकुंरलोर्युगेनमध्येस्फुरं
तस्य--भेयं पूर्वोक्तयंत्रेविधिनोदरेऽस्थिभेसव्यातलसंस्थमेतत् ध्वनिंततःसं--स्वंगक्रीडारसोल्लासक
रंकरोति अस्मिन्नशय्यातलविनिहितेमुखतिभक्ता--चित्रान्शब्दान्मृगशिशृणांयांतिभीत्येवमानकिंचैता
सांदयितमभिं---रिप्रेमभाजांप्रौढिःगछतधिकमधिकंमन्मथक्रीडितानि पटहमुरुजैर्वे---खोविषं
चयकाहलाडमरुदिविलेत्राघातोद्यान्मूत्यविज्ञान्यपि मधुरकं---कंयश्चिंचध्वनिंविदधतिजंतदिह।
विधिनारुद्धोन्मुक्तानिलस्यविनिर्मितं त--दारुरुमहाविहंगंदृढसुश्लिष्टनतुंविधायतस्य उदरेरसयंत्रमादधी

सम· त--वलनाधारमधोमेचातिपूर्णं तच्चारूदपुरुषस्तस्यपक्षद्वंद्वोच्चालप्रेक्षितेनानिले सुप्तस्यांतःपारदस्या
स्पशक्त्या चित्रंकुर्वन्नंबरेपातिदूरं दृत्यमेवसुरमंदिरतुल्यंसंचलत्पत्तयुदारुविमानं आदधीतविधिनाचतु
८४ रोंततस्यपारदभृतान्हृदकुंभान् अष्टकपालाहितमंदवह्निप्रतप्ततकुंभसुधागुणेन सोम्लोरुगित्वाभरत्वा
मेतिसंतप्तगर्जडसराजशक्त्या सृप्तसंधितमथायसयंत्रंतद्विधायरसपूरितमंतः उच्च

इदानींप्रक्रमायातंवारियंत्रंप्रवक्ष्यहे क्रीडार्थैकार्यसिध्यैवचतुर्थानक्रमेविदुः निम्नगंभवनिश्रेणी---
---र्दुस्तिनोज्झनं यंत्रतात्पुदयंत्रंस्याद्घटिकादिप्रयोजनं उच्छ्रायसमपातास्यंयत्रोर्ध्व---पयः जलाधार
गुणान्मुंचेगेऽदग्धस्तासमनाडिका यंत्रपातसमुच्छ्रायंपतितेछियतो--- तिर्यग्वात्प्रयात्यूर्ध्वसछिद्रस्तं।
भयोगतः पतित्वोच्छ्रायतस्तोयंतिर्यगूर्ध्वंमेत्पयां सछि---थोगेनतस्मात्मानसमोछ्रियं वाथांवापिचकूपेच
विधानतोदीर्घिकादिका विहितांयां---त्रगमयतितद्विद्योच्छ्रयसंज्ञितं कथितंदारुजमित्यस्यरूपंयंत्रसलिलंपा।
त्रसंज्ञितं पिब----हात्यंनिगदितमेतत्प्रायतुल्यस्यसलिलं सुनंगदेशेनीतंनिम्नेनवर्त्मनादूरे त्यनु---
---नंतदिहसमोच्छ्रायतंकुरुते धारागृहमेवंस्यात्यवर्षणारव्यंततोद्वितीयंच प्राणोयंत्र----नंद्यावर्तेन।
थात्मदपि प्राक्तनजनार्थमेतंनविधेयंयोग्यमेतदेवनिजुजांगस्नानांस----मेदंतुष्टिकरं सलिलाशयस्यैवि
धेःकस्यापाथाश्रित्यशोभनं दशेयंत्रोत्सेधाद्धि---नाडिकाकायजलनिविद्धिसद्मायंतमंसृणाबहिश्चनीरं
प्राः निगूरांभसिनस्या----गृहंकार्यसर्वाभिरोपधीभियुक्तहिरण्यपूर्णकुंभैश्च सविचित्रगंधमाल्यविनादितं

अल्ल---न्नोरुचेविचित्रैस्तंभैर्युक्तंहिरण्मयघटितैर्वारिजातोद्भवै कदाचिसुदारुदारुसमुद्भवं--पंडोर्छेरथवा।
शालकसुत्वप्रशास्तदृक्षोत्तैः शतसंख्यैर्द्वात्रिंशसंख्येयदिवापिषोडशभि---समन्वितं विंशतिसंख्यैर्बाभू
षितमतिरमणीयैश्चतुर्भिरपिवाविधातव्यं प्राग्रीवैरतिचि---त्रैर्वर्विभूषितंविधेः वेदिभिपरिकरितं को
णोतपालीभिरभिरामंरमणियशालभंजिक ---यंत्रशंकुकुविनक्तशोभंमिथुनैश्चवानराणां जंभकानिवाहै
श्चनेकविधिं विद्याधरमिथि---नरैश्चारणैश्चरमणीयंनृत्यद्भिःपरमगणैः शिरवंडिभिमंडितोदेशं कल्पतरु
भिर्वि---लताचत्त्रीगुल्मसंचयपरपुष्टपद्मदालीमराजमालामनोहारी प्रवहत्सकलश्रोतस्मुस्नि--नाडिकं।
मध्ये सच्छिद्रनाडिकायुतंनानाविधरूपरमणीयं सुस्निष्टनाडिकाग्रैस्तंभतुला--सतेपरितस--म्यक्त्वाद
दृतरविलेपनंवज्रलेपादिजाक्षासर्जरसरूपन्मेषविषाणोचूर्ण---अतसीककरंजतैलप्रविगाढोवज्रलेपः
स्यात् दृढसंबंधहेतोयतप्रदेयोष्टकः कदाचिद्वा श-----श्लेष्मान्तकसिल्ककतैलैःप्रलेपश्चायतदुस्थियं। ८६
यंत्रेणभ्रांतजलेनाथतदनिक्तवा चिघ्रानुपातस्य---शयेनृपतयेऽपतिः कार्यान्तास्मिन्कुरिणांमिथुनान्य।

सितोंबुकेसियुक्तानि अन्योन्यपुष्करो--करमयपिहितनयनानि वर्षानुक्तंवाकिंस्मिन्प्रीतिमतिप्रतिगजंगजो
वीस्यांदृक्कूटमे---स्तेर्मुदमुंवज्रलेपः कार्यः स्तनयोर्युगेनसजलौजलधारेणतत्रकामीककार्यास्त्री अनंदोस्तु
--निचसलिलकणान्यत्नतिः कांचित्नाभी-हृदनदिकामिवविनिर्गताकापिविभ्रंनीधार्णकायशुलीनरवांशुनिरि
वयोपितसिचनीकार्याएवंप्रायश्चित्तानस्वभावचेष्टावहुश्चरमणीयात् क्षोभानिभायकुर्याद्दाश्चर्यनरपतेःस्तप।
तिः मध्येतस्यविशेयंसिंहासनमत्तहेममणिघटितं तत्रासीदत्तभरपतिरवनिपतिश्रीपतिर्हरः स्तायात्कदाचिद।
स्मिन्नंगजगीतैर्विवर्द्धितानंदः वादित्रानाद्यनिपुणैर्निषेधमानणःसुरेंद्रइव यएतस्मिनदिग्वपिवुद्युनद्यमिअति
करेस्तुचोधारानोधास्मिस्कटमारसलिलधारेनरपतिःसुखेनास्तोपश्पंविधजनशिल्पानिस--भवेतनमर्त्यविंत्यपः
क्षितिक्षतिनिवासःसुरपतिःजलदकुलाएकयुक्तंपूर्ववदन्यहंसंमारचयेत् वर्षोधारानिकरैः प्रकर्षाणारम्यानद
ध्रौति प्रतिकुलमस्मिन्कार्यादिव्यालंकारधारिणःपुरुषः विधिनाप्रयत्नरूपाश्चत्वारः सप्तवासुरदायंचेणसमो
ष्टायेणतानचतुर्थनवते वातपुरुषान् ऋजालाक्तासवमंभोसिपूरयेदिमलैः सलिलप्रवेशरंधान्यस्थितान्य।

सम· पिधायतत्रपुरुषाणां अंगानिवारिमाक्षान्यखिलान्यथमोचयेत्तेषां सलिलंसवक्त्रमालंकारप्रतिमोधसोचनैः
पुरुषः सुंचतिस्वेष्ठममीविचित्रपतैनचित्रकरं इन्तुमिमवारिधारात्समिदस्यानघ्यंतरेणवासलिलं व्यंतरतोवा।
८७ स्वछंप्रवर्षयेदितिमहचिन्नं इदंनानाकारंकुलयुवनमाद्यंरतिपतेर्निवासश्चित्राणांमनुकरणमेकंजलमुचं पयः
पानेश्रोष्मंरतिकरष्टमिरथार्कसंरंभेर्यावोरणमिर्वाकुर्यान्मनोहरंगृहमिहद्वितलंभवेद्वैर्युतचतुर्भिश्चतुरस्रंतर्वनिति
मिसंयुक्तं ईलीतोरणयुक्तंकर्त्तव्यंपुष्पकाकारं तस्योपरिमध्यगताप्रागणवापीदृढाविधातव्या शतद्वयविस्तृत।
भूषातन्मध्येकर्णिकार्या तत्कोणेषुचतुष्वपिरमणियादारदारिकाकार्या मध्यांबुजनिहतःदृशःसालंकारांश्चैसं
श्रृंगाराः पूर्वोक्तयंत्रयोगात्पद्मासीनेवसुंधराधिपतौ भृंगारामलवारिभिरंगणवापीभृत्येश्चुततः तामातिभृत्वावा।
पीतत्सलिलंतदनुपद्मगर्भगतं साद्यत्कगंधरोध्रवरोहतिसर्वतोनियतं सुरवपत्रंसमुकीर्णरूपैश्चित्रैर्मनोरमै
अखिलैरंगैर्वारिविमुंचतिनासास्त्रश्रवणानेत्राद्यैः प्रणालरंध्राभवनिमिरमलुद्भुतनरांस्तिर्द्वत्रेयस्यक्षिति ८७
पतिलक्ष्यांगणभुविकरोत्येतद्वैसंस्थपतिरपिवृद्धाचतुरयाजगत्पतोद्भवथधिकमहतीयोक्तधियां चतुर।

रस्यतिगंभीरावापीकायमिनोरमासुदृढागर्भगतंगृहमस्याकर्त्तव्यंतिप्रसंधितः विहतप्रवेशनिर्गतिसुरंगया।
धोनिवेशितिद्वारंविदधीत चारुरूपैः प्रवर्षकेअसिंहमपरिष्टात् चित्राध्यायोदितवर्त्मना ततोलंकृतंचचित्रे।
णतस्यविधेयंमध्यंसलिलाधिपवासस्काशंउर्द्वविनिर्यामिताभ्यैस्तत्पद्मकंदकोभूतिः साष्टिदलकर्णिकागतदि।
नकरविनिर्मितोद्योतं आपूर्यैकत्वेनुचपातांबुधिमिरमलकमलपर्यंतं विधिनासुनैवसम्यक्प्रविधायमनोर।
मंभवनं ननारूपकयुक्ताउपरि चितनमंगनोरणद्वारं शालानिराघ्रतानिश्चतसृषुदिक्षुततशोभं कृतम
शफरीपक्षिनिपरिचांबुसंभवैर्युक्तैः कुर्यादंभोजवनीवापींमहार्हयोगेनासोमंतमुख्य पुरुषाराजाज्ञाजघंसंश्च
यास्तत्रापरराष्ट्रागतदूतास्तिष्ठेयुर्निहितमिहनिभृताः अथसयथार्विधसलिलेक्रीडांपूर्वोक्तमार्गरूपाणां दृष्ट्वा
मुदिनंकुर्यात्सर्वेकारोहणंभूपतिसम्मतत्रस्थितस्यनृपते परिवारितस्यवरांगनाभित्यजलमृन्मधास्निपानाजसघ्न
नियथाभुजगेश्वरस्यनिसीमसंभृतरतिर्नवतिप्रमोदं पूर्वोक्तवापिकायांमध्यस्तंभैश्चतुर्भिरूपचरितं मुक्तप्रवा
त्युक्तंपुष्पकमथकारयेत्तटं वापीपरितःपुष्पकमापूर्यसुनिर्गमाभिरथसुदृढंगर्भः स्फटिकमिनिमिरुप

हितशोभंसमंततःकुर्यात् कुर्वीतनम्रसचिवैर्विज्ञासिनोभिश्चसार्द्धमवनिपतिः क्रीतोत्तंतरयनोभिर्गजनोन्म॰
ज्ञानैःक्रीडों एकत्रमग्नैरपत्रदृष्टैःअन्यत्रस्थालिलेनदृष्टैः क्रीडत्सलंकेलिकरैःसहायैर्नृपसुखंमज्जन
पुष्करिण्यं वापंतलस्थितमथत्रपयानम्रमाछादि तस्तनभरंकरपल्लवेन गाढावसक्तवसनंजलरोधमुक्ता॰
वालोकतेप्रणयनीकुमत्रधनः रथदोलादिविधानंदारचिमनिदधाक्रेवयंसम्यकयंत्रैश्चभ्रमणकर्मप्रकीर्त्तितं
पंचमंयतत् तत्रवसंतप्रथमोमदनविलासोवसंततिलकैश्चविभ्रेगकस्त्रिपुराख्यः पंचैतेतेलकाःकथिता नि॰
खनेचतुस्तंभानसमेकसत्रोपगान्त्रनुसुरूढंसदृशांतरांधरंत्रीवसनः सुष्टेपीठगतान्प्रासादस्योक्तदिशिक्ष्र प्र
वदशात्द्विवितांष्टकरदैर्घ्यंभूमिगृहंरमणीयं तदर्हतोविहितगांभीर्यं तद्गर्भतलस्तंभोत्सेहमयाधारसंस्थित॰
कार्यः श्रमसहितःपीठयुताग्रस्तश्चष्ठादकपुत्रानिः संस्थाप्योपरिपीठस्यकुंभिकामतिरहांविभक्तांच धनुरुछ्रि
स्तोत्तुंगुष्टनिमरवेष्टयेद्भैः स्तंभानथभूमिकोछ्रियः नस्योर्द्धकल्पयेन्नितांतगूढं निधीनवेष्टतोर्द्धपदयुतंस्तं ८८
भशीर्षेच क्षीरग्रहणपर्यंतंमदलागजथोर्षकाविधातव्या सुरूढापन्नरभितामनोभिरामायथाशोभं पट्ट

स्योपरिकार्याचतुश्चिकाक्षेत्रमावतोभीष्टात् तस्याश्चिक्षेसुपरिविधेयस्तत्रबंधोऽटतरन्यासः स्तंभैर्द्वादशभिरथ
क्षेत्रेयुक्त्यासमुछ्रितैर्नमे रूपवतीकोणस्थितिरथिकाभ्रःप्रथमिकाकार्या मध्येभ्रममश्चतस्यागर्भस्तंभःप्रतिष्ठित
ःकार्यः क्षेत्रप्रमाणवशतस्तोपश्चोछादयेत्पट्टैः रथिकाग्रि-खाग्रेषुचफलकांतरणस्यदतद्धुपरिष्टात् भ्रमव
क्रकाणिन्यसेन्मवैधैस्तंभेचपंचैव अतउपरियथाशोभंहिभूमिकापुष्पकाकृतिःकार्यामध्यस्तंभाधाराकृतक
लशविभूषणासिरसि स्तंभेस्याद्भ्रमितेभ्रशंभ्रमंत्यहंभूमिकातत्रकयुक्तापरस्परंचक्रयंत्रेण वसंतरथिकाभ्र
मेसमधिरूढवाराशनीपरिभ्रमणंसंभ्रताभ्यधिकविभ्रमंभूपति करोतिनयतोभ्रवस्त्रिदशधाम्नियकीर्त्तनं व
संतसमयेभवत्तमरैलकीर्त्तिधामेधसः आरोप्यस्थिरमेकंस्तंभंभूमिगृहादिरहितयमाहस्तवतुछोछुयाका॰
र्योपरिभूमिकाचास्यमध्येभ्रमरकयुक्तंशेषंपूर्ववदिहाचरेदखिलं पुष्पकमपिचस्तंभेशिथिलंकलशाछ्रितंकुर्यात्
तस्योपरियोवाचतुरासनसंयुताविधानव्या यैतास्तंभोकायोस्तंभेनमूलबलोतत्र एवंपुष्पकभूमिकांतरतलस्था
पीनिगृहोजनयाचक्र-भ्रामकयंत्रकचक्रनिकरंसम्यक्रमाच्चालयेत् स्कावत्तारथिकासनामृगदृशस्तत्रस्थि॰

नाशुथके कामावासक्तुलहार्पितदृशोभ्रांतिसर्वाअपि अथकोगतांस्तंभांश्चतुरोनिवेशयेन्नूनसदृशांसु
श्वसुषीरसंस्थामांतरेभेदिनोवंसतः तेषामुपरिसतांतरसंयुक्ताभूमिकाविधातव्या रथिकास्तत्रचतस्त्रोजायंते
८९ पूर्वपूर्वयुक्तानिः पूर्ववेदिकांस्थानतुपरियथार्हंभूमिकाकार्या सुश्लिष्टादारुसंधानामत्यभ्रमरवास्यात् अ
न्योन्ययंत्रपरिवृद्धनदोत्यमाननशेषचक्ररथिकाभ्रमणानिरामं प्रविधायरंगभूमिंप्रथमाशाश्रांतकभद्रेषुभवं
तिसंयताभ्रमराः अतउपरिभ्रभूम्याभ्रमरभ्राष्टासर्मकार्या रेखासुद्वाकार्यावहिरंतश्चिंचिताश्चाम्या पीठंयुग
भ्रगजास्ततोभूपराभूमिकाःकार्याः पीठस्यमध्यसंस्थैरन्योन्यारानियोजितैः चक्रैःसर्वोवेगाभ्रांम्यंतिसांतनविभ्र
मेभ्रमरां दोलासतोविहितवारवधूक्तानिचित्रेणयस्त्रिदशथामसुविभ्रमेण पृथ्वीपतिर्मुदमुपैतिसमुत्सवंती
भीकीर्तितमानसुवनत्रितयेपितस्याचतुरत्यथक्षेत्रं क्षुत्वाशैर्भाजितंततोष्टाभिः कोणैःशेषेस्त्रिश्चतुरस्रंक
त्वयेद्वयं तद्विगुणेमूर्द्धनेवतस्यभूमिकाभागसंख्याकार्याः तत्राद्यंशचतुष्केनभूमिकास्यात्समुद्गयतः यत्रा
ष्टषड्भैर्भागत्वर्जिताभूमिकाउपरिपुपिरि क्रमशोभवंत्यधेवंतास्तिस्रोर्धसंयुक्ताशेषांशोयुक्ताद्यंदाचाचतुरं

चकायताकार्याचतुर्भूमोकार्यैसपदचतुर्भागविस्तारे रंगस्यदोद्यनुविद्वितीयतृविकोणगस्तथारथिकासुः
भद्राकृतियुक्तादोलाअपितत्रमणाया कोणेष्वथासनान्यर्द्धवास्तुकेपिभ्रमःकार्यः दोलारथिकेचतुरासने
भ्रमेसनोभवेत् त्राआसनमिहुत्कथितंयुवतेःस्तनंयदेकंस्यातनिरिवलांस्यपिभ्रमणसंसु चक्रंवनानिविभ्र
तीभ्रमणंयत्रासनानि सरहभ्रमस्तुक्तोपराधिकायाष्टस्वर्धमधस्ताभ्रमचक्रंयोजयेदेकं नत्रलघुचक्रारक।
वृत्तिःसंलग्नाःकीलकावृताःकार्या तुल्यांतरासमस्ताप्रजयश्चक्रारवृतगतारथिका लागमस्त्रिचक्रमसंत।
ग्रायर्यप्राणि आसनाधारपट्टीनोरथिकाचक्रयोजितात् अधःसमंतरान्कुर्याच्चतुश्चिरवाग्रचक्रभ्रमरस्यच
क्रारकविनियोजितंकार्यं षष्टिचतुष्टयमस्मिन्त्रिचक्रचक्रद्वयोपेता उर्द्धद्वितीयभूमेस्तृतीयभूमेरथांतरंकुर्यात्
नियतरंथिकासुषष्टिभ्रमसंलग्नानिर्यत्राणिषष्टींतनश्चतस्रोद्विचक्राद्वनरचक्रयोन्यसेत् प्रातंचक्रद्वयेको।
क्षारथिकाचक्रयोश्चोरपरिवर्तकान् नद्वितीयभूमोदोलागर्भेसमंतरेषष्टीलग्नेतथैकचक्रेयाम्योत्तरचक्रयोर्नन
स्यत् नद्रथाभूकोणरथिकायुलग्नाचक्रसंसक्ता षष्टीस्तनश्चतस्रोद्विचक्राद्वनरचक्रयोर्न्यसेत् प्रातचक्रद्व।

समः येकोणरथिकाचक्रयोजिता दोःजागर्भगतायष्टिस्तिर्यकार्यापरापूर्वभद्वारंकुर्यात्सोपानरोजितमधस्तात् गर्भा
न्यश्चिभागेनिवेशयेदेतोदोसांअन्योन्यंचकम्भनमिष्टासुक्तिंविधानतःसम्यक् ज्ञात्वाप्रयोजनीयशाग्रवहंमंदा
९० वहनंवा एवसमासेनयथा भवनमार्गकीर्त्तितः स्फुटोस्मात्रिः अन्येष्वपिकर्त्तव्यःसम्यकभवनहेतवेतत्र स्तंभा।
दिभद्रंडाणांविन्यासेःकल्पितंडदेः श्लोक्षश्लिष्टसंधि-बंधं-नंतथादीर्घमुख्यधरैःपेरिवारितमप्यतित्वकैःस
मंततःसिंहकर्णसंयुक्तंत्रिपुरंसम्यकुर्याद्विचित्ररूपकैश्चित्तैः बुधाङ्कतैःपूर्वयंत्रेश्चयुक्तयंत्राध्यायंविनयःस
म्यगतं प्राप्नोत्यर्थान्वन्छितान्कीर्त्तियुक्तान्सत्यापात्रेरत्नसंपूज्यतेच एतद्वादशराजचक्रमखिलक्ष्मापाजभू
ज्ञामणेर्दोस्तंभ प्रतिबधदार्त्तिपरितोयस्यष्ठयाभ्यामति सश्रीमानभूवनैकरामनृपतिर्देवोवधनः श्रुतयंत्राध्यायं।
मी----स्वबुद्ध्याविरचितेयंत्रैःपपंचेसहा श्रीतिथ्रीसमरांगणशास्त्रेयंत्राध्यायोनामसेकत्रिंशत
मः ३१ लक्षणंगजशालामाहवनीयमभिदधद्मे चतुरस्रीकृतेक्षेत्रेभागेभाक्तिनतोष्टमि मः ९०
शेद्विभागविस्तारंस्थानंकुर्वीतहस्तिनः कल्प्यप्रासादवद्भागाःज्येष्टमध्यमाद्यमात् तद्बहिर्भागिकोत्तिं।

दोबहिस्तस्यापिचापरः भागेनैकेनभित्तिस्याद्वितीयात्तिंदकाद्बहिः तस्याश्चाप्रदेशेषुकर्त्तव्योकूर्पराबुभौ कर्ण
प्रासादिकाकार्याद्वितीयात्तिंदसंश्रिताः देहेवातायनेकुर्यात्मित्तौदिक्षुत्रिषुष्वपि प्राग्ग्रीवोग्रेभवेत्शालामुभद्रे
यसुदाहृता अस्याएवयदापक्षःप्राग्ग्रीवो-भवतेसुखे नंदिनीनामतशालातदास्याऊनसृङ्मये अस्याएवपदापक्षः
क्षःप्राग्ग्रीवोपार्श्वयोर्द्वयोः तदासुभोगदानामतृतीयापरिकीर्त्तिता अस्याएवयदादृष्टेप्राग्ग्रीवःक्रियतेपरः भ
द्रिकानामशालास्यात्तदाद्विरदपुष्टिद पंचमीचतुरस्रास्याद्धर्षणीनामपूजिता प्राग्ग्रीवात्तिंदनिर्यूहहीनापष्टीन
थापरा शालाप्रमारिकाधान्यधनजीवितहारिणी तदेतांवर्जयेकुर्यादन्याःसर्वार्थसिद्धये प्रमारिकेतिप्रथिते।
हशालासाप्राणसस्यद्विषेष्ठिदेस्यात् कुर्यादतस्तांनयथोदितास्तुकार्यापरानीविविघ्नतुष्टये श्रीतिथ्री
महाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेगजशालानाद्वात्रिंशोऽध्यायः
३२ अथलक्ष्माश्वशालायाप्रोच्यतेविस्तरादिह स्वेश्मवास्तोःकर्त्तव्यंपदेगांधर्वसंज्ञिके अ
थवापुष्पदंतास्येस्थानंवासायवाजिनां अरत्निशतमात्रेयज्ज्येष्टंतत्परिकीर्त्तितं अशीत्यरत्नीकंमध्यंद्वार।

त्याधमंभवेत् स्थलप्रदेशेविपुलेगुप्तेरम्येषुचोत्तथा समेचचतुरस्रेवस्थितेमंगल्यमेवच स्नानंकृत्यानांकर्त्तव्यंप्र
देशेस्वपरिक्रमे निम्नगुल्मद्रुमस्थाणुचैत्यायतनवेश्मनिः वल्मीकशर्करानिश्चवर्जितेतत्समाचरेत् निसंगेशल्य
९१ हीनेचप्राग्दक्प्लवणेतथा प्रदेशेतद्विधातत्समालोक्यसुसमाहितैः ब्राह्मणानमतेशस्तद्विनेस्थपतिभिःसह भू
मेर्विभागमालोक्यशुभानानीयसद्द्रुमान् नजातायेश्मशानेषुदेवतायतनेषुवा अन्येष्वपिनिषेधेषुजातान्वृक्षा
न्विवर्जयेत् वृक्षान्प्रशस्तानानीयसमीपेभर्तृवेश्मनः ततोभूमिंपरिक्षेतप्रशस्तामथनिंदितां चितायतनवल्मी
कग्रामश्मान्वरिक्षेषुच विहारेषुचकर्त्तव्यमश्वानांननिवेशनं भवंतीस्वामिनःपीडाग्रामथान्यत्रेषुच श्मशाने
वेश्मकरणात्तुनराणांमृत्युमादिशेत् स्नानंविहारवल्मीकविहितंस्यादनर्थकं विहितंपादवैश्वत्तेगृहस्याद्भुतनी।
तिरं भवेद्रोगकरंकृतंभवतिमंदिरं तस्मात्कार्यप्रशस्तायांभूमौतद्भाजिभिर्गृहे मंगल्यरमणीयेचचतुरस्रेमनो
नुगे शुभेषुविहितंसद्मभवेत्कल्याणदायकं निर्गतोन्नथावामेपार्श्वभर्तुस्तुरंगमाः भवंतिकुर्यात्स्थपतिस्तथा ९२
वाजिनिवेशनं अंतःपुरप्रवेशस्यकार्यदक्षिणतेश्वतत् प्रवेशोदक्षिणंतेषांहेषितंजायतेयथा तथाभर्तुर्हिता

र्थायकर्त्तव्यंसप्रवाजिनां प्राग्दग्वासुरवंतस्यविधातव्यंसुतोरणं प्राग्रीवकेणसंयुक्तंचतुःशालसंकटं दशार
त्निसमुच्छ्रायमष्टोरत्निप्रविस्तृतं नागदंतकशोभाभिःपुरकुड्या संयुतं पृष्ठेसमग्रकुड्यानितत्रस्थानानिकल्प
येत् तानितुप्राग्वुरवानिस्यस्तथैवोदग्वुरवानिच आयोमेकिंकुमात्राणित्रिःकिंकृणिचविस्तरात् प्रांशूस्तनो
र्द्वभागानिचतुरस्राणिकारयेत् अग्रोच्चांसुरवसंचारांतेषुभूमींप्रकल्पयेत् स्नानंसूत्रस्यमध्येतुहस्तमात्रंसमं।
ततं आस्तीर्णचसमस्तरुणीरंध्रैःफलकैर्दृढैः धातक्यर्जुनपुन्नागककुभादिविनिर्गतैः अष्टांगुलसमुत्थाये
रध्यर्द्धारत्निविस्तृते अष्ठिष्टैःसहितैर्बद्धैरजसापार्श्वयोर्द्वयोः अं संकुलैःकाष्टैरुचकाभिःपरमुतैः यवसस्य
भवेत्स्थानंनियूहैःस्वास्तरंशुभैः किंशुकत्रयोष्णितंतस्मात्स्यादेतेषुसमाहितं हस्तद्वयप्रमाणंचकुर्यात्तरवादन।
कोष्टकं सूपलिप्तमदुर्गंधिविस्तारयोष्णापयोःसमं स्नानेस्नानेत्रयःकीलासुदृढाःकपिशीर्षकाः पंचागानि
ग्रहार्थंतेपुरतःकल्पयेद्बुधो पश्चाद्बंधार्थमेकंचसुग्रंपरिकल्पयेत् चतुर्हस्तायतंतत्काशालाकोणचतुष्टयं
स्नानेष्वेतेषुतुरगान्सर्वेष्वपिनिवेशयेत् ततःकुर्याद्बलिंहोमं स्वस्तिवाचनकंजपं ग्राम्येकार्येसुसंमृष्टं सिक्तं

समः चमहीतलं वषास्वतंबुपंकंचशशिरेसंवृतंशुभं तिष्ठेयुस्तचतुरंगानातिसंकीर्णशंकिताः अस्पृशंतोमिथःकार्यासर्वाबाधविवर्जिताः दस्तानंदक्षिणपूर्वस्यांदिशिवक्रेःप्रकल्पयेत् निदधादुदकंकुंभंकिंविदेर्डीसमाश्रितं
९२ ब्राह्म्यांदिशिप्रकर्तव्यंस्नानकंपवसस्यच वायव्यांतुप्रकर्तव्यंस्नानमौदुंबलेदिशि निश्चैणेयोंकुशाकूपाकार्यश्चि
कलकाहृताः कुट्टालोंद्दालशुंडकाःशुक्लयोगाःखरस्तथा कचगृह्णंपशुंगंतथापरशवोपिच नाद्याप्रदीपाश्चा
भवंत्स्वागारोपयोगिनः पदार्थान्संनिधौकुर्यान्नलदीकान्बुधः भांडानिकुर्याच्चपृथक्कुभांडापनयनेछया ह
स्तवाशीशिलांदीपंदवीकालसुपानहौ विटकानिविचित्राणिवस्त्रीनानाविधानपि एवंविधानिचान्यानिसन्निद
धात्प्रयत्नतः पुरस्तंनाश्रितंभांडंसंनाहादेविधीयते प्राङ्मुखेतुरगेगेहेवारुण्यांस्थापयेद्दिशि पूर्वामुखेपदेवा
पिमित्रस्यावारुणस्यच भवंतितेनबहवःपुष्टिंचप्राप्नुवंतिते साहिदिक्पूजनीयाचस्तोतव्याचप्रकीर्तिताः हो
मशांतिपुरानेषुधर्मायाश्चपराक्रियाः तासुप्रशस्यतेपूर्वाशक्रेणाधिष्ठितास्वयं तस्मात्सुरेतिदिनक्षदनुलोमंत
नःपुनः अश्वानांपृष्टतोयातिसप्रतीचीमनुक्रमात् स्नानाधिवासनेपूजामांगल्यानिपराणिच प्राङ्मुखानांतु ९२

रंगाणांकर्तव्यानिशुभार्थिभिः एवंकृतेभूमिबलमित्राणांयशसोपिची वृद्धिर्भवतिभूपस्यतस्मात्प्राचीप्रशस्य
ते भर्तृवृद्धिप्रदंस्नानमग्रलोकस्यनङ्गवेत् दक्षिणाभिमुखायांतुशालायांवांछितार्थदे स्थानंभवतिवाहानां।
पदेक्रिदांविभावसोः वह्निनाभ्यासितासादिग्दीप्तावह्निश्चवाजिनां अजरोबहुभोक्षावतत्रबद्धोभवेद्धयः उद
ङ्मुखेपिभवनेप्राप्नुवंतिशुभंहयाः तथास्तितानाम्श्वानांदक्षिणेनदिवाकरः उदेत्यनंतरंयातिनान्विधायप्रद।
क्षिणं प्रयातिवामतोश्वंचस्नाप्यास्तेनोत्तरोमुखाः चंद्रार्कौप्रतिरूपंतेतथाबध्नीतवाजिनः नृपतिश्चजयंसिद्धिं
पुत्रानायुश्चविंदति आरोग्याश्वभवंत्श्चावर्द्धयंतिचसंतति दक्षिणाभिमुखान्कुर्यान्नसंनाह्यान्नचाग्रगान् पि
तृकार्याण्यतोन्यत्रदक्षिणावर्जितेवदिक् अस्यामेवदिशिप्रेताश्चनःसर्वेप्रतिष्ठिताः उदेतिवामतोयातिचास्तं।
दक्षिणतोरविं सोमश्चदृष्टेभवतिनेनाश्वादेवपीडिताः ग्रहैर्वैकारैर्विविधैःपीड्यंतेरातिविक्षुब्धः भयेनव्याधि।
भिश्चार्तास्रोहनेउंतिरवादितुं पराजयमतुष्टिंचस्वामिनोनर्थसंगतिं कुर्वंत्यतोनवप्रायात्कथविदक्षिणामुखा।
न् पश्चिमाभिमुखानांचबद्धानांवाजिनांसदः उदेतेदृष्टतोभानुःपरतोस्तंप्रयातिच नभवेद्विजयस्तेनभर्तुस्त

तृष्टवर्त्तिन शत्रुसृष्टवर्त्तिनात्मातिरोत्पात्रस्वामासत कुप्यंतिव्याधयस्तेषांतूर्णंदेहविनाशनाः तेस्तेध्यायंति
वेपंतेजलेत्रासंप्रयांतिच यवसंनाभिनंदंतिक्षमांमुंचंतिसर्वथा दिशोभिमुखनाग्नेप्यवश्यंतेयांदवाजिनः व्यर्थंते
रस्पिनोस्तेस्तदारोगैरनेकधा जायंतेस्वामिनोवंधबधरुंधेषरायिनः वाजिनांचभवेत्तत्रवह्निदाहकृतंभयं भा
र्तुःपराजयोविघ्नंस्याद्देहसंशयः नैर्ऋत्याःकुकुभोवाहावश्यंतेसंमुखंयदि तदाननेभिनंदंतिरक्षादनंपानभोज
ने यथायथाक्षितिंपादैर्हरयंतःपुनःपुनः क्षेपंतेवीक्षबकुशोमनुष्यान्पक्षिणश्चन् भनयंति–गात्राणिनेक्षतीं
वाभितस्थिताः तथातथैषांकुर्यापितानाशंकुर्वंतिराक्षसाः वश्यंतेयदिवाहानात्वायत्रपरिमुखंहयाः तःदा
तेवातिपैरोगेपीड्यंतेप्रतिवासरं चलकायोभवेद्भर्तुःक्लेशश्वासोपजीविनं॰ नराणांचभवेन्मृत्युःदुर्भिक्षंप्रभवं
भयं एतान्यभिमुखंबद्धाःप्रणश्यंतितुरंगमाः सूर्योदयस्याभिमुखंबद्धानांवेरमादिशेत् निबध्यंतेयदावाहाब्रा
ह्मादिशंमुपाश्रिताः वश्यंतेतेग्रहैर्दैवेआधिभिश्चविचिंतनाः कल्मकुक्किमास्तत्रभर्तुर्नविजयावहाः द्विजा
नामुपतापायजायतेतत्रकानिनः अनुवंशंवशालानांस्वामस्वस्यतेनन स्वामिनस्तदजीर्णायस्यान्नाशायवा

जिनां स्नानेत्रशस्तेतुरंगान्सर्वथावासयेद्गृहः नचधार्याक्षणमपिरोगिणःकल्यसन्निधौ कल्यानामपिरोगाःसु
ःर्यतोरोगेसमाश्रयात् कृत्वागारस्यपूर्वेणकार्येभेषजमंदिरं नक्षेववासतःसर्वेसभाग्यान्परिकल्पयेत् वाजिनां
भेषजार्थायभांडानिवविनिक्षिपेत् अगदानोषधीस्नेहान्वार्त्तिवल्वणानिच भेषजागारमविधेकुर्याच्चारिष्टमं
दिरं भवनंव्याधितानांचकार्यंवासायवाजिनां सुगुप्तंतच्चकर्त्तव्यंपूर्वनिर्दिष्टवेश्मवत् संवंधंचविधातव्यमेतद्वेश्म
चतुष्टयं सुधाबंधदृढैकुड्यैःसप्राग्रीवोच्चतोरणं चत्वार्यपिविशालानिसुगमानिचकारयेत् वेश्मस्वेवंविधश्चा
न्स्थापितान्परिपालयेत् इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्नि
वास्तुशास्त्रेअश्वशालानामत्रपस्त्रिंशोऽध्यायः ३३ राज्ञंसेनापतीनांचवर्णिनामपिवेश्मसु य
दिवावासुकक्षासुसभादेवकुलेषुच शयनासनयानेषुभाजनाभरणेषुच छत्रध्वजपताकासुसर्वोपकरणेषुच
अप्रयोज्यानियान्यिस्युःप्रयोक्तव्यानियानिच विस्तरान्नानिकथ्यंतेहितार्थमथदेहिनां पूर्वोक्तानांनृपादीनांया
निवेश्मसुकेवलं अप्रयोज्यानितान्येवपूर्वमत्राभिदध्महे तेषुनैवप्रयोक्तव्याःसमस्ताआपिदेवता दैत्याग्र

स्तथानारायक्षगंधर्वराक्षसाः पिशाचाःपितरःप्रेताःसिद्धविद्याधरोरगाः वाराणामृतसंघाश्चतेषांयोषाःसुता
स्तथा प्रतीहाराःप्रतीहार्यास्तेषामधिष्ठिताश्चये आयुधानितदीयानिसर्वेवाक्षरसागणाः दीक्षितव्रतपाखंडि
नास्तिकक्षुत्पपीडिताः व्याधिबंधनशस्त्राग्नितेजस्तंकपांशुलिः भूतज्वरादिभिश्चार्त्ता येन- प्रेवंविधानराः
मत्तोन्मत्तजडक्लीवनग्नवधबधिरादयः दीनाक्रोशाश्चतेघ्नंतेप्रहाणानिचदंतिना दवासुराघासंग्रामाविग्रश्च
क्षितां प्राणियुद्धविमर्दाश्चमृगयानवशास्यते रौद्रदीनाद्भुतत्रासबीभत्सकरुणारसाः नप्राणियुप्रयोक्तव्या
स्पृंगारवर्जिताः हस्त्यश्वरथयानानिविमानायतनानिच चंद्रानलप्रदीप्तानिभवनानिवराणिच वृक्षाःपुष्पफ
लोपानाविहंगावासभूषिताः एकद्विशाखावृक्षाश्चनग्नाःशुष्काःसकोटराः कदंबशाल्मलीशेलुतारक्षारजुका
दयः भूतालयास्तानेष्यंतेकटुकंटकिनश्चये ~~गजाश्वमहिषाश्वोष्ट्रमार्जारखरवानराः सिंहो~~ गृध्रोलूकाविहंगे
षुकपोतश्येनवायसाकंकश्येनानसश्यंतेरवगाश्चिचराश्चये गजाश्वमहिषाश्वोष्ट्रमार्जारखरवानराः सिंहो॥ ९४
व्याघ्रलथाक्षुश्वराहमृगजंबुकाः तथावनचरायेचक्रव्यादामृगपक्षिणः गृहेश्वेतेनकर्त्तव्याःशैलाटव्याश्चि॥

नाश्चये अमीषांकरणादर्थैराचार्योयप्रसुज्यते व्याधिंघोरमवाप्नोतिव्यसनंवहमेवच यस्तत्रगृहस्वामीधनहा
निपराजयं प्रजासंबंधनंनागंमृत्युंवाक्षिप्रमाप्नुयात् रत्नुक्तास्यप्रशस्तानिगृहेषुगृहमेधिनां तत्रयानिप्रयुंजा॥
यौनिकथ्यंतेनान्यतःपरं यस्ययत्रभवेद्भक्तिर्यावास्यकुलदेवताः हस्तस्त्रिप्रमाणेनतावत्कुर्वन्सान्नरोपभाक् तद्वार
पार्श्वयोःकार्यौप्रतीहारौसुवेषकौ वेत्रदंडव्यग्रकरौषडूकोरपरिच्छदौ रूपयौवनसंपन्नौविचित्रांबरभूषणौ था
त्रीवामनिकाकुब्जावामरवीभिःपरिवारिता विंडूषकैःकंचुकिभिस्तुष्टैरनुगकुपित स्त्रीप्रसादहस्तिभैःस्तथा द्वा
रस्यांभयतःकार्याप्रतिहर्म्य-मरमाः निधयश्चानुरूपाश्चशंखाब्जोज्वललक्षणाः रत्नदीनारराशीश्चवहंतोवद
नोन्नताः पद्मस्थापूर्णकुंभावारत्नवस्त्रविभूषिता वक्त्रैरूर्ध्वस्थितैःपुष्पफलपल्लवसंभृतैः पूर्णकुंभांकुशश्चा॥
श्रीरक्षादर्शचामरैः कार्याष्टमंगलाद्वारेवसुभिःशंखमंशयोः द्वारमंडलमध्यस्थास्थापमानागजन्मभिः पद्मासना
पद्महस्ताश्रीश्चकार्यास्तुलंकृता वृषभवत्साधेनुर्वासछत्रकुंभिपूर्णा फलपल्लवैर्बहुविधैराहारार्थंनिवेदितैः
नानापुष्पफलैर्नम्रशालैस्तिर्यगवस्थितैः चित्रापत्रलताजेरमावास्यांतरनिर्गतैः हंसकारंडचक्राह्वैर्विराजनी

पत्रवर्त्तिभिः कुमारकैश्चक्रीडद्भिर्मुक्ताजलितवाहुभिः वासधाम्निनिवश्यंतेविचित्राभरणांवराः रतिक्रीडापरा
नार्योनायकस्तुपदृष्ठया आपांडुदेहछवयः स्वल्पचारुविभूषणाः किंचित्मतनुभिर्गात्रैः कार्यासुरतरत्नाल
सा प्रभूतशरावाविटपैःप्रक्लाप्तरुणपल्लवैः चंपकाशोकपुन्नागनागान्रतिलकादिभिः छायापुष्पफलोपे
तैःवृक्षैरन्यैश्चभूषिताः उद्यानभूमयःकार्याकूजत्पक्षिमधुव्रता ऋतवःफलपुष्पाद्यैःस्वैस्वैश्चिह्नैरलंकृताः
मनोरमैर्विशेषैश्चखगैश्चसमयोचितैः कादंबकुररक्रौंचहंससारसमेखलाः नीरांतोऽनवानीरकेतकीखंड
मंडिताः जलांतलीनमत्स्यैश्चसंछन्नानलिनीवनैः लेख्याश्चगृहिणीनामधोभागेषुदीर्घिका फलैः समंसमक्षे।
षुमणिकांचनभाजना विन्यस्तपद्मिनीपत्रासोत्पलापानभूमयः विचित्रानोद्यहस्ताश्चनृत्यगीतविचक्षणाः सुहृ
ल्ललनालेख्याप्रेक्षासंगीतभूमिषु प्रकल्याःपंजरस्थाश्चचकोरशुकसारिकाः प्रहृष्टापरपुष्टाश्चमयूराश्चसकु
र्कुटा इतियानिप्रदिष्टानिप्रयोक्तृणिवेश्मनि तानिसर्वाणिशस्तानिसर्वोपकरणेष्वपि देवयोनिगणास्तद्व। ९५
त्पुरुषाश्चविनिंदिताः साक्रंदाश्चनशस्यंतेयोगशय्यासनादिषु पुरस्ताकीर्त्तितान्यत्रप्रयोक्तृणियानिच तानि

शस्तानिकक्षासुसभादेवगुणेषुच दिक्समानुपसंबंधानाख्यातास्मापिकादिषु प्रोक्तानितानिनावंतिशुभान्याजेरस्य
कादिषु श्रुतिकथितमयोन्यांयाजनीपंचबुधाभवनशयनकक्षादेवधिष्ठ्यादिकेषु विरचयंतियथोक्तंनिदितंव
र्जयेद्यःसभवतिनृपतीनांशिल्पिनांचार्च्चनीय श्रुतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगण।
सूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेप्रयोज्यप्रयोज्यनामचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ३४ अथभूमःशिला।
न्यासविधिमत्रयथागमं तत्रोदगयनेपुण्येशुक्लपक्षेशुभेऽहनि स्थिरग्रहस्यदिवसेकरणेषुचगुणान्विते निष्पेषि
नीपुरोहिण्यांउत्तरेष्वपिचत्रिषु रेवत्यांश्रवणेहस्तेशिलाविन्यासमाचरेत् स्थिरस्यराशेरुदयेसोम्यमित्रावलोकि
ते सम्यक्शकुनिमिनशकुनस्वस्तिपुण्याहवाचिते ऋर्योदयेचमनसःकुर्माद्यस्तोर्निवेशनं भद्रप्रहृत्याशास्वस्नःशुचिः
स्नातःसमाहितः कर्मारंभेनक्षत्रपतिःकृतदेवार्चनक्रियः पूर्णोसमामविमलांचतुरस्रामनिंदितां शिलामाया
चयेसाध्वीपरीस्पेतविचक्षणः कुंभांकुशध्वजछत्रचमछत्रामरतोरणैः दूर्वानागफलोशीरपुष्पस्वस्तिकवेदिभि
नंद्यावर्त्तसचमरैः कूर्मपद्मनिशाकरैः व्रजैःप्रशस्तैराकारैःभूषिताकर्मणोहिताः दीर्घाहस्रास्यविषमास्थला।

ध्मातापरीक्षिताः दीप्तमूलाचांगहीनाचसास्थांगारासशर्कराः स्रंज्जतुःपक्षनिर्लोहत्वादोषभयावहाः नृणां
पशुतुरंगाणांपदांकाःस्वस्तिरूपये कथान्मृगविहंगानांपादैःस्पृष्टान्त्यजेन्नयेत् नंदाभद्राजयापूर्णाश्चतस्रः
९६ सुरिभाःशिलाः वाशिष्ठीकाश्यपीतद्भाग्र्यआंगिरसीतिताः तत्रप्राग्वत्तरेदेशेसंनिवेशस्यवासुनः नैर्ऋत्यांवास्तु
कुसुमांसमांगोचर्मसंस्थितां वेदीसगंधकलशांचतुरस्रांप्रकल्पयेत् आग्नेयादितोनंदोस्थापयेत्क्रमशःशिलां
अकालमूलैःसर्वांगंसपल्लवैः सर्वौषधिहिरण्याद्यैर्हेमराजतमृन्मयैः कुंभैस्तान्मयेश्चापिमंत्रैः
स्नानमभिषंचयेत् तीर्थप्रश्रवणांभोभिःसरत्नाक्षतपंकजैः सुगंधिभिःसपुण्याहमभिषेकंप्रयोजयेत् जाह्नवी
यमुनारेवासरस्वत्यादिसंभवैः महानदीजलैश्चसंशुभतीर्थभवंतथा तथाद्विवनवेसंतदेवायतनजानिच अ
भिषेकार्थमंभांसियथालाभमुपाहरेत् मंत्रेणतेनचैतांसांअभिषेकंसमाचरेत् हिरण्यवर्णाःपावमानःशुच
योद्युरितछिदः पुनंतुशंतांःश्रीमंत्यआपोयुष्मान्मधुच्युतः मंत्रपूजेनपयसास्नापयित्वाततःशिलां स्नपति ९६
गंधकल्पेनमंगल्यैमनुजेपयेत् हिमचंदनपूर्णेनयवकीर्यसुगंधिना नरास्थापयेदेनांसलाजैपुष्पद्रामभिः

धूपमाल्योपहारैश्चदधिमांसाक्षतादिभिः पूजयेदिष्टकांदेवींवस्त्रयुग्मेश्चपुष्कलैः निवेशनांतेनैर्ऋत्यांतदाविप्रा
नवस्थितान् समतंत्रान्शुचिनविप्रान्अर्चयेद्दक्षिणाफलैः ॐकारस्वस्तिपुण्याहगीतवादित्रनिस्वनैः कर्ता
जनितरोमांचस्तेभ्यःकुर्यान्नमस्क्रियां निवेद्यवास्तोपतयेभूतेभ्यश्चततोबली तामांचतस्रणामन्याकुर्याद्रुपंशि।
लाःपृथक् प्राकारस्वस्तिकोकेनथाश्रीवत्सलक्षणा नंद्यावर्तस्तुपूर्णायांभवेदेकोयथाक्रमं कर्णेप्राक्दक्षिणे
नंदावाल्कनःस्थापयेदधः अन्याःक्रमेणभद्राद्याःकोणेघ्नेषुचतुषु प्रतिष्ठापनमंत्राश्चातासांचतस्रणामपि च
त्वार--षिभिर्गीताःशाश्वतारंभदर्शनाः वीर्यवादिवराहस्यवेदार्थस्यनिमंत्रिताः वशिष्ठंनंदिनीनंदाप्राक्प्रति
ष्ठा--स्यहं सुमुहूर्तेसुदिवसेसात्वंनेदंनिवेशिता आयुःकारयितुर्दीर्घंश्रियंचाप्नोमिहावरु भद्रासिसर्वतोभ।
द्राभद्रेभद्रविधीयते कश्यपस्यप्रियसुतेस्थीरत्वंगृहमेधिन जयेविजयतास्वामीगृहस्यास्यमहात्मनः आचंद्रार्कंय।
शस्तस्यांभूम्यामिहविरोहतु अपिसंपूर्णचंद्राभेनक्षत्रायांवास्तुनस्तले भवत्येषगृहस्वामीपूर्णेपूर्णमनोरथे इमंभू
मंत्रयोमंत्रैःकुर्यात्स्वस्तिकवाचनैः तामिहिरण्यवर्णाभिःसशिलाभिःसमंडुतं प्राग्वद्वक्लवनाथन्यानमत्स

कूरश्रिणाञ्जवा इष्टकाश्चैत्यभुवनप्राकारपुरकर्मसु वितानेचित्तिविन्यासेचतुर्मुखनिकेतके सुरोधःशांतिवेदीषु
प्रतिमास्थापनेषुच याग्निकेनविधानेनक्रमशःस्थापयेच्छिलाः त्रै—स्रोकौर्णायुकारेस्ताःसामभिस्तुमहव्रतैः गा
यन्युल्लिगनुष्टुभिश्छन्दस्याचयथाक्रमं चयान्समस्तान्चितुयात् चतुरोविरमेत्तेन ज्ञात्वाभित्तिप्रमाणंचचित्तेश्च।
यचतुष्टयं समाप्यमाद्यिकर्मैवंकनिष्टंचयमोत्तरं प्रतिष्ठितास्ताःप्रथमंभूतलेसुस्थिताःसमा नचालयेत्चालने
स्याद्भ्रुभर्त्तुमहद्भयम् कंपनेचभयंविंद्यादेवतासांस्थिरतांपुनः स्थपतेर्गृहभर्तुश्चमंगलंपरमंविदुः प्राक्पदक्षि।
णयोश्चालनेगृहभर्त्तुर्महद्भयं भार्याविनाशोनेऋत्यांशून्यांभित्तिर्मरुद्दिशि गुरोश्चभयमैशान्यामपचारेपितृक्षवे
त् प्रथमंस्थापितेनैवंस्तंभानपिनचालयेत् नोद्धरेत्प्रणुयाच्चविधिस्तुसोयतोनयोः विन्यासंप्रथमंतस्मात्कुर्या
त्सम्यक्समाहितः शिलानांस्थपतिस्तद्वत्स्तंभानामपिसर्वथा द्वारप्रकारशालानांनगराणांचवेश्मनां तत्प्रमा
णोविधिर्यस्मात्तत्रदोषोभवेत् एवंशिलान्यासविधानमेतद्यथावदस्माभिरिहोपदिष्टं अस्मिन्हृतेवेश्मसुराज ९३
यादिनिष्पत्तिमभ्येतिविघ्नैर्विघ्नं शतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापर

नाम्निवास्तुशास्त्रेशिलान्यासविधिनामपंचत्रिंशत्तमोऽध्यायः ३५ समाप्तः इदानीमभि धा।
स्यामोबलिरूपविधेक्रमं येनयेनार्चितादेवास्तुष्यंतिसमहेश्वराः मंडलंवास्तुनोमध्येगोमयेनप्रकल्पयेत् कल।
शंतत्रविन्यस्तप्रसूनसंकाशनं वास्तुदेवाःस्ततःकल्पायथास्थाननियोगतः सन्निधूमैर्विविधैर्मल्यिरर्चेपश्चा।
न्निवेशयेत् अर्चयेद्विश्वकर्माणंमाल्येधूपैर्विलेपनैः भक्षैःफलैर्बहुफविधैःपूजयेत्सुसमाहितः आज्येनपय।
सादध्नापूजयेत्तिथिनंपुनः शालिगोधूमसुद्गाद्यैर्धान्यैःपर्ज्जन्यमर्चयेत् जयंतंपूजयेन्मद्राक्षाखर्ज्जूरिकादि
भिः मालतीमल्लिकाभिश्चपूजयेच्चिदशाधिपं पुष्पैर्धूपैस्तथारक्तैरक्तचंदनलेपने ततःसूर्यंजगन्नाथंपूजये
ल्लोकचक्षुषं जंबीरैर्बीजपूरैश्चनारिगेःपीतकैःफलैः पूजयेत्सत्यनामानंदेवंतेनसतुष्यति मत्स्यमांसैश्चतु
ष्पंतिसर्वैरन्नपुरोगमाः सितैःफलैर्नारिकेलैर्भृशंवपरितुष्यति गंधधूपप्रयोगैश्चभोगानामानमर्चयेत् पुष्पैःसु
गंधिभिश्चुक्रैर्महितःपरितुष्यति केसरंमधुसंयुक्तंकुलभ— निवेदयेत् विनयंतुशुभैरन्नैर्मद्यमांसविवर्जितैः
पूजितस्तर्पितोयातिविघ्नांश्चभद्रामुनिः पुष्पैःसपुष्पकेस्तृप्तिमवाप्नोतिगृहक्षतः मत्स्यमांसयुतैर्भक्ष्यैर्भोज्यैस्तु

ष्टिःसदाभवेत् पुन्नागगरुधूपेनगंधर्वानर्चयेद्बुधः मृगमांसयुतैर्भक्ष्यैर्नागराजंतर्पयेत् गजं वृक्षजैर्बि।
लैर्देवमभ्यर्चयेन्मृगं पायसैर्मधुसंयुक्तैर्मांसिभक्ष्यैश्चशोभनैः कर्पूरसुरभिद्रव्यगर्भैःसंपूजयेत्पितॄन् सपुष्पैर्मां
९८ दकैर्लाजैःपत्रकैश्चविनिर्गतैः दौवारिकप्रयत्नेनपूजयेद्विघ्नकारकं अपूप्यैर्वैःशोभनैर्गंधैर्धूपैर्माल्यैरनुत्तमैः पु
ष्पैःकंटकजातीनांसुग्रीवंपूजयेत्सदा सपुष्पैर्लाजकैर्भक्षैर्दधियुक्तैर्नपायसैः अर्चयेत्पुष्पदंतंतु यशोवीर्यान्वि
तंसुरं मांसैश्चशूकरादीनांवैनतेयंसदार्चयेत् वारुणंचमहात्मानं पूजयेद्धूपचंदनैः राहुंचमांससंयुक्तैस्तर्पयेद्भक्ष
भोजनैः रुधिरेणप्रदत्तेनतुष्टिमेतिशनैश्चरः मांसेनतुक्षयस्तुष्टिरोगाणामधिपोहजेत् मेदसापूजयेद्रोगंसर्व
लोकभयंकरं वासुकिंक्षीरदानेनपूजयेत्सततंनरः पूर्ववत्पूजयेदेवविश्वकर्माणमीश्वरं सितप्रसूनविन्यासैर्भ
क्षाटंपूजयेद्बुधः दधियुक्तेनचान्नेनसोमंसर्वत्रपूजयेत् कुबेरंधूपदानेनपूजयेत्सततंनरः अदितिंचसुवर्णेन
पद्मैरपिचपूजयेत् अर्कमंदारमालाभिर्हुतभुंचसमर्चयेत् अन्येषामपिदेवानामर्चनंधूपसाध्यतैः सर्वपुष्पफलै॥ ९८
श्चैषांकार्यंबुद्धिमतासदा इत्येतेबलयःसर्वेशांत्यर्थंपरिकल्पिताः शोधनेकर्षणेभ्मेसाधनेरूपकल्पने गृहे

प्रवेशनेरम्येतिथिमभ्युदयेषुच स्कंधावारनिवे-शपुरग्रामनिवेशने देवालक्षितिपवेश्मनिवेशनेषुप्रोक्ता त्र।
लीन्प्रवितरेत्प्रयतःसुरेभ्यः प्रारंभमन्यमपिचास्यगतंचिकीर्षुकुर्वीतमंविधिमभीप्सितभाजनंस्यात् इति।
श्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेबलिनामविधिर्नामपट्त्रिंशोऽध्या
यः ३६ वर्णानांयानिदारूणिकीलकार्थंनियोजयेत् इदानींतानिवक्ष्यामिश्रेयःकीर्त्तिहितायव
खादिरोदुंबरश्चैवशालकश्चार्जुनाः अंजनांकदराशोकतिनसारूणचंदनाः शरीषसर्ज्जन्यग्रोधवेणवःकीणक
र्मणि पुन्नागनिचुलाःशस्ताःनामास्त्रीविरगर्हिताः अश्वत्थखदिरश्वेतोविषाणांरक्तचंदनः वेणुस्तुकीलक्षत्रस्पृ
जितो शाकश्चखदिरश्वेतिसामंतानाञ्चहिताविमो कीलोशालशरीषोथ्योवेश्यानांकीर्त्तितोथुभो शुद्रजातेस्कृति
नसर्वार्जुनसमुद्भवः वैश्यवेश्मसुसोभाग्यकार्येचसुरशोकजा न्यग्रोधोदनांधाम्निभूमिकर्मणपदुंबरा महामात्रश्च
वेद्यानांकीलस्सर्जार्जुनागृहे विप्राणांसर्ववर्णार्थःक्षत्रियाणांत्रिवर्णजः वर्णार्थयोक्तावैश्यानांशूद्राणांश्चानुलोमतः
प्रतिलोमानकर्तव्याकीलकान्नृतिमिच्छता प्रमाणान्यथकीलानांनिगदंतंपृथक्पृथक् द्वात्रिंशदंगुलाकीलाविप्रा

णांसुशुभावहाः क्षत्रियाणांपुनः श्वाष्टाविंशतंगुलसंम्मिताः चतुर्विंशतंगुलाश्चवैश्यानांशुभदायिनः विंशत्या
यंगुलैःकीलाःशूद्रजातेस्कतेहिता षडंगुलपरिहृणासर्वेक्षेतेशुभावहाः ब्राह्मणक्षत्रियविशांवेदाष्टास्त्राधरश्चयः
९९ धरश्चयस्तुशूद्रस्यतक्षतेस्कधरश्चया दार्भमाजेर्णकाप्यासं—विप्रादीनांयथाक्रमं अर्द्धपर्वधरीवाणाद्दृढंसूत्रं
तुवर्त्तितं आलाभेश्वस्यसूत्रस्यप्रोक्षदन्यतमांशुधः गृह्णीयात्सूत्रमन्येनुगृह्णीयुस्त्वेउयेवते ऽत्यंसंभृत्यसंभा।
रोगृहभर्त्राशुभेऽहनि शुक्लपक्षेशुचिस्नातः स्थपतिश्चसितावरः गृहस्थानानिमित्तानुदेवस्थानानिलक्षयेत् कुसुमा।
क्षतमप्यश्वकर्त्तयगृहदेवताः आदौस्थानानिशंकुनांपरीक्षेतसमंततः तेषुसर्वेषुकर्त्तमर्चनंतुयथाविधि गृह।
स्यमध्येसिक्कातुनिरूप्यब्रह्मणःपदे गोमयेनसमालिप्यांकुर्याद्देहींसुलक्षणां चतुरस्रांचतुर्द्वारामक्षतैःसुप्रतिष्ठि।
तां तस्यामथप्रतिष्ठाप्यकुंभोहैमोथराजतः ताम्राकामन्मयोवापिपूर्वाभावेपरःपरः अकालमूलःसाबंगोज।
लपूर्णःसवस्त्रकः मणिरत्नप्रवालेश्चस्वर्णरूप्येणगर्भितः प्रतिष्ठाप्याक्षतेपुष्पबलबीजसमन्वितः श्वेतेनचंदनेनै ९९
नंवर्चयित्वासमंततः तस्योपरिष्टाद्विन्यस्येक्षीरवृक्षस्यपल्लव सुगंधिस्पधूपेनधूपयित्वाचतुर्दिशं वेष्टयेद्दहने

नैनंश्वक्रवस्त्रेणसर्वतः वास्तुमध्येयतेत्रलाकुंभरूपंसतिष्ठति कुंभस्योत्तरजागेतुकीलकान्स्थापयेद्बुधः कला
नष्टोपरीक्षेतस्थापयेज्जयथाविधि श्वेतचंदनलिप्तास्तेश्वेतपुष्पैर्विभूषयेत् साजक्तकाःसुरभिणाधूपेनसुधूपिताः
कुर्णानयेनसूत्राणात्रिवर्णेनानिवेष्टयेत् मधुसर्पिर्दधिक्षीरैस्तूजभुभाश्चलेपयेत् अर्चयेत्सुसूत्रमधीत्यादीनि
सर्वतः अथोपकरणान्यत्रधूपपुष्पाक्षतादिभिः ततःपूर्वोत्तरेवास्तोर्भागेसप्तविंशःपदे गोमयेनसमालिप्ते कु।
शास्तरणमास्तितः अग्निकार्यंप्रकुर्वीतपुरोधाःशांतिमेवचः सांवछरशुचिस्नातकृतस्नानंसमाहितः शंकुनासाध
येत्रंसम्यक्प्रमातघटिकाथवा रात्रिक्षंतुनस्त्रेर्मध्यास्तोदयसंश्रितैः एवंसमाधयेत्रंयदिउक्तिहिमात्मनः
पूजयातुष्टिकारिण्यापूजयेत्पुरोहितं अर्च्यर्चितेयतस्तस्मिन्नस्माभवतिपूजितः सांवत्सरस्यकर्त्तव्यातनःपूजा।
यथाविधिं सांवत्सरेचितेयस्मात्पूजितःस्याद्दृढस्यति स्थपतिपूजयेत्पश्चात्स्वाप्यतुष्टिचिकीर्षया तदधीनंयतः
कर्मशुभंवायदिवाशुभं श्वेतचंदनदिग्वास्त्राश्वेतपुष्पैश्चपूजितान् सर्दशैरुतैवस्त्रैरंगुलीयैःसपूजयेत् परिकर्म
कारयेवतान्यथाशक्ति—पूजयेत् हेम्नावस्त्रादिदानेश्ववाग्निर्वापरितोषयेत् यथासुमनसस्तेस्युस्तथाकर्त्तव्यमा

णांसुशुभावहाः क्षत्रियाणांपुनःश्चाष्टाविंशत्यंगुलसंमिताः चतुर्विंशत्यंगुलाश्चवैश्यानांशुभदायिनः विंशत्या
यंगुलैःकीलाःशूद्रजातेस्कृतेहिता षडंगुलपरिहीणासर्वेषेतेशुभावहाः ब्राह्मणक्षत्रियविशांवेदाष्टास्त्राषडश्रयः
षडश्रयस्तुशूद्रस्यतक्षतेस्कयदृष्ट्या दार्ष्मार्जेर्णकाप्यासं–विप्रादीनांयथाक्रमं अर्जुपर्वपरीवाणाहंदृढंसूत्रं
तुवर्त्तितं आजाभेश्वस्यसूत्रस्यप्रोक्षदन्यतमांबुधः गृह्णीयात्सूत्रमन्येनुगृह्णीयुस्त्रयेवते इत्यंसंभृत्यसंभा।
रोगृहभर्त्राशुभेहनि शुक्लपक्षेशुचिस्नातः सपतिश्चसितांबरः गृहस्थानानिमित्तानुदेवस्थानानिलक्षयेत् कुसुमा।
क्षतमप्यश्वकर्त्तयगृहदेवताः आदौस्थानानिशंकुनांपरीक्षेतसमंततः तेषुसर्वेषुकर्त्तव्यमर्चनंतुयथाविधि गृह।
स्यमध्येसिक्कातुनिरूप्यब्रह्मणःपदे गोमयेनसमालिप्यांकुर्याद्देहींसुलक्षणां चतुरस्रांचतुर्द्वारामक्षतैःसुप्रतिष्ठिं।
तां तस्यामप्रतिष्ठाप्यकुंभोहैमोथराजतः तान्त्राकांस्यमयोवापिपूर्वलाभेपरःपरः अकालमूलःसाश्वंगोज।
लपूर्णःसुलंकृतः मणिरत्नप्रवालेश्चस्वर्णरूप्येणगर्भितः प्रतिष्ठाप्याक्षतैपुष्पबलबीजसमन्वितः श्वेतेनचंदनेनै
नंवर्चयित्वासमंततः तस्योपरिष्टाद्विन्यस्येक्षीरवृक्षस्यपल्लव सुगंधिस्पधूपेनधूपयित्वाचतुर्दिशं वेष्टयेद्दहने

नैनंशुक्लवस्त्रेणसर्वतः वास्तुमध्येयतेत्रलाकुंभरूपंसतिष्ठति कुंभस्योत्तरजागेतुकीलकान्स्थापयेद्बुधः कला
नष्टोपरीक्षेतस्थापयेच्चयथाविधि श्वेतचंदनलिप्तास्तेश्वेतपुष्पैर्विभूषयेत् साजक्तकाःसुरभिणाधूपेनसुधूपिताः
कुर्णानयेनसूत्राणात्रिवर्णेनाभिवेष्टयेत् मधुसर्पिर्दधिक्षीरैस्तुलभुभाश्चलेपयेत् अर्चयेत्पशुसूत्रमहीजादीनि
सर्वतः अथोपकरणान्यत्रधूपपुष्पाक्षतादिभिः ततःपूर्वोत्तरेवास्तोर्भागेसप्तविंशःपदे गोमयेनसमालिप्ते कु।
शास्तरणमास्तिनः अग्निकार्यंप्रकुर्वीतपुरोधाःशांतिमेवच सांवत्सरस्युचिस्नातकृतस्नानंसमाहितः शंकुनासाथ
येत्रग्रंसम्यक्प्रभातयदिकाथवा रात्रिस्त्रंतुनस्त्रेर्मध्यास्तोरयसंश्रितैः एवंसमाधयेत्रग्रंयदिछेत्सिद्धिमात्मनः
पूजयातुष्टिकारिण्यापूजयेच्चपुरोहितं अर्च्यचिंतेयतस्तस्मिन्नलाभवतिपूजितः सांवत्सरस्यकर्त्तव्यातनःपूजा।
यथाविधिं सांवत्सरेचितेयस्मात्पूजितःस्याद्दहस्यति सपतिपूजयेत्पश्चात्वाप्तुतुष्टिचिकीर्षया तदधीनंयतः
कर्मशुभंवायदिवाशुभं श्वेतचंदनदिग्धास्तांश्वेतपुष्पैश्चपूजितान् सर्वशैरुतेवस्त्रैरंगुलीयैःप्रपूजयेत् परिकर्म
कारयेवतान्यथाशक्ति–पूजयेत् हेम्नावस्त्रादिनेश्ववाग्निर्वापरितोषयेत् यथासुमनसस्तेस्युस्तथाकर्त्तव्यमा

दगात् ततःस्थपतिराचम्यबलिकर्मसमाचरेत् सूत्रपातेबलिंधीमासार्वभौमिकमाचरेत् नस्थालानेबलिंःकार्य्योभवेत्तोनिधीयते विष्ठदधीततक्रंश्वेतशालीतासितान्पृथुक् पायसंक्षीरंनिषादान्श्वेतमोदनं पायिका
१०० दधिरूपांश्चपललोत्तापिकाहृतं दध्योदनंचसंमिश्रंदेवताभ्योनिवेदयेत् तिलेहृतेनसहितंदेवमग्निंचपूजयेत् ततश्चपायसंदध्यान्नस्थानेनिवेदयेत् ततश्चानुक्रमेणेवदेवतेभ्योबलिंहरेत् बलिंकर्मयथान्यायंकृत्वाद्विजवाचनं स्वशक्तयानरूशुचिप्राज्ञान्पूजयेद्दक्षिणाबलैः ओंकारस्तस्मिपुण्याहेगीतवादित्रनिस्वनैः ततोविप्रैःसहस्वामीकुर्यान्नस्पदक्षिणां अक्षताःप्रथमंकुंभेदापयित्वाद्विजोत्तमैः ततोदक्षिणपूर्वेणगत्वापुण्याहवाचकैः अक्षतांवरस्त्रग्वीतःशुचिंस्थपतिरासने निष्पाद्यंप्रागुदक्कुंभंधृत्वादक्षिणपाणिना पश्चादादायवामेनप्रतिष्ठाप्यचभूतले मंत्रानभूतन पन्वीरोहन्यात्परशुनाततः विशंतुतेतलंनागालोकपालास्तथैवच प्रतिष्ठंतुगृहेचास्मिन्नायुर्बलकरोभवेत् प्र
क्षारान्सुस्थिरानष्टोदग्बालीजस्यमूर्द्धनि हन्यमानेततःकीलेनिमित्तानुपलक्षयेत् गोविप्ररथनागाग्र्याकंम्पान्व॥ १००
रास्त्रियः शंखदुंदुभिवंशगानंतथागीतस्यवध्वनिः आविर्भवतियद्यस्मिन्हन्यमानेप्रभूस्तदा ततःसुखमाप्नो॥

तिशांतैश्वर्यैश्चवर्द्धते हतंक्षुतंविलंबानिषेधःसूत्रकीलयोः पाखंडिनांचसर्वेषांदर्शनंचसुखावहं दृष्ट्वाशुभनिमित्ता॥
नितःशंकुनिवेशयेत् हन्यमानोयदाकीलोविशेन्मूलेशनैःशनैः कर्मसिद्धिर्भवेत्तत्रगृहंरत्नपरिच्छदं हन्यमानोपि
नविशेत्तधरित्रीकीलकोयदा नतत्रकर्मसिद्धिःस्यादनिमित्तंचलक्षयेत् एकेनापिप्रहारेणयत्रकीलोविशेन्महीं नसि
द्धिंयातितत्रौकः ॥कृतंवानोनुजपते आसुप्राष्टीलयाहन्यान्नकाष्टेनकथंचनः काष्टेनताडितःकीलोवह्निरोगकरोभवेत् अस्मनामयदिताडयेतनदाबाधिंप्रयच्छति केंद्रीप्रतिनतःकीलोधनसन्मानकारकः आग्नेयांप्रहनेकीलेन वत्यग्निभयंमहत् याम्यायांमरणंराज्ञांदिशिराक्षसतोभयं धननाशस्तुवारुण्यांवायव्यांरोगतोभयं सौम्यंसौम्य
नतेराजप्रसादायेशतोगतः कीलकेकूर्चकेजातेपुत्रमैत्रान्वयैर्गृहे परमामृद्धिमाप्नोतिधनधान्यैश्चवर्द्धते हन्या॥
मानोपलात्कीलकश्चिदपिस्फुटेत् नाशंविंद्यात्तस्यपत्न्यान्येष्टस्यतनयस्यवा यदिभज्येतकीलःस्यात्स्वामिनोजाय
तेवधः यदाकीलपतेद्धस्ताङ्गुंशस्यास्थापतेस्तदा हस्तभ्रष्टश्चसभवेदस्त्रीलेहस्तविच्युते मुखेमहन्यमानश्चेत्का
लःस्वस्योनजायते अष्टोप्रहारानपरान्तस्यदद्यात्तदापुनः स्रग्गंधधूपोपहारैःकुर्याच्चपरिषेचनं ग्रहंसामसा

हापुण्यंपरिचिंत्यसमासतः नैरृत्यांकुंजपेद्विद्वान्यवच्छंकुनिषेचनं गत्वाथनैरृतीमाशांततःशंकुंनिवेशयेत् ऊर्णायवेनसाम्नास्यप्राग्वत्सर्वसमाचरेत् वायोर्दिशंततोगत्वातत्रशंकुनिवेशयेत् अग्निशेकंमहारत्नसमातस्यसमाचरेत् अथैशानींदिशंगत्वाशंकुंतस्यांनिवेशयेत् मायेणसाम्नाकुर्वीताप्राग्वातस्यानिषेचनं ततोनुसूत्रंबध्नीयात्सप्तांहिगुणवेष्टितं प्रदक्षिणंप्रसार्यैतदुक्तःशंकुक्रमोयथा मध्यमानंयदासूत्रंशंकुःकिमपिमुंचति तदाशुचवधःकुर्याद्विन्नःस्वस्वामिमृत्यवे तस्माद्यत्नःप्रकर्तव्योयावत्सूत्रंप्रसारयेत् चरन्पूर्वप्रकल्पितान्स्वेषुस्वेषुततःस्थानेष्वनेनविधिनाबुधः शंकुस्थानेषुदातव्यासिताद्याश्चरुःक्रमात् प्राग्दक्षिणसार्वदिशोमंत्रंचेमंहृदाजपेत् मारुतानांचसर्वेषांमानवानांतथैवच बलिंतेषुप्रयछामिमंत्रेणपरिमंत्रितं रलंबलिमुपादायनैरुत्यामिमुखस्तथा नैरुत्याधिपतिश्चैवनैरुत्यांयेचराक्षसाः बलिंतेषुप्रयछामिरक्तमोदनमुत्तमं रक्तंबलिमुपादायगत्वाचदिशिमानलं नमस्तेनागराजायययेचान्येतत्समाश्रिताः बलिंतेषुप्रयछामिरक्तमोदनमुत्तमं बलिमुद्धरिष्यामिशानीमाश्रयेदिशं नमोरुद्रेभ्यसर्वेभ्ययेचान्यातान्समाश्रिताः प्रयछा॥ १०१

मिबलींतेषांहरीतोदनमुत्तमं एवमेतान्बलीन्सर्वान्यथावत्प्रतिपादयेत् ततःकुंभोदकंपुण्यंसाम्नादि॥ मेनमंत्रयेत् वामदेवेनकुर्वीतप्रोक्षणंतेनकस्रुतः सुमाःविप्रादीनामितिनिगदिताः शंकुघटनेविधानेशंकोस्फटेमिहनिमित्तानियक्षाः तथासूत्रातानेविधिरनुचमंत्रैप्र-दिशं बलीकीलेषुक्तःस्विदशपरितोषा॥ यविधिवत् इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्कशास्त्रे कीलकसूत्रपाताध्यायोनामसप्तत्रिंशः ३७ इदानीमभिधास्यामोवास्कसंस्थानमात्कां निवासहेतवेसम्यसर्वकर्मोपजीविनां चतुरस्रंसमंडांचिंद्वीर्घनिक्षंचशंबुकं शकराक्षभगादर्शकुन्तकंथाकृतीनि च छिन्नकर्णविकर्णंचशंखनाभंक्षुरसन्निभं शक्त्याननंकुर्मपृष्ठंसदृशंअजनाकृति सरावस्त्रिकाकारीमृदंगपणवोपमं विसर्करंकबंधाभंयवमध्यसमाकृति उरंगराजदंतोभेतथापरशुसन्निभं विश्वाचितंवश्वभ्रचप्रलंबंचविवाहिकं त्रिकुष्टंपंचकुष्टंचपरिछिन्नंतथापरं दिक्स्वस्तिकाभंधीरुक्षंवर्द्धमानसमाननं पर्णार्पितंनरपदंचत्वारिंशत्समासतः क्षेत्राण्युक्तान्यथामार्गविनियोगोविधीयते चतुरस्रोसमोराजाशय्याकारेषु-हिताः

समः दीर्घेकुमारकासेनाप्रनिहत्तायतेवसेत् वन्मसेच्चशबुकाकारेसर्वेषाकाःसुखार्थिनः अंतःपुरंसप्तशमेवणिजाः
शकटाकृतौ वेश्यास्तुभगस्थानेक्षेत्रेषुचाभिलाषिनः छिन्नकर्णेमहामात्राधिकर्णेमृगलुब्धकाः शंखानेत्र
१०२ दृष्ट्वानोगणार्याः—क्षुरोपमे व्रतोपक्षः शक्तिमुखेचूमाहृपेतुमालिकाः सदंशेसूचिकावानिपोषकाबीज
नोपमे तत्क्षणश्वासराबाधेस्वस्तिकेवंदिमागधाः पणवाघेमृदंगाघेवेणुतुर्यादिवादिकाः विंशकरेतुरथिन
ःकबंधप्रतिमेपुनः नीचस्पाकाश्चयवप्रतिमेधान्यजाविनः उत्संगेश्रवणाकृत्सारोहिणोराजदंशिक परस्तुप्र
तिमेक्षेत्रेबंधनागारिणोजनाः चित्राविणिसुराकाराःश्वभ्राभेकर्मकारिणः युगलेनापिताःस्थाधिवाहिकेकोश
रक्षिणः त्रिकुष्टेपंचकुष्टेचवसेत्पूर्वाग्निजीविनः समंततःपरिछिन्नेसर्वेमानोपजीविनः दिक्स्वस्तिकेतुचैत्यानि
कुर्याद्वासांश्चसर्वशः श्रीवृक्षप्रतिमोवृक्षांश्चत्वारांश्चकारयेत् वर्द्धमानानाकमुरवेष्वेतान्येवंप्रकल्पयेत् एणी
पदेतुगणिकाश्चौरान्नरपदोपमे मृत्युकाशुनदावासाःसर्वकामोपजीविनी कर्मोपजीविजघवासनिभिन्नमेनाःक्षेत्रा १०२
कृतीरभिहिताःप्रविभृन्नयनेषां वेश्मानिकारपतिर्यःस्थपतियथावन्मान्यःसकस्यनभवेदिक्षुभूमिपृष्ठो ५

तिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेवास्तुसंस्थापनमातृकाना
माःषट्त्रिंशोऽध्यायः ३८ गृहाण्युक्तानिसर्वेषांमेवंकर्मोपजीविनां वर्णिनांतुगृहस्थानांकथं
तेतःपरंयथा भक्षाद्यधनदेयद्वाचरकेपृथिवीवरे ब्राह्मणस्यभवेद्वेश्मसार्द्धद्वारमुत्तमं माहेंद्रेकर्थसत्तेवाभा।
र्यस्त्रेवानिकेतनं कार्यंगृहतद्वारंक्षत्रियस्यशुभावहं वारुणेपोष्यदंतेवायद्यमेत्रेषुवासुरे शूद्रस्यसदनंकार्यंभ।
द्वारद्वारमुत्तमं विप्राणांप्राग्मुखंवास्तुगृहंस्याद्दक्षिणासुखं वर्द्धतेधनधान्येनपुत्रपौत्रैश्चनित्यश दक्षिणाभिमु
खंवास्कभवनंपश्चिमासुखं क्षत्रियस्यधनंधान्यंविक्रमर्द्धनं वास्कनःपश्चिमद्वारंभवनस्योत्तरासुखं तत्रैध
नेधनैःपुत्रपश्वाद्यादिभिश्चवि वास्कस्याप्युत्तरद्वारंगृहंपूर्वासुखंयथा शूद्रस्यकर्मदृत्तिस्कधनधान्येवि व
र्द्धते एकस्या—पिशालायांचत्वारःसंपकीर्त्तिताः निवेशनाग—श्चकथ्यंतेवशुभाशुभा उत्संगोहीनबाहुश्चपूर्णबा
हुस्तथापरः पक्षायश्चतुर्थश्चनिवेशःपरिकीर्त्तितः उत्संगएकदिग्भागांद्वाराणांवास्कवेश्मनोः ससौभाग्यप्रजा
वृद्धिधनधान्यजयप्रदः यत्र—वेशनोवास्कगृहंभवतिवामतः तद्धीनबाहुकंवास्कनिंदितंवास्कचिंतकैः तस्मिन्च

समस्यविनःस्वल्पमित्रोल्पबांधवः सुस्त्रीनिनश्चनवेन्नित्यंविविधव्याधिपीडितः वास्तुप्रवेशितोयस्तु गृहंद
क्षिणतोनवेत् प्रदक्षिणप्रवेशस्तान्विद्यात्पूर्णबाहुकं तत्रपुत्रांश्चपौत्रांश्चधनधान्यसुखानिच प्राप्नुवंतिनरास्तं
वसंतोवास्तुनिष्क्रवं गृहपुष्टंसमाश्रितवास्तुद्वारंयदाभवेत् प्रत्यक्षायस्त्वसौनिंद्योवामवर्त्मप्रवेशयेत् ब्राह्मणानिव
सेमुख्यद्विनाल्पिक्षत्रियोवसेत् वितथेनिवसेवैश्यःशुद्रःसुग्रीवनामनि एतेवैशेषिकाःसर्ववर्णानामनुपूर्वशः वास्तु
द्वारनिवासाश्चवासेऽस्मिन्निरूपिताः यथोत्तरमथोच्यतेवर्णानांगृहकल्पनाः शूद्रवत्क्षत्रियानांचराज्ञांचजयकोक्षि
णां सार्द्धत्रिभूमिश्रेष्ठेणवेश्मकुर्याद्विभूतये अतोधिकंतरंयत्स्यात्तत्करोतिकुलक्षयं वैश्यश्चवर्द्धयेद्भेहमर्धपंचमभूमि
कं अतिप्रमाणेतत्रास्यधनबंधुपरिक्षयः क्षत्रियस्यगृहंकुर्यादर्द्धषष्ठतलंपरं संपद्वत्समभौतदितिरिक्तुतष्ठिदे प
रंविप्रस्यभवनमर्धसप्तमभूमिकं स्वाध्यायार्चनभोगार्थमत्यच्चंतुभयावहं जयंतेराजसूयाद्यैःक्रतुभिर्येधनीश्वराः न
तैरद्यद्विमतलंभवनंसंनिवेशयेत् वाजपेयेनयायष्टायोद्विजःस्यात्समाहितः गवांकोटिप्रदोयोवासापितस्मिन्भवे १०३
दृढैः यथाप्रमाणनिर्दिष्टेवसंतस्येनृपादयः प्राप्नुवंतिपरांवृद्धिमपृद्धिंतुविपर्ययात् सपीडतलकंवेश्ममानतंसं।

प्रकीर्तितं साधारणेवहस्तेनपरंशूद्रस्यविंशति चत्वारिंशद्विशःषष्टिःक्षत्रियस्यप्रशस्यते आशीतिर्द्विमुख्यस्य
शतहस्तानहीपते नातःपरंनृणामुर्ध्वप्रमाणंशस्तमुच्यते देवदानवदैत्यानांपिशाचोरगराक्षसां सिद्धगंधर्वयक्षा
णांविधातव्यमतोधिकं एकभूमाद्विभूमेचगृहंशूद्रस्यविद्यते वैश्यातभवनंकार्यंअधोवैश्यस्यगृहंअर्धभूमिकात्
अर्धहीनंकार्यनाऽर्धभूमिकात् द्विभूकादधःकार्यंक्षत्रियस्यनमंदिरं सार्द्धत्रिहस्तद्विहस्तयुक्तात्तदपिभूपते
: हीनप्रमाणदसुतोगृहंकुर्यात्रिशिल्पिनास्याद्धितंकथंचित् भर्तुर्नियमसिद्धिर्विनाशनंतत्प्रशस्तशीलादिविपर्यया
गुणदोषाश्चवक्ष्यामिद्वाराणांसर्ववास्तुषुसुस्थितंचतुल्यंचकांतंसुखयोजितं ऋजुःस्वयंकीयरिष्मागेनहस्तेनतथो
च्चकैः नाल्पेनकुज्चेनाप्येतिपीडितंनबहिर्गतं नाभ्यांतंनक्तरांतभेगतंनांतरकुक्षिषु नविद्धतंनसंक्षिप्तंयत्स्यात्त
द्वरमृद्धिदं पदस्यद्वादशेभागेपदमध्यात्तदक्षिणं स्थापितंद्वर्द्धिमायातिद्वारंपुष्टिकरोतिचरर्थ्यं चत्वारश्रृंगारवा
पीकूपाःकुंकुमकैः कुंभकोणनरस्तनैश्चमणस्पंदनादिभिः अर्द्धंभवनद्वारंनशुभायनजायते द्वारंद्वारम।
विद्धंचकर्त्तव्यंविनताननं एद्वांप्रवेशयन्नेकामन्यद्वारंकदाचन द्वारंप्रवेशयत्येद्यानारुणगरुडयोः पक्षद्वार।

स्वचानेकांकथंचिदपिबुद्धिमान् नवाद्यनांतरेप्रविष्टंकारयेत्कचित् विहितंहितथातस्मात्वकुरोपकरंसदा तो
रणंगोपुरंद्वारमहोयेषांगृहेभवेत् गृहाणांमोजिकद्वारंश्रोत्रेचैतानप्रवेशयेत् द्वारंद्वारस्यकर्त्तव्यमुपर्यपरिभू।
मिषु प्राग्दक्षिणेपूर्वदिगाश्रितेअन्यद्वारेकदाचन एकद्वारंनप्रवेशयेत् नवाकार्यंकार्यंनापरथापुनः उपर्युपरि
भूमिनांसुरयंकुर्यात्प्रदक्षिणं नापसव्येनकुर्वीतद्वारमारोहणानिच यस्मान्निोद्धतंपूर्वतस्यासुपरिकारयेत् तथा।
न्यनिन्नोतद्वारंविधातव्यंप्रदक्षिणं नमध्येतप्तनोद्वारंकुर्यादेवपदस्यच नस्तूलेनपदेनापिशिरापातेतदिश्यते नि
रंशावस्थितोऽयेस्मिर्यत्कांतेश्चमंदिरे मर्मवेधोनदोषायद्वारवेधोथवाक्वचित् यवनाद्यालकछायापुरोदेवकुलस्य
च नप्रवेशागृहद्वारेरश्मयःसोमसूर्ययोः नप्रकारेणकुड्येननविदंकेननवापुनः अंतर्हितोऽप्यंतद्वारमर्माणिकु
त्रचित् अतुच्चैःस्याद्भयंराज्ञोनिम्नेतत्करतोभयं पकुलपीडाभवेत्कुब्जेवहिर्यातिपराभवः आक्रम्यतेत्वरारिंद्वक्र
शमध्येक्षयोनृणां स्थाविद्वेभवेद्रोगोमरणंचरणेच शृंगाटकेनवैधव्यंदरिद्रतृणांप्रजायते वाप्याकूपेनवापि १०४
छेदेत्साहतीसारतोभयं कोणान्मृत्युभयंदद्यात्पृक्षेरोगभयंभवेत् स्तंभेनम्रियतेस्वामीभ्रमेणार्थोनतिष्ठति

प्रणालेनमहद्दुःखंमरणंनिर्मलाकृतिः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनद्वारयेधंविवर्जयेत् यस्याग्रतःपृष्टतश्चद्वारेनिर्गमोर्ध
योरपि अन्योन्यांगिगतेयस्मिन्नेकगत्याश्रितेउभे वास्तुतद्विन्नदेहाख्यंभिन्नस्वामिविधायकं नतत्रजायतेगृहिः
स्थापितस्यनकस्यचित् गृहंकुक्षिगतंद्वारंसर्वरोगभयंकरं पूर्वद्वारंतुमाहेंद्रंप्रशस्तंसर्वकामदं गृहक्षतंतुर्विहि
तंदक्षिणेनशुभावहं गंधर्वमथवानत्रकर्तव्यंश्रेयसेतरा पश्चिमेनप्रशस्तंस्यात्पुष्पदंतंजयावहं भल्लाटमुत्तरेद्वारं
प्रशस्तंस्याद्धनेशितुः एकाशीतिपदेतस्मिन्तुपंतिपदेपिवा द्वारोप्यायापदस्तासांभूमोवस्त्वादिकफलं तुताश।
भीतिस्त्रीजन्मभूत्यर्थःप्रियतानपे क्रोधाचानृततापुंसःक्रोधस्यात्सर्ववत्क्षमात् सुतापिप्रेष्यनीचेभक्षपान
सुतद्विक्षत रोडंकृतघ्नमवसंयाम्यतःसुतवीर्यहृत् सुतोपपीडारिपुरुद्धिरर्थसुतानवाप्तिस्तनेपार्थसंपत स्वामि
नृपाशाङ्क्षयमर्थनाशउक्तक्रमादित्यपरोत्तरेषु वंध्यसत्तेरिपुरुद्धिरर्थसुताग्निरग्र्यागुणसंपदश्च सुताग्निल।
र्थिर्विपयात्कजेनदोषास्त्रियानैरृतसुदक्षुरेषु गुणाश्चदोषाश्चयथावदेतेनिरूपिताद्वारसमाश्रिताय तान्श
स्त्रिविद्यास्त्रविदांवरिष्ठोविज्ञायपूज्यत्वमुपैतिलोकं इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरां।

 गणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेद्वारगुणदोषाभायोनामैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ३९ देवाना

मनुज्ञानांचपीठमानमथोच्यते पीठंकनीयोभागंचसार्धभागंतुमध्यमं द्विभागमुत्तमंतत्स्यादेषांपीठसमृद्धिः

१०५ मरेश्वरश्चविप्रोश्चब्राह्मणश्चोत्तमंभवेत् इतरेषांचदेवानांकर्त्तव्यंतत्रधीमता ईश्वरस्ययथाकामांपीठंकार्यविचक्षणैः यस्मिन्स्थानेविधातव्योब्रह्मविष्णुस्तथैवच ईश्वरःसर्वतःकार्योनदोषस्तत्रविद्यते इतरेषांतुदेवानां पीठभागसमुच्छ्रितं यस्यथेनविभागेनवास्तुमानंविधीयते तस्यतेनैवभागेनपीठोच्छ्रायोविधीयते मनुजानांच पीठानिवेश्मनांदेवपीठकैः तुल्यानिकुर्यादुपरिकृताद्यद्विकरान्तभाः पुरमध्येतुकर्त्तव्यंब्रह्मणोगृहमुत्तमं च तुर्मुखंचतत्कार्यंयथापश्चतितत्परं अधिकंसर्ववेश्मभ्यस्तथाराजगृहादपि राजवेश्माधिकर्मपेशास्यतेन्यसुरालय यत् पंचमोलोकपालानांराजाश्चेदुत्तमोयतः एवमेतानिदेवानांपीठान्युक्तानिशोषतः चातुर्वर्णस्यपीठानिब्रुमो विप्रान्कक्षुमात् षट्त्रिंशदंगुलोच्छ्रायंपीठंविप्रस्यशस्यते इतरेषांतुवर्णानांक्रमेणैकांगुलंत्यजेत् चतुरंगुलं चातुर्वर्ण्ये। १०५

स्वपीठानिभुंक्तेविप्रोगृहाणिच त्रयाणांक्षत्रियोवैश्योद्वयोःशूद्रःक्रमात्स्वकं एवंविभागपीठानांस्तंभपतिपरि

कल्पयेत् हीनंकारयत्वर्थंनृपतेश्चसमृद्धयो प्रमाणेस्थापितादेवाः पूजार्हाश्चभवंतिहि प्रमाणंपीठनामेदयः

भिहितंब्रह्मसुरजित्पुरारीणामथापदिविस्तरंयच्चनियतं ततोविप्रादीनामपिनिगदितंतदखिलं यथोचितंस्थायो

ज्यंश्रियमभिलिरवङ्गिंस्यपतिभिः इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापर

नाम्निवास्तुशास्त्रेपीठाध्यायोनामचैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ३९ इदानीमभीधीयंतेयेयस्मेरुणा

गुणाः सुविभक्तःसमश्चारुश्चतुरस्रगशुभश्चयः १ असंभ्रांतमसंदिग्धमविनाभमनुत्तमनुधृतमकुत्सनंच।

पंडितं समानरंडकुत्सनंतमंतरंगंतथैवच सुपर्श्वसंधिपुश्लिष्टंसुगंधिचअनिलचेतिचेयस्गुणाविंशतिरित्स

मी एतेषांवैपरित्सेनदोषाणामपिविंशतिः दक्षिणंतुयदाकुर्ज्यविचिनोतिबहिर्मुखं यदाआभयंविद्यात्मृत्युदं

चनिर्दिशेत् पश्चि–तुपदाकुर्यंविचिनंतिबहिर्मुखं धनक्षांतिहरादिद्यादस्तुनिश्चभयंभवेत् उत्तरंतुयदाकु

र्ज्यंविचिनोतिबहिर्मुखं कर्त्तारंस्वामिन–––––अमनंप्रापयेत्तदा प्राच्यांतुबहिर्मुखंकुर्ज्यंविनोत्स्यपतिर्यदा

राजदंडभयंतत्रनिर्दिशंविचक्षणैः एतदेवफलंब्रूयात्सतितेदक्षिनेतदा पश्चाद्दक्षिणःकर्णःप्रवर्त्तेतबहि

समः मुखः गुरूणांशंसयस्तत्रजायते प्राणुत्तरोयदाकर्णमचायेतबहिर्मुखः गुरूणांसशयस्तत्रगोवृषादिश्वजा
यते विशालंयदिजायेतसर्वाक्षुविभ्रतः कर्णिकासमसंस्थानंयद्भवेन्मक्षिकाक्षति नतादृशोभवेदायस्त
१०६ त्रयादृग्व्ययोभवेत् चयस्यतस्यदोषेणगृहक्षीणःपलायतिः विन्यतायदिसंक्षिप्तमत्यर्थंतत्रजायते ग्रस्त।
संज्ञितदुर्दृष्टंतत्रराजभयंभवेत् विस्तृतंयद्विशालेषुसंक्षिप्तंचैवमध्यमः नतंमध्यंतदुर्दृष्टंतत्रविद्याक्षुधो
भयं उच्छ्रितंयदिकर्णेषुपरिहीनंचमध्यतः निर्णतंमध्यनामंतद्घातचौरभयंभवेत् कर्णेषुपरिहीनंचेदुच्छ्रितं।
चापिमध्यतः कूर्मोन्नतमितिज्ञेयंसर्वदोषभयावहं विषमोन्नतकर्णेषुनिर्दिशेद्विणक्षयं प्राज्यालपानंतद्वि।
द्यात्समेषुविहितेषुच इत्येतेचयमानस्यगुणदोषाः प्रकीर्त्तिताः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनचयकर्मप्रयोजयेत् उदक्प्ल
वंतीत्वात्समग्निश्चयकारणं तत्रदत्तेनचास्यस्यान्निश्चयार्थेचयस्यच तस्माज्जलेनबलनंयंश्लोयात्पूर्वमा।
हृतः ततःसूत्रारितेसूत्रेवयंकुर्याद्विचक्षणः द्विगुणक्षेत्रगर्भोतगमिनो निधायायामकोतस्याःप्रांतस्थयो। १०६
जयोजयोः शिरंछन्नामिमिछलायांपादोनःक्षेत्रसंमितः भुजंगत्याभवेद्भुजुस्तस्यानिष्टानुमानतः चिक्रंदग्ध।

त्तसंकर्त्तःस्यादेवंदोषात्प्रसाधयेत् भूरिनाष्ठादनंदद्यान्निधानंत्रचेष्टिकाः विषमंस्थाकुबेरेणछित्वानाकस
येसमा तथानचस्पृशेत्सूत्रंविचिन्तितथाबुधः कुडेचचादिमध्यांतेदृष्टमेकानिपातयेत् यदासर्वपरिक्रांतंतज।
चोद्भूटितंभवेत् तदानेकत्रकुर्वीतपर्यायेणविचक्षणः उद्घाटनंबलराणांतुयदिष्टेसिद्धिमात्मनः तत्रनत्रचयंकु
र्याद्यस्मिंविरुकंहितत् उर्वंहिभवेत्तेनतस्मात्तत्परिवर्जयेत् उपरिष्टात्समंपार्श्वेभुजंकुर्याद्विचक्षणः समंतादु
चकष्ठिन्नश्चयोनितिशृंजितः तस्मात्प्रयत्नकर्त्तव्यश्चयकर्मणिनित्यसः इतिभाषितरूपिननरनश्च—चकर्मयथा
विधिः शिल्पिकृतं भवतीहयशोभुवनेवितनंगृहभर्त्तरपिप्रभुरोविभक्त इतिश्रीमहाराजाधिराजश्री।
भोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेचयविधिर्नामैकचत्वारिंशत्तमोध्यायः ४१

इदानीमभिधास्यामोविधानंशांतिकर्मणः यथाचदिष्टादिकालानुकुलाशांतिर्यथाक्रमं स्नापयेत्कुंभि।
काकुंभैःसहिरण्यैर्विचक्षणः सर्वगंधानुलिप्तात्मत्रमाल्यदामविभूषितं कृतमात्मानिवसिनांमूलेचमधुलेपितां दो
षप्रशमनार्थायतांबूलेषुनिपातयेत् मधुकुंभमरिष्टंचसेवालंचविधानवित् वाचयित्वातुविप्रेंद्रान्कृतपुण्याह।

मंगल्यान् स्थापयेत्कर्णिकाःसर्वाःस्थपतिःपक्षियतःशुचिः एतेनविधिनाकर्मचातुर्वर्ण्यस्यकारयेत् कर्णिकारो
पितेसतस्मिंश्चयतेवेश्मस्वामीचाशुविनश्यति निरवातंयदादारुछिद्यत्वेत्तायतेपुनः तन्नाशोधनधान्यस्यस्वामि
नश्चार्थस्यवथा उच्छ्रायनेकर्णिकारस्यासर्वसत्वाभिधर्षणात् नवकर्मण्यशकुनामृगव्यालसरीसृपाः कर्णिकाम
धिरोहंतिदोषास्तत्रवदेदमून् छृतांपीडांपरिरुतांयद्यारोहंतिवायसा गृहिणस्तत्स्वासःस्यादन्नपानंचहीयते
सपूरेतस्फुरंराजाहरेत्संचादतस्फुरः परांगेधावतथःकोकिलेर्द्धहृतःपरं काकोलेचोणिवर्षाणिजायतेसुमहद्भयं शुकेशाकलहाद्यानिनचनिष्पद्यतेगृहं कुक्कुरेग्निभयंविद्याद्राजतोवामहद्भयं सारिकायांतुदोशीत्यंस्त्रीणां
गृहपतेस्तथा सर्व्वस्वेनविघ्नेनगृहंनिष्टंनगछति स्त्रीपुंसयोःकुलिंगेतुजातेधाप्यकारिता परापजेतुजायंते।
स्त्रीपुंसोगुरुतल्पगो विद्यात्तेतदाकुलंसरोगेणविपद्यते ज्वलनोवाकुलंवापिहस्तीवाहंतितस्फुरं आरण्यैःश
कुनैरेतस्यहेषद्विर्षणेफलं यूनांचजायतेमृत्युमध्यासंगेधनक्षयः दुःस्वप्नदर्शनंपुंकेवाजानांमरणंतथा प्रस्त १०७
भीतेनिलीनेतुराजाभृत्यंहरेत्फुकं यदात्वग्नेप्रदर्शनंधूम्रकर्णगतोपिवा अग्निर्दहतिनक्षिप्रंविद्युद्धंतिमंदिरं

यन्नारोहितिगृध्रस्तद्विजांहिंसृष्टसावरेत् कृत्वाकुशतैलंतंतोबीजानिवापयेत् गावश्चामृगदुस्तेरन्संति
कानिचकारयेत् मेघोनिवृष्टेभ्योपितत्रकुर्वंतिमंदिरं येषुयेषुयहादिषुमधुनःसंचयोभवेत् तस्योगस्यवधं।
ब्रूयस्तैधिङ्गोष्पीवायुपड्वः तस्माद्हेतोस्त्रिवाग्रेतुमकुटात्वणिधापयेत् यावन्नरोपयेत्सोम्यंतावद्दृश्येत्समंत
तः पत्निलीसंतुशकुनैर्नहिकिंचित्प्रशस्यते तस्मात्प्रयत्नतोदुस्तात्प्रासुदिरितात् दारुणांभगेगृहाणांभंगेगृहा
णांशाहिहिमोथकथ्यते ईडकीलोमहाकुटःपृष्टवंशोनरोवरो प्रगृह्णीद्दपादौवास्वामिनंघ्नंतुपड्वाः तुलाः
स्थापयःकूटंवावेदिकाकर्णपालिकाः नेत्रंकपोलपाटिश्चहनप्रष्टिविष्टंकुटंविनो अन्याःपदत्वदिवंशश्चमत्त
कासकुमारकाः गोपानत्याश्वगात्यश्चस्थापिताःस्वकुमारिकाः स्तोण्यानिप्रतिमोकोवाकुत्सुरिष्टान्परिउद्धान् उद
धिर्भेगिनाहन्यादथवापरिचारकान् पुंसांपुत्रामिर्द्दयैःस्त्रीणांस्त्रीनसिर्भवेत् उपघातोदंतैर्नित्संड्घाणांतुनपुं।
सकैः भूलिकास्त्रीविनाशायागृहनाशायवेधनं कीलावासंधिपालिर्वाभित्तिनाशायदृष्यति नवेगृहेनवंदारुरुह्य
माणेमथोत्थितं आयोद्यमानंयुक्तंवान्यूनंवत्सरंस्थितं भज्यतेदेहनाशायस्फटत्ययविनश्यते गृहंग्रसणसाक्ष।

चारलैरास्त्रिरुच्चापरं नवेवर्त्वेःपरिष्ठाघपुनर्भिआनिकारयेत् दग्वेनिम्नेप्रविधंचवन्नितेविद्युग्रतदग्रते विरू
ढेरालिनेसंनेसर्वत्रौषधिभिःस्मृताः शांतयोविविधंहुत्वाब्राह्मणान्स्वस्तिवाच्यवां स्नूणकाभज्यतेतस्यकीर्तिस्तस्यो
पहन्यते सुरवीसस्याकीर्तिश्चायुर्ध्रुवाभवेत् मन्त्रकोलुज्यतेयस्यपोरुषतस्यहन्यते दृष्टानलसनक्षत्रंप्रायश्चित्तंस
माचरेत् तद्विधंवृक्षमानीयप्रतिकुर्वीतमन्त्रकं एवंकृतासुरवीसस्याद्भुतंचास्यानिवर्हते पृष्टवंशस्यभृंगेनगृही
बंधमवाप्नुयात् राजराज्ञंयजेत्तत्रप्रायश्चित्तंतथाचरेत् सुरवीभवतिनक्तमासर्वतश्चानिवर्धते सर्वेषुस्वस्तिवाच्या
श्चब्राह्मणादक्षिणाक्षतौ दारुणोभग्नतेयस्यज्येष्ठंपुत्रंसवाज्यते पृथ्वीधरंजयेत्तत्र प्रायश्चित्तंसमासरत् तद्विधं
वृक्षमानीयपुनस्तुंप्रतिकारयेत् सुरवीभवतिकृत्वैवंपुत्रैश्चापिविवर्द्धते संग्रहोभिद्यतेवस्तुकृत्वज्येष्टसवर्द्धतं
पितृन्देवाश्चयज्येतप्रायश्चित्तंतथाचरेत् सुरवीभवतिकृत्वैवंप्रीयतेपीतरस्तथा स्नूण्यंतुभजपस्यतनयस्यवा
भ्यते सदेवानेवयजेत्तत्रप्रायश्चित्तंतथाचरेत् तद्विधंवृक्षमानीयतत्स्नोणंप्रतिकारयेत् सुरवीभवतिकृत्वैवं १०८
पुत्रैश्चापिविवर्द्धते उपधीमथतेयत्रतत्रामात्योविनश्यति यजेतवासवंतत्रप्रायश्चित्तंतथाचरेत् एवंकृतेभवे

त्सौरभंअमात्यैश्चविवर्द्धयेत् कायस्कमथतेयस्याप्रष्यस्तस्योपहन्यते यक्षंतत्रयजेद्देवंप्रायश्चित्तंतथाचरेत् त
द्विधंकाष्ठमानीयकार्यंतंप्रतिकारयेत् एवंकृतेसुरवीतस्यात्पैरोरपिविवर्द्धते तुलातुमथतेयस्यमथतेस्यकुटंवि
नी यजेवमेदिनीन्तत्रप्रायश्चित्तंतथाचरेत् तद्विधंवृक्षमानीयस्थापयेतांस्वलंकृतां ततस्तस्याःक्रियापश्चत्कार
येत्प्रतिमानरः विधूमिवनवैवस्वैःप्रतिष्ठाघस्वलंकृतां ब्राह्मणान्वाचयेत्स्मितंतस्वांस्तांप्रतिकारयेत् सुरवी
भवतिकृत्वैवंधनैर्नित्यंविवर्द्धते कर्णिकास्वांतस्तूर्णमातापादोथभज्यते तद्भर्तुःदुःखमाप्नोतिनस्मिंतुत्पातलक्ष
णे अनीयस्तपतिंतत्रप्रशमनंबहुश्रुतं तत्रवास्तुविभागेनायदिवस्याद्विनिश्चितः तस्मैदेवापजुह्वयात्प्रायश्चि
त्तंतथाचरेत् सुरवीभवतिकृत्वैवंसर्वतश्चाभिवर्द्धते युगंतुबध्यतेयत्रस्यात्पशुपीडनं यजेत्तस्मिन्नीशानंप्राय
श्चित्तंतुकारयेत् तद्विधंवृक्षमानीययुगंतत्प्रतिकारयेत् एवंकृतेसुरवंतस्यपशुर्हिंस्रजायते तुलयाअगयो
वापिपदोयस्यप्रभज्यते आयुर्हानिर्भवेत्तत्रबलदेवंप्रशमयेत् प्रायश्चित्तंततःकृत्वापुनस्तंप्रतिकारयेत् सुरवंभ
वंतिकृत्वैवंकुटंवंशांतिकंचतत् द्वारांगंयस्यमाहेंद्रैर्हिंस्यतेनरकर्मणि इंद्रंवत्रयजेद्वंशंप्रायश्चित्तंतथाचरेत् ग

क्षतस्यद्वारांगेपूजयेद्यममेवतत् पुष्पंदत्तस्यद्वारांगेवारुणंतत्रपूजयेत् द्वारांगंयस्यभज्यादहिंस्यतेनयकर्मणि
सोमंतत्रयजेद्देवप्रायश्चित्तंसमाचरेत् सुरभीभवतीक्तेवंदुर्वाशांतिकंचत स्तूणाराजस्यस्याद्यंवक्रंदक्षिणतो
१०९ भवत् शरीरेव्यथतितत्रप्रतिसंवत्सरंस्थितो पृष्ठातोदीर्घशोकस्याऽत्तरेणधनक्षयः पूर्वतोराजदंडःस्यात्तस्मात्त
दृजुभस्यते चचार्यंगोहिंस्यतेशरीरायेचवेश्मनः तुलावापृष्ठवंशेवाधारणंचोत्तरंवरः उक्तांस्तत्रबलीन्कुर्यात्
प्रायश्चित्तंतथाचरेत् एवधन्यंशिवंपुष्टिप्रजावृद्धिकरंभवेत् स्वप्नेनिमित्तानिगृहाश्रितानिज्ञात्वाशुभान्शकुनां
श्चसर्वान् शांतिमकुर्यान्नृथगुक्तरूपाप्राप्नोतिकीर्तिंसुखमर्थमायुः इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोज
राजविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेशांतिकर्मविधिर्नामद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ४२

यदत्रनवकर्मोक्तंतद्गृहेचगृहेषुच ज्ञेयंग्रामेपुरेवापिनगरेपत्तनेतथा संस्थानमाकृतिर्मानंह्रासवृद्धी
वावापु एकमेवविजानीयात्सर्वत्रैवविचक्षणः पूर्वस्मैवनिमित्तानिदारुकर्मणिनिर्दिशेत् पातंपतेवीजानीया १०९
न्तत्क्षणंतत्क्षणेनव यूपोच्छ्रयमिवद्रुयादारुणामपिचोच्छ्रयं भंगेनभंगोनिर्दिष्टःसमाधिश्चसमाधिन नवक।

र्मणियत्स्निग्धंसुगंधिप्रियदर्शिनं गम्भेरध्वनुष्माणांधन्यंतन्निर्दिशेत् सुरंवायदिवाग्रामोगृहंवायदिनिःप्रभं आ
यासबहुलंतद्धितादृशेलक्षणेर्भवेत् परिश्लक्ष्णसमंरूक्षंनवकर्मणितद्भवेत् भ्रमंरोगंचशोकंचतस्मिन्वेश्मनिनिर्दिं
शेत् जनेनचरयद्याकीर्निश्छायनिवजक्षते कुटंवीतत्रषण्मासान्नात्रजीवेन्नसंशयः यच्छून्यमथशून्याभंवेश्मवा।
यदिवापुरं सर्वकामगणेपुक्तंधनंतदपिनिर्दिशेत् पूर्वानगरभागोयदारभ्यस्तराभवेत् राज्ञः सेनपतिप्राग्निधनं
धान्यंवरमणीयोयदाभागपुरदक्षिणपश्चिमः अर्थसंपत्तदाराज्ञः प्रजावृत्तिश्चजायते पुरेपश्चिमभागेनरमणीयेन
पार्थिवः पुत्रबांधवधान्याद्यसंप्राप्नोत्युत्तमंपरं पश्चिमोत्तरभागेतुरमणीयोनराधिपः प्रेष्यपुत्रैवहिनैश्वदृद्धि
मेतिनरोत्तमः उत्तररमणीयेतुपुरभागेनरेश्वरः शत्रून्विजयतेसर्वान्नवर्द्धतेचपुरोहितः यदिपूर्वोत्तरोभागेःपुरस्य
प्रि—दर्शिनः तत्राभ्यंतरमानंदंक्षिप्रंराज्ञेविनिर्दिशेत् नवेयदिपुरद्वारेकपाटंप्रविशीर्यते स्त्रीनामयमन्यद्वास्त्री।
नाशंतत्विनिर्दिशेत् देवागारेपुरद्वारेप्राकारेराजकेषुच हस्तिशालांश्वशालासुरथशालातथापिवा कोष्ठागा।
रायुधागारेनिमित्तंतुशुभाशुभं यदिकिंचित्प्रदृष्येतराज्ञस्तदपिनिर्दिशेत् भंगोयत्रोत्सतत्रराज्ञाविनिर्दिशेत्

अर्गलापीलिकाचीनंगेचनवकर्मणि ग्रामेनश्यंतिचैतानिनद्यग्रामोविनश्यति अर्गलापीलिकाकुंतादिगुच्छितंतुराशु
णांगृहार्थेषुकुटंविनां नवकर्मणियत्किंचिद्भज्यतेयदिवानयेत् विस्रंवासुरेवापिकुटुंबिमरणंध्रुवं फलंसर्वनिमि
त्तेषुभंवायदिवाशुभं संवत्सरंपरंग्राह्यंनवकर्मकृतेगृहे परिसंवत्सरांतेचपुराणमितिनिर्दिशेत् गुरुकाभज्यते
यत्रनवकर्मणिनिष्टते श्रेष्ठानुमहिलातत्रषड्मासैर्विनश्यति एवमेवनवंयस्यसदनंतुविनश्यति प्रेष्यदासादिवि।
श्वासातद्विनाशयतिध्रुवं दृष्टवंशोनवोयस्यनवकर्मणिनिर्यतो कुटुंबिम्रियतेतत्रगृहंसंवत्सरात्परं प्रेष्याश्चात्र
विनिष्क्रांतिदीप्यमानांविशेषतः सुतासुनिर्यमानासुकन्यामरणमादिशेत् सुंदरेषुविनिष्टेषुसुहृ—श्चविनश्यति अ
नुपूर्वेषुनिम्नेषुपुत्राणांमरणंध्रुवं विपत्तौसुंदरोधानांमातातस्यविनश्यति नागपाशकभंगेषुभृत्यानांमरणंभवे।
त् द्वारबंधेविनिष्टेतुशीघ्रंकुर्याकुलक्षयं इंद्रकीलोद्रोयस्यभंगमायातिमूलतः सपुत्रपशुवर्गस्यतस्यकुर्यात्।
कुलक्षितिं तोरणंभज्यतेयस्यद्वयंतस्यविनश्यति गृहभर्तुश्चमरणंचिरशैरवधारयेत् वास्तुमध्येविनिष्टेतुकु। ११०
लवृद्धोविनश्यति सोपानंभिद्यतेयत्रकर्मणि—निश्चिते तस्यप्रेक्षाश्वगावश्चहिरण्यंचविनश्यति वेदिकाभज्यते।

यस्यभार्यातस्यविनश्यति गवाक्षस्फुटितेस्फुटंस्तंभोपिवरदः गजसुंडाथसिंहोष्ट्रःकपोताश्वथवानवांस्तथति
पट्टिकाश्चैवस्त्रीविनाशंतदाभवेत् विटंकस्यतुजायावाभंगोजातेकथंचन शाखास्तंभस्यवानाशोभार्यातस्यविनश्प
ति स्तंभशीर्षयदिभ्रस्येत्स्फुटंस्तंभोपिवारदः भज्यतेप्रतिमोकोवास्वामिनस्कवधोभवेत् भृंगेतुभृंगवाहिन्याः।
कुलवृद्धिर्वधोभवेत् आकाशेतलकेपुत्राःप्रतिछिन्नकुटंबिनो विनष्टेचविनश्यंतिषड्भिर्मासैर्नसंशयः प्रासाद।
मंडपेभग्नेभग्नासुबलभीषुच भार्याकुटंबिनस्तस्यनाशमायात्यसंशयः प्रलीनोवाविलीनोवाप्रासादोयस्यभज्य
ते प्रलीनेभृत्यमृत्युःस्याद्विलीनेतुधनक्षयः मिश्रोविनष्टप्रासादेहायंतेतत्रवृद्धयः मरणंवाभवेत्तत्रकुरुतेधिं
विनिर्दिशेत् मेषुस्तंभेषुभंगोवाविनतिर्वाप्रकीर्तितः उपाछुनिर्विघातोवातेषांफलमपीरितं स्निग्धानियदिद
श्यंतेतानिदार्ढ्यानिचानिच धनमायुश्चहर्षेचपूर्वोक्तानांतरादिशेत् कर्णिकाभांतरीस्तूणाशाखादोथहीयते य
दितद्दुःखमाप्नोतिगृहभर्त्तानसंशयः प्रसंधार्यचमेधावीलावलंतंडितः निर्दिशेत्बलमाप्नोतिधनमायुर्यशस्त
था एवमादिकनिमित्तसूचितंम्मोप्रधार्यमतिमान्बलाबलांस्पष्टंदिशेत्तियोत्रशास्त्रेवित्कीर्त्तिविन्धननानिसो

इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेप्रासादारंभ
गर्भन्यासोनामत्रिचत्वारिंशः ४३ स्थापत्यमुच्यतेस्मानिरिदानींप्रक्रम्यगतं ज्ञानेनतेन
ज्ञायंतेऽपतीनांगुणगुणाः शास्त्रकर्मतथाप्रज्ञाशीलंचक्रियान्वितः लक्षलक्षणमुक्तार्थशास्त्रनिष्ठेनरोभवे
त् सामुद्रंगणिनंचैवज्योतिषंक्षरएवच शरज्ज्ञानंतथाशिल्पंयंत्रकर्मविधिस्तथा एतानंगानियद्यस्मुशास्त्र
स्वबुद्धिमान् शास्त्रमुखारेणास्मुग्रलक्षणानिचलक्षयेत् प्रसिद्धशास्त्रदृष्टांतैर्वास्तुज्ञानंप्रसाधयेत् वास्तुनः
सरावंशेमर्मवेधैसुनिश्चितैः वास्तुद्वारवणाद्व्ययःसर्वान्जानातिशास्त्रतयस्तुशास्त्रमविज्ञायप्रोक्तास्तुपति
भवेत् हंतयमस्वयंराज्ञामृत्युवज्राजकिंसकः मिथ्याज्ञानादहंकारीशास्त्रेचैवाकृतश्रमः अकालमृत्युर्लोकस्य
विचरेद्वसुधातले यस्तुकेवलशास्त्रज्ञः कर्मस्वपरिनिष्ठितः समुत्पत्तिक्रियाकालेदृष्ट्वाभीरिवावहं केवलंक
र्मयोविज्ञशास्त्रार्थेनाधिगछति सोवक्षुरिवनीयेतविवशोन्धेनवत्सतु कर्मवास्तुविधेःस्थानंमानमुन्मानमेव ॥१॥
च क्षेत्रजातिचकर्माणिस्तुमालेखचतुर्दश चत्वारोगंडिकाष्ठेदारुतष्ठेदेवसद्मसु सुश्लिष्टसंधिसंधानेरथरोत्त

रसंयुतं वास्तुरेखान्वितंशुभंयोजानातिसकर्मवित् शास्त्रकर्मसमर्थोपिस्थपतिःप्रज्ञयाविना फलेयुःकर्माणिर
न्धाभिःस्थानिर्मदश्वद्विपः प्रत्युत्पन्नमतिर्यःस्याद्गृहतःस्थपतिस्तथा कर्मकालेनमुख्येनसप्रज्ञानेनोपबृंहितः अ
प्रज्ञेयंदुरालोकंगुह्यार्थंबहुविस्तरं प्रज्ञापोतंसमारुह्यप्राज्ञोवास्तुनवंतरेत् ज्ञानवांश्चतथावाग्मीकर्मस्वपिचनिष्टि
तः एवंयुक्तोपिनाश्रेयान्यदिशीलविवर्जितः रोषाढ्येवातथालोभामोहद्वागातथैवच अन्यचित्तत्वरायानिदुशी
लानामविश्वसेत् शीलवान्पूजितोलोकेशीलवान्साधुसम्मतः शीलवान्साधुकर्मोहिःशीलवान्प्रियदर्शनः
शीलधानेपरंयत्नमाधिष्टेत्स्थपतिसदा ततःकर्माणिसिध्यंतिजनयंतिशुभानिच तथाचाविधंकर्मज्ञेयंस्थप
तिनासदा आलेख्यंलेख्यज्ञानंचदारुकर्मचयत्नथा पाषाणसिद्धिहेम्नांचशौल्यकर्मतथैवच एभिर्गुणैःसमायु
क्तःस्थपतियातिपूज्यतां स्थापत्यमंगैरिरमणैर्यश्चतुर्विधंवेत्तिविशुद्धिबुद्धिः सशास्त्रिनांसंसदिलब्धपूज्यःप
रांप्रतिष्ठांलभतेचिरायुः इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्नि
वास्तुशास्त्रेस्थपतिलक्षणाध्यायोनामचतुःचत्वारिंशः ४४ श्रीक्तंचतुस्थापत्यंवास्तुत

समरांगणसूत्रधारे शुभसंदेवर्द्धवेदानीमंगैः संसक्तमष्टभिः तेषुगंप्रथमंप्रोक्तं वास्तुपुंसेविकल्पना पुरुषविनिवेशस्क
द्वितीयद्वारकर्मच स्थाविभागःप्रकारविशेषोऽस्यकस्यच विनिवेशःप्रतोलीनांविभागस्थानकानिच प्रसादंच।
११२ तृतीयंचस्याच्चतुर्थंचशालोच्छ्रितिः पंचमंतूपतेवेश्मस्थानांतरविभक्तिश्च चातुर्वर्णविभागश्चगृहभागश्चषष्टकं स
प्तमंयजमानस्यशास्त्रयांमानमीरितं यज्ञवेदीप्रमाणंचकोटिहोमविधिस्तथा अष्टमंराजशिविरनिवेशोदुर्गक।
र्मच योवेत्तंगास्त्रमूत्पष्टीसोऽस्यापतिसत्तमः यशोमानंसजयतेपूज्यतेचनराधिपैः अशास्त्रज्ञमकर्मज्ञंक्षपतिं
यप्रयोजयेत् ततस्कंवास्तुसिद्धेतसिद्धमप्यसुखावहं तस्मात्कर्मचशास्त्रंचयोवेत्तिद्वितीयंनरः अष्टांगमपियो।
वेत्तिसराजःक्षपतिर्भवेत् अंगानिपूर्वमुक्तानिवास्तुशास्त्रोक्तविस्तरात् तेषुप्रसादिकंयत्तद्दृष्टासोर्थेनविस्तरं अ
थांगंसप्तमंब्रूमोयत्तद्यज्ञेषुयुज्यते विनिविष्टेपूरेपूर्वंकृतेषुसुरधामसु दिशिदक्षिणपूर्वस्यांयज्ञार्थंज्ञापयेद्गुरुं स्था
निवेशंतत्रकुर्वीतवास्तुसंसमंततः आयामेनविधातव्योदृष्टाष्टादशविस्तृतः पूर्वद्वारंविधातव्यंआदित्यपदेबु
धैः तस्यपश्चिमभागेतुयजमानकुटीभवेत् षोडशायामविस्तारप्राङ्मुखीसाप्रशस्यते यजमानकुटीद्वारदेश।

तायाचकीर्त्तिताः ततःप्रभृतिपूर्वेणप्राग्वंशंप्रतिकल्पयेत् वेदिमथेष्टादशकल्पयेत् प्रहूमास्फुःशिरस्थानेविंश
तिश्चतुरोत्तराः पुरुषस्यशिरस्तत्रप्राग्वंशेतुप्रतिष्ठितं तस्मात्पूर्वोत्तरंतेषंसर्वयत्नेषुपूजितं वेद्यंतरंतुकर्त्तव्यंक
टंयेनगछति तस्माद्दुत्तरवेद्यादियाकार्यापत्नुत्तरेणतु द्विहस्तायोमखिलाराहोमश्चेत्रुहोत्रहि प्राक्दक्षिणेनसं
स्थानंयजमानस्यशस्यते करिमात्रंसदाकार्यनाभिमात्रंमथापिवा ततोद्विकेनमुष्टिश्चमानाद्दृष्टिश्चजायते येषायत्त
क्रियाप्रोक्ताकोटिहोमोथवस्यते पुरस्याभ्यंतरेभागेकुताशस्यपदेतथा तस्मिन्स्थानेविधातव्यकोटिहोमसदापुरे त
क्षहोमश्चकर्त्तव्योनित्योनैमित्तिकोपिवा अथभूमिवशात्स्थानंकदाचिन्नैवलभ्यते पूर्वतोब्रह्मणःस्थानात्होम।
स्थानंनिवेशयेत् एशानीदिशिमाश्रित्यब्राह्मणैर्वेदपारगैः पुरश्चरणतत्वैःषट्कर्मनिरतैःसदा नित्यंशांति
परैर्विप्रैराजातुविजयीभवेत् नोपसर्गासुनायंतेनचलक्ष्मीपुरंत्यजेत् अनावृष्टिभयंनास्तिसुभिक्षंजायतेसदा उ
क्तंयाज्ञिकमंगंतुसर्वांगेभ्यःप्रशस्यते सर्वेक्षपतिनाज्ञेयंतत्वज्ञैर्ब्राह्मणैःसह एकाशीतिपदैर्नैवयत्तभूमिंतुमाप
येत् निवेशंशिविरस्याथकथयामोगमष्टमं यदातुनृपतिःस्नानात्स्वयंयात्रासुखीभवेत् शिविरस्यनिवेशा।

धानेपदिकंकुर्यात्द्विपदःसोमउच्यते अग्नेश्चिपदंकुर्यात्सोत्रमण्यांत्रिभागतः चयनेशंचतत्त्ववेत्तापरि
क्षते अर्थशास्त्रविधिज्ञोवास्यपतिर्वाप्रकल्पयेत् शिविरंचतुरस्रंस्याद्वृत्तंवृत्तायतंक्वचित् चातुरस्रायतंवा
११३ पिविषमंवाक्वचिद्भवेत् भूमिभागवशात्कल्पंनाहारथोभयान्वितं शिविरस्यतुचत्वारिकुर्याद्वाराणियत्नतः
रथ्यास्तिस्रोतुसेनायाःपुररथ्याप्रमाणतः मित्रेस्थानंनरपतेकार्यंपृथ्वीधरेपिवा आर्यस्त्रेवाविधातव्यंपदंवै
वस्वनोथवा निवेशोमंत्रिणांकार्यःपश्चिमोराजवेश्मनः पुरोहितस्योत्तरतोबालानस्यपूर्वतः अंतःपुरंदक्षि
णतोभांडागारंतथैवच गृहंप्रविशितोराज्ञोन्यस्यदक्षिणतोहयान् वामेचदंतिनोन्यस्यैवंसैन्यनिवेशयेत् वा
स्तुतःपरिवांतस्यकारयेद्राजवेश्मतः हस्तांस्त्रीचतुरोवापिपंचहस्तातथापिवा चतुःषष्टिपदारब्धंविभाजंशि
बिरंबुधैः निवेशेशिबिरस्कोदुर्गकर्मार्थिकथ्यते दुर्गंतुषड्विधंप्रोक्तंराज्ञांतुविजिगीषतां अदुर्गेकर्मदुर्गेवावनं
दुर्गमिणोतथा पर्वतीयंमहादुर्गमितिकल्पामिपार्थिवे सर्वेषामेवदुर्गाणांपार्वतीयंप्रशस्यते दुर्गेस्थानं ११३
विभागोचपोऽशारब्धेनकीर्तितः मध्येतुब्राह्मणंस्थानंसंबाधंविधीयते ब्रह्मस्थानंसमारभ्यहस्तैपंचभ

यास्मृताः उपरथात्रिहस्तानुशेवास्तुद्वितीयास्मृताः सन्निरूपणविधानमादुर्गाध्यासमंततः द्वारंरथा
प्रमाणेनकर्यनात्यंतमुद्धृतं परचक्रसमंयायंसुरक्षंतत्सदाभवेत् कुबेरेश्वरगृहस्थानंब्रह्माण्यपरितोभवत् वै
वस्वतेथवार्यम्णेचैवपृथ्वीधरेपिवा पथांपुरेपुराप्रोक्तंस्थानंब्रह्मादुर्गेपितत्तथा वीरभद्रादोआश्वभूमि
पालस्यसंमताः धनुर्वेदविधिज्ञाचकृतास्त्राःशस्त्रपारगाः दुर्गेस्थाथाःसुरूपाश्चनेहवश्यवरस्त्रियः अंतः
पुरंचकोशंचकुमारांश्चात्रवासयेत् एवंदुर्गविधानस्यसमासोयमुदाहृतेः इष्टोगोवास्तुशास्त्रस्यसारःसंक्षेपे
णस्पष्टमस्माभिरुक्तः यत्रज्ञातेशिविन्यासेसुविधापाथोनाथंसंतरंत्यप्रयासात् इतिश्रीमहा
राजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेअष्टांगलक्षणंनामपंचचत्वारिं
शत्तमोऽध्यायः ४५ पुरातनंनवंवापिकृतंवाधार्यनिर्मितंदेवतानांनृपाणांचतोरणंपतने
यदि भज्यतेदह्यतेवापिनम दवविघ्नजायैवह्यतेतत्कदाचन तत्रदोषान्प्रवक्ष्यामोदोषप्रशमनानिच तो
रणंनिपतेत्सर्वशिरोवास्यकथंचन राज्ञांसेनापतिनांचप्रतीहारपुरोधसां प्रधानश्वगजानांचविप्रोरजनस्यच

तत्रमृत्युभयंविद्यात्दुर्भिक्षंवापिनिर्दिशेत् तस्मात्यसमहैत्वर्थंविधिंकुर्यान्नदिमंबुधः -न्ति-भिर्ब्राह्म
णोवीरःस्थपतिनिसपुरोहितैः रात्रौहोमबलिंकुर्यात्-ननुचतुर्दिशं करचत्वरश्रृंगादेशवनीपाजवेश्मनि ५
११४ साधवस्थानेश्वेतेपुविप्राथैवेदिभिश्चवसाक्षतां कलशैःपयगंधैश्चश्वेतमाल्यांबरैर्वृतं तत्रहोमंप्रकुर्वीतशां
तिंबलिमेवच एवंप्रशमयेत्सर्वंयत्किंचिदरितोत्थितं तोरणंभज्यतेचेत्तद्राष्टभंगेविनिर्दिशेत् अस्यप्रशमये
त्सर्वंपूर्वोक्तंकारयेद्विधिं तराचिकंप्रदहेत्ततोरणंनगरैयदि तदावह्निभयंब्रूयाद्राष्ट्रस्यनगरस्यच सवास्तुशां
तिंविप्रैर्विधिमेवंप्रयोजयेत् नतेवाशीर्णभग्नेवाव्याधिपीडांविनिर्दिशेत् होमंबलिंचकुर्वीतपुनसंस्कारमस्यच
वातेनविद्युतोवापितोरणंयदिभज्यते तस्मिन्रोगाःप्रवर्तंतेकुलपीडाधनक्षयः शांतपीडाप्रकुर्वीततत्तःशांति।
करंभवेत् एवमादोहृतेपश्चात्पुनःसंस्कारयेद्बुधः पूर्ववयवनिर्माणादिशिष्टंरचयेत्पुनः दृढसंन्धिगूढंच
दृढध्वजसमन्वितं विविधरूपकर्माढ्यंसुसंस्थानमनोरमं अकुज्वमनतंचैवपूर्वेकृष्टंतरंतथा नियुक्तेनपुनः ११४
शांतिब्राह्मणान्वाचयेत्ततः पुराणेवानवेवाथकृतेवार्धकृतेष्यवा प्रासादेवागृहेवापिकपोतःप्रविशेद्यदि

तत्रदोषाप्रपद्यंतेशांतिकर्मतथैवच कलिस्त्वंकपोतकंविहंगापसदोहीनः क्रूराचारोविहंगमः चतुर्विधस्य
मारख्यातोमुनिभिःसतपोधनः श्वेतोविचित्रकंठश्चविचित्रोन्येथक्रूरकः कपोतोभवनेयस्यश्वेतवर्णोविशेक्ष
चित् कीर्तिर्विद्याधनंपुण्यंशीघ्रंचनयनेक्षयं नित्यंरोगप्रवर्द्धंतेशुभपीडाचजायते चित्रकंठोहरेज्जायांपुत्रान्
सर्वान्विचित्रकः सर्वसिद्धिश्चक्रूरांगःप्रद्युम्नकुलंहरेत् रोगास्तर्वेपिवर्द्धंतेव्यपदोव्यसनानिच बंधनानिच
जायंतेप्रविष्टेतुकपोतके तस्मात्तत्प्रतिरोधंसमाचरेत् स्नातस्त्रिकालंशुद्धात्मासोपवासोजितेंद्रि
यः देवपूजाव्रतिरतोनित्यंदानपरःशुचि यवान्न-प्रायभोजीचनित्यंहोमपरायणः गुरुविप्ररतश्चैवश्वेतमा।
ल्यांबरस्तथा गृहणीकस्तुव्रतमेतत्समाचरेत् श्वेतकेपंचरात्रंचचित्रकंठेदृशेवय चित्रेपंचदशरात्रानिशुष्टेदिवस
विंशति व्रतस्थेनतुकर्त्तव्यंअग्निकार्यमनोरमं यथालाभंसमादायतस्यदेहंसपिष्टकं निक्तेरवंडरवंडानिवि।
भागाष्टशतानित्तं घृतप्लुतानिगुणानिमधुलाजान्वितानिच पंचवारुणसंज्ञेनवह्निकार्येहुतेक्षनैः ततःश्व
मांसंनुहुयाद्वैवधमाचेणमंत्रवित् हुतेकलेततःक्षीरंदधिमधज्यमेवच संपूजयेद्गुरून्सर्वान्ब्राह्मणान्वा

चयेत्ततः स्वविप्रपादंश्चैनेनविप्रेभ्यःप्रतिपादयेत् वित्ताद्वैविक्यंहेनुपादोनंसर्वचित्रके कृष्णेसर्वधनत्यागः
कर्त्तव्योत्रालणात्पुनः शिवंशांतिर्भवेन्नरेसर्वदादोषक्षयापहः मरुतोश्रियमाप्नोतिधनजानश्चजायते पुत्रैःपु
११५ त्रैर्वृद्धिमाप्नोत्यनिनताआयुर्दीर्घंप्राप्नुयान्नसंशयात्एतत्कृत्वानुमतेसर्वपापैर्मर्यैर्यैरुद्धारदःशीतरश्मिः
इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारापरनाम्निवास्तुशास्त्रेतोरणभंगकोपोनप्रवे-
शशांतिकाभायोनामषट्चत्वारिंशोऽध्यायः ४६ वेद्यश्चतस्रोविज्ञेयाः पुराश्रलणो-
दिताःवयंतासांप्रवक्ष्यामिनामसंस्थानमानतः प्रथमाचतुरस्रास्याश्भद्राद्वितीयात्तृतीयाश्रीधरीताशकाः नृ
पाभिषेचनेचैवशक्रध्वजनिवेशने नृपयोग्यभयंतेनावर्णानामनुपूर्वशः चतुरस्रातुयावे-दिकानवहस्तासमंत
तः अष्टहस्ताप्रमाणेनसर्वभद्रप्रकीर्त्तिताः श्रीधरीसप्तविज्ञेयाहस्तान्मानेनवेदिका षट्हस्ताचैवशास्त्रेण
तीनाहविधीयते चतुस्रातुकर्त्तव्याचतुरस्रासमंततः भद्रेस्तंभसर्वतोभद्राभूषणीयाचतुर्दिशं श्रीधरिचार्पिवि ११५
ज्ञेयाकोणविंशतिसंयुता नलिनीतिचविज्ञेयापद्मसंस्थानधारिणी कर्त्तव्यास्वस्वविस्तारादुछ्रयेणत्रिभागि

का कुर्यान्मंत्रवतीभिस्ताश्चतुष्कामिस्तुचायताः चतुरस्रायतकाश्चोविप्राहेश्रीधरिस्मृताः देवतास्थापनेवे-
दीसर्वभद्रांनिवेशयेत् निराजनेसाग्निकार्यंतथाराजभिषेचने वेदीपद्मावतीयाचतथाशक्रध्वजोछ्रये चतु
र्द्वारातुकर्त्तव्यासोपानैश्चचतुर्दिशं प्रीतिहारसमायुक्ताचार्द्धचंद्रोपशोभिताः चतुस्तंभसमायुक्ताचतुःकुंभप्र
माणंवेदीनांकार्यंछाद्यवशेनच एकेनद्विभिर्वापिछाद्यैःसामन्यसारिकैः स्तंभस्थानिपूर्वंगुडेनमधुसर्पिषा
परिमानेनवास्यर्त्तौविन्यसेत्तुयथातथं देवतापूजयित्वाचब्राह्मणानांस्वस्तिवाचयेत् चतुर्विधमतीरितंयदि
हवेदिकालक्षणंसम-ग्रमपिवर्त्ततेमनसियस्यतनःशल्पिनः सयातिसुविपूज्यतामवनिभोक्रमान्नोतिश्रियंस्थि
तिंददिस्युरतिवाम्यमुच्चयगः इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितेसमरांगणसूत्रधारा
रनाम्निवास्तुशास्त्रेवेदीलक्षणंनामसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ४७ अतःपरंगृहादीनामत्र-
स्तसमुछ्रितं क्रियतेकथितंयस्मादेकत्रसुखमंभवेत् रक्षोबुधाथकीनाशमरुदनविधुवा मरुद्धुवाचभू-
व्याधिदरिद्रांमरकरवाग चक्रिस्तवावक्रिनयंतेदक्षिणस्तवा रुजेरुक्षःध्रुवामन्युक्त्वावाधास्वधनछिदे क

जक्षयप्रक्षयरोगायधनक्षयवा मध्यप्रवानुभूमिर्यासर्वनाशायसामवेत् तुपाखिकेसीशकीटसेशंखभ॰
स्मोपशोभितां कर्परंगारिणीदृष्टसचानार्यजनांत्यजेत् चैत्रेशोककरंवेश्मवैशाखेवधनागम ज्येष्टेमृत्युप्रदा
मक्कं पशुनाशनमाषाढेश्रून्यंभाद्रपदेकृतं आश्विनेकलहायस्यात्कार्त्तिकेमृत्युनाशनं मार्गशीर्षेभवेन्नो
रत्य माघेषाग्निभयंयस्मान्नासेघेशुनकारयेत् पावकस्यपरंपृष्ठंवंशोपिचपश्चिमे पुरघासादकर्णेचकीलां
हीप्रीयोजयेत् पूर्वपश्चिमदिग्मूढंवास्तुस्त्रीनाशकृच्चवेत् उदङ्मुखंननिश्चंतयातिसर्वंचनाशयेत् यमुदक्षिः
णदिग्मूढजायतेनरणंयतत् प्राग्वास्तुनिकुर्वीतप्रासादमंदिरंपुरे स्खलितंभ्रांतंविसृत्रंचसमुत्सृजेत् यस्मात्सु
खविनिःक्रांतंतत्प्रकीर्त्तितं चास्खलितंदृष्टभिःक्रांतंदिग्मूढंभ्रांतमुच्यते वर्णाकर्णकरंनेस्यात्फलमेषांप्रचक्ष्मह
चलितेचलितेस्थानंचास्खितेविघ्नकोभवेत् छल्लाल्लिकर्णाचनवास्तुनिष्फलाक्षितिः मूकोरुक्षेवत्यर्थंहि
तिवल्मीकिनीशुभं विकर्णाकुरुतेकर्त्तः रोगांछिल्लाविनाशनी भेदाल्लल्लिदकोरोत्युपकुटिलानतिविक्र ११८
तां सपादंसत्रिपादंवासार्द्धद्विगुणमेवच यस्मात्सुखायतंवेश्मतदनिष्टफलप्रदं परिशालंत्रिशालंवाचतुः

शालयथापिवा सुखयारहितंवेश्मतदनिष्टफलप्रदं पुरतःप्रस्खलितद्वारंवेश्मवादयद्विशालंत्रिशालंवाच
तुःशालमथापिवा सुखयारहितंवेश्मनदनिष्टफलप्रदं पुरतःपृष्टतःपार्श्वेयदिवास्खलितंवर्जितं गृहेनश्यतेशा
लादेवागारेतुशस्यते अन्यपृष्टस्थितद्वारंवेश्मवादकमुच्यते परस्परविरोधायतद्वेश्मगृहिणोस्त्रयो सशस्यं
पादहीनंवसमसंधिशिरोगुरू यश्मनासिदमुद्दिष्टंममदोषचतुष्टयं वामक्षेत्रस्यस्यांगेयस्यवर्त्मप्रवर्त्तते य
दंगंवास्तुनस्तस्यछिन्नंतेनेविनिर्द्दिशेत् छिन्नांगंविकलंतस्याकीर्त्तितंसर्वदोषदृत् तद्भर्त्तुर्भ्रमतंगंतद्वेधा
स्तस्यफलान्यथा स्वगृहदृयमध्येननिर्गमोयदिवर्त्मनः द्वारवेधोदितान्दोषांस्तदाप्नोतिनिश्चितं मार्गश्चै॰
कोयदागच्छेदुभयोर्गृहपार्श्वयोः मार्गवेधस्तदास्याद्योकसंतापकारकः उत्संगःपूर्णबाहुश्चस्तथापरः प
त्यक्षायशतिप्रोक्तंप्रवेशानांचतुष्टयं गृहस्यसमुखंयत्रद्वारंभवतिवास्तुनः उत्संगश्चतिसंप्रोक्तंपूर्णबाहुप्रदक्षि
णः वामतोहीनबाहुस्यात्प्रत्यक्षेवास्तृपृष्टतः चतुर्थोयंसमुद्दिष्टः प्रवेशोवास्तुवेधैः उत्संगात्प्रोप्रवेशो
स्यात्प्रजाहानिकुटंबिनः धनधान्यक्षयोवास्यामरणंवाध्रुवंभवेत् पूर्णबाहौपुत्रा धनधान्यसुखानिच भवंति

वसतोनित्यंगृहिणस्तत्रवास्तूनि प्रत्यग्निर्गृहोहीनवाहनवत्स्ववांधवः स्याद्वास्तवित्तोजियतस्त्रीनिःपीडेत
वानयैः प्रत्यक्षायप्रवेशस्तुविहितोयत्रवेश्मनः तस्मिन्निवसतांपुंसांनिश्चितंस्याद्धनक्षयः मूत्रवास्तुस्थानयुक्तासु
शालासेदहतिस्मृतः प्राग्नोतित्रनिवसुमृत्युंदुःखंसुरोगतां उदग्दण्डशालासुसुखंपरागतासुच अन्यथावास्थि
तद्वारंबधबंधनकारकं मूलागतत्वमनादृकुर्यान्नशालांप्रनिनेदयेत् भग्नभग्नासुशालासुविपद्यंतेकुटुंबिनः
शालाभेदोभवेद्यत्रपृष्टतःपार्श्वतोपिवा धनधान्यक्षराःसूचगृहीणोजायतेध्रुवं यत्रप्रत्यग्रशालेगृहंत
त्स्यद्विकोकिलं आयुश्चनुष्यंधान्यंवसतातत्रनश्यति सीमशालाप्रनिन्नस्यप्रासादस्यगृहस्यच स्यास्थिराजा
यतेकद्विस्थितिरिश्वनभवेचिरं सर्वदापकरीज्ञेयागर्भेचंद्रबलोकिता मूत्रांविनाविनाशायकोणोद्धिर्त्यंगवा
क्षकः यद्यगंडोथवाकुक्षिपृष्टंकक्षेत्तिकर्तनि दक्षिणोत्तरयोकुक्षोपृष्टतःपृष्टमादिशेत् स्थापितद्वारसंरोधो
गृहणीजायतेश्मरी द्वारेतुनिनपूर्वद्वारनिरोधतु नवमार्गकदाचन श्रोत्ररोधेस्मरीरोगकृतश्रोत्रेस्मिन्ननर्थ
नस्यजायतेत्रनंधता कृतानियेतत्रपार्यंतेगवाक्षकनानिच तत्रप्रसूतिर्नभवेन्निष्फलापिविनिश्चिति चायमा

नायद्राचित्तिर्दक्षिणस्यार्द्धकुर्मुखी तदाआधिभयंविद्यात्पदंक्षयंतथा यद्यरूपश्चिमंकुड्यंप्रयातिव
धनक्षांतीविजानीयाद्वीरेभ्यश्चभयंसदा उत्तरंतुयदाकुड्यंवीमानंवहिर्हरेत् गृहभर्त्रश्चकर्तृश्चव्यसनंस्यात
दारुणं यदाग्नेयीयमानाया पूर्वमिनेवहिर्हरेत् तदागृहपतेस्तीव्रंराजदण्डभयंभवेत् वहिर्मुखोयदागच्छे
त्तत्कर्तृदक्षिणपश्चिमे कलेशोपद्रवस्तस्याद्भार्यायाश्चसंशयः चोत्तरापरकर्तृश्चीयमानोहरेद्यदि पुत्रवारु
नभृत्यानांभवेत्तस्मात्पराभवः यदाप्राग्नेयराकर्तृबहिर्गच्छतिवेश्मनः तदागवाश्वपाणांचगुरूणांचक्षयोभवे
त् चतश्चोत्तियोयस्यांबहिर्निर्यात्तिवेश्मनः चीयमानेस्तदाश्लोकंमंदिरंमक्षिकाव्रजति तादृक्गृहेनतत्रायो
ऽधोभवतिनिश्चयः कर्शितांस्पेवदोषेणतस्यभर्तापजायते प्रतेतुयद्देशचीयमानंसमंततः संक्षिप्तमिति
तद्वेयंतत्रराजाभयंभवेत् यस्मादंतेपुसंक्षिप्तंविस्तरंवापिसुव्रतः मृदंगाकृतिसंस्थानंतत्रस्थितयंभवेत् आ
यंतविस्तरयस्यासंक्षिप्तंवापिसुव्रतः मृदंगसधमुद्दिष्टंक्षुद्भयंतत्रजायते विषमेकृक्कतेःकर्तृर्विनक्षयकरंगृहं
निर्त्तिबंधोपिकर्णेषुप्राग्वुक्फलमादिशेत् मध्येद्वारंनकर्तव्यमनुज्ञानांकथंचनः मध्येद्वारंकृतेयच्चकुल

नाशः प्रजायते द्वारंद्वारेणवाविद्धमशुभायांप्रपद्यते अनिष्टद्रव्यसंयुक्तंधनधान्यविनाशनं नवंपुराणसंयुक्तं
अन्यंस्वामिनमिच्छति अधोग्रंराजदंडायविधद्वारंविगाहति नवंपुराणसंयुक्तंद्रव्यंतुकुलिकारकं वसिश्चजा
तिद्योत्तंद्वारंवावेश्मवाशुभं गृहस्थानेषुयद्यमनधिवास्यप्रतिष्ठितं तच्चाजनेनचक्षनंगृहभर्तुः प्रजायते अ
न्यवास्तुद्रव्यंतंद्रव्यमन्यवास्तुनियोजयेत् प्रासादेनभवेत्पूजागृहेचनवसेद्गृहं द्रव्येनदेवदग्धेनभवनंयद्विधी
यते नतत्रवसतिस्वामीवसन्नपिविनश्यति सूर्योभवाद्रुजछायाश्वजाछायाचगर्हिता द्वारातिक्रमणादेताः
क्षुद्व्याधिकुलिकारकाः प्रासादशिखरछायाद्रुजछायेतिकीर्तिता त्रिपंचसप्तमीभर्तुर्गृहतारानशोभन निम्नो
न्नतंकजराजंचसुमुखंदृष्टदेशगं वामावर्तंचनशुभंद्वारमग्रतरंग्रहे निम्नेस्वास्त्रीजितोभर्ताद्रुज्ञनेस्तितिदुर्म
ते सन्मुखेसुतपीडास्यात्पृष्ठगेचपजाक्षियः वामेवित्तक्षयोद्वारिभवत्यग्रतरेप्रभोः द्वारंतस्मान्नकर्तव्यमीदृ
पंविचक्षणैः नागदंतुतुलास्तंभनिम्नमृगाक्षकाः द्वारमग्रेनदातव्यमानचैतेविषमस्थिताः इतिइतिहासपुराणो
क्तं दृष्टांतप्रतिपक्षं निंदितंचगृहेनेशंस्तंदेवकुलेपुनत् यानीद्रुजातुल्यानियानिनिंद्यानृतानिच भीषणा

निचयानिस्युर्नकुर्यात्तानिवेश्मसु स्वयमुद्धारितंद्वारमुद्धारनकरंभवेत् धनहृद्धेधुवैरंस्याथवाकुलिकारकं ।
स्वयंयत्निहतंद्वारंतन्नवेद्वृद्धिदुःखदं सशल्यभयकृत्पादशीतजंगर्भपातनं द्रव्यंनाधोमुखंकार्यंप्रत्यक्षयाम्याननं
चतत् पश्चाग्रेपरिक्षेणदक्षणाग्रेतुशून्यता स्तंभद्वारंचभित्तिचविपरीतानकारयेत् अमीषांवैपरीत्येनदोषा
सुर्वरुद्धोनृणां मूलसूत्रानुसारेणकर्त्तव्याभूमिकोपरि उपर्युपरियेद्देयसमंसंतापकारकं अधोभूमौरवणा
येसुत्तमाभूमिषु परित्यजन्नपहितानकुर्वीतयथोत्तरं शालानिम्नाभवेद्यस्मिन्नलिंदस्त्वधिकोभवेत् नि
धनंजायतेतत्रसदाशोकभयानिच मूलद्वारानुसारेणद्वाराण्युपरिभूमिषु कुर्याद्भयप्रदानिस्युर्विहितान्यर्थनिः
पुनः क्षुद्भयप्रदमाध्मानकुलक्षुलंविनाशनं अत्यर्थपीडितंपीडाकरोत्संतंनतंक्षयं प्रवासोवास्तुविनिर्देशभूते
दस्तुतोभयं मूलद्वारंक्षयंकुर्याद्विद्धंद्वारांतरेणयत् प्रवासोभूत्तुजोद्वेषोविद्धेचत्ररथ्यया नाशद्रुजंध्रजाधिर्यं
वृक्षणशस्तुदूषकं पंकविद्धेनबेल्लोकःसन्निरुद्धाविणिर्भयः कूपेनविद्धोःपत्नारोविनाशोदैवतेनच स्तंभेना
दृष्टंस्त्रीणांब्रह्मणानुकुलक्षयः मानादभ्यधिकेद्वारेराजतोजायतेभयं ससनंमानतोहीनेचौरेभ्यस्यभयंभवे

त् आधिंयःस्वभविधेनधनस्यवपरिक्षयः देवध्नेनबंधस्यात्सनंवैश्वर्यसंक्षयः सन्निपातभयंवावाय्याकु।
स्वादृष्टत्वमाहृते क्रिश्राकुलालचक्रेणदारिद्र्यंवारिणाभवेत् व्याधिरुत्करकूटेनआपाकेनसुतक्षयः निश्चितोऽ
११९ पत्तनस्याछिलयाचाश्मरीभवेत् तोयनांडेनदुर्नाम्नीभस्मनाचार्शसोग्रही दारिद्र्यंछायपाविरेभवेद्वारेकुटुंबि
नः स्यात्तस्यंदनवल्मीकैर्विदेशगमनंभवेत् क्रूशंविकृतमत्युच्चंकरालंशिथिलंपृथुः वक्रंविशालमुन्नानंश्लाग्रंरु
स्वकुक्षिकं स्वपोदचलितंरुक्षंहीनकर्णमुखाननं पार्श्वजंसूत्रमार्गाग्न्यष्टद्वारंनशोभनं तत्करोतिक्षयंघोरंवि।
नाशंस्वामिसंपदः वसतांकलहंनित्यमतस्तत्परिवर्जयेत् अंतर्द्वाराद्बहिर्द्वारंनोच्चकुर्यान्नसंकटं उच्चंविसंकटं
वापितशिवंयत्नजायते पदसंधिर्यदाभग्नेद्वारस्यस्याकथंचन कर्त्तुस्तदाविनाशस्यात्कुलस्यचपरिक्षयः तुलाउप
तुलावास्तुद्वारिर्तिर्यकयदाकृता दारिद्र्याधिसंतापाभवंतिस्वामिनस्तदा अनुवंशमनुप्राप्तान्नाजयंत्योयदिमंदि
रे विनापुत्रोस्तदात्यंतमनारोग्यंचजायते उदुंबरेनिर्हितानिलजारीनासनातुजा दूषणंमरणंवापिकंन्यानां। ११९
विदधातिसा उत्तरंगोदरेन्यस्तानजारेनसमायदि तुलाजलादिकासापिकुलक्षयकरीभवेत् तुलापिंडेनवि।

निस्तोज्ञेयायज्ञोपवीतिनां वसतोऽसनकुर्यात्कुटंबस्यात्सुखंवसः यद्भिनवतुलैःकापिमंजेद्विद्याकथंचन त।
दावरागंभज्येतधनंचपरिहीयते भित्तिनेदानकर्त्तव्यसुलायैरखिलैरपि कुर्याद्ब्रह्मपदन्यस्तोभारपदंकुलक्षयं
अयुक्तयुक्तयोर्वापिसंधिश्चेभारपदगाः संधौस्यातस्तुतोज्येष्टःकनिष्ठोपिविनश्यति अनुवंशंनसुनीतनश
यीतकदाचन भुंजानस्यार्थनाशःस्यात्शयानस्यमकारुजः नाशोभवेदशरोगाःस्फुलिंगैर्यक्षरक्षसोभयं शय
नागारविनिस्तेमरणंनागदंतिके कर्णाप्यात्पक्षिराघंटाध्वजछत्रकुमारकान् सिंहकर्णकपोतालिंगृहे।
षुपरिवर्जयेत् इंद्रकीलंशुकंतुलीमूर्द्धवंशंचवेश्मनि नकुर्यात्तत्रविहिताः सर्वदोषवहायतः अतिस्निग्धवि
रोत्सेधंरुक्षकृष्णमपाहतं अप्रतिष्ठितसंस्थानंगृहंनमतिपंचधा अतिस्थूलेचरुस्खेचनशरीरेणयथानरः वि
रूपोदुर्बलश्चैवतथाऽत्येणमंदिरं जीर्णंगुणक्रतंमिश्रंहीनंवक्रंविधिच्युतं चंडतुंडवक्रकोणंसंधिविषमात्।
मूलके वज्रमध्यंस्थूलमूलंकुक्षिनिम्नंचरारुणं यत्तन्निम्नमूलंकूर्मपृष्टंपक्षहीनंचवर्जयेत् पतितान्वर्ज
येद्वृक्षानविषाश्वाग्निजलानिले प्रभूतपक्षिनिलयान्काककौशिकसेवितान् मधुग्रहपिशाचाढ्यान्चै।

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

सम· त्रश्मशानजान् चतुःपथत्रिकमहा नदीसंगममार्गजान् देवतायतनेजानूईश्वत्कानत्कतछदान् बल्ली।
पिनद्धान्शुषिरकोटरग्रंथिसंकुलान् याम्यापराशापतितान्त्यजेत्कंटकिनोपिच कपिच्छोदुंबराश्वत्थशीरी
१२० षवटचंपकान् कोविदारथवारिष्टश्लेष्मांतकविभीतकात् ११३ किंचसप्तछदस्तीरिफलदांश्चद्रुमांस्त्यजेत् म
र्माणियत्रपीडयंतेछारैर्मिलिभिरेवच ११४ दारिद्र्यंकुलछानिंवागृहाणस्त्रनिर्दिशेत् स्तेनैर्विनश्पतिस्वामीतुस्वामि·
स्त्रीवथोध्रुवं ११५ संग्रहेबंधु